ถนนหนังสือ

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมษายน 2543

แด่

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

บุคคลผู้ไม่สำคัญในบรรณพิภพไทย

คำนำ

ชื่อ *ถนนหนังสือ* ปรากฏครั้งแรกในนิตยสาร*โลกหนังสือ*ในปี 2522 เมื่อผมตกลงกับคุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี ที่จะเขียนคอลัมน์ประจำในนิตยสารดังกล่าว โดยผมเลือกตั้งชื่อคอลัมน์ว่า "ถนนหนังสือ" ผมเขียนคอลัมน์ดังกล่าวอยู่ได้ไม่ถึงปี ก็หาเวลาเขียนประจำมิได้ เพราะกลับไปทำงานวิชาการ

หลังการประกอบอาชญากรรมของรัฐ ด้วยการเข่นฆ่าประชาชนและนักศึกษา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ผมทิ้งงานวิชาการโดยสิ้นเชิง เพราะมองไม่เห็นประโยชน์โภคผลใดๆ ยิ่งเมื่อหนังสือเล่มหนึ่งของผมปรากฏในรายชื่อหนังสือต้องห้ามด้วยแล้ว ผมยิ่งหมดกำลังใจที่จะทำงานวิชาการต่อไป ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวไม่นาน ผมมีโอกาสพบปะและรับรู้ทุกข์สุขของคุณสุชาติเป็นครั้งคราว ผมได้รับทราบว่า คุณสุชาติตัดสินใจที่จะไม่ 'เข้าป่า' ดุจดังปัญญาชนฝ่ายซ้ายและฝ่ายเสรีนิยมจำนวนมาก และพยายามอยู่รอดในเมืองทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ภายหลังการรัฐประหารเดือนตุลาคม 2520 สถานการณ์ทางการเมืองกระเตื้องขึ้น จนคุณสุชาติสามารถออกนิตยาสาร*โลกหนังสือ* โดยคุณสุข สูงสว่างรับเป็นนายทุน ผมมีโอกาสช่วยเหลือคุณสุชาติในด้านการจัดทำต้นฉบับในระยะแรกเริ่ม อันเป็นเหตุให้ผมสัมพันธ์กับนิตยสาร*โลกหนังสือ* จนถึงกับเปิดคอลัมน์ "ถนนหนังสือ" ในเวลาต่อมา

ข้อเขียนที่ปรากฏในหนังสือนี้ มิได้มาจากคอลัมน์ "ถนนหนังสือ" ดังกล่าวเท่านั้น หากบางเรื่องมีเส้นทางยาวไกลก่อนกำเนิดของนิตยสาร*โลกหนังสือ*มากนัก หากกล่าวให้ถึงที่สุด หนังสือเล่มนี้มิได้แสดง "ถนนหนังสือ" ของผู้อื่นใด หากแต่เป็น "ถนนหนังสือ" ของผมเอง

หนังสือเล่มนี้อุทิศให้คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี บุคคลผู้ไม่สำคัญในบรรณพิภพไทย แม้จะตระหนักดีว่า หนังสือเล่มนี้มิได้มีคุณวิเศษ อันเหมาะกับลักษณ์แห่งความเป็น 'บุคคลผู้ไม่สำคัญ' ของคุณสุชาติ แต่ข้อเขียนที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็นผลงานในช่วงแห่งชีวิตของคนคนหนึ่ง ผู้ไร้สมรรถภาพในการผลิตผลงานให้ดีไปกว่าที่เคยผลิตได้ ในช่วงแห่งชีวิตของผม คุณสุชาติเป็นมิตรร่วมรบในโลกแห่งปัญญา

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

เมษายน 2543

สารบัญ

ภาคที่หนึ่ง	**เบิกโรง**	**1**
	หนังสือดี	2
	หนังสือขายดี	9
	ตลาดหนังสือหลังเดือนตุลาคม 2516	13
ภาคที่สอง	**บุคคล**	**23**
	หมอปลัดเลและมริกันหนแรก	24
	อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์	27
	เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์กับวิทยาลัยตรีนิติ	29
	ถนนแห่ง “ความรัก” ของเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์	35
	เคมบริดจ์กับจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์	44
	เคนส์กับกลุ่มบลูมสเบอรี	51
	ถนนสายเศรษฐศาสตร์และการเมืองของจอห์น เคนเนธ แกลเบรธ	70
	ถนนสายที่มาจากประวัติศาสตร์ของธีโอดอร์ เอช ไวท์	87
	แอนโธนี กิดเดนส์ กับ LSE	92
	จากโทนี เบ็นน์ ถึงโทนี ครอสแลนด์	96
ภาคที่สาม	**เศรษฐศาสตร์**	**100**
	นมกระป๋อง : เครื่องมือฆาตกรรมทารก?	101
	The Nature of Mass Poverty	111
	หนังสือว่าด้วย NICs	118
	หนังสือว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม	140
	The New Palgrave	153
	พอล แซมมวลสัน กับตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น	160
ภาคที่สี่	**การเมืองโลก**	**166**
	The Great Irish Famine	167
	Brighter Than a Thousand Suns	171
	ระเบิดปรมาณูกับสงครามโลกครั้งที่สอง	176
	Balkanization	180

ภาคที่ห้า สหรัฐอเมริกา **183**

เมื่อหมอผีครองเมือง : จากโจเซฟ แมกคาร์ธี ถึงจอห์น แพตตัน เดวีส 184

Sexual McCarthyism 194

ภาคที่หก สาธารณรัฐประชาชนจีน **199**

The Chinese Road to Socialism 200

จากเอ็ดการ์ สโนว์ ถึงนิม เวลส์ 204

Red Star Over China ถึงวาระแซยิด 212

แฮร์รี อู๋ กับเหลาไก๋ 217

ภาคที่เจ็ด อินโดจีน **221**

หนังสือเกี่ยวกับอินโดจีนหลังฤดูใบไม้ผลิ 2518 222

Ben Kiernan กับ Cambodian Genocide Program 236

ภาคที่แปด นวนิยาย **243**

Animal Farm 244

ฝันสลายของฮาโรลด์ รอบบินส์ 246

ภาคที่หนึ่ง

เบิกโรง

หนังสือดี

ใครคนหนึ่งเคยถามผมว่า ในรอบปี 2539 ที่ผ่านมานี้ ผมอ่านหนังสือดีอะไรบ้าง ผมถึงกับนิ่งอึ้งและตอบไม่ได้ มิใช่เป็นเพราะผมมิได้อ่านหนังสือ ใครๆก็รู้ว่า ผมเป็นหนอนหนังสือตัวโต

ผมรู้ว่า หนังสือที่ผมอ่านเป็นหนังสือดีหรือไม่อย่างไร แต่ครั้นถามว่า หนังสือดีคืออะไร ผมไม่สามารถตอบได้ ในทำนองเดียวกับที่ผมสามารถบอกได้ว่า สัตว์ตัวใดเป็นช้างและตัวใดเป็นแพะหรือแกะ แต่ผมไม่สามารถให้คำนิยามได้ว่า ช้าง แพะ หรือแกะ คืออะไร

เมื่อกว่าสามศตวรรษที่แล้ว ฟรานซิล เบคอน (Francis Bacon, 1561-1626) บอกกับเราว่า หนังสือบางเล่มมีไว้เพื่อลิ้มลอง บางเล่มมีไว้เพื่อกลืน และบางเล่มมีไว้เพื่อเคี้ยวและย่อย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หนังสือบางเล่มสมควรอ่านเพียงบางส่วน บางเล่มอาจอ่านทั้งเล่มโดยไม่ต้องใส่ใจมากนัก แต่บางเล่มต้องอ่านและทำบทคัดย่อ

ผมตีความเอาเองว่า หนังสือดีในทัศนะของฟรานซิส เบคอน ได้แก่ หนังสือประเภทที่ต้อง 'เคี้ยวและย่อย' ในยามอ่านหนังสือนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นหนังสือที่ต้องอ่านด้วยความตั้งใจและใคร่ครวญ

ในรอบปี 2539 ผมอ่านหนังสือในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์จำนวนพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจโลก และระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ พันธะในการทำงานวิจัยทำให้ผมต้องอ่านหนังสือในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงิน การธนาคารกลาง และเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดของสำนัก Rational Expectations แม้หนังสือเหล่านี้จะช่วยให้ผมเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมเศรษฐกิจโลก และเข้าใจระเบียบวิธีการศึกษาของสำนักเศรษฐศาสตร์บางสำนัก แต่ผมมีความรู้สึกว่า หนังสือเหล่านี้มิใช่หนังสือดี แม้ว่าบางเล่มจะเป็นหนังสือประเทืองปัญญาก็ตาม

ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมานี้ จิตวิญญาณของผมมิได้อยู่กับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก หากมิใช่เป็นเพราะความจำเป็นทางอาชีพ ผมคงมิได้ติดตามความเป็นไปในเศรษฐศาสตร์กระแสหลักเลย ณ บัดนี้ ผมกำลังศึกษาเรื่องทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) แต่ยังไม่สามารถทำลายทำนบทางความคิดเพื่อแสวงหาแสงสว่างแห่งปัญญาได้

ตลอดปี 2539 ผมไม่ได้อ่านนวนิยาย เรื่องสั้น หรือวรรณกรรมอื่นใดเลย ไม่ว่าภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ฟังดูน่าตกใจไม่น้อย แท้ที่จริงแล้ว ผมพยายามอ่านหนังสือรวมเรื่องสั้น

---

*ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *Corporate Thailand* (มีนาคม 2540)

ของนักเขียนท่านหนึ่ง แต่แล้วก็ไม่มีสมาธิ ประกอบกับไม่มีเวลา เมื่อทบทวนเรื่องการใช้เวลา ผมพบว่า เวลาส่วนสำคัญใช้ไปบนท้องถนน เวลาอีกส่วนหนึ่งใช้ไปในการ 'บริโภค' สารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารสนเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก ผมใช้เวลามากพอสมควร ในการอ่านบทวิจารณ์หนังสือทั้งในนิตยสารและวารสารวิชาการต่างๆ นอกจากนี้ ยังใช้เวลา อีกส่วนหนึ่งในการเขียนบทความและงานวิชาการ จึงไม่มีเวลาเหลือสำหรับนวนิยาย เรื่องสั้น หรือวรรณกรรมใดๆ

หนังสือดีเป็นเรื่องของดุลพินิจ แม้การมอบรางวัลให้หนังสือบางเล่มก็เป็น เรื่องของดุลพินิจ เพียงแต่เป็นดุลพินิจของคณะบุคคล (กรรมการ) แทนที่จะเป็นดุลพินิจของ บุคคลเดียว ผมจึงรู้สึกชวนหัวในยามที่มีการโจมตีหนังสือที่ได้รับรางวัลซีไรท์ ดุลพินิจเป็นเรื่อง ของทัศนคติ ความคิด อุดมการณ์ และค่านิยม จึงมิอาจพิสูจน์หักล้างด้วยประจักษ์พยานข้อเท็จจริง (Empirical Evidence) ได้ การตัดสินรางวัลทางด้านวรรณกรรมและศิลปะ ถึงจะมีความขัดแย้งทาง ความคิดอยู่เนืองๆ แต่ก็ไม่มีข้อยุติว่า ความเห็นของใครถูก

นิตยสาร *The Good Book Guide Magazine* แห่งประเทศอังกฤษ ขอให้ หนอนหนังสือ 10 คน เลือกหนังสือดีประจำปี 2539 (ดูตารางที่ 1) โดยให้เลือกคนละ 1 เล่ม ในจำนวนหนังสือดี 10 เล่ม เป็นหนังสืออ้างอิง 2 เล่ม หนังสือประวัติศาสตร์ 4 เล่ม และ วรรณกรรม 4 เล่ม โดยในจำนวนนี้เป็นวรรณกรรมเด็กและเยาวชน 2 เล่ม ผมยังไม่เคยอ่านหนังสือ เหล่านี้แม้แต่เล่มเดียว แต่มีโอกาสอ่านบทวิจารณ์หนังสือเพียง 4 เล่ม เมื่อ *The Good Book Guide Magazine* เปิดโอกาสให้ 'กรรมการ' ใช้วิจารณญาณอย่างกว้างขวาง 'กรรมการ' ท่านหนึ่ง (Christopher Hawtree) เลือก *A Dictionary of the English Dictionary* ของ Samuel Johnson ซึ่งเป็นพจนานุกรมภาษาอังกฤษฉบับแรกของโลกซึ่งนำมาตีพิมพ์ใหม่ อีกท่านหนึ่ง (M.R.D. Foot) เลือก *The Dictionary of National Biography : 1986-1990* ซึ่ง C.S. Nicholls เป็นบรรณาธิการ คนที่มิได้เป็นหนอนหนังสือไม่มีทางล่วงรู้ได้ว่า หนอนหนังสือบางตัวอ่านพจนานุกรมประดุจหนึ่ง อ่านนวนิยาย

The Good Book Guide เป็นสโมสรหนอนหนังสือ (Book Club) ที่ประสบ ความสำเร็จทางธุรกิจแห่งหนึ่งของอังกฤษ ข้อสำคัญก็คือ มีสมาชิกทั่วโลก จึงมีรายได้จากการ ส่งออกหนังสือและของที่ระลึก และสามารถทำรายได้จากการส่งออกในระดับสูง จนได้รับรางวัล The Queen's Award for Export Achievement

นวนิยายที่ติดอันดับหนังสือดีของ *The Good Book Guide Magazine* ได้แก่ *Alias Grace* ของ Margaret Atwood นวนิยายเรื่องนี้ติดอันดับวรรณกรรมภาษาอังกฤษดีเด่น ประจำปี 2539 ซึ่งคัดเลือกโดยคณะกรรมการ The Booker Literary Prize ด้วย แต่คณะกรรมการ มีมติให้ *Last Order* ของ Graham Swift ได้รับรางวัล The Booker Prize (ดูตารางที่ 2) แต่นวนิยาย

เรื่องหลังนี้ ไม่ติดอันดับหนังสือดีของ *The Good Book Guide Magazine* แสดงถึงดุลพินิจที่แตกต่างกันของคณะกรรมการ 2 ชุด

The Booker Literary Prize นับเป็นรางวัลสุดยอดสำหรับวรรณกรรมภาษาอังกฤษ แม้กรรมการจะได้รับการยอมรับในวงวรรณกรรมระดับหนึ่ง แต่ผลการตัดสินในบางปีก็มีเรื่องอื้อฉาวและก่อให้เกิดเสียงวิพากวิจารณ์ไม่น้อย ใครที่ติดตามอ่านนิตยสาร *The London Review of Books* ย่อมประจักษ์ในความข้อนี้ คนอังกฤษนั้นชอบการพนันขันต่อเป็นกษัย ในทันทีที่คณะกรรมการฯ ประกาศชื่อหนังสือ 6 เล่มที่เข้าสู่ลู่วิ่งแข่ง บริษัทรับพนัน William Hill ก็กำหนดอัตราการต่อรอง การกำหนดอัตราเช่นนี้ได้ก็ต้องมีความรู้เกี่ยวกับวงวรรณกรรมและรสนิยมของคณะกรรมการดีพอสมควร การณ์ปรากฏว่า William Hill กำหนดให้ *Last Orders* ของ Graham Swift เป็นตัวเต็งหนึ่ง (ดูตารางที่ 2) ทั้งผลการตัดสินก็ปรากฏว่า Graham Swift เข้าวิน

แต่หนังสือดีนั้นมิจำต้องขายดี การได้รับรางวัลอาจช่วยเพิ่มยอดขายได้บ้าง สิ่งที่ติดมากับรางวัล ก็คือ ข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือ หากหนอนหนังสือให้ความเชื่อถือคณะกรรมการที่ตัดสิน หนังสือที่ได้รับรางวัลย่อมมียอดขายเพิ่มขึ้นมาก สำนักพิมพ์ทั้งหลายจึงพยายามผลักดันให้หนังสือที่ตนจัดพิมพ์ได้รับรางวัล บางครั้งด้วยวิธีการอันไม่ชอบธรรม ในอังกฤษหนังสือที่ได้รับรางวัล The Booker Prize หลายต่อหลายเล่มขายไม่ดี

ในปรัตยุบันสมัย นวนิยายขายดีมักเขียนโดยนักเขียนต่อไปนี้ John Grisham, Michael Crichton, Stephen King, Frederick Forsyth, Joan Collins, Mary Higgins Clark ฯลฯ แต่นวนิยายของนักเขียนเหล่านี้ไม่เคยได้รับรางวัลหนังสือดี

นิตยสาร *Business Week* อันเป็นนิตยสารเศรษฐกิจที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา จัดอันดับหนังสือธุรกิจดีเด่นประจำปี 2539 (ดูตารางที่ 3) หนังสือธุรกิจ หมายถึงหนังสือเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การตลาด การลงทุน และการเงิน ในจำนวนหนังสือธุรกิจดีเด่นทั้ง 10 เล่มนี้ ผมยังไม่เคยอ่านแม้แต่เล่มเดียว โดยที่มีโอกาสอ่านบทวิจารณ์หนังสือ 5 เล่ม ในจำนวนนี้มีเพียง 2 เล่มที่นักเศรษฐศาสตร์เป็นผู้เขียนหรือร่วมเขียน ได้แก่ *The Good Life and Its Discontents : The American Dream in the Age of Entitlement, 1945-1995* (แต่งโดย Robert J. Samuelson) ซึ่งมีใจความสำคัญว่า ระบบเศรษฐกิจอเมริกันเติบโตมากขึ้น ร่ำรวยขึ้น เข้มแข็งขึ้น และมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น แต่การที่ประชาชนยังมีความไม่พอใจ เป็นเพราะรัฐบาลและผู้นำในภาคเอกชนสร้างวิมานในฝันเกินกว่าที่จะไขว่คว้าได้ หนทางแก้ปัญหาในขั้นรากฐานก็คือ การลดความคาดหวังของประชาชน อีกเล่มหนึ่ง ได้แก่ *The Coming Russian Boom : A Guide to New Markets and Politics* สาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้ก็คือ รัสเซียจะมีเศรษฐกิจอันรุ่งเรือง โดยมีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่าประเทศต่างๆ ใน OECD ตลอด 20 ปีข้างหน้า และจะกลายเป็นตลาดสำคัญในสังคมเศรษฐกิจโลก ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คนหนึ่ง (Richard Layard)

เป็นอาจารย์ในสังกัด London School of Economics and Political Science อีกคนหนึ่ง (John Parker) เคยเป็นผู้สื่อข่าวประจำนครมอสโควของนิตยสาร *The Economist*

ในจำนวนหนังสือธุรกิจดีเด่น 10 เล่มของ *Business Week* นี้ นอกจากหนังสือเศรษฐกิจ 2 เล่มที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีหนังสือเกี่ยวกับบรรษัทระหว่างประเทศ 2 เล่ม ได้แก่ *The Car That Could* ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างรถยนต์ EVs (Electric Vehicles) ของ General Motors และ *Hit and Run* ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการ 'ตุ๋น' Sony นอกนั้นเป็นหนังสือการเงิน (2 เล่ม) การบริหารธุรกิจ (2 เล่ม) อุตสาหกรรม (1 เล่ม) และสื่อมวลชน (1 เล่ม)

นิตยสาร *Business Week* จัดอันดับหนังสือธุรกิจที่ขายดีประจำปี 2539 ด้วยโดยแยกเป็นหนังสือปกแข็งขายดี 15 อันดับ และปกอ่อน 15 อันดับ ทั้งนี้โดยรวบรวมข้อมูลด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ เพราะ *Business Week* เคยแฉกลโกงของสำนักพิมพ์บางแห่งในการทำให้หนังสือธุรกิจติดอันดับหนังสือขายดีมาก่อนแล้ว การณ์ปรากฏว่า Bestsellers ของ Business Week 30 รายการ มีเพียง 2 รายการเท่านั้นที่ติดอันดับหนังสือดี ได้แก่ *The Dibert Principle* ของ Scott Adams และ *Against the God* ของ Peter L. Bernstein (ดูตารางที่ 3) หนังสือเล่มหลังนี้ได้รับการยกย่องจาก John K. Galbraith อย่างมาก

ผมประมวลรายชื่อหนังสือดีเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่หนอนหนังสือในเมืองไทย เตเรนติอานุส มาอุรุส (Terentianus Maurus) ปัญญาชนโรมัน กล่าวไว้ตั้งแต่คริสตศตวรรษที่ 2 ว่า Pro captu lectoris habent sua fata libelli แปลว่า ชะตากรรมของหนังสือขึ้นอยู่กับศักยภาพของ ผู้อ่าน (The fate of books depends on the capacity of the reader)

ตารางที่ 1

หนังสือดีเด่นประจำปี 2539

จากการคัดสรรของ The Good Book Guide Magazine

ชื่อหนังสือ/ผู้แต่ง	**ผู้เลือก**
1. A Dictionary of the English Language Samuel Johnson	Christopher Hawtree
2. The Dictionary of National Biography : 1986-1990 C.S. Nicholls (ed.)	M.R.D. Foot
3. Our Bones are Scattered : The Cawnpore Massacres and the Indian Mutiny of 1857 Andrew Ward	Christopher Wordsworth
4. Ancient Inventions Per James and Nick Thorpe	Lindsey Davis
5. Longitude Dava Sobel	John Gribbin
6. The Devil : A Biography Peter Stanford	Naomi Lewis
7. The Puffin Treasury of Children's Stories	Fiona Lafferty
8. Poker Face Josie Barnard	Elizabeth Grey
9. The First Folio of Shakespeare : The Norton Facsimile Charlton Hinman	Bonnie Falconer
10. Alias Grace Margaret Atwood	Ingrid Von Essen

ที่มา *The Good Book Guide Magazine,* Vol. 96 (December 1996)

หมายเหตุ หนังสือดีที่คัดสรรไม่มีการจัดอันดับ

ตารางที่ 2

วรรณกรรมภาษาอังกฤษดีเด่นประจำปี 2539

จากการคัดสรรของคณะกรรมการ The Booker Literary Prize

ชื่อหนังสือ	**ชื่อผู้แต่ง**
1. Last Orders	Graham Swift (4-6)
2. Alias Grace	Margaret Atwood (9-2)
3. Every Man for Himself	Beryl Bainbridge (4-1)
4. A Fine Balance	Rohinton Mistry (5-1)
5. The Orchard on Fire	Shena Mackay (10-1)
6. Reading in the Dark	Seamus Deane (8-1)

ที่มา *The Economist* (October 26, 1996)

หมายเหตุ เลขที่ปรากฏท้ายชื่อผู้เขียนเป็นอัตราการต่อรองที่กำหนดโดยบริษัท William Hill

ตารางที่ 3

หนังสือธุรกิจยอดเยี่ยมประจำปี 2539

จากการจัดอันดับของนิตยสาร Business Week

ชื่อหนังสือ	**ชื่อผู้แต่ง**	**อันดับหนังสือขายดี**
1. Against the God : The Remarkable Story of Risk	Peter L. Bernstein	อันดับที่ 6 (ปกแข็ง)
2. The Car That Could : The Inside Story of GM's Revolutionary Electric Vehicle	Michael Shnayerson	ไม่ติดอับดับ
3. The Coming Russian Boom : A Guide to New Markets and Politics	Richard Layard and John Parker	ไม่ติดอันดับ
4. The Death of Competition : Leadership and Strategy in the Age of Business Ecosystems	James F. Moore	ไม่ติดอันดับ
5. The Dilbert Principle	Scott Adams	อันดับ 1 (ปกแข็ง)
6. The Good Life and Its Discontets : The American Dream in the Age of Entitlement 1945-1995	Robert J. Samuelson	ไม่ติดอันดับ
7. Hit and Run : How Jon Peters and Peter Guber Took Sony for a Ride In Hollywood	Nancy Griffin and Kim Masters	ไม่ติดอันดับ
8. Hot Air : All Talk, All the Time	Howard Kurtz	ไม่ติดอันดับ
9. Smokescreen : The Truth Behind the Tobacco Industry	Philip J. Hilts	ไม่ติดอันดับ
10. The Weight of Yen : How Denial Imperials America's Future and Ruins an Alliance	R. Taggart Murphy	ไม่ติดอันดับ

ที่มา 1. อันดับหนังสือดีจาก *Business Week* (December 23, 1996)

2. อันดับหนังสือขายดีจาก *Business Week* (January 27, 1997)

หมายเหตุ 1. อันดับหนังสือดีเรียงตามลำดับตัวอักษรชื่อหนังสือ

2. อันดับหนังสือขายดีเรียงตามลำดับยอดขาย หนังสือปกแข็งมี 15 อันดับ และปกอ่อน 15 อันดับ

หนังสือขายดี

ผมชอบอ่านบทวิจารณ์หนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือวิชาการ เพื่อนร่วมสำนักของผมมักจะเข้าใจผิดว่า ผมเป็นหนอนหนังสือผู้ยิ่งใหญ่ แท้ที่จริงแล้ว ผมอ่านบทวิจารณ์หนังสือมากกว่าตัวหนังสือเสียอีก การอ่านบทวิจารณ์หนังสือวิชาการช่วยให้ผมได้รับรู้ความเคลื่อนไหวในวงวิชาการ และช่วยให้ได้เรียนรู้การขยายพรมแดนแห่งความรู้ในสาขาวิชาที่ผมสนใจศึกษา ผมตัดสินใจในการซื้อหนังสือจากการอ่านบทวิจารณ์หนังสือนี้เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของผู้เขียนที่ผมไม่รู้จักมักคุ้น แต่สำหรับนักเขียนที่ผมรู้จักดี ผมสามารถตัดสินใจในการซื้อได้โดยไม่ต้องพึ่งบทวิจารณ์หนังสือแต่ประการใด

ผมเข้าใจเอาเองว่า คนซื้อหนังสือส่วนใหญ่ตัดสินใจในการซื้อจากสารสนเทศเกี่ยวกับหนังสือและผู้เขียน การตัดสินใจดังกล่าวนี้มักจะได้รับอิทธิพลจากผู้คนร่วมสังคมเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งญาติมิตรและเพื่อนร่วมงาน บางครั้งการตัดสินใจเกิดจากตราประทับ หนังสือที่ได้รับรางวัลมีตราประทับว่าเป็นหนังสือดี รางวัลหนังสือบางรางวัลช่วยส่งเสริมการขาย ดังเช่นรางวัลซีไรท์ แต่หนังสือที่ได้รับรางวัลใช่ว่าจะขายดีเสมอไป กระนั้นก็ตาม สำนักพิมพ์มีแรงจูงใจที่จะผลักดันให้หนังสือที่ตนพิมพ์ได้รับรางวัล เพราะไม่เพียงแต่จะได้รับตราประทับจากคนนอกสำนักพิมพ์เท่านั้น หากยังใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการขายได้อีกด้วย

แต่การซื้อและอ่านหนังสือในบางกรณีอาจมิได้เกิดจากความใฝ่รู้ หากแต่เกิดจากความต้องการ 'ทันสมัย' เพื่อที่จะสังสันทน์กับเพื่อนร่วมสังคมเดียวกันได้ ผู้คนจำนวนไม่น้อยอ่านหนังสือที่ได้รับรางวัลซีไรท์ มิใช่ด้วยความซาบซึ้งในรสวรรณศิลป์ หากแต่เพื่อความ 'ทันสมัย' ประดุจว่า การอ่านหนังสือเช่นนี้เป็นตราแสดงสถานะในสังคม แรงกดดันจากเพื่อนร่วมสังคมเดียวกันนี้ หรือที่เรียกกันว่า Peer Effect จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อและอ่านหนังสือ ด้วยเหตุดังนี้ การจัดอันดับหนังสือขายดีจึงมีผลต่อการส่งเสริมการขาย ผู้คนจำนวนไม่น้อยมีความอยากรู้ว่าเหตุใดหนังสือบางเล่มจึงติดอันดับหนังสือขายดี ความอยากรู้ดังกล่าวนี้เองมีส่วนทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้น ในนานาอารยประเทศ จึงมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดอันดับหนังสือขายดี

การจัดอันดับหนังสือขายดีจะเป็นที่ยอมรับในหมู่สาธารณชนก็แต่ในกรณีที่หน่วยงานที่ทำหน้าที่นี้ทำงานอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยวิธีการอัน น่าเชื่อถือ ในสหรัฐอเมริกา การจัดอันดับของ *The New York Times* ได้รับความเชื่อถืออย่างยิ่ง หนังสือที่ติดอันดับหนังสือขายดีของ *The New York Times* ไม่ลังเลที่จะนำเกียรติประวัติดังกล่าวนี้

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันศุกร์ที่ 15 กันยายน 2538

ไปโฆษณา หนังสือบางเล่มติดอันดับมากกว่า 52 สัปดาห์ ยิ่งติดอันดับหนังสือขายดีนานมากเพียงใดก็ยิ่งมีผลในการส่งเสริมการขายมากเพียงนั้น เพราะนักอ่านมิอาจข่มข้อสงสัยได้ว่า เหตุใดจึงติดอันดับได้นานนัก และอาจตัดสินใจซื้อหนังสือนั้นเพื่อพิสูจน์ข้อสงสัย

ในเมืองไทยยังไม่มีองค์กรกลางที่ทำหน้าที่จัดอันดับหนังสือขายดี จะมีแต่ร้านหนังสือหรือสำนักพิมพ์เท่านั้นที่ทำหน้าที่นี้ แต่นักอ่านมิอาจเชื่อถือการจัดอันดับเช่นนี้ได้ เพราะร้านหนังสือหรือสำนักพิมพ์มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง และอาจจะมิได้จัดอันดับด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผมติดตามการจัดอันดับหนังสือขายดีเช่นนี้มาเป็นเวลาหลายปี และพบข้อเท็จจริงว่า หนังสือขายดีตามการจัดอันดับของสำนักพิมพ์ใด มักจะเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์นั้น

* หนังสือขายดีตามรายงานของ Asia Books เกือบทั้งหมดนำเข้าโดย Asia Books

* หนังสือขายดีตามการจัดอันดับของร้านหนังสือดอกหญ้ามักจะจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ดอกหญ้า

* หนังสือขายดีตามการจัดอันดับของร้านหนังสือนายอินทร์มักจะจัดพิมพ์โดยแพรวสำนักพิมพ์ หรือองค์กรอื่นๆ ในเครือข่าย

* หนังสือขายดีตามการจัดอันดับของศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มักจะจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ฯ

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?

เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเพราะระบบการจัดจำหน่ายที่ไม่ทั่วถึง Asia Books ขายแต่หนังสือที่ตัวเองนำเข้าเป็นหลัก จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่หนังสือขายดีของ Asia Books มีแต่หนังสือที่ Asia Books นำเข้า ความขัดแย้งในผลประโยชน์ธุรกิจมีผลต่อระบบการจัดจำหน่ายด้วย ร้านหนังสือของสำนักพิมพ์บางร้านอาจไม่ยินดีที่จะวางขายหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ที่เป็นคู่แข่ง ความข้อนี้ครอบคลุมถึงความขัดแย้งในหมู่สายส่งด้วย อาทิเช่น หนังสือที่จัดจำหน่ายโดยสายส่งเคล็ดไทย จะหาได้ยากมากในร้านหนังสือดอกหญ้า ซึ่งเป็นเจ้าของสายส่งสามัคคีสาส์น เป็นต้น

การที่สำนักพิมพ์มีเครือข่ายธุรกิจร้านขายหนังสือด้วย อาจทำให้การรวบรวมสถิติยอดการจำหน่ายสับสนระหว่างการขายปลีกกับการขายส่ง หากนำเอาจำนวนการขายส่งมารวมด้วย ก็จะทำให้การจัดอันดับมิได้อยู่บนมาตรฐานเดียวกัน เพราะหนังสือที่พิมพ์โดยสำนักพิมพ์อื่นเป็นยอดการขายปลีกเท่านั้น

ผมไม่เคยเชื่อถือการจัดอันดับหนังสือขายดีของร้านหนังสือ/สำนักพิมพ์เหล่านี้ ส่วนสำคัญเป็นเพราะการจัดอันดับเป็นไปโดยปราศจากหลักเกณฑ์และไม่เป็นกิจจะลักษณะ ยิ่งมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องด้วยแล้ว ยิ่งทำให้มิอาจวางใจได้ว่าจะไม่ใช้การจัดอันดับเป็นเครื่องมือส่งเสริมการขาย

ผมยังไม่เรียกร้องให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเข้ามาดูแลเรื่องนี้ เพียงแต่ต้องการเรียกร้องให้ร้านหนังสือ/สำนักพิมพ์ที่จัดอันดับหนังสือขายดีให้รายละเอียดแก่ผู้บริโภคมากขึ้น ทุกครั้งที่มีการจัดอันดับหนังสือขายดี ควรจะต้องรายงานช่วงเวลาการรวบรวมข้อมูล (ระหว่างวันเวลาใด) ฐานข้อมูล (ครอบคลุมร้านหนังสือกี่ร้าน) และที่สำคัญก็คือสถิติการจำหน่าย

ผมติดตามดูการจัดอันดับภาพยนตร์ยอดนิยมในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการรายงานรายได้จากการเก็บค่าชมภาพยนตร์ และเห็นว่า การจัดอันดับหนังสือขายดีน่าจะเอาเยี่ยงอย่างในการรายงานสถิติการจำหน่ายด้วย อย่างน้อยที่สุดเป็นการแสดงว่า การจัดอันดับนี้มิได้ยกเมฆ หากมีการยกเมฆ กรมสรรพากรก็สามารถตรวจสอบจากสถิติที่นำออกโฆษณาได้โดยง่าย การจัดอันดับเพลงยอดนิยมกำลังสร้างปัญหาแก่สังคมเฉกเช่นเดียวกัน เพราะกลายเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการขายของบริษัทผู้ผลิตเทปดนตรี ซึ่งมีผลอย่างมากในกลุ่มวัยรุ่น

แม้แต่การจัดอันดับหนังสือขายดีของ *The New York Times* ซึ่งได้รับความเชื่อถือมาเป็นเวลาช้านาน อาจต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์แห่งศรัทธาในอนาคต ในเมื่อพลังของสัญชาตญาณสัตว์เศรษฐกิจในหมู่ผู้ประกอบธุรกิจหนังสือกำลังคืบคลานเข้าไปทำลายความน่าเชื่อถือของการจัดอันดับดังกล่าวนี้

การติดอันดับหนังสือขายดีของหนังสือเรื่อง *Discipline of Market Leaders* (Addison-Wesley, 1995) กำลังเป็นเรื่องวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากในสหรัฐอเมริกา เมื่อนิตยสาร *Business Week* (August 7, 1995) รายงานว่า มีความไม่ชอบมาพากลในการติดอันดับหนังสือขายดีของหนังสือเล่มนี้

Discipline of Market Leaders ติดอันดับหนังสือธุรกิจขายดีของนิตยสาร *Business Week* ด้วย แต่หนังสือธุรกิจถึงจะขายดีเพียงใด ยอดการจำหน่ายมักจะไม่สูงพอที่จะติดอันดับระดับชาติ ดังเช่นอันดับที่จัดโดย *The New York Times* หนังสือเล่มนี้แต่งโดย Michael Treacy และ Fred Wiersema, Treacy เคยเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ใน Sloan School of Management แห่ง M.I.T. ในปัจจุบัน ทั้งสองทำงานให้แก่ CSC Index ซึ่งเป็นบริษัทที่ปรึกษาธุรกิจระหว่างประเทศอันมีสำนักงานใหญ่ในเมืองเคมบริดจ์ มลรัฐแมสสะซูเซตส์นั้นเอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารธุรกิจที่ทำงานเป็นที่ปรึกษาธุรกิจ มักจะเขียนหนังสือ หากหนังสือที่เขียนติดตลาด ผู้เขียนก็จะได้ผลตอบแทนในรูปชื่อเสียงและเงินได้ ไม่เพียงแต่ค่าตัวจะเพิ่มขึ้นเท่านั้น หากยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการฝึกอบรมหรือการพูดในที่สาธารณะอีกด้วย บริษัทที่ให้บริการที่ปรึกษาธุรกิจมักจะซื้อหนังสือที่เจ้าหน้าที่บริษัทเป็นผู้เขียนแจกจ่ายแก่ลูกค้า ดังกรณีที่บริษัท Gemini ซื้อหนังสือ *Transforming the Organization* (McGraw-Hill, 1995) จำนวน 5,000 เล่มแจกจ่ายแก่ลูกค้า หนังสือเล่มนี้แต่งโดย Francis Gouillart และ James Kelly ซึ่งทำงานให้ Gemini นั้นเอง

CSC Index เป็นบริษัทที่ปรึกษาธุรกิจที่มีชื่อเสียง ก่อนหน้านี้สองปี CSC Index ก็มีหนังสือติดอันดับขายดีชื่อ *Reengineering the Corporation* ซึ่งแต่งโดย Michael Hammer และ James Champy แต่คราวนี้ *Discipline of Market Leaders* ติดอันดับหนังสือขายดีด้วยวิธีการซิกแซก เพราะหนังสือที่ซื้อไปแจกนั้น *The New York Times* จะไม่นำมาคำนวณเพื่อจัดอันดับ Michael Treacy และ Fred Wiresema ด้วยความร่วมมือของ CSC Index ทุ่มเงิน 250,000 ดอลลาร์ ในการซื้อหนังสือที่ตัวเองเป็นผู้เขียนถึง 10,000 เล่ม และเพื่อมิให้ *The New York Times* ล่วงรู้ถึงการกว้านซื้อหนังสือเพื่อแจกนี้ ก็ใช้วิธีซิกแซกให้เจ้าหน้าที่ในบริษัทเป็นผู้สั่งซื้อในนามส่วนบุคคล โดยที่บริษัทจ่ายเงินให้ รวมทั้งการกระจายการสั่งซื้อในปริมณฑลอันกว้างขวาง ด้วยวิธีการเช่นนี้ *Discipline of Market Leaders* เริ่มติดอันดับหนังสือขายดีของ *The New York Times* นับตั้งแต่เดือนมีนาคม 2538 เป็นต้นมา และติดอันดับอยู่ถึง 15 สัปดาห์ เรื่องจึงปูดขึ้นมาจากการเจาะข่าวของ *Business Week*

หนังสือที่ติดอันดับขายดีมีปัจจัยเสริมให้ขายดียิ่งขึ้น เพราะร้านหนังสือจะโชว์หนังสือที่ติดอันดับในที่ซึ่งลูกค้าเห็นได้โดยชัดเจน ส่วนหนังสือที่ไม่มีใครกล่าวถึงเลยอาจถูกวางไว้ในซอกหลืบที่ไม่มีใครเห็น ยิ่งหนังสือที่ติดอันดับเป็นหนังสือด้านการบริหารธุรกิจด้วยแล้ว ผู้เขียนยิ่งได้รับประโยชน์ทางการเงินสมทบเพิ่มขึ้น ภายหลังจากที่ *Discipline of Market Leaders* ติดอันดับหนังสือขายดี ทั้ง Michael Treacy และ Fred Wiersema ต่างได้ค่าตัวสูงขึ้น จากการให้บริการคำปรึกษาทางธุรกิจ นอกจากนี้ ทั้งสองยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมและการพูดในที่สาธารณะ ซึ่งได้รับเชิญด้วยความถี่สูงขึ้น

การจัดอันดับหนังสือขายดี ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงการรายงานข้อมูลจากการรวบรวมที่ตรงต่อความเป็นจริง บัดนี้กำลังถูกบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ การจัดอันดับเพลงยอดนิยมก็ดำเนินอยู่ในร่องรอยเดียวกัน สิ่งที่ผู้บริโภคควรจะตระหนักก็คือ การจัดอันดับเหล่านี้เป็นธุรกิจที่ไม่มี 'ใบเสร็จ' และถึงจะเรียกตรวจสอบ 'ใบเสร็จ' การทำใบเสร็จปลอมก็มิใช่เรื่องยากเย็น ดังกรณีหนังสือเรื่อง *Discipline of Market Leaders* ที่กล่าวข้างต้นนี้

หมายเหตุ คอลัมน์ "สวนอักษร" ใน*ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันเสาร์ที่ 9 กันยายน 2538 กล่าวถึงหนังสือ *Discipline of Market Leaders* ด้วยข้อมูลเพียงด้านเดียว อนึ่ง สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยได้เชิญ Fred Wiersema มาแสดงปาฐกถาในปลายเดือนกันยายน 2538 หากมิใช่เป็นเพราะหนังสือเล่มนี้ติดอันดับขายดีด้วยวิธีการซิกแซก จะมีคนไทยสักกี่คนที่รู้จักนายคนนี้

ตลาดหนังสือหลังเดือนตุลาคม 2516

"...(การปฏิวัติตุลาคม 2516) ไม่ใช่การปฏิวัติในความหมายที่เข้าใจกัน โดยทั่วไป หากเป็นขบวนการซึ่งไม่ได้มีผู้นำมุ่งต่อสู้เพื่อแสวงและเสวยอำนาจ และในประการสำคัญ เป็นการปฏิวัติที่ไม่ได้เสนอทางออกให้กับสังคม...ปฏิวัติตุลาคมจัดได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม มุ่งประท้วงโจมตีต่อหลักการปกครองและความสัมพันธ์แบบเจ้าคนนายคน ซึ่งเรียกว่าเป็นหลักการของอภิสิทธิ์..."

หากการตีความการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเดือนตุลาคม 2516 ของนายเสน่ห์ จามริก ในจุลสารของมูลนิธิโกมล คีมทอง เรื่อง *หลักการสิทธิเสรีภาพหลังปฏิวัติตุลาคม 2516* ซึ่งคัดมาข้างต้นนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง การปฏิวัติวัฒนธรรมหาได้สิ้นสุดแต่เพียงแค่นั้นไม่ หากทว่าได้สืบทอดมรดกต่อมาจนบัดนี้ (ตุลาคม 2518)

การปฏิวัติวัฒนธรรมเพิ่มเริ่มต้น

ปรากฏการณ์สิบสี่ตุลาคม 2516 หาได้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเท่านั้น หากทว่ายังมีผลกระทบทางวัฒนธรรมอีกด้วย การต่อสู้ทางความคิดของกลุ่มคนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม กับกลุ่มคนที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดตลอดช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมานี้ (2516-2518) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิวัติวัฒนธรรมในเดือนตุลาคม 2516 ได้มีผลอย่างสำคัญต่อตลาดหนังสือ ไม่เพียงแต่ตลาดหนังสือจะขยายตัวอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่คุณภาพของหนังสือที่ออกสู่บรรณพิภพก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างสำคัญด้วย

แต่เดิมนั้น หนังสือประเภทที่จุดความคิดและขยายโลกทัศน์ของผู้อ่านมีอยู่น้อยมาก ตลาดหนังสือถูกครอบงำด้วยแนวนิยายประเภท 'น้ำเน่า' ส่วนหนังสือประเภทสารคดีนั้นเล่าก็มักจะเขียนกันอย่างฉาบฉวย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่า บรรยากาศทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะฝ่ายนายทุนสำนักพิมพ์ไม่กล้าเสี่ยงที่จะตีพิมพ์

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวงวรรณกรรม ซึ่งเป็นผลจากการปฏิวัติวัฒนธรรมตุลาคม 2516 ก็คือ การกลับฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งของแนวความคิด '*ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน*' การฟื้นคืนชีพดังกล่าวนี้เป็นคลื่นลูกใหม่ซึ่งสืบทอดผลงานของนักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุค 2490 โดยที่คลื่นลูกเก่ากำลังอ่อนตัวลงและมลายไปกับท้องทะเลแห่งวรรณกรรม การปฏิวัติตุลาคมได้มีส่วนสำคัญในการหนุนเนื่องกระแสความคิด '*ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อ*

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร*จตุรัส* ปีที่ 1 ฉบับที่ 15 (21 ตุลาคม 2518) โดยมิได้ปรากฏชื่อหรือนามปากกา

ประชาชน' อย่างต่อเนื่องและรุนแรง ทั้งๆที่ก่อนหน้านั้น *กลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต* ได้พยายามรื้อฟื้นแนวความคิดดังกล่าวนี้ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น แม้แต่หนังสือ *ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน*ของทีปกร (จิตร ภูมิศักดิ์) ซึ่ง*สำนักพิมพ์เพื่อน*จัดพิมพ์ขึ้นในปี 2515 ปรากฏว่าขายไม่ค่อยได้ แต่หนังสือเล่มเดียวกันนี้ กลับขายดีชนิดเทน้ำเททาภายหลังเดือนตุลาคม 2516 และมีการตีพิมพ์ซ้ำต่อมาอีกหลายครั้งหลายครา

หันกลับไปสู่งานเพื่อชีวิต

การหันกลับไปหางานเขียน '*เพื่อชีวิต*' ในยุค 2490 เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัด ไม่เพียงเฉพาะแต่งานของจิตร ภูมิศักดิ์ หากรวมถึงงานของ อุดม ศรีสุวรรณ เจ้าของนามปากกา 'พ. เมืองชมพู' และ 'บรรจง บรรเจิดศิลป์' อาทิ เช่น *ศิลปวรรณคดีกับชีวิต* (กลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์ 2517) และอัศนี พลจันทร์ เจ้าของนามปากกา 'นายผี' 'อินทรายุธ' และ 'ศรีอินทรายุธ' อาทิเช่น *ข้อคิดจากวรรณคดี* (ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย 2518) ซึ่งรวมข้อเขียนจากคอลัมน์ 'ข้อคิดจากวรรณคดี' และคอลัมน์ 'ข้อไม่น่าศึกษาทางการประพันธ์' ในนิตยสาร *อักษรสาส์น* (2492-5) *ศิลปาการแห่งกาพย์กลอน* (ทัพหน้ารวม 2518) และ*ศิลปและวรรณคดี* (แนวร่วมครูก้าวหน้า 2518) ซึ่ง 'อินทรายุธ' แปลจากข้อเขียนของเหมาเจ๋อตง (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *อักษรสาส์น*)

ไม่แต่จะมีการนำข้อเขียนเกี่ยวกับแนวความคิด '*ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน*' มาตีพิมพ์ใหม่เท่านั้น หากยังได้นำกวีนิพนธ์ของกลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิตออกตีพิมพ์อีกด้วย อาทิเช่น *รวมบทกวีและงานวิจารณ์ศิลปวรรณคดี* (แนวร่วมนักศึกษาเชียงใหม่ 2517) ของกวีการเมือง (จิตร ภูมิศักดิ์) *กวีประชาชน : รวมบทกวีที่สรรแล้ว 2493-2510* (กลุ่มวรรณกรรมธรรมศาสตร์ 2517) พร้อมกันนั้น ก็ได้มีการตีพิมพ์เรื่องสั้นและนวนิยายที่ถือเป็น "*วรรณกรรมเพื่อชีวิต*" ของนักเขียนไทยหลายต่อหลายท่าน อาทิเช่น *ปีศาจ, ความรักของวัลยา* ซึ่งเขียนโดยเสนีย์ เสาวพงศ์ (ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์) ทั้งสองเรื่อง *เมืองนิมิตร* (องค์การบริหาร สจม. 2517) ของ มรว. นิมิตรมงคล นวรัตน *รวมเรื่องสั้นรับใช้ชีวิต* และ *แลไปข้างหน้า* ของ ศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์) ตลอดจนเรื่องสั้นบางเรื่องของ อิศรา อมันตกุล และศรีรัตน์ สถาปนวัตน์ เป็นอาทิ

กอร์กี้ตามมาพร้อมกับหลู่ซิ่น

ขณะเดียวกัน ก็มีการนำงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตของนักเขียนต่างชาติ ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยแล้วออกตีพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *แม่* ของแมกซิม กอร์กี้ (ชมรมหนังสือดาวเรือง จุฬาฯ 2516-7) ซึ่งศรีบูรพาเป็นผู้แปลภาคแรก การแปลวรรณกรรมเพื่อชีวิตของต่างชาติ ดูเหมือนจะเป็นงานวรรณกรรมประเภทเดียวที่มีการสืบทอดต่อมาภายหลังตุลาคม 2516 อย่างค่อนข้างต่อเนื่องมีงานแปลใหม่ๆเกิดขึ้นหลายต่อหลายชิ้น อาทิเช่น *ชีวิตและงานของหลู่ซิ่น* โดย 'นวชน' (สำนักพิมพ์คนหนุ่ม 2517) *คนขี่เสือ* (สำนักพิมพ์เสียงเยาวชน 2517) ซึ่ง ทวีป วรดิลก แปลจากนวนิยายของ ดร. ภวาณี ภัฏฏาจารย์ *เบ้าหลอมนักปฏิวัติ* (พรรคแนวประชาและชุมนุมวรรณศิลป์

อมธ. 2518) ซึ่งเทอด ประชาธรรม (ทวีป วรดิลก) แปลจากงานของนิโคไล ออสตรอฟ สกี้ ส่วนวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนั้น สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า เรื่องสั้นไทยสมัยใหม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เรื่องสั้นประเภทที่จัดได้ว่าเป็นเรื่องสั้น '*เพื่อชีวิต*' ก็ยังมีการผลิตสืบเนื่องกันมาเรื่อยๆ แม้ในช่วงสมัยที่มีการปกครองแบบเผด็จการทหาร เพียงแต่เป็นที่สนใจเฉพาะคนกลุ่มน้อยเท่านั้น งานเหล่านี้ได้รวมตีพิมพ์ไว้ใน*แล้งเข็ญ* และ *ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย* (สำนักพิมพ์ดวงกมล 2518)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการของวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นภายหลังการปฏิวัติตุลาคม 2516 แล้ว เราอาจกล่าวได้ไม่ผิดนักว่า ยังมิได้คืบหน้าไปจากเดิมแต่ประการใด ความข้อนี้ยังคงเป็นจริงอยู่เมื่อพิจารณาถึงงานกวีนิพนธ์ อิทธิพลของกวีการเมืองและนายผี ฯลฯ ดูมีอิทธิพลอย่างมากต่องานของคนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะเป็น*ตำนานลิงยุคมืด* (สำนักพิมพ์ศตวรรษ 2517) ของวิสา คัญทัพ และ*บทกวีเพื่อชีวิต* (สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย 2518) ของรวี โดมพระจันทร์ วิวัฒนาการในด้านนี้ ชลธิรา กลัดอยู่ ได้กล่าวไว้บ้างแล้วใน *วรรณคดีของปวงชน* (องค์การบริหาร สจม. 2517)

เริ่มการโจมตีนวนิยาย 'น้ำเน่า'

ความแพร่หลายและกระแสคลื่นของแนวความคิด "*ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน*" ทำให้เริ่มมีการโจมตีนวนิยาย "*น้ำเน่า*" และวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีศักดินาในเวลาต่อมา ความขัดแย้งในเรื่องนี้ทวีความรุนแรงขึ้นและแปรสภาพมาเป็นความขัดแย้งทางการเมืองในภายหลัง ดังจะเห็นได้ว่า นักเขียนนวนิยาย "*น้ำเน่า*" และอาจารย์สอนภาษาและวรรณคดีไทยเป็นจำนวนมาก ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม '*นวพล*' และกลายเป็นเบี้ยหมากรุกทางการเมืองไปโดยปริยาย

กล่าวโดยสรุป การฟื้นคืนชีพของแนวความคิด '*ศิลปเพื่อประชาชน*' ภายหลังการปฏิวัติตุลาคม 2516 ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรง ระหว่างกลุ่มคนที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง กับกลุ่มคนที่ต้องการรักษาสถานภาพเดิม แต่ท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าวนี้ การสืบทอดเจตนารมณ์ของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์ก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างไม่ขาดสาย ในด้านนวนิยายนั้น แม้แต่นักเขียนนวนิยาย '*น้ำเน่า*' อย่างสุวัฒน์ วรดิลก ก็เริ่มหันมาสานต่องานวรรณกรรมเพื่อชีวิต ดังเช่น*พิราบแดง* (กลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต 2518) แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ความคืบหน้าในเรื่องนี้ยังไม่มีสู้มากนัก

การดิ้นรนขอบคนรุ่นใหม่

การปฏิวัติตุลาคม 2516 เป็นการปฏิวัติที่มิได้เสนอทางออกให้สังคม ดังนั้นช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมา (2516-2518) จึงเป็นช่วงเวลาที่เริ่มถามคำถาม '*เราจะไปไหนกัน*' อย่างจริงจัง ยุค '*เราจะไปไหนกัน*' คาบเกี่ยวกับยุค '*ฉันจึงมาหาความหมาย*' ในช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่

ตลาดหนังสือเบ่งบานอย่างเต็มที่ หนังสือประเภทที่แสดงถึงข้อผิดพลาดในอดีต และโลกพระศรีอาริย์ในอนาคต จึงหลั่งไหลออกสู่บรรณพิภพอย่างไม่ขาดสาย ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการดิ้นรนแสวงหาของกลุ่มคนรุ่นใหม่ อีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากการฉวยโอกาสของนายทุนและนักเขียนที่ต้องการทรัพย์ศฤงคาร

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า หนังสือประเภทที่แสดงถึงข้อผิดพลาดในอดีตมีออกสู่ตลาดไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคนไทยขาดสำนึกทางประวัติศาสตร์ แม้ว่าการศึกษาลัทธิมาร์กซิสม์จะค่อนข้างแพร่หลายในช่วงสองปีที่ผ่านมานี้ (2516-2518) แต่กระนั้นก็ตาม การอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์สังคมไทยยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร หนังสือที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงบทเรียนจากประวัติศาสตร์จึงออกสู่ตลาดน้อยมาก อาทิเช่น *กบฏ รศ.130* (ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย 2517) ของเหรียญ ศรีจันทร์ และเนตร พูนวิวัฒน์ *ขบวนการนักศึกษาไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน* (ชมรมพระจันทร์เสี้ยว 2517) ซึ่งวิทยากร เชียงกูล เป็นบรรณาธิการผู้รวบรวม หนังสือประวัติศาสตร์เล่มเดียวที่มีอิทธิพลอย่างมหาศาลต่อคนรุ่นใหม่ก็คือ *โฉมหน้าศักดินาไทย* ของสมสมัย ศรีศูทรพรรณ (จิตร ภูมิศักดิ์) ในช่วงเวลาเพียงสองปีมีการตีพิมพ์ถึงสามครั้ง (การตีพิมพ์ครั้งล่าสุดเป็นการตีพิมพ์ครั้งที่สี่ โดยชมรมหนังสือแสงตะวัน 2518) การรื้อฟื้นงานของจิตร ภูมิศักดิ์มาตีพิมพ์ใหม่ ยังผลให้คนรุ่นใหม่เริ่มสนใจศึกษาชีวิตและงานของท่านผู้นี้อย่างจริงจัง จนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยถึงกับจัดสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งต่อมาได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ *จิตร ภูมิศักดิ์ นักรบของคนรุ่นใหม่* (กองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2517) โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรีเป็นบรรณาธิการ และช่วงนี้เองเป็นช่วงที่มีการโจมตีระบบศักดินาอย่างกว้างขวาง

ในขณะที่มีการยกย่องจิตร ภูมิศักดิ์ ว่าเป็นนักรบของคนรุ่นใหม่นี้เอง ก็มีหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัตินักปฏิวัติและผู้นำประเทศสังคมนิยมทยอยออกสู่ตลาด อาทิเช่น *วีรชนเอเชีย* (กองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2517) ซึ่งสุชาติ สวัสดิ์ศรีเป็นบรรณาธิการ *เหมาเจ๋อตง* ของเทอด ประชาธรรม *เหมาเจ๋อตงและความคิดของเขา* (คณะบรรณาธิการมหาราษฎร์ 2517) ของพินิจ สูรยะกานต์ *คาร์ล มาร์กซ์* (แนวร่วมนักศึกษาเชียงใหม่ 2517) ซึ่งแปลจากข้อเขียนของ*เลนิน เช กูวารารา นายแพทย์นักปฏิวัติผู้ยิ่งใหญ่* (อมธ. 2516) ซึ่ง 'ศรีอุบล' แปลจากต้นฉบับของซินแคลร์ หลุยส์ (ตีพิมพ์จนถึงบัดนี้สี่ครั้งแล้ว) *จากกลุ่มแม่น้ำโวลก้า* (กลุ่มจุฬา-ประชาชน 2517) ซึ่งอรุณ ชัยโรจน์แปลจากนวนิยายชีวประวัติของแมกซิม กอร์กี้ (ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2500 โดยสำนักพิมพ์เทวเวศน์) *เลนิน : ศาสดานักปฏิวัติ* (แนวร่วมนักศึกษากรรมกร 2518) ซึ่งวิภาษ รักษาเวทีเป็นผู้เขียน และ *กิมอิลซอง* (ปุถุชน 2518) โดย คม ทิวากร

การแสวงหาทางออกของสังคมไทย ทำให้เริ่มมีการรื้อฟื้นศึกษาความคิดของคนรุ่นเก่า อาทิเช่น *ทรัพย์ศาสตร์* (สำนักพิมพ์พิฆเณศ 2518) ของพระยาสุริยานุวัติ (เกิด บุนนาค) *สรรนิพนธ์ของเทียนวรรณ* (องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2517) *ปฏิวัติ*

สังคม (สหพันธ์นิสิตนักศึกษาอีสานแห่งประเทศไทย 2518) ของเปลื้อง วรรณศรี และขวัญใจของคนรุ่นใหม่ในช่วงแรกๆ นี้ ก็คือหลวงประดิษฐ์มนธรรม (ปรีดี พนมยงค์) งานสำคัญสองชิ้นของท่านผู้นี้คือ *ความเป็นอนิจจังของสังคม* และ*เค้าโครงการเศรษฐกิจ* ได้นำออกตีพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าหลายครั้งหลายครา และหนังสือที่มีการตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งคือ *ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส* (สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม 2517) ของ ดร.เดือน บุนนาค

ปรีดี พนมยงษ์ กับ ผิน บัวอ่อน

งานของนักเขียนไทยที่มีอิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่อย่างมากในช่วงแรก นอกจากนายปรีดี พนมยงค์ก็คือ อำนาจ ยุทธวิวัฒน์ (ผิน บัวอ่อน) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *วิจัยสังคมไทย* (2517) และ*ปฏิวัติการศึกษาตามแนวทางสังคมนิยม* (2517) แต่ภายหลังจากที่อำนาจได้มีส่วนเขียนเอกสารเรื่อง '*สถานการณ์และภาระหน้าที่ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา*' (ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2517) ความไม่ไว้วางใจและข่าวที่ว่า อำนาจทำงานให้แก่สันติบาล ก็แพร่สะพัดในหมู่นิสิตนักศึกษา และมีการตอบโต้เอกสารดังกล่าวใน*ปิตุภูมิ*รายสัปดาห์ในเวลาต่อมา จนเป็นเหตุให้อำนาจ ยุทธวิวัฒน์ต้องเขียน*ปล้นทฤษฎี* (สหพันธ์นิสิตนักศึกษาชาวปักษ์ใต้แห่งประเทศไทย 2517) โต้ตอบต่อมาอำนาจได้เขียนหนังสือเรื่อง *แนวทาง 14 ตุลา จงเจริญ* (อมธ. 2517) โดยไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน อำนาจยุทธวิวัฒน์ก็กลายเป็นเป้าโจมตีของผู้ที่ใช้นามปากกาว่า '*วิจารณญาณ*' ในจุลสารเรื่อง '*แนวทางปฏิวัติหรือแนวทางปฏิรูป*'

ขณะเดียวกัน วิทยุ*เสียงประชาชนแห่งประเทศไทย*ก็ได้โจมตี '*ผู้อ้างตนเป็นนักลัทธิมาร์กซ์*' ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงอำนาจ ยุทธวิวัฒน์นั้นเอง จนในที่สุด '*สู่แดนก่อตัว*' ได้เขียนเรื่อง '*พคท. เปิดหน้ากากอำนาจ ยุทธวิวัฒน์*' ในนิตยสาร*เอเชีย* ฉบับวันที่ 2-8 กันยายน 2518 โจมตีอำนาจ ยุทธวิวัฒน์ ซึ่งยังผลให้ผู้ถูกโจมตีต้องเขียนหนังสือเรื่อง *การต่อสู้สองแนวทาง* (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ 2518)

แต่เดิมนั้นเข้าใจกันว่า ผู้ที่เขียนโต้อำนาจ ยุทธวิวัฒน์ใน*ปิตุภูมิ*นั้น คือ ธง แจ่มศรี แต่ในหนังสือเล่มล่าสุดของอำนาจ ยุทธวิวัฒน์ดังกล่าวนี้ มิได้กล่าวถึงธง แจ่มศรีในทางร้าย แต่กลับโจมตีกลุ่ม ประเสริฐ เอี้ยวฉาย และสมพงศ์ อยู่ณรงค์ สำหรับคนรุ่นใหม่บางกลุ่ม อำนาจยุทธวิวัฒน์ ได้ตกเวทีประวัติศาสตร์ไปเสียแล้ว เช่นเดียวกับปรีดี พนมยงค์ แต่อิทธิพลของสองท่านนี้ยังคงมีอยู่ในหมู่คนรุ่นใหม่บางเหล่าอย่างปฏิเสธมิได้

ในช่วงที่มีการตีพิมพ์งานเกี่ยวกับโลกพระศรีอาริย์ของนักคิดไทยนี้ ก็ประจวบกับมีงานแปลของนักคิดต่างชาติออกสู่ตลาดด้วย อาทิเช่น *ยูโทเปีย* (โครงการตำราฯ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2517) ซึ่งสมบัติ จันทรวงศ แปลจากอมตนิพนธ์ของทอมัส มอร์ *สัญญาประชาคม* (ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย 2517) ซึ่งจินดา จินตนเสรี แปลจากงานของจาง จ๊ากส์ รูสโซ่ นักคิดชาวฝรั่งเศส และในปี 2517 นั้นเอง องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ก็ได้ทดลองตีพิมพ์ *ปรัชญานิพนธ์ประธานเหมาเจ๋อตง* ออกสู่ตลาด ปรากฏว่าขายดีเป็นเทน้ำเทท่า และรัฐบาลในขณะนั้นก็ใจกว้างพอที่จะให้ประชาชนมีเสรีภาพในการศึกษา ด้วยเหตุนี้เอง ต่อมาชมรมหนังสือแสงตะวันจึงดำเนินกาาจัดพิมพ์*สรรนิพนธ์ของเหมาเจ๋อตง*เป็นชุดฉบับสมบูรณ์

ในช่วงที่ประชาชนกระตือรือร้นใฝ่รู้นี้เอง บรรดานักเขียนและนายทุนโสเภณีก็เริ่มหาทางกอบโกยเงินทองด้วยการตีพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับสังคมนิยมและผู้นำประเทศสังคมนิยมอย่างขนานใหญ่

หนังสือเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองในระหว่างปี 2516-2518 มีผลกระทบต่อตลาดหนังสืออยู่ไม่น้อย ข่าวลือเกี่ยวกับการรัฐประหารมีส่วนทำให้มีหนังสือเกี่ยวกับการต่อต้านและกลไกของการรัฐประหารออกสู่ตลาด อาทิเช่น *เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร* (อมธ.2517) ของปรีดี พนมยงค์ *คู่มือรัฐประหาร* (เคล็ดไทย 2517) ของพันศักดิ์ วิญญรัตน์ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีหนังสือว่าด้วยการฟื้นคืนชีพของระบอบเผด็จการจากประสบการณ์ของต่างชาติ อาทิเช่น *รอยเลือดในเกาหลี* (ชมรมพระจันทร์เสี้ยว 2517) เขียนโดย ธัญญา ผลอนันต์และสหาย มิไยต้องกล่าวถึงหนังสือที่เปิดโปงการปราบปรามประชาชน ดังเช่นกรณีบ้านนาทราย กรณีหมู่บ้านซับแดง และกรณีถังแดง เป็นอาทิ การโจมตีวิธีการปราบปรามผู้ก่อการร้ายและการปลุกฝีคอมมิวนิสต์ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่มีการโต้เถียงกัน ตัวอย่างของหนังสือประเภทนี้ได้แก่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ) *ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย* (กองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2517) ผิว คำเผือก *รบให้แพ้* (2518) ฤทธิ์ อิทธิประชา *เป้าหมาย พคท.อีสาน 16 จุด* (วิทยาวุธ 2518) ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์ *การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย* (2517) จินดา ดวงจินดา *ขบวนการคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย* (บรรณากิจเทรดดิ้ง 2517) อนันต์ เสนาขันธ์และเพื่อน *คอมฯ ที่รัก* (2517)

เช กูวารา ก็มาด้วย

ในขณะที่กระแสคลื่นแห่งการรัฐประหารยังไม่ราบเรียบ ความไม่แน่ใจว่าการต่อสู้ 'บนดิน' เพื่อนำสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา จะดำเนินอยู่ได้นานเพียงใด คนรุ่นใหม่เป็นจำนวนไม่น้อยเริ่มศึกษาถึงวิธีการต่อสู้'ใต้ดิน' หากชนชั้นผู้ปกครองทำให้การต่อสู้ 'บนดิน' เป็นไปไม่ได้อีกต่อไป หนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงทะลักออกสู่ตลาดมากพอสมควร อาทิเช่น *ทฤษฎีสงครามกองโจร* (กลุ่มศึกษาปัญหาการเมือง คณะรัฐศาสตร์จุฬาฯ 2517) ซึ่ง 'กิตติกุล' แปลจากข้อเขียนของ เช เกวารา *แนวร่วมปลดแอกของโฮจิมินห์* (ชุมนุมวรรณศิลป์ อมธ. 2517) เรียบเรียงโดยบัณฑูร เวชสาร *ชาวนาปฏิวัติ* (กลุ่มศึกษาชาวนา มธ. 2517) ของเหมาเจ๋อตง

โดยที่แนวทางสังคมนิยมเป็น 'ทางออก' ที่คนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยเห็นร่วมกัน หนังสือเกี่ยวกับสังคมนิยมและลัทธิมาร์กซิสม์จึงทยอยออกสู่ตลาดอย่างไม่ขาดสาย ในระยะแรกๆ ใช้วิธีหันไปศึกษาหนังสือประเภทนี้ที่นักเขียนไทยในอดีตได้เขียนไว้ อาทิเช่น *ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิสม์* (แนวร่วมนักศึกษาเชียงใหม่ 2517) ซึ่งกุหลาบ สายประดิษฐ์ แปลจากต้นฉบับของอีมิล เบิร์นส์ (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน อักษรสาส์น ปี 2493) *วัฒนาการความคิดสังคมนิยม* (แนวร่วมนักศึกษาเชียงใหม่ 2516) ของชาญ กรัสนัยบุระ (ตีพิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ปิตุภูมิในปี 2501) ในช่วงก่อนเดือนตุลาคม 2516 สำนักพิมพ์เคล็ดไทยได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง *วิวัฒนาการของมาร์กซิสม์* ของ น. ชญานุตม์ ซึ่งมีผู้ชี้ให้เห็นว่ามีการ 'บิดเบือน' หลายต่อหลายตอน อาทิเช่น สุรพงษ์ ชัยนาม *มาร์กซ์และสังคมนิยม* (สำนักพิมพ์เคล็ดไทย 2517) ดำรง สัจจธรรม *โต้ น.ชญานุตม์* (สหพันธ์นิสิตนักศึกษาอีสานแห่งประเทศไทย 2518) อย่างไรก็ตาม หนังสือที่ช่วยให้เข้าใจแนวความคิดของมาร์กซ์อย่างค่อนข้างเที่ยงตรงก็คือ หนังสือของสุภา ศิริมานนท์ *มาร์กซ์จงใจพิสูจน์อะไรอย่างไร* (กลุ่มเศรษฐธรรม มธ. 2518) และ *แคปิตะลิสต์* (สำนักพิมพ์เคล็ดไทย 2517) ส่วนหนังสือที่เขียนจากทัศนะฝ่ายขวาก็มีอาทิเช่น *ความผิดพลาดของนายหมาก* (ประพันธ์สาส์น 2518) ของวสิษฐ์ เดชกญชร

คัมภีร์แห่งการปฏิวัติ

ประเทศสังคมนิยมซึ่งอยู่ในความสนใจของคนรุ่นใหม่หลังการปฏิวัติตุลาคม 2516 ก็คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน เรื่องราวเกี่ยวกับมรรควิธีในการพัฒนาของประเทศนี้ จึงเป็นประเด็นที่มีการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีหนังสืออย่างน้อยที่สุด 3 เล่ม ที่สนองความอยากรู้ในเรื่องนี้ คือ *การปฏิวัติของจีน* (กองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2517) ซึ่งสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ *จีน : แผ่นดินแห่งการปฏิวัติตลอดกาล* (ฝ่ายวิชาการ สจม.2516) ซึ่งมโนมั่นในธรรมแปลจากต้นฉบับของยัน เมอดัลและ กุน เคสเซิล และ*เศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยแผนใหม่* (สภานักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า 2517) ซึ่ง สวพ. แปลจากงานของศาสตราจารย์ เสิ่นจื้อหย่วน (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*อักษรสาส์น*ในปี 2495) มิไยจะต้องกล่าวถึงหนังสือ 'น้ำเน่า' อีกเป็นอันมาก

การศึกษาแนวทางสังคมนิยมได้ขยายต่อไปถึงการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง ดังนั้น จึงมีหนังสือแนวนี้ออกสู่ตลาดบ้าง อาทิเช่น *เศรษฐศาสตร์การเมือง* (สำนักพิมพ์คนหนุ่ม 2517) เขียนโดย ธีระ วรเมธ และกำแหง อยู่เอี่ยม และ*เศรษฐศาสตร์เพื่อมวลชน* (สหพันธ์นักศึกษามหิดล 2518) เขียนโดยวิภาษ รักษาวาที

นอกจากนี้ ได้มีการแปลงานของนักคิดสังคมนิยมออกเป็นภาษาไทย อาทิเช่น งานของคาร์ล มาร์กซ์ ได้แก่ *แรงงาน ค่าจ้าง และเงินทุน* (สำนักพิมพ์ปุถุชน 2818) แปลโดยสมชาย เม่นแย้ม *ค่าจ้าง ราคา และกำไร* (สำนักพิมพ์ปุถุชน 2518) แปลโดยประสาท ลีลาเธียร

และ *Communist Manifesto* มีสำนวนภาษาไทยถึงสองฉบับคือ *คำประกาศแห่งความเสมอภาค* (อมธ. 2517) และ*แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์* (ชมรมหนังสือแสงตะวัน 2517) โดยที่สำนวนฉบับหลังเชื่อถือได้มากกว่าฉบับแรก

งานของเลนินมีตีพิมพ์หลายเล่ม อาทิเช่น *หลักลัทธิเลนิน* (แนวร่วมนักศึกษาเชียงใหม่ 2517) แปลโดยบำรุง ไพรัชวาที *รัฐและการปฏิวัติ* มีสำนวนแปลสองฉบับคือสำนวนของวิชา วัฏฏโก (สำนักพิมพ์ปุถุชน 2517) และสำนวนซึ่งไม่ปรากฏชื่อผู้แปล (แนวร่วมจุฬา 2518) โดยที่ฉบับหลังสมบูรณ์กว่าฉบับแรก งานของนักคิดอื่นๆก็มี*คัมภีร์ของผู้ใช้แรงงาน* (แนวร่วมนิสิตประสานมิตร 2517) ซึ่งชวลิต วงศ์วินัย แปลจากงานของบูคาริน และพรีออบเบรเชนสกี้

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ผู้เขียนและผู้แปลเหล่านี้มักจะไม่บอกแหล่งที่มาของหนังสือ ซึ่งทำให้ยากลำบากที่จะตรวจสอบความถูกต้องในการแปลได้ ยิ่งไปกว่านั้น การขาดความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ทำให้การแปลบิดเบือนจากความหมายที่แท้จริงอยู่เนืองๆ

ปฏิรูปหรือปฏิวัติ : แนวทางไหน

ความขัดแย้งเกี่ยวกับแนวทางสังคมนิยม ระหว่างแนวทางปฏิวัติกับแนวทางปฏิรูปเริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้นในระยะหลังนี้ การโต้แย้งในเรื่องนี้ไม่เพียงแต่จะมีการโจมตีความคิดของกลุ่มอำนาจ ยุทธวิวัฒน์ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น หากทว่ายังนำข้อโจมตีของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อสหภาพโซเวียตในยุคครุสชอฟออกมาตีพิมพ์ด้วย อาทิเช่น *วิพากษ์ลัทธิแก้* (เจริญวิทย์การพิมพ์ 2518) ซึ่งเป็นข้อเขียนของกองบรรณาธิการ*หุงฉี่* และ*เหรื่อนหมิน รื่อป้าว* และ*การปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพกับลัทธิแก้* (ไม่ปรากฏชื่อสำนักพิมพ์ 2518) การถกเถียงในเรื่องนี้จะยังคงเป็นประเด็นสำคัญต่อไปในปีหน้านี้ (2519) อย่างแน่นอน

ดอกไม้ร้อยดอกเบ่งบาน

การขยายตัวของตลาดหนังสือภายหลังการปฏิวัติตุลาคม 2516 โดยสาระสำคัญแล้ว เกิดจากความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน การเบ่งบานของตลาดหนังสือเป็นผลจากการตอบสนองของตลาดหนังสือที่มีต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชนที่สูงขึ้น หนังสือที่ทะลักสู่ตลาดในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ หาได้มีแต่หนังสือฝ่าย ‘ซ้าย’ เท่านั้นไม่ ปฏิกิริยาของกลุ่มฝ่ายขวาซึ่งพยายามต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทำให้มีหนังสือประเภท ‘สังคมนิยม’ ออกสู่ตลาดมากขึ้น โดยพยายามบิดเบือนข้อเท็จจริงและความเห็นของนักคิดสังคมนิยมต่างๆนานา และพยายามเลียนรูปแบบของหนังสือที่ออกโดยฝ่าย ‘ซ้าย’ ด้วยวิธีการต่างๆ

การตื่นตัวทางการเมืองภายหลังการปฏิวัติตุลาคม 2516 มิได้จำกัดเฉพาะหมู่นิสิตนักศึกษา แต่ยังแพร่ไปยังหมู่นักเรียนด้วย ในช่วงนี้ การโจมตีการศึกษาภายใต้ระบบโรงเรียนเป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างภายหลังจากที่ ช. เขียวพุ่มพวง ได้แปลงานชิ้นเอกของเปาโล แฟร ชื่อ *การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่* (สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย 2517) ทั้งๆที่

แนวความคิดเกี่ยวกับการเลิกล้มระบบโรงเรียนได้ปรากฏสู่ตลาดวิชาไทยมาตั้งแต่ปี 2514-5 ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว มีบทความแนวนี้ตีพิมพ์ในวารสาร*สังคมศาสตร์ปริทัศน์* และ*ปาจารยสาร* แต่แนวความคิดดังกล่าวก็หาได้เบ่งบานประการใดไม่ เพิ่งจะมากล่าวขวัญกันอย่างมากภายหลังการปฏิวัติตุลาคม 2516 นี้เอง การปฏิวัติตุลาคมจึงมีส่วนปลุกสำนึกของประชาชนให้หันมาสนใจระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบัน และเป็นเหตุให้คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติจำต้องแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาวางพื้นฐานในการปฏิรูปการศึกษาในเวลาต่อมา

นักเรียนกับความสำนึกทางการเมือง

การปฏิวัติตุลาคม 2516 ซึ่งได้ก่อปฏิกิริยาลูกโซ่ในการปลุกสำนึกทางการเมืองของนักเรียนภายใต้ระบบโรงเรียนอันล้าหลัง ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างนักเรียนกับครูบาอาจารย์ การเรียกร้องให้โรงเรียนให้เสรีภาพแก่นักเรียนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจนเป็นเรื่องธรรมดาในช่วงปี 2516-2518 ในช่วงเวลานี้เอง นิตยสาร*เสียงเยาวชน* และงานของอนุช อาภาภิรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดของนักเรียน '*หัวก้าวหน้า*' และนักเรียนกลุ่มนี้เองมีส่วนเป็นหัวหอกในการปฏิวัติวัฒนธรรมสืบต่อมา ดังจะเห็นได้ว่ามีหนังสือหลายต่อหลายเล่ม ซึ่งผลิตโดยกลุ่มนักเรียนและสภานักเรียนโรงเรียนต่างๆ เช่น *ศึก* (สมานมิตร 2517 สภานักเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย)

ความขัดแย้งทางความคิดจะยังคงมีต่อไป แต่ปรากฏการณ์อันหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัติตุลาคมก็คือ การตอบสนองของตลาดหนังสือที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างรวดเร็วชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ตลาดหนังสือกลายเป็นกลไกสำคัญในการแสดงออกซึ่งความคิดทางการเมืองและทางออกของสังคมไทย

การตอบสนองดังกล่าวนี้ได้มีส่วนทำให้คุณภาพของหนังสือในตลาดเริ่มแปรเปลี่ยนไปอย่างสำคัญ การเปลี่ยนแปลงนี้มิได้เกิดขึ้นในตลาดหนังสือ 'เก่า' หากแต่เกิดขึ้นในตลาดหนังสือ 'ใหม่' ทั้งนี้ก็เพราะสำนักพิมพ์ที่มีอยู่เดิมยังคงตีพิมพ์หนังสือ 'น้ำเน่า' เป็นส่วนใหญ่

สำนักพิมพ์เกิดใหม่ : หัวหอกทางวัฒนธรรม

การปฏิวัติตุลาคมได้ก่อให้เกิด 'สำนักพิมพ์' ใหม่ๆ ขึ้นเป็นอันมาก 'สำนักพิมพ์' เหล่านี้มิใช่วิสาหกิจเอกชนในรูปแบบที่เข้าใจกันดั้งเดิม แต่เป็นกลุ่มพลังทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนิสิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ กลุ่มเหล่านี้ได้พยายาม 'ให้การศึกษา' และ 'ขาย' ความคิดแก่ประชาชนโดยทั่วไป และกลายเป็นหัวหอกที่สำคัญในการปฏิวัติวัฒนธรรม การ 'ให้การศึกษา' และการ 'ขาย' ความคิดมักจะดำเนินการผ่านตลาดหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตราเร่งในการผลิตหนังสือจะมีมากในช่วงที่มีการจัดนิทรรศการทางการเมือง

กำเนิดของ ‘สำนักพิมพ์’ ใหม่ๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยให้ราคาหนังสือในตลาดถูกกว่าที่ควรจะเป็น เพราะหนังสือที่ผลิตโดย ‘สำนักพิมพ์’ เหล่านี้ มิได้มุ่งหวังที่จะหากำไรเป็นสำคัญ แต่ขณะเดียวกันนี้ ความใฝ่รู้ของประชาชนจำนวนมาก หลังจากที่ไร้เสรีภาพมาเป็นเวลานาน ได้เปิดช่องให้มีผู้ฉวยโอกาสผลิตหนังสือ ‘น้ำเน่า’ ออกสู่ตลาด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปฏิวัติตุลาคมจะช่วยให้ตลาดหนังสือเบ่งบาน แต่กลไกของระบบทุนนิยมยังคงยึดครองอุตสาหกรรมหนังสืออย่างเหนียวแน่น แม้ว่าการก่อเกิดของ ‘สำนักพิมพ์’ ใหม่ๆ จะช่วยผ่อนคลายอำนาจการผูกขาดในการผลิตลงได้บ้าง แต่อำนาจการผูกขาดในกิจการจัดจำหน่ายยังหาได้ผ่อนคลายลงแต่ประการใดไม่ สายส่งหนังสือยังมีจำนวนน้อย และอำนาจผูกขาดรวมกระจุกอยู่ในมือของสายส่งใหญ่ๆ เพียงไม่กี่บริษัท ผลก็คือหนังสือของ ‘สำนักพิมพ์’ ใหม่ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร การทำลายอำนาจผูกขาดในกิจการการจัดจำหน่ายหนังสือจึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับขั้นต่อไปของการปฏิวัติวัฒนธรรม

ภาคที่สอง

บุคคล

หมอปลัดเลกับกรุงสยาม และมริกันหนแรก

หนังสือเล่มนี้พิมพ์มาแล้วสองครั้ง ฉบับพิมพ์ครั้งที่สองนั้น ทางมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ได้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ ทั้งยังสดุดีผู้เขียนว่า "—*The author is a wellknown writer of novels, comedies, biographies, and histories*." ในการพิมพ์ครั้งที่สามนี้ ผู้เขียนได้ "..*ค้นคว้าต่อเติมใหม่ ยืดยาวไปกว่าเก่า*.." และนำเรื่อง *มริกันหนแรก* ซึ่งเพิ่งเขียนขึ้นมา รวมตีพิมพ์เข้าด้วยกัน

ในภาคแรกว่าด้วยหมอปลัดเลกับกรุงสยามนั้นผู้เขียนจับเรื่องตั้งแต่หมอกิศลับ (Carl Friederick Augustus Gutzluff ในหนังสือพิมพ์สับสนเป็น Carl Augustus Friedrich Gutzlaff) ชาวเยอรมัน และหมอตอมลิ้น (Jacob Tomlin) ชาวอังกฤษเดินทางเข้ามาเผยแพร่คริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนท์ พ.ศ.2371 จนกระทั่ง American Board of Commissioner of Foreign Missions ส่งมิชชันนารีเข้ามาบางกอกเป็นชุดที่สามเมื่อปี 2378 ซึ่งในชุดนี้ หมอปลัดเลได้ร่วมเดินทางเข้ามาด้วย น่าสังเกตว่า ผู้เขียนเขียนชื่อจริงของหมอปลัดเลผิดอย่างไม่น่าเชื่อ กล่าวคือ เขียนชื่อ Dan (iel) Beach Bradley เป็น Danbeach Bladlay (หน้า 15)

เนื้อหาส่วนใหญ่ในภาคแรกนี้เน้นหนักแต่กรณียกิจของหมอปลัดเลที่มีต่อกรุงสยาม นับแต่การนำกิจการแพทย์อย่างยุโรปเข้ามาเผยแพร่ เริ่มด้วยการตั้งโอสถศาลาที่วัดเกาะรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่คนทั่วไป แรกทีเดียวมีแต่คนไข้ชาวจีน มาภายหลังจึงมีคนไทยยอมให้หมอปลัดเลรักษา จนชั้นขุนนางผู้ใหญ่อันมีเจ้าพระยาภัยโณฤทธิ์ (หน้า 35) พระยาพิพัฒน์โกษา (หน้า 46) เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย ณ นคร หน้า 52) ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์มีเจ้าฟ้าน้อย หรือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (หน้า 37) สมเด็จพระศรีสุรเยนทราบรมราชินี (หน้า 41-5) และเจ้าฟ้ามงกุฎ (หน้า 49) เป็นอาทิ ยินยอมและทรงยินยอมให้หมอปลัดเลดูแลโรคภัย หมดปลัดเลก็รักษาโรคได้ชงัดนัก "..*คนทั้งปวงจึงสรรเสริญปลัดเลกันออกอื้ออึงไปด้วยว่าวางยาก็เก่ง แลส่วนใจคอก็ดี ผิดกว่าฝรั่งทั้งปวง ที่มักจะเป็นเจ้าโมโหโทโสอยู่ร่ำไป*.." (หน้า 41) ทั้ง "..*แกเป็นหมออย่างเก่ง นอกจากว่าจะเป็นหมอยาแล้ว หมอถอนฟันคนหมอปลัดเลก็ทำได้*" (หน้า 17) หมอปลัดเล นอกจากจะเป็นหมอฝรั่ง ปริญญา เอ็ม.ดี. ที่มาเมืองไทยก่อนใครๆ แล้ว ยังเป็นหมอคนแรกที่เริ่มทำการผ่าตัดในเมืองไทย เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2379 (หน้า 68) และเป็นหมอคนแรกที่ริเริ่มการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษในปี 2380 (หน้า 75) ไม่แต่กรณียกิจด้านการแพทย์เท่านั้น หมอปลัดเลยังได้มีส่วน

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร*สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา 4* (กรกฎาคม 2510) หน้า 86-88
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง*หมอปลัดเลกับกรุงสยาม และมริกันหนแรก* แต่งโดย*นายหนหวย* ฉบับพิมพ์ครั้งที่สาม พ.ศ. 2508 446 หน้า มีภาพประกอบ ราคา 35 บาท

ในการทำให้กิจการด้านการพิมพ์ในเมืองไทยเจริญยิ่งขึ้นเป็นลำดับมาก อาทิการซื้อลิขสิทธิ์ *นิราศลอนดอน*เป็นครั้งแรก (หน้า 99) การตีพิมพ์หนังสือสมุดไทยต่างๆ และการออกหนังสือพิมพ์ *บางกอกรีคอร์เดอร์*เป็นครั้งแรก ปรากฏว่า "*..หมอปลัดเลเป็นเอดิเตอร์ที่มีปากกาคมอย่างยิ่งผู้หนึ่ง แกมิได้มีความเกรงกลัวใครเลย หากผู้ใดทำผิดหรือทำชั่วให้ปรากฏ แกเป็นต้องลงหนังสือพิมพ์ ติเตียนเอาจริงๆ คนที่มีความกล้าถึงเพียงนี้สมัยโน้น นอกจากหมอปลัดเลหามีอีกไม่..*" (หน้า 114) แม้จนพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นถาวรยศเที่ยวเสวยสุราเมามาย หมอปลัดเลก็นำเอามาเขียนติเตียน (หน้า 122) ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ออกหมายประกาศห้าม มิให้เฝ้ากรมหมื่นถาวรยศ แลกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชาที่วัง นอกจากผู้ที่เป็นข้าในกรม (หน้า 155) ข้อที่น่าสรรเสริญหมอปลัดเลยิ่งก็คือ "*..ปลัดเลมิได้เขียนเกลี้ยกล่อมผู้คนด้วยเรื่องศาสนาของแก ลงในหนังสือพิมพ์เลยแม้แต่น้อย แกมุ่งหน้าที่จะให้หนังสือพิมพ์ของแกมีคุณประโยชน์แก่ บ้านเมืองของเราจริงๆ..*" (หน้า 129) แต่ในที่สุด*บางกอกรีคอร์เดอร์*ก็ต้องเลิกกิจการ เพราะ หมดปลัดเลไปเขียน ติเตียนมองซเออร์โอบะเร กงสุลฝรั่งเศส จนตัวเองถูกฟ้อง (หน้า 131)

น่าสังเกตว่าโครงเรื่อง*หมอปลัดเลกับกรุงสยาม*นี้ผู้เขียนได้อาศัยจดหมายเหตุ รายวันหมอปลัดเล (ประชุมพงศาวดารภาค 12) เป็นพื้น ทั้งนี้โดยค้นหารายละเอียดจากหนังสืออื่นๆ ประกอบ แต่น่าเสียดายที่ผู้เขียนกล่าวถึงหมอปลัดเลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกรุงสยามเท่านั้น หมอปลัดเลเป็นลูกเต้าเหล่าใคร ดำเนินชีวิตอย่างไรก่อนเข้ามากรุงสยาม แม้จนหมอปลัดเลเกิดปีใด ผู้เขียนก็มิได้กล่าวไว้ เรื่องราวส่วนตัวหมอปลัดเลผู้เขียนก็กล่าวอย่างรวบรัด (หน้า 184-191) จนยากที่จะทราบได้ว่า หมอปลัดเลมีอุปนิสัยใจคอและบุคลิกภาพเช่นไร ทราบแต่เพียงว่า หมอปลัดเลเป็น 'คนดี' ตามที่ผู้เขียนย้ำไว้ตลอดเรื่องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้าผู้เขียนจะพากเพียรติดต่อ สอบถาม ดร.วิลเลียม แอล. แบรดเลย์ (William L.Bradley) เหลนของหมอปลัดเล ซึ่งเคยเป็น อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็คงจะได้หลักฐานและข้อเท็จจริงมาเขียน เพิ่มเติมให้สมบูรณ์ขึ้นได้ไม่มากก็น้อย

ผู้เขียนกล่าวถึงบทบาทของหมอปลัดเลในด้านภาษาอังกฤษว่า หมอปลัดเล ได้ช่วยสอนภาษาอังกฤษแก่คนไทย และแต่งบทสนทนาภาษาอังกฤษตีพิมพ์ใน*บางกอกรีคอร์เดอร์* (หน้า 172) แต่ดูเหมือนว่า ผู้เขียนจะลืมกล่าวถึงบทบาทอันสำคัญยิ่งยวดของหมอปลัดเล ในด้านภาษาไทย เพราะหมอปลัดเลเป็นคนแรกที่ได้แต่งพจนานุกรมไทย โดยให้ชื่อหนังสือว่า *Dictionary of the Siamese Language* หรือ *อักขราภิธานศรัพท์* หมอปลัดเลแต่งเป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์*ทัด* แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย แล้วจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี 2416

ว่าถึงลีลาสำนวนในการแต่ง ผู้เขียน "*..ได้เขียนเป็นสำนวนคนโบราณ ที่เป็นดังนี้ ด้วยเหตุว่าเป็นเรื่องโบราณ จำต้องรักษาอารมณ์และบรรยากาศไว้สักหน่อย..*" (กราวพากย์) เจตจำนงของผู้เขียนในข้อนี้นับว่าประสบผลสำเร็จตามสมควร ลีลาสำนวนเช่นนี้หาอ่านได้ ไม่ง่ายนักในตลาดหนังสือปัจจุบัน คงเป็นด้วยความสามารถเฉพาะตัวของผู้เขียน จึงทำให้หนังสือ

เล่มนี้อ่านสนุก ไม่น่าเบื่อ และบางตอนก็แฝงอารมณ์ขันไว้ด้วย ที่นับว่าดียิ่งขึ้นไปอีกนั้นก็คือ ผู้เขียนสามารถนำเรื่องราวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์*บางกอกรีคอร์เดอร์*มารวมตีพิมพ์ให้คนรุ่นหลังได้อ่านแม้จะไม่สู้จุใจก็ตาม

สำหรับภาคสองว่าด้วย*มริกันหนแรก*นั้น ผู้เขียนคงมุ่งหมายกล่าวถึงความสัมพันธ์แรกเริ่มระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ภาคนี้แบ่งออกเป็น 7 ตอน จะมีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาจริงๆ เพียง 4 ตอนคือ ตอน "*เอมินระบัดขุนนางเมืองมริกัน*" (หน้า 203-235) "*บัลเลสเตียเจ้าอารมณ์*. (หน้า 236-298) "*เทาเซ็นต์แฮร์รีส ผู้มาสานต่อ*" (หน้า 326-359) และ "ไทยผลัดแผ่นดิน" (หน้า 425-464) ในแต่ละตอนที่กล่าวอ้างมานี้ ผู้เขียนพยายามเก็บรายละเอียดต่างๆ อันนอกเหนือจาก "*มริกันหนแรก*" อยู่เนืองๆ ทำให้เป็นที่น่าเบื่อแก่ผู้อ่าน เหตุนี้ถ้าหากจะเปลี่ยนชื่อ "*มริกันหนแรก*" เป็น "*ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์*" ก็ดูจะเหมาะกว่าด้วยประการทั้งปวง แม้ผู้เขียนจะมีเจตนาดีที่จะรวมเรื่องราวต่างๆไว้ด้วยกัน แต่การทำเช่นนี้ย่อมมีผลให้เนื้อเรื่องขาดเอกภาพประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งรายละเอียดต่างๆ ที่ผู้เขียนพยายามนำมารวมไว้นั้นก็ค้นหาอ่านได้ไม่ยากนัก

ทั้ง *มริกันหนแรก* และ *หมอปลัดเลกับกรุงสยาม* มีข้อบกพร่องร่วมกันอยู่ข้อหนึ่ง คือ ข้อความหรือข้อเท็จจริงบางตอนซึ่งอาจเป็นที่สงสัยแก่ผู้อ่าน อันผู้เขียนยกมากล่าวอ้างนั้นมิได้มีเชิงอรรถระบุว่าได้จากหนังสือเล่มใด อันจะทำให้ผู้อ่านได้พิจารณาข้อความจริงนั้นโดยรอบคอบ อาทิเช่น ตอนที่ผู้เขียนกล่าวถึงอุปนิสัยของมิสเตอร์เฮย์ ว่า "*..เป็นคนเจียมเนื้อเจียมตัว*" และกล่าวถึงโรเบิร์ต ฮันเตอร์ว่า "*..เป็นคนคล่องได้ท่าไหนเอาทุกอย่าง ฝิ่นแกก็ค้า..*" (หน้า 3) เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้แต่สงสัยด้วยอาการเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง การเขียนสารคดีประวัติศาสตร์โดยขาดหลักฐาน อ้างอิงเช่นนี้ ย่อมทำให้หนังสือที่เขียนนั้นด้อยคุณค่าในทางวิชาการเป็นธรรมดา

หมายเหตุ บทวิจารณ์หนังสือนี้เขียนในขณะที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์

หนังสือเล่มนี้เป็นงานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติอันดับที่ 11 โดยแปลจากหนังสือชื่อ *The Story of Albert Einstein* by Miss Gillian Freeman (London: Vallentine, Mitchell & Ltd., 1960)

ผู้เขียนได้พยายามพาผู้อ่านโคจรไปตามวงชีวิตของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์อย่างใกล้ชิด และทุกแง่ทุกมุม ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงปัจฉิมวัย แต่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนได้กล่าวถึงชีวิตในบั้นปลายของไอน์สไตน์น้อยที่สุด คือ เพียง 2 บทจาก 17 บท และดูเหมือนว่า ผู้เขียนจะพยายามพรรณนาถึงชีวิตความเป็นอยู่ บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย แนวความคิด และปรัชญาชีวิตมากกว่าที่จะพูดถึงความคิดเห็นและทฤษฎีทางด้านวิทยาศาสตร์ เหตุฉะนี้ ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้โดยหวังจะได้รับคำอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์ก็เป็นอันต้องผิดหวัง หนังสือเล่มนี้จึงต่างกับ *The Universe and Dr. Einstein* by Lincoln Barnett ซึ่งมุ่งอธิบายทฤษฎีของไอน์สไตน์ ยิ่งกว่าชีวประวัติ

สิ่งที่ผู้อ่านจะได้รับจากหนังสือเล่มนี้ นอกจากชีวิตความเป็นอยู่ของไอน์สไตน์แล้ว ที่นับว่าสำคัญยิ่งก็คือ ความคิดความอ่าน และการรวบรวมพลังต่อสู้กับชีวิตอันแสนลำเค็ญใจ ตลอดชีวิตของไอน์สไตน์ต้องต่อสู้กับภาวการณ์ต่างๆ นับแต่การต่อสู้กับครูผู้ไม่เข้าใจในความต้องการของศิษย์ การแสวงหาโรงเรียนในอุดมคติ การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่รังเกียจเชื้อชาติของตน การวิ่งเต้นหางานทำหลังจากสำเร็จการศึกษา ฯลฯ ไอน์สไตน์เป็นคนรักอิสระ และดำรงชีวิตอยู่อย่างง่ายๆ ไม่สู้พิถีพิถันต่อการแต่งกายเท่าใดนัก แม้ในงานพิธีรับตำแหน่งศาสตราจารย์หรือรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ไอน์สไตน์ก็ยังแต่งตัว 'ปอนๆ' ข้อที่น่าสังเกตก็คือ อัจฉริยบุรุษผู้นี้พยายามบำเพ็ญตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติ ยิ่งกว่าที่จะเห็นแก่เชื้อชาติของตน ครั้งหนึ่งมีผู้ชักชวนไอน์สไตน์ ให้เข้าร่วมขบวนการ Zionism เพื่อก่อตั้งประเทศของชาวยิว ไอน์สไตน์ปฏิเสธว่า "*ผมเสียใจครับ ผมจะไม่เข้าร่วมองค์การใดก็ตามที่มีอุดมคติจะแบ่งแยกตนเองออกจากมนุษยชาติอื่น ผมเป็นมนุษย์และนับถือในความเป็นมนุษยชาติของทุกฝ่าย และจะไม่แสดงความจงรักภักดีต่อใคร มากไปกว่าที่ผมเป็นอยู่*" (หน้า 78) อย่างไรก็ดี มาภายหลังไอน์สไตน์ก็ได้ประจักษ์ถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งประเทศของชาวยิวขึ้น จึงได้ร่วมเป็นสมาชิกของขบวนการดังกล่าว ทั้งยังได้แสดงปาฐกถาหาเงินให้แก่ขบวนการด้วย จนได้รับยกย่องว่าเป็น

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร*สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา 3* (มกราคม 2510) หน้า 80-81
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง *อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์* แปลโดยอาภรณ์ ชาติบุรุษ (สภาวิจัยแห่งชาติ 2508) 139 หน้า 5 บาท

ผู้นำของชาวยิว แม้ภายหลังที่ตั้งประเทศอิสราเอลแล้วก็เคยมีผู้เสนอให้ไอน์สไตน์เป็นประมุข แต่เขาตอบปฏิเสธว่า "*ผมไม่เคยรับทำงานทำผมไม่ถนัด*" (หน้า 135)

หนังสือเล่มนี้มีคำคมอยู่หลายตอน ซึ่งน่าจะจดจำไว้ ดังเช่นคราวหนึ่ง เบอร์นาร์ด ชอว์ ถามไอน์สไตน์ว่า "*—เรื่องอะไรก็ตามที่คุณเขียนขึ้นมา คุณได้เข้าใจเรื่องเหล่านั้นอย่างแท้จริงหรือเปล่า*" ไอน์สไตน์ตอบว่า "*คุณเบอร์นาร์ดครับ ผมเข้าใจพอๆ กับที่คุณเข้าใจในเรื่องที่คุณเขียนนั้นแหละครับ*" (หน้า 104)

น่าชมเชยผู้แปลและเรียบเรียง ที่ใช้ภาษาได้สละสลวยและน่าอ่าน จนเกือบจะไม่ทิ้งรอยให้ทราบว่าเป็นหนังสือแปล นับเป็นงานแปลที่ดีเยี่ยมอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งไม่ด้อยกว่าเรื่อง *หมอทอม ดูลีย์* และ *นักบุญในไพรกว้าง อัลเบิร์ต ชไวเซอร์* ของผู้แปลและเรียบเรียบคนเดียวกันนี้ อย่างไรก็ดี แม้หนังสือเล่มนี้จะพยายามจัดพิมพ์อย่างประณีตเพียงใด แต่การตรวจปรู๊ฟก็ยังผิดพลาดอย่างไม่น่าให้อภัย ดังเช่น Co เป็น Go (ใบรองปก) เบอร์ทราน รัสเซล เป็นเบอร์ทราน สเซล (หน้า 137) ฯลฯ

ข้อบกพร่องอีกประการหนึ่ง ก็คือ หนังสือเล่มนี้มิได้บอกเล่าเก้าสิบเกี่ยวกับผู้แต่งเลย ซึ่งต่างกับหนังสือเล่มอื่นๆ ที่สภาวิจัยฯ จัดพิมพ์ ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือชีวประวัติบุคคลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องลงประวัติผู้แต่งไว้ เพื่อว่าผู้อ่านจะได้ใช้วิจารณญาณได้ถูกต้องว่าหนังสือเล่มนั้นจะเชื่อถือได้เพียงใด และข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่ง ก็คือ งานแปลของสภาวิจัยฯ ทุกชิ้นจะต้องมีผู้ตรวจด้วย การทำเช่นนี้จะมิเป็นการดูแคลนผู้แปลหรอกหรือ ถ้าหากสภาวิจัยฯ จะยึดถือปริญญาบัตรในการกำหนดตัวผู้แปลและผู้ตรวจแล้ว ก็ออกจะน่าเสียใจยิ่ง เพราะเท่าที่เป็นมา ผู้แปลมักเป็นผู้ที่มีผลงานปรากฏ ตรงกันข้ามกับผู้ตรวจบางท่าน ซึ่งกลับไม่มีผลงานปรากฏในบรรณพิภพมาก่อนเลย ถ้าหากสภาวิจัยฯจะไม่เชื่อถือความสามารถของผู้แปลแล้ว ก็น่าจะให้ผู้ตรวจแปลเสียเอง จะอ้างว่าผู้ตรวจไม่มีเวลาแปล ก็ดูจะฟังไม่ขึ้น เพราะงานตรวจนั้น ถ้าทำกันจริงๆ แล้วต้องใช้เวลามากกว่างานแปลเสียอีก

จะอย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณประโยชน์ไม่น้อย อ่านเบาสมองได้ดี และราคาไม่แพงนัก

หมายเหตุ บทวิจารณ์หนังสือนี้เขียนในขณะที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์กับวิทยาลัยตรีนิติ

ซี.พี. สโนว์ (C.P. Snow) กล่าวไว้ในหนังสือ *Variety of Men* ว่า จี.เอช. ฮาร์ดี เป็นนักคณิตศาสตร์แห่งคริสตศตวรรษที่ 20 ผู้ 'บริสุทธิ์' ที่สุดในบรรดานักคณิตศาสตร์บริสุทธิ์ทั้งหลาย คำกล่าวเช่นนี้จะเกินจริงมิได้เลยหากพิจารณาถึงผลงานที่ฮาร์ดีทิ้งไว้แก่วงวิชาการคณิตศาสตร์ ตามคำบอกเล่าของสโนว์ ฮาร์ดีเป็นผู้ที่มิได้ยึดมั่นในความเชื่อถือเก่าๆ กลับมีความคิดเห็นรุนแรง ฮาร์ดีก็เฉกเช่นเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์และปัญญาชนแห่งเคมบริดจ์มากหลายที่ไม่เห็นด้วยกับการที่อังกฤษเข้าร่วมกับฝ่าย 'สัมพันธมิตร' ในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทั้งไม่เชื่อในความบริสุทธิ์ใจของนักการเมืองอังกฤษผู้ดำเนินนโยบายเช่นนี้ สโนว์มิได้เล่าว่าฮาร์ดีได้มีบทบาทในการต่อต้านนโยบายของ รัฐบาลอังกฤษในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเพียงใด แต่สำหรับรัสเซลล์ ปรัชญาเมธีผู้นี้ถึงกับเข้าร่วมในขบวนการ *No Conscription Fellowship* ต่อต้านการเกณฑ์ทหาร ออกแสดงปาฐกถาชักจูงชาวบ้านให้เห็นด้วยกับฝ่ายตน ตลอดจนตีพิมพ์ใบปลิวออกแจกจ่ายเพื่อการนี้ ในปี 2459 รัสเซลล์เป็นผู้เขียนข้อความในใบปลิวฉบับหนึ่ง ซึ่งภายหลังตีพิมพ์ในหนังสือ *อัตชีวประวัติของเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์* [ดู *The Autobiography of Bertrand Russell,* Vol. 2 (London : George Allen and Unwin Ltd., 1971), pp.63-64)] ผลปรากฏว่า ผู้ซึ่งนำใบปลิวนี้ออกแจกจ่ายต่างถูกส่งเข้าคุกตามๆกัน รัสเซลล์จึงมีจดหมายถึง *The Times* แจ้งว่าตนเป็นผู้เขียนข้อความในใบปลิวฉบับนั้น รัสเซลล์ถูกส่งขึ้นศาลและถูกปรับ 100 ปอนด์สเตอร์ลิงก์ แต่ไม่ยอมชำระค่าปรับ ทางการนำบรรดาทรัพย์สินที่รัสเซลล์มีอยู่ในเคมบริดจ์ออกขายเพื่อให้ได้ค่าปรับ มิตรสหายของรัสเซลล์ต่างช่วยกันซื้อทรัพย์สินเหล่านั้นไว้และคืนให้แก่รัสเซลล์ภายหลัง รัสเซลล์กล่าวไว้ใน *อัตชีวประวัติ* ว่า การกระทำของมิตรสหายเหล่านี้ แม้จะเป็นไปด้วยเจตจำนงอันดี แต่ก็ทำให้การประท้วงของตนปราศจากผล ผลสืบต่อจากเหตุการณ์ตอนนี้ก็คือ ทางวิทยาลัยตรีนิติ (Trinity College) ซึ่งรัสเซลล์เป็นอาจารย์ในสังกัดอยู่นั้นได้มีมติขับรัสเซลล์ออกจากตำแหน่งอาจารย์ผู้บรรยาย รัสเซลล์กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ใน *อัตชีวประวัติ* เพียงห้าบรรทัด (น.33) ทั้งๆที่เรื่องนี้เป็นที่โจษจันกันมาก และเชื่อกันว่าเป็นรอยมลทินของวิทยาลัยตรีนิติที่ไม่อาจลบล้างได้ แม้จะใช้ความพยายามสักเพียงใดก็ตาม

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*วารสารธรรมศาสตร์* ปีที่ 3 เล่มที่ 1 (มิถุนายน-ตุลาคม 2516) หน้า 195-199
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง Bertand Russell and Trinity เขียนโดย G.H. Hardy (Cambridge University Press, 1970) 61 หน้า ราคา 80 pence

Bertrand Russell and Trinity พยายามบรรยายเหตุการณ์ทั้งหมดนี้ ตามคำบอกเล่าของสโนว์ หนังสือเล่มนี้เป็นผลจากการเรียกร้องของบรรดามิตรสหาย รวมทั้งตัวของสโนว์เอง เพื่อให้อนุชนได้เรียนรู้เหตุการณ์อันแสนเศร้าตอนนี้ ในเบื้องแรก ฮาร์ดีผู้มีส่วนใกล้ชิดเหตุการณ์และผู้มีวิจารณญาณอันเที่ยงธรรม ปฏิเสธที่จะเขียน จนกระทั่ง 25 ปีให้หลัง ฮาร์ดีผู้เคยรู้สึกเปล่าเปลี่ยวเดียวดายระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เนื่องจากมิตรสหายผู้ร่วมงานต่างจากไปเพื่อปฏิบัติ 'หน้าที่' ในสงคราม กับทั้งตัวเองไม่อาจเป็นทหารได้ด้วยเหตุผลด้านสุขภาพ ต้องต่อสู้กับความเปล่าเปลี่ยวนั้นอีกครั้งหนึ่งในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง แต่คราวนี้ฮาร์ดีหาทางระงับความเปล่าเปลี่ยวนั้น ด้วยการเขียน *Bertrand Russell and Trinity* ซึ่งสำเร็จบริบูรณ์ตอนปลายปี 2484 สโนว์เล่าว่า "*หนังสือเล่มนี้แจกจ่ายกันอ่านเป็นการส่วนตัว มหาชนไม่เคยได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ซึ่งเป็นเรื่องน่าสมเพชเพราะนี่เป็นส่วนเพิ่มเติมส่วนเล็กๆของประวัติศาสตร์แห่งวงวิชาการ*" ข้อความตอนนี้สโนว์เขียนขึ้นก่อนที่สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์จะตีพิมพ์ *Bertrand Russell and Trinity* ออกจำหน่ายแก่มหาชนในปี 2513 คำบอกเล่าของสโนว์ตอนนี้มีข้อควรสังเกตอยู่สองประการ ประการที่หนึ่ง ที่สโนว์กล่าวว่า '*หนังสือเล่มนี้แจกจ่ายกันอ่านเป็นการส่วนตัว*' เมื่อตีพิมพ์ครั้งแรกนั้น สอดคล้องกับคำนำของฮาร์ดีเอง ประการที่สอง '*การแจกจ่ายกันอ่านเป็นการส่วนตัว*' ตามคำบอกเล่าทั้งของสโนว์และฮาร์ดีอาจทำให้เข้าใจผิดได้ (อย่างน้อยที่สุดก็ผู้วิจารณ์หนังสือนี้) เพราะปรากฏใน "บทนำ" ของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งเขียนโดย ซี.ดี. บรอด (C.D. Broad) Fellow ของวิทยาลัยตรีนิติในขณะที่เกิดเหตุ บรอดกล่าวว่า หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกให้ฮาร์ดี โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในปี 2485 เมื่อตีพิมพ์เสร็จหนังสือกองไว้หน้าห้องฮาร์ดีในวิทยาลัยตรีนิติ อาจารย์ของวิทยาลัยจะซื้อไปอ่านกี่เล่มก็ได้ราคาหนังสือแล้วแต่จะให้ เพราะฉะนั้นการตีพิมพ์หนังสือครั้งแรกก็เพื่อให้อาจารย์และญาติมิตรของอาจารย์วิทยาลัยตรีนิติได้รับรู้ประวัติศาสตร์ตอนนี้เท่านั้น ทำไมฮาร์ดีจึงไม่ยอมให้ตีพิมพ์เผยแพร่แก่มหาชนตั้งแต่แรก ข้อเขียนของ สโนว์ในหนังสือ *Variety of Men* ดูจะให้คำตอบเรื่องนี้ได้ดี ถึงฮาร์ดีเองจะทนดูความไม่เป็นธรรมที่เกิดแก่รัสเซลล์ไม่ได้ แต่ฮาร์ดีก็ยังอดรู้สึกปวดร้าวมิได้ที่ตนต้องเป็นผู้แฉโพยรอยด่างของสถาบันตน ทั้งๆที่หลายต่อหลายคนเห็นว่าควรจะปล่อยให้เรื่องนี้ละลายไปกับกาลเวลา

ฮาร์ดีให้เหตุผลในการเขียนหนังสือเล่มนี้ว่า คนมักจะเล่าลือเหตุการณ์ตอนนี้อย่างผิดๆ ถ้าหากตนไม่เขียนแล้วก็คงหาคนเขียนไม่ได้ เพราะผู้มีส่วนใกล้ชิดเหตุการณ์ไม่มีใครประสงค์จะเขียน ทั้งตัวฮาร์ดีเองก็มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเขียนหนังสือเรื่องนี้ เพราะฮาร์ดีมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุพิพาทเรื่องรัสเซลล์กับวิทยาลัยตรีนิติ นอกจากนี้ หลายคนเชื่อว่า ฮาร์ดีมิใช่คนลำเอียง ซึ่งฮาร์ดีปฏิเสธ อย่างไรก็ตาม ฮาร์ดีแถลงว่าจะพยายามบรรยายภาพอย่างไม่ลำเอียง ซึ่งนับว่าฮาร์ดีประสบผลสำเร็จในความมุ่งหมายนี้ ในคำนำของฮาร์ดีกล่าวว่า รัสเซลล์มิได้มีส่วนรับผิดชอบไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เพราะเขาเขียนโดยที่รัสเซลล์

ไม่รู้ เมื่อเขียนเสร็จได้ส่งต้นฉบับให้รัสเซลล์อ่าน เพื่ออนุญาตตีพิมพ์ บอกกล่าวว่า รัสเซลล์มีสิทธิ์ทักท้วงข้อความที่ผิดข้อเท็จจริงได้ แต่ไม่ควรออกความเห็น ในตอนท้ายของคำนำฮาร์ดีกล่าวว่า '*ไม่มีข้อความตอนใดที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามคำแนะนำของรัสเซลล์*' อย่างไรก็ตาม ในปัจฉิมลิขิตของหนังสือ ฮาร์ดีได้บันทึกเกี่ยวกับจดหมายของรัสเซลล์ ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2484 ซึ่งออกความเห็นเกี่ยวกับเนื้อความในตอนแปด ทักท้วงว่า ฮาร์ดีเข้าใจผิดในเรียงความของรัสเซลล์ที่ตีพิมพ์ใน *Sceptical Essays* ซึ่งเท่ากับว่า เนื้อความในหน้า 30 ใช้ไม่ได้เลย ถึงกระนั้นฮาร์ดียังคงเนื้อความในหน้านั้นไว้ เพื่อให้สมกับที่กล่าวไว้ในคำนำว่า '*ไม่มีข้อความตอนใดที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามคำแนะนำของรัสเซลล์*' เพียงแต่บันทึกปัจฉิมลิขิตไว้ต่างหาก นี่เป็นตัวอย่างของความไม่ลำเอียงของฮาร์ดี

ฮาร์ดีจำแนกความเข้าใจผิดในกรณีพิพาทเรื่องรัสเซลล์กับวิทยาลัยตรีนิติออกเป็น 4 ประการใหญ่ๆ ประการแรก คนเป็นอันมากเชื่อว่า รัสเซลล์ถูกปลดออกจาก Fellowship แท้ที่จริงเวลานั้นรัสเซลล์ไม่ได้เป็น Fellow รัสเซลล์ถูกปลดออกจากตำแหน่งอาจารย์ผู้บรรยาย (Lecture- ship) เท่านั้น ประการที่สอง คนมักจะเข้าใจว่า รัสเซลล์ถูกปลดออกจากวิทยาลัยโดยมติส่วนรวม ซึ่งหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะมติขับรัสเซลล์ออกจากวิทยาลัยเป็นมติของสภาวิทยาลัย (College Council) ประการที่สาม หลายคนเชื่อว่า เหตุผลที่รัสเซลล์ถูกขับออกจากวิทยาลัยตรีนิติก็เพราะรัสเซลล์ต้องคำพิพากษาจำคุก แท้ที่จริงรัสเซลล์ถูกปลดจากอาจารย์ผู้บรรยายก็เพราะรัสเซลล์พิมพ์ '*ข้อความที่อาจเป็นผลเสียหายแก่การบรรจุทหารใหม่และระเบียบวินัยของกองทัพแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*' เมื่อรัสเซลล์ต้องคำพิพากษาจำคุกในปี 2461 นั้น รัสเซลล์มิได้เป็นอาจารย์ในสังกัดวิทยาลัยตรีนิติแล้ว และประการสุดท้าย ซึ่งตามความเห็นของฮาร์ดีเป็นประการที่สำคัญที่สุด ก็คือไม่มีใครรู้ว่า รัสเซลล์ได้รับการแต่งตั้งให้กลับไปเป็นอาจารย์ในวิทยาลัยตรีนิติอีกครั้งหนึ่ง รอยแผลซึ่งเกิดขึ้นในปี 2459 ได้รับการเยียวยาในปี 2462 กล่าวคือ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม สภาวิทยาลัยได้มีมติเสนอตำแหน่งอาจารย์ผู้บรรยายวิชาตรรกวิทยาและหลักคณิตศาสตร์แก่รัสเซลล์เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2463 เป็นต้นไป ต่อมาเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2463 Master ของวิทยาลัยมีประกาศว่ารัสเซลล์ตอบรับ อย่างไรก็ตาม มีเหตุสุดวิสัยที่ทำให้มหาชนไม่อาจรับรู้เหตุการณ์ตอนนี้ เพราะระหว่างปีการศึกษา 2463-64 รัสเซลล์ขอลาพักเพื่อเดินทางไปแสดงปาฐกถาในประเทศจีน ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2464 รัสเซลล์ลาออกจากตำแหน่งอาจารย์ผู้บรรยาย ในปี 2468 วิทยาลัยตรีนิติเชิญรัสเซลล์ไปแสดงปาฐกถา Tarner Lectures รัสเซลล์ตอบรับ เนื้อหาในปาฐกถาได้กลายมาเป็นหนังสือชื่อ *The Analysis of Matter* แม้ภายหลังที่ตีพิมพ์ *Bertrand Russell and Trinity* เป็นครั้งแรกแล้ว วิทยาลัยตรีนิติได้เสนอตำแหน่ง Fellowship แก่รัสเซลล์เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2486 ซึ่งรัสเซลล์ตอบรับ และดำรงตำแหน่งนั้นจนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2513

ฮาร์ดีบรรยายถึงความเห็นของมหาชนที่มีต่อผู้ต่อต้านการทำสงครามกับปฏิกิริยาเกี่ยวกับเรื่องนี้ภายในวิทยาลัยตรีนิติ และให้ความสนใจเกี่ยวกับขบวนการสำคัญสองอัน คือ *The Union of Democratic Control* (U.D.C.) ซึ่งฮาร์ดีมีส่วนร่วมโดยตรง และ *The No Conscription Fellowship* (N.C.F.) ซึ่งรัสเซลล์มีส่วนร่วมจนกระทั่งต้องคดีดังกล่าวข้างต้น ตลอดจนข้อพิพาทระหว่างวิทยาลัยตรีนิติกับ U.D.C. เนื้อความในตอนแปดช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงฐานะของรัสเซลล์ในวิทยาลัยตรีนิติก่อนปี 2459 กล่าวโดยสรุป เนื้อความตอนที่หนึ่งถึงตอนที่แปดเป็นข้อความเบื้องต้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการเข้าใจความเป็นไปของเหตุการณ์ เนื้อหาตอนที่เก้าถึงตอนที่สิบเอ็ดว่าด้วยคดีรัสเซลล์ในศาล ฮาร์ดีกล่าวถึงเนื้อหาในใบปลิวที่รัสเซลล์เป็นผู้เขียน ข้อกล่าวหาของอัยการแผ่นดิน และคำแถลงแก้คดีของรัสเซลล์ ตอนที่สิบสองและสิบสามว่าด้วยรัสเซลล์ถูกขับออกจากวิทยาลัยตรีนิติ ส่วนตอนที่สิบสี่ถึงสิบเจ็ดเป็นเหตุการณ์หลังปี 2459 เริ่มตั้งแต่รัสเซลล์ต้องโทษจำคุกในปี 2461 ตลอดจนความพยายามของวิทยาลัยตรีนิติที่จะแต่งตั้งรัสเซลล์ให้กลับไปเป็นอาจารย์

ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีรัสเซลล์คดีแรกในปี 2459 นั้น ฮาร์ดีมีความเห็นว่าการที่รัสเซลล์มีจดหมายถึง *The Times* แจ้งว่าตนเป็นผู้เขียนข้อความในใบปลิว และ '*ถ้าหากใครจะต้องถูกส่งฟ้องศาล ข้าพเจ้าเป็นบุคคลผู้ต้องรับผิดอชอบโดยเบื้องฐาน*' นั้น ทำให้อัยการแผ่นดินต้องนำรัสเซลล์ขึ้นศาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าหากผู้ที่นำใบปลิวนั้นไปแจกมิได้ต้องโทษก่อนหน้านั้น รัสเซลล์ก็คงไม่ต้องขึ้นศาล ฮาร์ดีเห็นว่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ผิดที่นำผู้แจกใบปลิวขึ้นศาล เพราะลำพังการแจกใบปลิวอย่างเดียวไม่น่าจะเป็นอันตรายแต่อย่างไร ถึงจะพิจารณาเนื้อความในใบปลิวก็ไม่มีข้อความตอนใดที่จะสนับสนุนคำฟ้องของอัยการ ฮาร์ดีกล่าวต่อไปว่า ข้อความในใบปลิวที่อัยการยึดเป็นหลักในคำฟ้อง มิใช่ข้อความที่รัสเซลล์เขียนเอง แต่รัสเซลล์ก็ยินดีรับผิดชอบในข้อความที่ตีพิมพ์นั้น เมื่อมาพิจารณาถึงคำฟ้องของอัยการเองก็ไม่ปรากฏว่ามีข้อกล่าวหาใดๆ ที่กระจ่างชัดแม้แต่ข้อหาเดียว ซึ่งเป็นการยากลำบากแก่รัสเซลล์ซึ่งเป็นทนายแก้ต่างตนเองที่จะต้องสมมติข้อกล่าวหาเอาเอง และกล่าวแก้เป็นเปลาะๆ ทั้งเหตุผลของรัสเซลล์ก็เหนียวแน่น จนกล่าวกันว่าผู้พิพากษาเกือบคล้อยตาม แต่ด้วยแรงกดดันทางการเมืองรัสเซลล์จึงมีความผิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ฮาร์ดีไม่ยืนยันทฤษฎีนี้ เนื้อหาในตอนนี้เป็นตอนที่น่าอ่านอย่างยิ่ง ฮาร์ดีตั้งคำถามซึ่งยังไม่มีใครตอบว่า ถ้าหากรัสเซลล์ต้องขึ้นศาลเพียงเพราะไปเขียนข้อความในใบปลิวนั้น ทำไมผู้บริหารขบวนการ N.C.F. โดยเฉพาะตัวประธานจึงไม่ถูกฟ้องศาล

ความพยายามที่จะวางตนเป็นกลางของฮาร์ดีทำให้เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับตอนที่วิทยาลัยตรีนิติไล่รัสเซลล์ออกจากตำแหน่งสั้นและน่าผิดหวัง เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะฮาร์ดีมิได้อยู่ในสภาวิทยาลัยในยามที่เกิดเหตุประการหนึ่ง และฮาร์ดีหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงเสียงเล่าลือใดๆ อีกประการหนึ่ง เนื้อหาตอนนี้จึงมีแต่ข้อเท็จจริงประกอบความเห็นส่วนตัว มิได้กล่าวถึง

แม้แต่น้อยว่า ใครเป็นตัวการสำคัญที่ขับรัสเซลล์ออกจากคอลเลจ (รัสเซลล์และสหายเชื่อว่า McTaggart กับ R.V. Laurence เป็นตัวการสำคัญ ดูจดหมายที่รัสเซลล์มีถึง G.L. Dickinson และที่ James Ward มีถึงรัสเซลล์ ตีพิมพ์ใน*อัตชีวประวัติของเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์* หน้า 70-71) มีแต่รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมในสภาวิทยาลัย กับปฏิกิริยาของบรรดาอาจารย์ในวิทยาลัยตรีนิติ ฮาร์ดีเห็นว่า สภาวิทยาลัยมีอำนาจและสิทธิที่จะพิจารณาคดีรัสเซลล์ตามกฎและระเบียบของวิทยาลัย แต่ฮาร์ดีตั้งคำถามสำคัญสองคำถามคือ ประการที่หนึ่ง ถ้าหากรัสเซลล์มิได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมแห่งรัฐ สภาวิทยาลัยมีหน้าพิจารณาให้ความเป็นธรรมอย่างอิสระหรือไม่ ซึ่งฮาร์ดีเห็นว่าสภาวิทยาลัยคงปฏิเสธหน้าที่นี้ ประการที่สอง โดยข้อเท็จจริงสภาวิทยาลัยได้ใช้ความพยายามดังกล่าวนี้หรือไม่ ซึ่งคงไม่มีใครตอบได้ นอกจากกรรมการของสภาวิทยาลัยเอง แต่ฮาร์ดีเชื่อว่าคนเหล่านั้นมิได้ใช้ความพยายามในเรื่องนี้แม้แต่น้อย ทั้งมิได้ศึกษารายละเอียดของคดีรัสเซลล์ด้วย ความเชื่อเหล่านี้ไม่มีหลักฐานยืนยัน ข้อความตอนนี้เองที่ทำให้ฮาร์ดีกล่าวในตอนต้นว่า ที่คนทั้งหลายเชื่อว่าตนมิใช่คนลำเอียงนั้นเป็นความเข้าใจผิด

การที่สภาวิทยาลัยมีแต่ ‘คนแก่’ เป็นกรรมการ ประกอบกับอาจารย์หนุ่มและผู้ที่ ‘เข้าใจ’ รัสเซลล์ต่างออกสู่สมรภูมิ เป็นสาเหตุสำคัญที่รัสเซลล์ถูกขับออกจากวิทยาลัยตรีนิติ เพราะฉะนั้นผู้ที่ต่อต้านมติของสภาวิทยาลัยที่เหลืออยู่ในวิทยาลัย จึงได้แต่คอยจนกระทั่งสงครามสิ้นสุดลง เมื่ออาจารย์หนุ่มๆกลับจากสงคราม เอช.เอ. ฮอลแลนด์ (H.A. Holland) จึงดำเนินการเรียกร้องให้วิทยาลัยเสนอตำแหน่งอาจารย์ผู้บรรยายแก่รัสเซลล์ คราวนี้คะแนนเสียงท่วมท้น

การบรรยายของฮาร์ดีนั้นแจ่มชัด ทั้งผู้อ่านก็ได้รับรู้ความคิดเห็นของฮาร์ดีในเรื่องต่างๆเป็นระยะ เพื่อจะพิจารณาได้ว่า ฮาร์ดีอยู่ในฐานะที่จะลำเอียงได้หรือไม่ หลายต่อหลายตอนเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาชีวประวัติของฮาร์ดีเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการสมัครเป็นทหารตามโครงการดาร์บี (The ‘Derby Scheme’) น่าประหลาดใจที่ฮาร์ดีผู้ต่อต้านการทำสงครามกลับอาสาสมัครเป็นทหารเอง (ตามข้อเขียนของนโนว์ที่อ้างถึงก่อนหน้านี้) ทั้งนี้*อาจ*เป็นเพราะฮาร์ดีก็เฉกเช่นอาสาสมัครอีกนับแสนที่เห็นว่า ‘*การเกณฑ์ทหารเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และหวัง (อย่างผิดๆ) ว่า การอาสาสมัครจะช่วยให้อยู่ในฐานะที่ดีขึ้น*’ (เชิงอรรถ หน้า 4) ในชั่วชีวิตของฮาร์ดี เขาต้องเขียนหนังสือด้วยความปวดร้าวอยู่สองเล่ม คือ *Bertrand Russell and Trinity* กับ *A Mathematician's Apology*[*] (ซึ่งนักศึกษาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ทุกคนต้องอ่าน) ความแจ่มชัดในพรรณนาโวหารกับลำดับการใช้เหตุผลเป็นจุดเด่นของหนังสือสองเล่มนี้

---

[*] ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ครั้งแรกในปี 2483 ตั้งแต่ฉบับปี 2510 เป็นต้นมาได้ตีพิมพ์ข้อเขียนของสโนว์เกี่ยวกับฮาร์ดีใน *Variety of Man* เป็นบทนำ

ใครก็ตามที่ได้อ่านนวนิยายของ ซี.พี. สโนว์ เรื่อง *The Affair* อาจมีความเห็นว่า สโนว์ได้เค้าโครงเรื่องจากข้อพิพาทเรื่องรัสเซลล์กับวิทยาลัยตรีนิติ ต่างแต่ว่าโดนัลด์ โฮเวิร์ดในนวนิยายของสโนว์เป็นนักวิทยาศาสตร์และคอมมิวนิสต์ และถูกไล่ออกจากอาจารย์วิทยาลัยด้วยข้อหาปลอมแปลงผลการทดลอง ข้อที่ตรงกันคือ ทั้งโฮเวิร์ดและรัสเซลล์ต่างเป็นอาจารย์ในเคมบริดจ์ และถูก 'ลบชื่อ' ออกจากวิทยาลัยทั้งคู่ ความพยายามและวิธีการที่จะนำโฮเวิร์ดกลับไปเป็นอาจารย์หลายต่อหลายตอนตรงกับที่ฮาร์ดีบรรยายไว้ในกรณีคดีรัสเซลล์ ข้อที่ควรจะกล่าวถึงก็คือ กรณี 'คล้ายคลึง' กับคดีรัสเซลล์เกิดขึ้นในปี 2471 อีกครั้งหนึ่ง คราวนี้มิใช่รัสเซลล์ หากแต่เป็น มอริส ดอบบ์ (Maurice Dobb) แห่งวิทยาลัยเพ็มโบร๊ก (Pembroke College) นักเศรษฐศาสตร์ผู้ประกาศตนเป็นคอมมิวนิสต์ นับเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยอังกฤษคนแรกๆ ที่เป็นคอมมิวนิสต์ จนกล่าวกันว่า '*พระเจ้ายอร์จที่ห้าถึงกับทรงมีพระราชปรารภถึงการมีพวกบอลเชวิกในสถาบันที่จะให้การศึกษาแก่เชื้อพระวงศ์*' วิทยาลัยเพ็มโบร๊กไม่ยอมส่งนักศึกษาเศรษฐศาสตร์ของตนไปให้ ดอบบ์สอน ด้วยเหตุเนื่องมาแต่ '*การหย่าร้างของดอบบ์ มิใช่ลัทธิมาร์กซ์ที่ดอบบ์เชื่อถือ*'[†] กรณีนี้มิได้เป็นข่าวครึกโครมดังกรณีรัสเซลล์ ต่อมา ดี.เอช. โรเบิร์ตสัน นักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญเวลานั้น 'ดึง' ดอบบ์ไปอยู่วิทยาลัยตรีนิติ ซึ่งคงไม่ยากแก่การเข้าใจ เพราะโรเบิร์ตสันมีความคิดทางเศรษฐศาสตร์ขัดแย้งกับจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ดอบบ์ขัดกับเคนส์ในเรื่องลัทธิ (ระหว่างมาร์กซ์กับนายทุน) ส่วนวิทยาลัยตรีนิติคงต้องการทำความดีลบรอยด่างในอดีตกระมัง

หมายเหตุ บทวิจารณ์หนังสือนี้เขียนในขณะที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

[†] Eric Hobsbawm, 'Maurice Dobb', in C.H. Feinstein (ed.) *Socialism, Capitalism and Economic Growth* (Cambridge : Cambridge University Press, 1967), p.5.

ถนนแห่ง 'ความรัก' ของเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์

ถาม What is matter?

ตอบ Never Mind.

ถาม What is mind?

ตอบ No matter.

คำถามคำตอบอันชวนขบขันข้างต้นนี้ อ้างกันว่าเป็นบทสนทนาระหว่างย่ากับหลานคู่หนึ่ง ผู้เป็นย่านั้นเป็นภรรยาของอดีตนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศอังกฤษ ในรัชสมัยพระนางเจ้าวิคตอเรีย ส่วนผู้เป็นหลาน ซึ่งต่อมาได้ผลิตผลงานออกสู่โลกหนังสือจำนวนมากรวมทั้งเรื่อง *The Analysis of Matter* และ *The Analysis of Mind* ด้วยนั้น เป็นนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่แห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 อันยากที่จะหาผู้ใดเสมอด้วยได้ เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) คือนามของเขา!

คนทั่วไปมักรู้จักเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ ในฐานะที่เป็นเอตทัคคะในสาขาวิชาคณิตศาสตร์และปรัชญา แต่น้อยคนนักที่จะรู้ว่า รัสเซลล์เป็น 'นักรัก' ผู้เจนจบไม่แพ้จะเด็ดแห่ง *ผู้ชนะสิบทิศ* เสียด้วยซ้ำ รัสเซลล์เองได้เล่าชีวิตของเพศของเขาไว้ในหนังสือ *Autobiography* ที่เขาเขียนไว้มากพอสมควร แต่ยังไม่มากและละเอียดเท่าที่โรนัลด์ คลาร์ก (Ronald W.Clark) เขียนเล่าไว้ในหนังสือเล่มล่าสุดเกี่ยวกับชีวิตของรัสเซลล์ เรื่อง *The Life of Bertrand Russell* (Penguin Books, 1978) ด้วยข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ส่วนใหญ่ได้มาจากเอกสารเกี่ยวกับตัวเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ ซึ่งเก็บไว้ที่ Bertrand Russell Archives ใน McMaster University ประเทศคานาดา

เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2415 ครั้นอายุได้ 2 ขวบ แม่และพี่สาวต้องมีอันถึงแก่ความตาย ส่วนพ่อก็ตายตามไปเมื่อรัสเซลล์มีอายุเพียง 4 ขวบเศษเท่านั้น รัสเซลล์จึงกำพร้าพ่อและแม่ตั้งแต่ยังเยาว์ ภาระการเลี้ยงดูและอบรมตกแก่ท่านผู้หญิงรัสเซลล์ ผู้เป็นย่า ชีวิตยามเยาว์ของรัสเซลล์จึงค่อนข้างโดดเดี่ยวและอ้างว้าง จนถึงกับเคยคิดฆ่าตัวตายหลายครั้งหลายครา แต่รัสเซลล์เพิ่งจะพบว่าชีวิตของตนมีค่า ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาวิชาฟิสิกซ์และคณิตศาสตร์และพบว่า เขามีความสามารถในสาขาวิชาทั้งสองนี้ แต่ความรู้สึกโดดเดี่ยวและอ้างว้างก็หาได้หมดไปแต่ประการใดไม่ การขาดแม่ที่จะคอยประคบประหงมตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้รัสเซลล์ต้องคอยแสวงหา 'สตรี' คนหนึ่งคนใดมาเป็นคู่คิด และคอยทำหน้าที่เสมือนหนึ่งมารดาบังเกิดเกล้า

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 (กุมภาพันธ์ 2522)

ภรรยาคนแรกของรัสเซลล์ คือ *อลิส เพียร์ซัลล์ สมิธ* (Alys Pearsall Smith) เป็นชาวอเมริกันและอายุมากกว่ารัสเซลล์เกือบ 10 ปี ความรักที่รัสเซลล์มีต่ออลิสนั้นเกิดจากความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นสำคัญ แม้ว่าย่าของรัสเซลล์จะพยายามขัดขวางการแต่งงาน โดยหาว่าชาติวงศ์ของฝ่ายหญิงนั้นเป็นไพร่ ซึ่งไม่คู่ควรกับรัสเซลล์ การขัดขวางและการทัดทานดำเนินถึงขั้นส่งรัสเซลล์ไปทำงาน ณ สถานทูตอังกฤษประจำประเทศฝรั่งเศส หลังจากที่จบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในระหว่างที่ใช้ชีวิตอยู่บนภาคพื้นยุโรปนี้เอง รัสเซลล์ก็ไปมีสัมพันธ์สวาทกับ*แมรี่ คาสเตลโล* (Mary Castelloe) พี่สาวของอลิส ซึ่งเป็นภรรยาของแฟรงก์ คาสเตลโล (Frank Castelloe) รัสเซลล์มิได้ปกปิดความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ตรงกันข้ามกลับเขียนเล่าให้อลิสทราบ แต่ต่อมาก็รู้สึกเสียใจที่ไม่ควรทำลายจิตใจของอลิสด้วยการเล่าเรื่องเหล่านี้ รัสเซลล์มีคุณสมบัติที่สำคัญอยู่ข้อหนึ่ง คือ เป็นคนเปิดเผยและชวนพูดอะไรตรงไปตรงมา ด้วยเหตุนี้เอง การศึกษาชีวิตรักของรัสเซลล์จึงมิใช่เรื่องยากแต่ประการใด

ในที่สุด รัสเซลล์ก็แต่งงานกับอลิส เพียร์ซัลล์ สมิธ อย่างเงียบๆเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2437 ทั้งๆที่ถูกทัดทานจากย่าและญาติมิตร ชีวิตสมรสในระยะแรกเป็นไปอย่างราบรื่น แต่แปดปีให้หลัง น้ำผึ้งพระจันทร์ก็กลายเป็นน้ำผึ้งขม รัสเซลล์ไม่รู้สึกลังเลที่จะบอกกล่าวกับอลิสว่า ตนรู้สึก 'หมดรัก' ในตัวอลิสเสียแล้ว เหตุการณ์ตอนนี้เกิดขึ้นในช่วงที่รัสเซลล์ได้ร่วมงานกับ อัลเฟรด นอร์ธ ไวท์เฮด (Altred North Whitehead) ไวท์เฮดเป็นอาจารย์สอนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และเป็นอาจารย์ของรัสเซลล์ด้วย ความสนิทชิดเชื้อกับครอบครัวของไวท์เฮด ทำให้รัสเซลล์เริ่มหลงรักภรรยาของอาจารย์ ผู้มีชื่อว่า *อีฟลิน ไวท์เฮด* (Evelyn Whitehead) ความรักที่รัสเซลล์มีต่ออีฟลิน ไวท์เฮด เป็นความรักที่เขาเทิดทูนบูชา ดังจะเห็นไว้ว่า เขาได้ระมัดระวังที่จะไม่เอ่ยถึงสตรีผู้นี้ในทางที่เสื่อมเสีย และแท้ที่จริงแล้วเป็นที่เชื่อกันว่า รัสเซลล์และอีฟลิน ไวท์เฮดมิได้มีความสัมพันธ์ทางเพศแต่ประการใด ความรักระหว่างคนทั้งสองจึงเป็นความรักที่บริสุทธิ์ และต่อมาได้พัฒนาไปในรูปแบบของความรักฉันแม่กับลูก อีฟลิน ไวท์เฮด คอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิต ทำหน้าที่เป็นแม่สื่อแม่ชักและคอยให้กำลังใจ ตลอดจนกระตุ้นการทำงานทางวิชาการของรัสเซลล์อยู่เสมอ ข้างฝ่ายรัสเซลล์นั้นเล่า ก็มีความเห็นอกเห็นใจอีฟลิน ไวท์เฮด เป็นที่ยิ่ง เพราะอีฟลินมิได้รับการดูแลเอาใจใส่จากสามีเท่าที่ควร ทั้งๆที่ป่วยเป็นโรคหัวใจ ตัวอัลเฟรด ไวท์เฮดเองก็เป็นโรคประสาท ทั้งครอบครัวก็มีปัญหาขัดสนทางการเงิน จนรัสเซลล์ต้องแอบให้ความช่วยเหลืออยู่เนืองๆ

ความใกล้ชิดกับอีฟลิน ไวท์เฮด นี้เอง นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัสเซลล์เริ่มเบื่อหน่ายภรรยาของเขา รัสเซลล์ต้องการใช้ชีวิตในการทำงานทางวิชาการ และต้องการคนใกล้ชิดที่จะคอยจุดแสงประทีปแห่งปัญญาให้ช่วงโชติอยู่เสมอ อลิสไม่เพียงแต่จะไม่มีคุณสมบัติในข้อนี้เท่านั้น หากยังเป็นคนจู้จี้จุกจิกจนน่ารำคาญอีกด้วย ดังนั้น ชีวิตครอบครัวจึงเริ่มหมางเมิน

จนในที่สุดต้องแยกกันอยู่ แต่กว่าจะตกลงหย่าขาดจากกันได้ในปี พ.ศ. 2464 ก็เป็นเวลา 20 ปีให้หลัง

ในระหว่างที่ยังมิได้หย่าขาดจากอลิส รัสเซลล์ก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับสุภาพสตรีหลายต่อหลายคน บางรายความสัมพันธ์ได้สิ้นสุดลงในช่วงระยะเวลาอันสั้น แต่กับบางรายรัสเซลล์มีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งและสนิทแนบแน่นตลอดช่วงระยะเวลาอันยาวนาน

ในปี พ.ศ. 2447 รัสเซล์เริ่มรู้จักผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ *ไอวี่ พรีเชียส* (Ivy Pretious) ซึ่งทำงานเป็นเลขานุการของ Free Trade Union พรีเชียสเป็นสาวสวย อายุอ่อนกว่ารัสเซล์ถึง 8 ปี ฉลาดปราดเปรื่องและเอาการเอางาน คุณสมบัติเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจจากรัสเซลล์ทั้งสิ้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองดำรงอยู่ได้ไม่นาน ก็จำต้องพรากจากกัน ส่วนสำคัญเกิดจากการชักจูงของมิตรสนิทของรัสเซลล์เอง คนเหล่านี้เกรงว่า หากรัสเซลล์มีความสัมพันธ์กับพรีเชียสลึกล้ำไปกว่าที่เป็นอยู่ เรื่องอาจจะระแคะระคายถึงอลิส และอลิสอาจหยิบยกเป็นสาเหตุในการฟ้องหย่า จนเป็นเรื่องอื้อฉาวได้ กระนั้นก็ตาม ทั้งรัสเซลล์และพรีเชียสยังคงมีจดหมายติดต่อกัน และพบปะกันเป็นครั้งคราว จนกระทั่งพรีเชียสแต่งงานแต่งการไปห้าสิบปีให้หลังรัสเซลล์เคยเขียนจดหมายถึงลูกชายของพรีเชียส โดยรื้อฟื้นความหลังเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า "*..วันเวลาผ่านไปแต่ละสัปดาห์ โดยที่ฉันยากที่จะไม่คิดถึงแม่ของเธอได้*"

อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและงานของรัสเซลล์กลับมิใช่คนตัวเปล่าเล่าเปลือย เจ็ดปีหลังจากที่รัสเซลล์รู้สึกหลงรักอีฟลิน ไวท์เฮด ภรรยาอาจารย์ รัสเซลล์ก็ได้รู้จักและมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคุณหญิง*ออตโตลิน มอร์เรลล์* (Ottoline Morrell) ซึ่งเป็นภรรยาของฟิลิป มอร์เรลล์ (Philip Morrell) ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2454 และสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2481 เมื่อฝ่ายหญิงถึงแก่กรรม ตลอดระยะเวลา 27 ปีเศษที่คนทั้งสองรู้จักกัน ความสัมพันธ์ในชั้นแรกเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ทางเพศ และค่อยๆ แปรเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบแม่กับลูก ในระยะแรกเริ่มที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกันนั้น รัสเซสล์ได้อาศัยอีฟลิน ไวท์เฮดเป็นแม่สื่อแม่ชัก อีฟลินคอยทำหน้าที่เป็นคนกลางรับฟังปัญหาจากทั้งสองฝ่าย ปรับความเข้าใจระหว่างคนทั้งสอง ตลอดจนตระเตรียมสถานที่เพื่อให้คนทั้งสองได้พลอดรักและเสพสังวาสกัน แต่ที่สำคัญก็คือ อีฟลินทำหน้าที่เป็นสายลับสอดส่องดูอลิส และหยั่งท่าทีดูว่า อลิสได้ล่วงรู้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับคุณหญิงออตโตลินหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองได้พัฒนาถึงขั้นที่รัสเซลล์ชักชวนให้คุณหญิงออตโตลินละทิ้งสามี และมาแต่งงานอยู่กินกับรัสเซลล์ โดยรัสเซลล์จะหาทางหย่าขาดจากอลิส ซึ่งคุณหญิงออตโตสินปฏิเสธ ทั้งนี้เนื่องจากยังเป็นห่วงลูกสาว ซึ่งยังเล็กอยู่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งยังรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยสามีซึ่งเป็นสมาชิกสภาสามัญ เพราะการหย่าร้างจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อนาคตทางการเมืองของสามีดับวูบลง คำปฏิเสธของคุณหญิงออตโตลินทำให้รัสเซลล์ผิดหวังเป็นยิ่งนัก ในจดหมายหลายต่อหลายฉบับที่รัสเซลล์เขียนถึงคุณหญิงออตโตลิน เราจะได้พบคำต่อว่าต่อขานอันขมขื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้เสมอ

ในระยะแรก ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับคุณหญิงออตโตลินเป็นไปอย่างลับๆล่อๆ ทั้งคู่ต้องแอบนัดพบกันตามสถานที่ต่างๆ แต่ต่อมาคุณหญิงออดโตลินก็สารภาพกับสามีว่า ตนเป็นชู้กับรัสเซลล์ และดูเหมือนว่า ฟิลิป มอร์เรลล์ จะมิได้ขัดขวาง 'กิจกรรมทางเพศ' ระหว่างคนทั้งสอง เพราะปรากฏในภายหลังว่า ทุกครั้งที่คุณหญิงออตโตลิน 'นัดพบ' ชู้รักที่บ้าน ฟิลิป มอร์เรลล์ ก็จะออกจากบ้าน เพื่อให้คนทั้งสองได้พร่ำพลอดกันโดยสะดวก ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับฟิลิป มอร์เรลล์ผู้เป็นสามีของชู้รักนั้นเล่า ก็ปรากฏว่า รัสเซลล์ได้ช่วยฟิลิป มอร์เรลล์ในการหาเสียงเพื่อรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาสามัญหลายต่อหลายครั้ง และคนทั้งสองก็ได้ร่วมกันรณรงค์คัดค้านกรณีที่อังกฤษตัดสินใจทำสงครามกับเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับคุณหญิงออตโตลินในเวลาต่อมาได้ค่อยๆแปรเปลี่ยนมาเป็นความสัมพันธ์ฉันลูกกับแม่ กล่าวคือ คุณหญิงออตโตลินจะคอยให้คำปรึกษาแก่รัสเซลล์ในการแก้ปัญหาชีวิตต่างๆ รับทราบความสัมพันธ์ที่รัสเซลล์มีกับหญิงทั้งที่โสดและไม่โสด และคอยกระตุ้นให้รัสเซลล์มีกำลังใจในการทำงานทางวิชาการ ในแง่นี้ ก็เท่ากับว่าคุณหญิงออตโตลินได้ค่อยๆเข้ามามีบทบาทแทนที่อีฟลิน ไวท์เฮด ชีวิตในช่วงนี้นับเป็นช่วงที่รัสเซลล์สามารถผลิตผลงานในสาขาคณิตศาสตร์และปรัชญาได้เป็นอันมาก ความสัมพันธ์อันลึกล้ำระหว่างรัสเซลล์กับคุณหญิงออตโตลินนั้น จะพิจารณาได้จากจดหมายที่คนทั้งสองมีถึงกัน ซึ่งปรากฏว่า เมื่อคุณหญิงออตโตลินถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2481 นั้น นับจดหมายที่รัสเซลล์เขียนถึงคุณหญิงออตโตลิน มีรวม 1,775 ฉบับ ในขณะที่คุณหญิงออตโตลินก็มีจดหมายถึงรัสเซลล์ประมาณ 1,600 ฉบับ

ในระยะที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับคุณหญิงออตโตลิน เริ่มแปรเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์ฉันลูกกับแม่นั้นเอง รัสเซลล์ก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงคนอื่น ในปี พ.ศ. 2456 เมื่อรัสเซลล์ไปตระเวนยุโรป ก็ได้รู้จักกับผู้หญิงชาวเยอรมันคนหนึ่ง ซึ่งมีครอบครัวแล้ว และคนทั้งสองก็มีสัมพันธ์สวาทต่อกัน แม้ว่ารัสเซลล์จะมิได้เปิดเผยชื่อสุภาพสตรีคนนี้ แต่ก็ได้เล่าเรื่องความสัมพันธ์ทั้งหมดให้คุณหญิงออตโตลินได้รับทราบ ในปีต่อมารัสเซลล์ได้เดินทางไปสอนหนังสือ ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และตระเวนแสดงปาฐกถา ณ มหาวิทยาลัยต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา ที่ชิคาโก เขาได้พบกัน*เฮเลน ดัดลีย์* (Helen Dudley) ซึ่งเขาเคยรู้จักในสมัยที่เธอผู้นั้นศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด ความสนิทสนมทำให้คนทั้งสองได้เสียกัน แต่คราวนี้ เหตุการณ์ไม่ราบรื่นเหมือนกับความสัมพันธ์ที่รัสเซลล์มีกับผู้หญิงคนก่อนๆ เพราะดัดลีย์หมายมั่นปั้นมือที่จะมีชีวิตสมรสกับรัสเซลล์ถึงกับตามรัสเซลล์ไปอังกฤษ โดยพร้อมที่จะเปิดเผยความสัมพันธ์ที่เธอมีกับรัสเซลล์ให้สาธารณชนได้ทราบ รัสเซลล์เข้าตาอับ จนต้องขอร้องให้คุณหญิงออตโตลินช่วยเกลี้ยกลุ่มให้เฮเลนเปลี่ยนใจ ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จ

แต่ความวัวยังไม่ทันหาย ความควายก็เข้ามาแทรก ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2458 รัสเซลล์ก็สารภาพกับคุณหญิงออตโตลินว่า ตนรู้สึกหลงรัก*ไอรีน คูปเปอร์ วิลลิส* (Irene Cooper Willis) ซึ่งเพิ่งรู้จักกันไม่ถึงเดือน เรื่องของเรื่องมีอยู่ว่า ในปลายปี พ.ศ. 2457 รัสเซลล์กำลังเขียนจุลสารเรื่อง *The Policy of the Entente* และต้องการผู้ช่วยทำวิจัย คุณหญิงออตโตลินได้แนะนำให้รัสเซลล์รู้จักกับไอรีน คูปเปอร์ วิลลิส เพื่อการนี้ รัสเซลล์ซึ่งเป็นโรคขาดรักมิได้ เมื่อได้มาพบผู้หญิงที่ฉลาดปราดเปรื่อง มีความสามารถ และงามพร้อมเช่นนี้ ก็อดรู้สึกรักมิได้ แต่ก่อนที่ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองจะถลำลึกมากไปกว่าที่เป็นอยู่ ไอรีนได้ขอคำปรึกษาจากคุณหญิงออตโตลินเพราะเวลานั้นรัสเซลล์ยังมิได้หย่าขาดจากอลิส และความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับไอรีน วิลลิส อาจถูกอลิสยกเป็นข้ออ้างในการฟ้องหย่าได้ ซึ่งไอรีน วิสลิสไม่ต้องการเช่นนั้น ในที่สุด คนทั้งสองจึงตัดสินแยกทางกันเดิน

ปี พ.ศ. 2459 นับเป็นช่วงสำคัญอีกช่วงหนึ่งในชีวิตรักของรัสเซลล์ เพราะเป็นช่วงที่รัสเซลล์เริ่มห่างเหินจากคุณหญิงออตโตลิน ความห่างเหินทำให้รัสเซลล์มีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น ในจำนวนหญิงที่รัสเซลล์มีสัมพันธ์สวาทด้วยนั้นมี *วิเวียน อีเลียต* (Vivien Eliot) รวมอยู่ด้วย วิเวียน อีเลียต เป็นภรรยายอขง ที.เอส. อีเลียต (T.S. Eliot) จินตกวีชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียง ที.เอส. อีเลียตเคยศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และเคยเรียนกับรัสเซลล์ในสมัยที่รัสเซลล์ไปสอนหนังสือ ณ มหาวิทยาลัยนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 อีเลียตได้เดินทางมาศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด และบังเอิญได้พบปะกับรัสเซลล์อีกครั้งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เอง รัสเซลล์จึงได้รู้จักกับวิเวียน อีเลียต ในเวลานั้น ชีวิตครอบครัวของผัวหนุ่มเมียสาวคู่นี้ไม่สู้มีความสุขนัก วิเวียน อีเลียตมิได้รับความสุขทางเพศจากสามี จนถึงขั้นต้องหันไปหาความสุขจากยาเสพติด ข้างฝ่ายสามีก็กลัดกลุ้มอยู่กับปัญหาการขัดสนเงินทอง เมื่อรัสเซลล์ก้าวเข้ามาสู่วิถีชีวิตของหนุ่มสาวคู่นี้ วิเวียน อีเลียตก็ปรับทุกข์กับรัสเซลล์อยู่เนืองๆ ซึ่งรัสเซลล์ก็รับฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจ และได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินตามสมควร ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองได้พัฒนาไปถึงขั้นได้เสียกัน ทั้งคู่นัดพบกันเพื่อเสพกามสุขตามสถานที่ต่างๆ จนเมื่อเรื่องทำท่าจะอื้อฉาว คุณหญิงออตโตลินจึงเตือนสติรัสเซลล์ให้เลิกกับวิเวียน อีเลียตเสีย

ในปี พ.ศ. 2459 นับเป็นปีที่มีความสำคัญต่อรัสเซลล์มิใช่น้อย ในแง่ที่ว่าเป็นปีที่เขาได้พบปะกับ*คอนสแตนส์ มัลเลอสัน* (Constance Malleson) ผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของรัสเซลล์อย่างมาก คอนสแตนส์ มัลเลอสันเป็นภรรยาของไมลส์ มัลเลอสัน (Miles Malleson) และเป็นนักแสดงละคร โดยใช้ชื่อบนเวทีละครว่า โคแล็ต โอนีล (Colette O′ Niel) ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซลล์กับคอนสแตนส์ มัลเลอสันเริ่มต้นจากการร่วมทำงานในขบวนการที่มีชื่อว่า No-Conscription Fellowship อันเป็นขบวนการต่อต้านสงคราม คอนสแตน์ มัลเลอสันก้าวเข้าสู่วิถีชีวิตของรัสเซลล์ในช่วงที่รัสเซลล์กำลังห่างเหินจากคุณหญิงออตโตลิน และสามารถสืบต่อบทบาทของคุณหญิงออตโตลินได้ ดังจะเห็นได้ว่า คอนสแตนส์ มัลเลอสันจะคอยจุด

แสงประทีปแห่งปัญญาของรัสเซลล์ให้ช่วงโชติอยู่เสมอ และแม้ว่าคนทั้งสองจะเลิกมีความสัมพันธ์ทางเพศกันตั้งแต่ปี 2464 เมื่อรัสเซลล์แต่งงานครั้งที่สอง แต่ในคราใดก็ตามที่รัสเซลล์มีปัญหาครอบครัวในช่วงปลายแห่งชีวิต เขาไม่เคยลังเลที่จะระบายความทุกข์และปรึกษากับคอนสแตนส์ มัลเลอสันเลย

รัสเซลล์น่าจะได้แต่งงานกับคอนสแตนส์ มัลเลอสัน หากมิใช่เป็นเพราะว่า รัสเซลล์เข้าใจว่า คอนสแตนส์จะไม่ยอมมีลูกกับเขา รัสเซลล์เองใฝ่ฝันที่จะมีลูกมานานแล้ว เพราะอายุอานามก็ล่วงเลยมาถึง 44 ปีแล้ว ในปี พ.ศ. 2461 รัสเซลล์ได้รู้จักกับอาจารย์สาวคนหนึ่งแห่ง Girton College มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ชื่อ *ดอร่า แบล็ก* (Dora Black) ทั้งคู่สนิทสนมกันจนถึงขั้นตกลงที่จะมีลูกด้วยกัน และเมื่อรัสเซลล์ได้รับเชิญไปสอนหนังสือ ณ มหาวิทยาลัยปักกิ่งในปี พ.ศ. 2463 ดอร่า แบล็กก็ติดตามไปด้วย ทั้งคู่กินนอนอยู่ด้วยกัน ขณะเดียวกันจดหมายที่รัสเซลล์มีถึงคอนสแตนส์ มัลเลอสันในช่วงนี้ก็ยังพร่ำพรรณนาถึงความรักความคิดถึง จนคอนสแตนส์เข้าใจผิดว่า รัสเซลล์จะแต่งงานด้วย คอนสแตนส์กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ในนวนิยายที่เธอแต่งเรื่อง *The Coming Back* เมื่อรัสเซลล์กลับจากประเทศจีนใน พ.ศ. 2464 ก็ได้จัดการหย่าร้างกับอลิส ภรรยาคนแรก และแต่งงานเป็นครั้งที่สองกับดอร่า แบล็กเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2464 การแต่งงานกระทำกันอย่างเร่งรีบ เพราะเวลานั้นดอร่าตั้งครรภ์แล้ว และหลังจากแต่งงานเพียงสองเดือนเศษ รัสเซลล์ก็ได้บุตรชายคนแรกเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2464 โดยตั้งชื่อว่า จอห์น คอนราด รัสเซลล์ (John Conrad Russell) หลังจากนั้นสองปี แคทเธอรีน เจน รัสเซลล์ (Katherine Jane Russell) ซึ่งเป็นบุตรสาวก็ถือกำเนิด

ชีวิตสมรสครั้งที่สองของรัสเซลล์เป็นไปอย่างราบรื่นในระยะแรก แต่ประวัติศาสตร์ก็กลับซ้ำรอยอีก โดยทั้งคู่ตกลงหย่าขาดจากกันในปี พ.ศ. 2478 หลังจากที่แต่งงานกันได้ 14 ปี อย่างไรก็ตาม ความหมางเมินและมรสุมแห่งชีวิตสมรสได้เกิดขึ้นก่อนหน้านี้นานแล้ว เพราะหลังจากที่รัสเซลล์แต่งงานครั้งที่สองได้เพียง 6 ปีเศษ เราจะพบได้ว่า รัสเซลล์เริ่มนอกใจภรรยา ในปี พ.ศ. 2470 รัสเซลล์ได้รู้จักกับ*โจน ฟอลล์เวลล์* (Joan Follwell) และพยายามสร้างสัมพันธ์สวาทด้วย เวลานั้นรัสเซลล์อายุ 55 ปี ในขณะที่โจน ฟอลล์เวลล์ ยังเป็นสาวรุ่นวัย 21 ปี และมีแฟนแล้วด้วย รัสเซลล์พยายามชวนโจน ฟอลล์เวลล์ร่วมหลับนอนด้วย ดังจะเห็นได้จากต้นฉบับจดหมายหลายต่อหลายฉบับ ที่รัสเซลล์เขียนถึงโจน ฟอลล์เวลล์ เช่นจากจดหมายฉบับหนึ่งรัสเซลล์เขียนไว้ว่า

"..ฉันใคร่ที่จะได้รู้เหลือเกินว่า เธอจะไปค้างคืนกับฉัน (ที่แฟลตในลอนดอน) ได้หรือไม่ ข้อที่ฉันหวาดเกรงเพียงข้อเดียวก็คือ เธออาจพบว่า เธอมิได้รับความสุขทางเพศอย่างพอเพียง เท่าที่พึงได้รับจากชายหนุ่มทั้งหลาย เพราะฉันมิใช่คนหนุ่มเสียแล้ว แต่ฉันคิดว่าฉันสามารถหาสิ่งชดเชยได้ ฉันต้องการเธอเหลือเกิน และมั่นใจว่า ฉันสามารถช่วยเธอในวิถีทางที่เธอจะชอบได้ เช่น การรู้จักผู้คน การหาหนังสืออ่าน การขบคิดเพื่อแก้ปัญหาของเธอ และอื่นๆ.."

ความพยายามของรัสเซลล์ประสบผลสำเร็จ ดังที่โจน ฟอลล์เวลล์กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นเมื่อ 43 ปี ให้หลังว่า หลังจากที่พบกันครั้งแรกแล้ว…

"..ครั้งที่สอง ฉันรับประทานอาหารเย็นร่วมกับเขา และครั้งที่สาม ฉันหลับนอนกับเขา รัสเซลล์เกาะติดฉันแจเป็นเวลากว่าสามปี แต่การร่วมเพศไม่สู้มีความสุขนัก ฉันเลยเลิกกับเขา.."

เมื่อบุตรชายและบุตรสาวเติบโตจนเข้าสู่วัยเรียน รัสเซลล์และภรรยาก็เริ่มมองหาโรงเรียนที่จะให้การศึกษาแก่บุตรธิดา แต่พบว่าไม่มีสถาบันการศึกษาใดที่สามารถปลูกฝังแนวความคิดเสรีนิยมแก่บุตรธิดาของตนได้ ดังนั้นจึงตัดสินใจตั้งโรงเรียนขึ้นเองที่เซาธ์ ฮาร์ติ้ง (South Harting) มณฑลซัสเซกซ์ (Sussex) โดยให้ชื่อว่า *โรงเรียนบีคอนฮิลล์* (Beacon Hill School) แนวความคิดและประสบการณ์จากการจัดการโรงเรียนแห่งนี้ ปรากฏในหนังสือสองเล่มของรัสเซลล์ คือ *Education and the Social Order* และ *On Education : Especially in Early Childhood* รัสเซลล์อ้างว่า การจัดการศึกษา ณ โรงเรียนบีคอนฮิลล์มีลักษณะเสรีนิยมมากกว่าโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) ของ เอ.เอส.นีลล์ (A.S.Neill) เสียอีก รัสเซลล์และดอร่ามีความสุขอยู่กับการบริหารโรงเรียนบีคอนฮิลล์เป็นอย่างมาก แม้ว่าวิธีการจัดการศึกษาตามแนวความคิดของคนทั้งสองจะถูกโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อนาวาแห่งชีวิตสมรสระหว่างคนทั้งสอง เริ่มประสบมรสุมในเวลาต่อมา รัสเซลล์ก็เริ่มสร้างสัมพันธ์สวาทกับบรรดาครูสาวๆในโรงเรียนบีคอนฮิลล์ ครูสาวๆ คนแล้วคนเล่าถูกรัสเซลล์เกี้ยวพาราสีและชักชวนไปหลับนอนด้วย ข้างฝ่ายดอร่าก็หันไปคบกริฟฟิน บาร์รี่ (Griffin Barry) มาเป็นชู้จนมีลูกด้วยกัน โดยได้ลูกสาวในปี พ.ศ. 2473 และต่อมาได้ลูกชายในปี พ.ศ. 2475 ในขณะเดียวกันนี้รัสเซลล์เริ่มติดพัน*มาร์จอรี สเปนส์* (Marjorie Spence) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น *แพทริเชีย สเปนส์* (Patricia Spence) และมีชื่อเล่นว่า 'ปีเตอร์' (Peter) เวลานั้นแพทริเชีย สเปนส์ กำลังศึกษาชั้นปริญญาตรี ณ มหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด และดอร่าจ้างมาเลี้ยงลูกของรัสเซลล์ทุกเย็น หลังจากที่แพทริเชียดูแลลูกทั้งสองของรัสเซลล์จนเข้านอนแล้ว ก็จะอยู่คุยกับรัสเซลล์จนดึกดื่นค่ำคืน ในที่สุดทั้งสองก็ได้เสียกัน และแต่งงานกันในปี พ.ศ. 2479 หลังจากที่รัสเซลล์หย่าขาดจากดอร่าในปี พ.ศ. 2478

ชีวิตสมรสระหว่างรัสเซลล์กับดอร่า จบลงอย่างขมขื่น ดอร่าเองก็รู้สึกเสียใจและสำนึกถึงความผิดในส่วนของตน ดังที่เธอได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ *The Tamarisk Tree* (Harcourt Brace Jovanovich, 1976) อย่างไรก็ตาม ชีวิตสมรสครั้งที่สามของรัสเซลล์ก็ยังคงเดินซ้ำรอยเดิม กล่าวคือ เริ่มต้นอย่างสุขสดชื่น ทั้งคู่ได้ลูกชายร่วมกันหนึ่งคนหลังจากที่แต่งงานได้เพียงปีเดียว และร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ตลอดระยะเวลาที่อพยพไปอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะแห่งสงครามซึ่งกำลังเกิดขึ้นในยุโรป แต่แล้วกลับจบลงอย่างขมขื่น คราวนี้เป็นปัญหาความแตกต่างระหว่างวัย แพทริเชียยังสาวสวยและยังคงต้องการกามสุข ในขณะที่

รัสเซลล์ไม่สามารถจะให้ความสุขประเภทนี้ ดังนั้นในที่สุดทั้งคู่ก็เลยต้องหย่าขาดจากกันในปี พ.ศ. 2495

เมื่อรัสเซลล์อพยพไปอยู่สหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2481 นั้น เขาต้องพรากจากชู้รักในอดีตถึงสองคน คือ คุณหญิงออตโตลิน มอร์เรลล์ ตายในปีนั้น และคอนสแตนส์ มัลเลอสัน อพยพไปตั้งรกรากในประเทศฟินแลนด์ รัสเซลล์เดินทางกลับคืนสู่ประเทศอังกฤษเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองใกล้จะสิ้นสุดลง และพยายามหันไปฟื้นความสัมพันธ์กับคอนสแตนส์ มัลเลอสันอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันนั้น ก็แอบสารภาพรักกับกาเมล บรีแนน (Gamel Brenan) ภรรยาของเจอรัลด์ บรีแนน (Geraid Brenan) ซึ่งเป็นเพื่อนของเขาเอง มิไยที่จะต้องกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่เขามีกับหญิงคนอื่นๆ อีก อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2495 รัสเซลล์แต่งงานเป็นครั้งที่สี่กับอีดิธ ฟินช์ (Edith Finch) ซึ่งเขารู้จักมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 คราวนี้ ชีวิตสมรสสุขสดชื่น จวบจนเขาถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2513 ตลอดระยะเวลา 18 ปีสุดท้ายแห่งชีวิต อีดิธทำหน้าที่เป็นทั้งภรรยาและเลขานุการ

ไม่ว่าจะวัดกันด้วยมาตรฐานของชาวตะวันตกหรือชาวตะวันออกผู้เคร่งศาสนา เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ย่อมต้องถูกกล่าวหาว่าไร้ศีลธรรมโดยมิพักต้องสงสัย เพราะเขาไม่เพียงแต่จะยึดมั่นในแนวความคิด "*รักเสรี*" (free love) เท่านั้น หากทว่ายังคบชู้สู่สาวเป็นกิจวัตรโดยหาได้สำนึกถึงความผิดชอบชั่วดีแต่ประการใดไม่อีกด้วย แท้ที่จริงแล้ว การกล่าวหารัสเซลล์ว่าไม่มีความสำนึกในบาปบุญคุณโทษนั้นดูจะไม่ถูกต้องนัก เพราะรัสเซลล์ได้แสดงทัศนคติโดยชัดเจนว่า การคบชู้สู่สาวนั้นมิใช่กิจกรรมที่ผิดจริยธรรม ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง *Marriage and Marals* นอกจากนี้ การกล่าวถึงชีวิตรักของรัสเซลล์ โดยเน้นเฉพาะความสัมพันธ์ทางเพศที่เขามีกับบรรดาหญิงทั้งที่โสดและไม่โสดทั้งหลาย อาจทำให้เข้าใจความรักของรัสเซลล์ในสภาพที่บิดเบนไปได้ไม่มากก็น้อย รัสเซลล์มิได้มีเฉพาะแต่ความรักอันเกิดจากพื้นฐานทางด้านกามสุขเท่านั้น หากเขายังมีความรักในมนุษยชาติ ความรักในงานวิชาการ และท้ายที่สุดความรักลูก เราอาจกล่าวได้โดยไม่ผิดนักว่า เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์เป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกคนเดียวในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่มีผลงานทางวิชาการอันดีเด่น และสามารถสื่อความคิดไปสู่มวลชนได้อย่างมหาศาล ในโลกของนักวิชาการทุกวันนี้ เราจะพบนักวิชาการจำนวนน้อยคนนักที่ผลิต 'งานเขียนเพื่อมวลชน' จำนวนมากได้เท่ารัสเซลล์ และเราจะหานักวิชาการจำนวนไม่มากนักอีกเช่นกันที่อุทิศชีวิตเพื่อศานติสุขแห่งมนุษยชาติ ดังที่รัสเซลล์ได้แสดงเป็นตัวอย่าง แคทเธอรีน เทต (Katherinc Tait) ลูกสาวของรัสเซลล์ที่เกิดจากดอร่า แบล็ก ได้กล่าวถึงพ่อของเธอในหนังสือเรื่อง *My Father, Bertrand Russell* (Harcourt Brace Jovanovich, 1976) มีใจความตอนหนึ่งว่า

"..ตลอดชีวิตของพ่อ พ่อแสวงหาแต่ความสมบูรณ์ในด้านต่างๆ นับแต่สัจธรรมทางคณิตศาสตร์ที่สมบูรณ์ ความชัดเจนที่สมบูรณ์ทางด้านปรัชญา สูตรอันสมบูรณ์สำหรับสังคม ตลอดจนหญิงที่เพียบพร้อมที่จะครองเรือนด้วยกัน ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่สมบูรณ์.."

สัมพันธ์สวาทของผม –เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์

พ.ศ. 2415	ผมเกิด
พ.ศ. 2437	ผมแต่งงานกับ Alys Pearsall Smith
พ.ศ. 2445	ผมเริ่มหลงรัก Evelyn Whitehead ภรรยาของ Alfred North Whitehead
พ.ศ. 2447	ผมมีสัมพันธ์สวาทกับ Ivy Pretious ซึ่งอายุอ่อนกว่า 8 ปี
พ.ศ. 2454	ผมเริ่มมีสัมพันธ์สวาทกับ Lady Ottoline Morrell ภรรยาของ Philip Morell จวบจนฝ่ายหญิงถึงแก่กรรมในปี 2481 ผมตระเวนยุโรป และมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงชาวเยอรมัน (ซึ่งมีลูกแล้ว ไม่ปรากฏชื่อสุภาพสตรีผู้นี้)
พ.ศ. 2456	ผมตระเวนแสดงปาฐกถาในสหรัฐอเมริกา และมีการความสัมพันธ์ทางเพศกับ Helen Dudley ซึ่งเคยศึกษาที่มหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด
พ.ศ. 2457	ผมหลงรัก Irene Cooper Willis
พ.ศ. 2458	ผมเป็นชู้กับ Vivien Eliot ภรรยาของ T.S.Eliot
พ.ศ. 2459	ผมเริ่มรู้จักกับ Constance (Colette) Malleson ภรรยาของ Miles Malleson และต่อมาได้มีความสัมพันธ์ทางเพศร่วมกันเป็นระยะเวลายาวนาน
พ.ศ. 2461	ผมเริ่มรู้จักกับ Dora Black อาจารย์แห่ง Girton College มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และตกลงจะใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกันในปีต่อมา ในปี 2463 ได้เดินทางไปประเทศจีนด้วยกัน และจดทะเบียนสมรสหลังจากกลับจากประเทศจีน และหย่าขาดจาก Alys Pearsall Smith ในปี 2464
พ.ศ. 2470	ผมพยายามที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับ Joan Follwell ในปีเดียวกันนี้ ผมได้ก่อตั้งโรงเรียน Beacon Hill School ขึ้นที่ South Harting มณฑล Sussex เพื่อจัดการศึกษาแบบใหม่และเพื่อให้การศึกษาแก่ลูกๆ ที่เกิดจาก Dora Black ครูสาวๆ ในโรงเรียนนี้ มักถูกผมชวนไปหลับนอนด้วย
พ.ศ. 2473	ผมเริ่มรู้จักกับ Marjorie Spence นักศึกษามหาวิทยาลัย อ๊อกซ์ฟอร์ด (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น Patricia Spence) มีความสัมพันธ์ทางเพศ จนถึงขั้นแต่งงานด้วยในปี 2479 หลังจากที่ผมหย่ากับ Dora Black ในปี 2478
พ.ศ. 2488	ผมพยายามที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับ Gamel Brenan ภรรยาของ Gerald Brenan ซึ่งเป็นเพื่อนของผมเอง
พ.ศ. 2495	ผมแต่งงานกับ Edith Finch หลังจากที่หย่าขาดจาก Patricia Spence ในปีเดียวกัน
พ.ศ. 2513	ผมตาย

เคมบริดจ์กับจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์

ใครก็ตามที่เคยไปเที่ยวเมืองเคมบริดจ์ คงสังเกตเป็นบรรยากาศแห่งเมืองมหาวิทยาลัยของเมืองนั้นได้ ถ้ายิ่งมีความสนใจวิชาเศรษฐศาสตร์สักหน่อย บางทีก็อาจสรุปเอาง่ายๆว่า เคมบริดจ์เป็นเมืองของจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) นักเศรษฐศาสตร์นามอุโฆษ ที่จริงข้ออ้างเช่นนี้ก็ใช่ว่าผิดเอาเสียทีเดียว ศาสตราจารย์ อี.เอ.จี. โรบินสัน[‡] (E.A.G. Robinson) สานุศิษย์ของเคนส์คนหนึ่งก็ยืนยันว่า เคนส์เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเคมบริดจ์โดยแท้[§] เพราะเหตุว่า เคนส์เกิดในเมืองนั้น บ้านเกิดของเคนส์นั้นตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 6 ถนนฮาร์วีย์ ซึ่งเป็นถนนที่เงียบสงบ บ้านมีรูปทรงแบบวิคตอเรีย อยู่ใกล้สมาคมคริกเก็ตของมหาวิทยาลัย แม้ว่านายจอห์น เนวิลล์ เคนส์ (John Neville Keynes) ผู้บิดาจะมิใช่คนเมืองเคมบริดจ์โดยกำเนิด แต่ได้เข้าศึกษาที่ Pembroke College มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งต่อมาได้เป็นอาจารย์คนหนึ่งของสถาบันนั้น ภายหลังเป็นหัวหน้าแผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ และผู้บริหารคนสำคัญของมหาวิทยาลัย เพราะฉะนั้นจึงได้ตั้งรกรากอยู่ในเมืองนั้นเอง ทั้งฟลอเรนซ์ บราวน์ (Florence Brown) ผู้มารดา ก็เป็นนักศึกษารุ่นแรกๆ ของ Newnham College ซึ่งเป็นวิทยาลัยผู้หญิงแห่งหนึ่งในจำนวนไม่กี่แห่งของเคมบริดจ์[**] บิดามารดาของเคนส์จึงเป็นคู่สมรสคู่แรกๆที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นนักศึกษาของวิทยาลัยนิวแนม ทั้งจากคำบอกเล่าของผู้ใกล้ชิดเคนส์กล่าวว่า เคนส์เองมักจะเล่าเสมอว่า ตนเป็นบุตรคนแรกที่เกิดจากคู่สมรสประเภทดังกล่าวข้างต้นนี้[††]

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *อนุสรณ์เศรษฐศาสตร์ประจำปี 2513* คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ 2513

[‡] ศาสตราจารย์อี.เอ.จี. โรบินสัน ไม่แต่จะเป็นสานุศิษย์ของเคนส์เท่านั้น ภายหลังยังได้เป็นผู้ร่วมงานของเคนส์อีกด้วย โดยเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร Economic Journal อันมีชื่อเสียง ในขณะที่เคนส์เป็นบรรณาธิการของวารสารนั้น ภรรยาของท่านคือ ศาสตราจารย์โจน โรบินสัน (Joan Robinson) ผู้ให้กำเนิดทฤษฎี Imperfect Competition ซึ่งเป็นลูกศิษย์เอกของเคนส์เช่นกัน เวลานี้ (2513) สามีภรรยาคู่นี้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

[§] E.A.G. Robinson "John Maynard Keynes 1883-1946", in Robert Lekachman (ed.) *Keynes' General Theory ; Report Of Three Decades* (New York : St. Martin's Press, Inc, 1964).

[**] การศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มีวิทยาลัยตรีอยู่เพียงสามแห่งคือ Girton, Newnham และ New Hall ส่วนระดับหลังปริญญาตรีก็มี Hughes Hall ซึ่งเป็นวิทยาลัยการศึกษา และ University College ซึ่งเป็นวิทยาลัยที่นักศึกษาชายหญิงอยู่ปนกัน เวลานี้ (2513) บรรดาวิทยาลัยชายทั้งหลายกำลังพิจารณาเปิดรับนักศึกษาหญิงเข้าไปอยู่รวมกันด้วย ที่ตกลงแน่นอนแล้วก็มี Churchill College กับ King's College ในปี 2515

[††] Roy Harrod, *The Life of John Maynard Keynes* (London : Macmillan and Co.Ltd., 1966), p.6.

ถ้าหากจะเดินชมตัวเมืองเคมบริดจ์ ก็อาจได้พบสิ่งที่เหลือเป็นอนุสรณ์แก่เคนส์บ้าง โรงละคอนแห่งหนึ่งชื่อ Arts Theatre ได้จารึกเป็นหลักฐานไว้ว่า เคนส์เป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2478 หากพิจารณาจากประวัติของเคนส์ บางทีอาจจะรู้สึกแปลกใจที่ปี 2478 เป็นระยะเวลาที่เคนส์กำลังเขียนและแก้ไข The General Theory of Employment, Interest and Money ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่สุดในชีวิตของเคนส์ โรงละคอนดังกล่าวเปิดการแสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2479 เคนส์เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โดยมีผู้สนใจส่งเสริมศิลปะการละคอนร่วมถือหุ้นด้วยหลายคน การดำเนินการในระยะสองปีแรกประสบการขาดทุน แต่สถานการณ์ก็ดีขึ้นเรื่อยๆ ละคอนก็ดี หรือการแสดงอื่นใดก็ดีที่โรงละคอนนี้นำเสนอ ล้วนเน้นด้านคุณภาพทั้งสิ้น นางลิเดีย โลโกโปวา (Lydia Lopokova) ภรรยาของเคนส์ ซึ่งเป็นนักเต้นบัลเล่ต์ลือชื่อ ก็ออกแสดง ณ โรงละคอนแห่งนี้เป็นครั้งคราว

ใกล้ๆ Arts Theatre นั้นเอง เป็นที่ตั้งของ King's Collage ซึ่งเคยเป็นสถานศึกษาของเคนส์ และภายหลังเคนส์ได้เป็นอาจารย์คนหนึ่งของสถาบันนั้น ภายในมีรูปวาดตัวเคนส์ฝีมือของ ดันคัน กรานต์ (Duncan Grant) เพื่อนรักคนหนึ่งติดอยู่ด้วย ราชวิทยาลัยจะต้องรำลึกถึงเคนส์ไม่แต่ในฐานะที่เคนส์เคยเป็นนักศึกษาที่ปราดเปรื่องคนหนึ่ง หรือปัญญาชนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งที่สถาบันนั้นเคยผลิตมา หากแต่ในฐานะที่ครั้งหนึ่ง เคนส์เคยเป็นเหรัญญิกของวิทยาลัย ผู้ปรับปรุงระบบการเงินและนำทรัพย์สินของวิทยาลัยไปลงทุนซื้อหุ้น จนกระทั่งฐานะการเงินของวิทยาลัยมั่นคง จนหาวิทยาลัยใดเสมอด้วยยาก[‡‡] จากเงินจำนวนสามหมื่นปอนด์สเตอร์ลิง เคนส์สามารถหากำไรจนเพิ่มเป็น 380,000 ปอนด์สเตอร์ริงในปีที่เคนส์ถึงแก่กรรม

สถานที่อีกแห่งหนึ่งในเคมบริดจ์ ซึ่งอาจเตือนให้ระลึกถึงเคนส์ได้ ก็คือ Cambridge University Union Society[§§] ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งเคนส์เคยแสดงฝีปากโต้วาทีและอภิปรายนับตั้งแต่ภาคการศึกษาแรกที่เคนส์เหยียบย่างเคมบริดจ์ มาภายหลังได้ดำรงตำแหน่งเลขานุการ รองประธาน และที่สุดประธานในปี 2447 ภายในสถานที่แห่งนี้ มีภาพถ่ายของชายหนุ่มผู้มีดวงตาเป็นประกาย ใบหน้ารูปไข่และค่อนข้างแบบบาง ประกอบกับหนวดหยิม ซึ่งเขาไว้จนตลอดชีวิต นักศึกษาเศรษฐศาสตร์ย่อมจดจำเขาผู้นั้นได้ดี

[‡‡] เมื่อต้นปี 2513 หนังสือพิมพ์ The Shilling Paper (ราคาตามชื่อหนังสือ) ซึ่งนักศึกษาเคมบริดจ์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่นิยมระบบสังคมนิยม เป็นผู้จัดทำ ได้ลงบทความโจมตีราชวิทยาลัยว่าเป็น วิทยาลัยที่มีการใช้จ่ายที่สุรุ่ยสุร่ายที่สุด

[§§] ตรงกับภาษาไทยว่า *สโมสรมหาวิทยาลัย* แต่เคมบริดจ์ยังมีสโมสรมหาวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่งซึ่งนักศึกษาสามารถใช้บริการได้ โดยไม่ต้องเสียค่าสมาชิก เพราะรวมอยู่ในค่าเล่าเรียน ส่วน Union Society นั้น จะต้องสมัครเป็นสมาชิกต่างหาก กิจกรรมที่ขึ้นชื่อก็คือ การโต้วาที เจ้าฟ้าชายชาร์ลส์ก็เคยโต้วาทีที่นั่นในปลายปีการศึกษา 2512-13

ในบรรดาตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นสมัยใหม่ ที่จะไม่เอ่ยชื่อ จอนห์น เมย์นาร์ด เคนส์ เสียเลย เห็นจะไม่มี ยิ่งตำราเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) ด้วยแล้ว ชื่อของเคนส์ดูจะเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเหตุว่า เคนส์เป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของเศรษฐศาสตร์สาขานี้ และเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้การศึกษาวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบ่งแยกออกเป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomies) กับเศรษฐศาสตร์มหภาค เคนส์กล่าวว่า "*...การแบ่งวิชาเศรษฐศาสตร์ออกเป็นสองส่วน คือ ทฤษฎีมูลค่าและวิภาคกรรมส่วนหนึ่งกับทฤษฎีเงินตราอีกส่วนหนึ่ง ตามความเห็นของข้าพเจ้านั้น เป็นการแบ่งที่ผิด ที่ถูกแล้วน่าจะแบ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยอุตสาหกรรมเอกชนหรือวิสาหกิจ และว่าด้วยผลตอบแทนและวิภาคกรรมอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรจำนวนคงที่จำนวนหนึ่งนี้ส่วนหนึ่ง กับทฤษฎีผลผลิตและการจ้างงานโดยส่วนรวมอีกส่วนหนึ่ง*."[***] แม้นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่จะยอมรับว่า หนังสือ *The General Theory* เป็นหนังสือเล่มแรกที่นำแนวความคิดเรื่อง general equilibrium มาใช้ แต่บางคนก็ปฏิเสธว่า เคนส์มิใช่คนแรกที่วิเคราะห์โดยอาศัยเศรษฐศาสตร์มหภาค เพราะบรรดาทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจทั้งหลายล้วนแต่เป็นเศรษฐศาสตร์มหภาคทั้งสิ้น และทฤษฎีเหล่านี้ก็มีผู้นำเสนอก่อนที่ *The General Theory* จะออกสู่ตลาดเสียอีก ตัวอย่างก็คือ บทความเรื่อง "Propagation and Impulse Problems" (ปี 2476) ของ Ragnar Frisch และบทความเรื่อง "Suggestions on Quantitative Business Cycle Theory" (ปี 2478) ของ Jen Tinbergen[†††]

แม้แนวความคิดของเคนส์ในบางเรื่องจะค่อนข้างคลุมเครือ และเป็นที่ถกเถียงมากอยู่ก็ตาม แต่เกียรติคุณและอิทธิพลของแนวความคิดของเคนส์ดูจะปกแผ่ไพศาลจนน่ากลัวอันตราย อันตรายข้อที่หนึ่งก็คือ คนอาจจะหลงเชื่ออย่างงมงายว่า อะไรก็ตามที่เคนส์กล่าวไว้ย่อมถูกต้องทั้งสิ้น ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น หนังสือ *The General Theory* ก็จะกลายเป็นคัมภีร์ที่นักศึกษาเศรษฐศาสตร์จะต้องเคารพบูชา ที่จริงสถานการณ์ก็เกือบเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว เพราะเหตุว่าภาษาที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้ค่อนข้างงุ่มง่าม การจัดลำดับเรื่องก็สับสน ทั้งๆที่เคนส์เองเป็นผู้ได้ชื่อว่าใช้ภาษาได้อย่างวิเศษ เคยได้รางวัลเรียงความหลายต่อหลายรางวัล นับแต่เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมอีตัน (Eton College) จนกระทั่งมาเป็นอาจารย์อยู่ราชวิทยาลัย เพราะฉะนั้นจึงดูเป็นการไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่ซื้อหนังสือนี้ เนื่องจากได้ยินกิตติศัพท์การใช้ภาษาของเคนส์ก่อนหน้านั้น ความไม่ชัดแจ้งของภาษาที่ใช้ ประกอบกับความใหม่ในด้านแนวความคิด จึงทำให้เกิดผล

[***] J.M. Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money* (London : McMillan, 1936). pp. 292-3.

[†††] Gottfried Haberler, "The General Theory After Ten Year", in Robert Lekachman (ed.) *Keynes' General Theory : Reports of Three Decades* (New York; St. Martin's Press, 1964), p. 270 ทั้ง Frisch และ Tinbergen ต่างก็เพิ่งได้รับรางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ร่วมกันในปี 2512 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการให้รางวัลสาขานี้.

สองประการ ประการหนึ่ง ผู้ที่ไม่เข้าใจแนวความคิดของเคนส์อาจจะกล่าวหาว่าเคนส์เหลวไหล หรือประการที่สองอาจไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์เคนส์ และเสแสร้งทำว่าเข้าใจแนวความคิดของเคนส์ ซึ่งล้วนแต่ก่อให้เกิดผลเสียทั้งสิ้น เหตุฉะนี้ จึงมีนักเศรษฐศาสตร์มากหลายเพียรพยายามเขียนหนังสือขึ้น เพื่ออธิบายแนวความคิดของเคนส์ ที่มีชื่อเสียงได้แก่ *Introduction to the Theory of Employment* ของ Joan Robinson สานุศิษย์ของเคนส์เอง ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2480 ภายหลังที่ *The General Theory* ออกสู่ตลาดได้ปีเศษ *The Economics of John Maynard Keynes* ของ Dudley Dillard ตีพิมพ์ครั้งแรกภายหลังที่เคนส์ถึง แก่กรรมเพียงสองปีเศษ และ *A Guide to Keynes* ของ Alvin H. Hansen ผู้เขียนสองคนหลังนี้ ถึงจะไม่ใช่สานุศิษย์ของเคนส์ แต่ก็ยอมรับว่าเป็นสาวก เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ นักศึกษาเศรษฐศาสตร์เป็นอันมากจึงมักหันไปอ่านหนังสือประเภทดังกล่าว แทนที่จะอ่านงานเขียนของเคนส์โดยตรง นานวันเข้าความเข้าใจในแนวความคิดของเคนส์ก็ผิดเพี้ยนไป (หนังสือที่เอ่ยชื่อสามเล่มข้างต้นนี้ ไม่อยู่ในข้อกล่าวหานี้) จนกระทั่งเมื่อเร็วๆนี้ นักเศรษฐศาสตร์คนหนึ่งชื่อ Axel Leijonhufvud ได้เขียนหนังสือชื่อ *On Keynesian Economics and The Economics of Keynes* เพื่อจะตอบคำถามที่ว่า บรรดาตำราเศรษฐศาสตร์ที่มีอยู่เกลื่อน ได้อธิบายทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์ได้ถูกต้องตามข้อเขียนของเคนส์จริงหรือไม่ ความลึกซึ้งของแนวความคิดของเคนส์ใน *The General Theory* นั้น มิใช่แต่จะเป็นปัญหาแก่นักศึกษาเศรษฐศาสตร์เท่านั้น บรรดาศาสตราจารย์วิชานี้มากหลายก็ยังไม่สู้เข้าใจนัก แม้กระทั่งศาสตราจารย์พอล เอ. แซมมวลสัน นักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำเวลานี้ ซึ่งเคยเป็นที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของประธานาธิบดีเคนเนดี้ ก็ยังยอมรับว่า เมื่อหนังสือเล่มนั้นออกวางตลาดเป็นเวลาปีหนึ่งถึงปีครึ่ง ก็ยังไม่มีใครในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (เวลานั้นแซมมวลสันเป็นนักศึกษาอยู่) เข้าใจแนวความคิดของเคนส์ ถึงกับลงความเห็นว่า แม้แต่ตัวเคนส์เองก็คงไม่เข้าใจในสิ่งที่ตนเขียน จนกระทั่งมีบทความและข้อเขียนของบรรดาลูกศิษย์และมิตรสหายของเคนส์ (มี Meade Lange และ Hicks เป็นอาทิ) ออกตีพิมพ์ ความเข้าใจจึงค่อยๆ กระจ่างขึ้น[‡‡‡]

อันตรายข้อที่สอง หากอิทธิพลของเคนส์มีมากเกินไป อาจมีผลให้เกิดมีผู้ต่อต้านและคัดค้านว่า สิ่งที่เคนส์กล่าวไว้ล้วนผิดทั้งเพ แท้ที่จริงแล้วความกริ่งเกรงข้อนี้ออกจะเกินจริงอยู่บ้าง ข้อที่เคนส์ถูกคัดค้านมากมักจะเกิดจากความขัดแย้งด้านแนวความคิดเป็นส่วนใหญ่ เคนส์เองดูจะคาดการณ์เรื่องนี้ได้ถูกต้อง เพราะกล่าวไว้ในคำนำหนังสือ *The General Theory* ว่า ใครก็ตามที่คัดค้านทฤษฎีของตน จะต้องคัดค้านด้วยเหตุผลไม่หนึ่งก็ในสองประการต่อไปนี้ คือ สิ่งที่เคนส์กล่าวไว้ล้วนผิดทั้งเพ หรือสิ่งที่เคนส์กล่าวไว้อย่างถูกต้องก็มิใช่ของใหม่ หากเป็นแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ก่อนหน้านั้น[§§§] ข้อโต้แย้งประการหลังส่วนใหญ่เป็นของ

[‡‡‡] Paul A. Samuelson, “The General Theory”, in Robert Lekachmen (ed.), *ibid*., p.316.

[§§§] Keynes, *op. cit*., p. v.

นักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดน ซึ่งเป็นผู้สร้าง Stockholm Theory of Processes of Contraction and Expansion ที่สำคัญก็คือ คนุต วิกเซลล์ (Knut Wicksell) มีร์ดาล (Myrdal) และลินดาห์ล (Lindahl)[****] ถึงแนวความคิดของเคนส์จะคล้ายคลึงกับนักเศรษฐศาสตร์สำนักสต๊อกโฮล์ม และนักเศรษฐศาสตร์อื่นๆก่อนหน้านั้น แต่เคนส์ก็ควรจะได้รับการสรรเสริญอยู่ดี เพราะเหตุว่า วิชาที่เคนส์ศึกษาในระดับปริญญาตรีที่เคมบริดจ์นั้น คือ คณิตศาสตร์ เพิ่งจะมาศึกษาเศรษฐศาสตร์ในปีสุดท้ายที่เคมบริดจ์เป็นการส่วนตัว และเริ่มศึกษาอย่างจริงจังเมื่อตอนจะสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการ และเมื่อตอนอัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ชักชวนไปเป็นอาจารย์แผนกเศรษฐศาสตร์ที่เคมบริดจ์ เคนส์จึงเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มิได้อ่านวรรณกรรมทางเศรษฐศาสตร์อย่างกว้างขวาง[††††] เมื่อเซอร์รอย ฮาร์รอด[‡‡‡‡] สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาคลาสลิกปรัชญาและประวัติศาสตร์จากอ๊อกฟอร์ดต้องการจะศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ต่อ ได้เดินทางไปหาเคนส์ที่เคมบริดจ์เพื่อขอคำแนะนำ เคนส์ได้ให้ข้อคิดว่า การอ่านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์อย่างกว้างขวางนั้นมิใช่สิ่งจำเป็น ขอแต่ให้อ่านหนังสือของมาร์แซลและพิกู (A.C. Pigou) อย่างถี่ถ้วนและคิดไตร่ตรองอย่างถ่องแท้เท่านั้น ตัวเคนส์เองนับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ก็มิได้อ่านหนังสือเศรษฐศาสตร์มากนัก คงอ่านแต่บทความทางเศรษฐ-ศาสตร์ที่มีผู้ส่งไปให้พิจารณานำลงตีพิมพ์ในวารสาร *Economic Journal* ที่ตนเป็นบรรณาธิการอยู่เท่านั้น

คนที่มีชื่อเสียงโด่งดังเช่นเคนส์ ก็ย่อมมีคนหมั่นไส้เป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นข้อที่เคนส์ถูกวิพากษ์วิจารณ์บางครั้งจึงเจือปนด้วยอคติ ศาสตราจารย์ซีย์มัวร์ อี. ฮาร์ริส (Seymour E. Harris)[§§§§] ได้กล่าวไว้ในบทบรรณาธิการของหนังสือ *A Guide to Keynes* ว่า ครั้งหนึ่ง เคนส์ได้เขียนจดหมายถึงยอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ (G.B. Shaw) คุยโม้ถึงหนังสือของตนที่กำลังจะตีพิมพ์ว่าเป็นหนังสือที่จะปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์[*****] สอบดูจากต้นฉบับจดหมายดังกล่าวปรากฏว่าเคนส์เขียนไว้ดังนี้ "*...อย่างไรก็ดี เพื่อให้เข้าใจสภาพจิตใจของผม คุณจะต้องรู้ว่า ผมกำลัง*

[****] Bertil Ohlin, "What did Knut Wicksell and His Followers Contribute to Income Theory?", In Robert Lekachman (ed.), *Keynes and Classics* (Boston; D.C. Heath and Company, 1964), pp. 43-8.

[††††] Rebert Lekchman (ed.), *Keynes and Classics* (Boston; D.C. Heath Co., 1964), p. x.

[‡‡‡‡] เซอร์ รอย ฮาร์รอด เป็นต้นคิด Harrod Growth Model และเจ้าของ Harrod Plan ซึ่งเสนอต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคล่องระหว่างประเทศ เมื่อเคนส์ถึงแก่กรรม นายเจฟฟรีย์ เคนส์ น้องชายของเคนส์ได้ขอให้ฮาร์รอดเขียนชีวประวัติของลอร์ดเคนส์

[§§§§] Harrod, *op. cit.,* pp.324-5

[*****] Alvin H. Honson, A Guide to Keynes (Tokyo : Kogakusha Co., Ltd., 1953), p. x.

เขียนหนังสือเล่มหนึ่งเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ซึ่งผมเชื่อว่าจะปฏิวัติวิถีทางที่โลกจะขบคิดปัญหาเศรษฐกิจ ถึงจะไม่ใช่ในทันทีทันใด แต่อาจจะเป็นในรอบสิบปีข้างหน้า..."[†††††]

บางครั้งข้อโจมตีที่มีต่อเคนส์ก็เกิดจากความเข้าใจในแนวความคิดของเคนส์อย่างผิดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเศรษฐศาสตร์สำนักชิคาโก ซึ่งดูจะคัดค้านเคนส์หนักข้ออยู่สักหน่อย ถึงกับกล่าวหาว่า เคนส์มิได้ให้ความสำคัญแก่ปริมาณเงินตราและนโยบายการเงิน พร้อมทั้งพยายามชักแม่น้ำโขงให้บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อชี้ให้เห็นว่า นโยบายการเงินเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจต่างๆ ตลอดจนยังความจำเริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิผลที่สุด[‡‡‡‡‡] แท้ที่จริง เคนส์มิได้มองข้ามความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวนี้ แม้แต่ชื่อหนังสือก็ยังมีคำว่า "เงิน" อยู่[§§§§§] อย่างไรก็ตาม การณ์อาจจะเป็นไปได้ว่า สาวกของเคนส์ตีความหมายแนวความคิดของเคนส์อย่างผิดๆ จึงทำให้เกิดข้อกล่าวหาข้างต้น

สำหรับการศึกษาเศรษฐศาสตร์ในบ้านเรานั้น ในบรรดาอันตรายสองประการที่กล่าวนี้ ข้อแรกดูจะมีมากกว่าข้อหลัง แต่กรณีของบ้านเรานั้นดูจะมีอันตรายเพิ่มขึ้นอีกข้อหนึ่งกล่าวคือ เนื่องจากเราศึกษาเพียงพอให้รู้ว่า ทฤษฎีต่างๆ นั้นมีใจความอย่างไร เราไม่สู้ให้ความสนใจแก่ข้อถกเถียงอันนำมาสู่กำเนิดของทฤษฎีนั้นๆ เหตุฉะนี้ บางทีเราอาจจะสรุปเอาง่ายๆว่า สิ่งที่เคนส์เขียนไว้ในหนังสือของตนนั้น ล้วนแต่เป็นแนวความคิดของเคนส์ทั้งสิ้น แท้ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ มีแนวความคิดอยู่หลายเรื่องที่เคนส์ได้จากการถกเถียงกับอาจารย์ร่วมมหาวิทยาลัย มิตรสหาย และกับลูกศิษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีตัวทวีคูณ (Multiplier) ซึ่งมักจะเข้าใจว่าเป็นแนวความคิดของเคนส์ แท้ที่จริงเป็นแนวความคิดของนายริชาร์ด เอฟ. คาห์น (Richard F. Kahn) ลูกศิษย์คนหนึ่งของเคนส์[******] รูปกราฟรูปเดียวที่ตีพิมพ์ใน *The General Theory* ก็ได้จากข้อเสนอแนะของเซอร์รอยฮาร์รอด ผู้เป็นทั้งศิษย์และสหาย แนวความคิดเรื่องการปรับตัวระหว่างการออมกับการลงทุน

[†††††] Harrod, *op. cit.,* p. 462 ข้อที่แปลกใจก็คือ ศาสตราจารย์ฮาร์ริสเป็น Keynesian คนหนึ่ง ทั้งเป็นบรรณาธิการหนังสือ *The New Economics* (2490) รวบรวมบทความต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับ *The General Theory* ของเคนส์ซึ่งบทความส่วนใหญ่เป็นฝ่ายเคนส์เสียโดยมาก

[‡‡‡‡‡] Milton Friedman, *Studies in the Quantity Theory of Money* (Chicago; University of Chicago Press, 1956), p. 3;

[§§§§§] รายละเอียด Lawrence S. Ritter "The Role of Money in Keynesian Theory", in Dean Carson (ed.), *Banking and Monetary Studies* (Chicago : Irwin, 1963), pp. 134-150.

[******] R.F. Kahn, "The Relation of Home Investment to Unemployment", *Economic Journal* (Dec., 1931), pp. 173-98 เป็นต้นตอของทฤษฎีนี้ ขณะที่เขียน นายคาห์นเป็นนักศึกษาคนหนึ่งของคิงส์วิทยาลัย ภายหลังได้บรรดาศักดิ์เป็นลอร์ดคาห์น เวลานี้เป็นศาสตราจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์ที่เคมบริดจ์

ก็ได้จากเซอร์เดนนิส โรเบอร์ตสัน (Sir Dennis Robertson)[††††††] ยังแนวความคิดเรื่อง Marginal Efficiency of Capital ซึ่งหยิบมือจากเออร์วิง ฟิชเชอร์ (Irving Fisher) เคนส์เองกล่าวไว้ในคำนำหนังสือ *The General Theory* ว่า ผู้ที่มีส่วนอ่านต้นฉบับหนังสือดังกล่าว ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ก็มีนาย ริชาร์ด คาห์น นางโจน โรบินสัน นายฮาร์รอด และ นายฮอว์เทรย์ (R.G. Hawtrey)

ปี 2514 จะเป็นปีที่ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ จากโลกมนุษย์ไปเป็นเวลา 25 ปี และปีที่ *The General Theory* ออกสู่ตลาดครบ 35 ปีพอดี นักศึกษาเศรษฐศาสตร์บ้านเราจะไม่จัดทำกิจกรรมใดๆ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ปัญญาชนผู้ยิ่งใหญ่ผู้นี้หรอกหรือ อย่างน้อยที่สุด หนังสือชีวประวัติของสัตบุรุษผู้นี้ภาคภาษาไทยก็ยังไม่มี ทั้งเราน่าจะมองย้อนหลังดูว่า แนวความคิดของคำทำนายทายทักของท่านผู้นี้ถูกต้องหรือไม่ และอนาคตของทฤษฎีของท่านจะเป็นอย่างไร

หมายเหตุ บทความนี้เขียนในขณะที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

[††††††] เซอร์เดนนิส โรเบอร์ตสัน เป็นอาจารย์ร่วมมหาวิทยาลัยกับเคนส์ เดิมเป็นสหายที่สนิทสนมกันมาก ในคำนำหนังสือ *Banking Policy and The Price Level* (2469) กล่าวไว้ว่า เนื้อหาของหนังสือนั้นหลายต่อหลายตอนได้จากการถกเถียงกับเคนส์ จนแยกไม่ได้ว่า ตอนใดเป็นของผู้เขียนเอง และตอนใดเป็นของเคนส์ ภายหลังเมื่อเคนส์แต่ง *The General Theory* ทั้งสองคนเกิดมีความเห็นแตกแยกกัน และกลายเป็นอริทางวิชาการนับแต่นั้นมา

เคนส์กับกลุ่มบลูมสเบอรี่

บทความปริทัศน์เรื่องนี้จำแนกออกเป็น 4 ตอน ตอนที่หนึ่งจะกล่าวถึงวรรณกรรมว่าด้วยชีวประวัติจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ตอนที่สองกล่าวถึงข้อมูลใหม่เกี่ยวกับเคนส์ ตอนที่สามกล่าวถึงกลุ่มบลูมสเบอรี่ และตอนที่สี่วิจารณ์หนังสือของ *Crabtree and Thirlwall (1980)* ซึ่งกล่าวถึงเคนส์กับกลุ่มบูมสเบอรี่

1. วรรณกรรมว่าด้วยชีวประวัติของเคนส์

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ได้ชื่อว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญแห่งคริสตศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากหนังสือเรื่อง *The General Theory of Employment, Money and Interest* ออกสู่บรรณพิภพในปี ค.ศ. 1936 ซึ่งยังผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่า "*การปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์โดยเคนส์*" (Keynesian Revolution) อิทธิพลของเคนส์ที่มีต่อวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ก็มีมากยิ่งขึ้นไปอีก ด้วยเหตุนี้เอง จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ปรากฏว่าเมื่อเคนส์ถึงแก่อนิจกรรมในปี ค.ศ. 1946 มีผู้เขียนชีวประวัติของเคนส์ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการต่างๆ จำนวนมาก ผู้ที่ผลิตงานประเภทนี้ มีอาทิเช่น ออสติน โรบินสัน (E.A.G. Robinson) ผู้เป็นทั้งสาวกและเพื่อนร่วมงานคนสำคัญของเคนส์[1] อาร์เธอร์ เซซิล พิกกู (Arthur Cecil Pigou)[2] ผู้ซึ่งเป็นทั้งอาจารย์และศัตรูทางความคิดของเคนส์ โจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph A. Schumpeter)[3] ผู้ซึ่งมีความรู้สึกอิจฉาริษยาเคนส์เป็นการส่วนตัว[4] เป็นต้น ทางด้านราชวิทยาลัย (King's College) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ก็ได้ดำเนินการให้มีการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *John Maynard Keynes 1883-1946* ในปี ค.ศ. 1949 โดยรวมข้อเขียนของผู้ที่รู้จักเคนส์ในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเคนส์ บทบาทของราชวิทยาลัยดังกล่าวนี้ มิใช่เรื่องน่าประหลาดใจแต่ประการใด เคนส์เป็นนักศึกษาของวิทยาลัยแห่งนี้ในระหว่างปี ค.ศ. 1902-1905 แม้เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ยังประกอบอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัย ณ สถาบันแห่งนี้ (ค.ศ.1909-1946) แต่เหนือสิ่งอื่นใด เคนส์ทำหน้าที่เหรัญญิก (Bursar) ของราชวิทยาลัยอยู่ถึง 22 ปี (ค.ศ. 1924-1946) ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ เคนส์ได้ปฏิรูประบบการเงินและนำทรัพย์สินของวิทยาลัยไปลงทุนซื้อหุ้น จนมีฐานะมั่นคง จากเงินจำนวน 30,000 ปอนด์สเตอร์ลิง เคนส์สามารถหากำไรจนเพิ่มขึ้นเป็น 380,000 ปอนด์สเตอร์ลิงในปีที่เคนส์ถึงแก่อนิจกรรม

---

[*] ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* ปีที่ 11 เล่มที่ 2 (มิถุนายน 2525) หน้า 82-96

อย่างไรก็ตาม ชีวประวัติของเคนน์ที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ (official biography) เพิ่งปรากฏสู่บรรณพิภพภายหลังจากที่เคนส์ล่วงลับไปแล้ว 5 ปีเศษ และผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานชิ้นนี้ก็คือ รอย ฮาร์รอด (Roy F. Harrod) ผู้เป็นทั้งสานุศิษย์และเพื่อนร่วมงานของเคนส์ ฮาร์รอดได้รับความเอื้อเฟื้อจากนางฟลอเรนส์ เคนส์ (Florence Keynes) มารดาของเคนส์ในการศึกษาบันทึกเอกสารและจดหมายส่วนตัวของเคนส์ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการเขียนชีวประวัติของเคนส์ดังกล่าวนี้ กระนั้นก็ตาม *The Life of John Maynard Keynes* (London : Macmillan, 1951) ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้ไม่เพียงแต่จะปรากฏในภายหลังว่าข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์บางเรื่องบางตอนมีรายละเอียดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงเท่านั้น[5] หากทว่าฮาร์รอดยังจงใจละเลยไม่กล่าวถึงพฤติกรรมบางด้านของเคนส์อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่เคนส์เป็นคนรักสองเพศ (bi-sexual)

หลังจากการปรากฏตัวของ *Harrod (1951)* โลกหนังสือต้องรอคอยอีก 16 ปีเศษจึงมีโอกาสได้ต้อนรับหนังสือเกี่ยวกับเคนส์อีก 2 เล่ม คือ *Stewart (1967)* และ *Lekachman (1967)* หนังสือทั้งสองเล่มนี้มิได้มีจุดเด่นทั้งในด้านการนำเสนอข้อมูลใหม่ หรือในด้านการตีความเหตุการณ์แต่ประการใด

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ก่อนปี ค.ศ. 1970 งานศึกษาชีวประวัติของเคนส์ที่ปรากฏสู่บรรณพิภพมีจำนวนไม่มากนัก ทั้งๆ ที่อัจฉริยภาพของเคนส์และอิทธิพลของเคนส์ที่มีต่อวงวิชาการทั้งในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา งานศึกษาชีวประวัติของเคนส์เริ่มหลั่งไหลสู่บรรณพิภพมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น *E.A.G. Robinson (1971), Roy Jenkins (1972)*[6]*, Milo Keynes (1975)*[7]*, D.E. Moggridge (1976)*[8] เป็นต้น การเติบโตของการศึกษาเรื่องนี้นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เป็นผลผลักดันจากปัจจัยอย่างน้อย 2 ปัจจัย กล่าวคือ

ประการแรก สภาราชบัณฑิตทางเศรษฐศาสตร์แห่งสหราชอาณาจักร (Royal Economic Society) ได้รวบรวมงานเขียนทั้งหมดของเคนส์มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม รวม 25 เล่ม โดยใช้ชื่อว่า *The Collected Writings of John Maynard Keynes* และมอบหมายให้สำนักพิมพ์แมกมิลแลนจัดพิมพ์นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 งานเขียนเหล่านี้อาจจำแนกออกเป็น 5 ประเภท คือ

(1) งานเขียนที่จัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มแล้ว อาทิเช่น *Indian Currency and Finance (1913)*, *A Treatise on Money (1930)*, *The General Theory of Employment, Money and Interest (1936)* เป็นต้น

(2) บทความและจุลสารที่รวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือเล่มมาแล้ว อาทิเช่น *Essays in Persusion (1931)*, *Essays in Biography (1933)* เป็นต้น

(3) บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร จดหมายที่มีถึงหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ รวมตลอดจนจุลสารเรื่องต่างๆ ซึ่งยังไม่เคยรวบรวมตีพิมพ์เป็นเล่มมาก่อน

(4) ข้อเขียนที่ไม่เคยตีพิมพ์สู่สายตาของสาธารณชนมาก่อน

(5) บันทึกและจดหมายโต้ตอบที่มีถึงนักเศรษฐศาสตร์ท่านต่างๆ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และนโยบายเศรษฐกิจ

ข้อเขียนและบันทึกซึ่งไม่เคยตีพิมพ์มาก่อนเหล่านี้ได้มีส่วนกระตุ้นให้มีการศึกษาแนวความคิดและชีวประวัติของเคนส์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อมูลใหม่อันน่าสนใจนั่นเอง นอกจากนี้ ดังเป็นที่ทราบดีว่า เคนส์มีบทบาทในการช่วยราชการของกระทรวงการคลัง (อังกฤษ) และหน่วยงานอื่นๆ อยู่ไม่น้อย บันทึกราชการที่เคนส์เป็นผู้เขียนก็เพิ่งเปิดเผยสู่สาธารณชนภายหลังจากเหตุการณ์ล่วงเลยไปแล้ว 30 ปี โดยสำนักหอจดหมายเหตุแห่งสหราชอาณาจักร (Public Record Office) เป็นผู้เก็บรวบรวม บันทึกราชการเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางความคิดของเคนส์ได้ไม่น้อย ด้วยเหตุนี้เอง ภายหลังจากการตีพิมพ์หนังสือชุด *The Collected Writings of John Maynard Keynes* นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 เป็นต้นมา การถกเถียงและการใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับเคนส์หรือที่นักเศรษฐศาสตร์บางท่านเรียกว่า "*เคนส์วิทยา*" (Keynsiology) ก็กลับมีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง ตัวอย่างของความข้อนี้จะเห็นได้จากการจัดการสัมมนาร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยออนตาริโอตะวันตกแห่งคานาดา กับมหาวิทยาลัยฮีบรูว์แห่งเยรูซาเลม เรื่อง "*Keynes, Cambridge and the General Theory : The Process of Criticism and Discussion Connected With the Development of The General Theory*" ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1975 บทความและบทอภิปรายในการสัมมนาดังกล่าวนี้ปรากฏต่อมาในหนังสือของ *Patinkin and Leith (1977)*

ประการที่สอง การก่อตั้งวิทยาลัยเคนส์ (Keynes College) ขึ้นในมหาวิทยาลัยเคนท์แห่งสหราชอาณาจักร (University of Kent) ในปลายทศวรรษ 1960 ได้มีส่วนกระตุ้นให้มีการศึกษาเกี่ยวกับเคนส์เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันดังกล่าวนี้มีนโยบายด้านการจัดสัมมนาเกี่ยวกับเคนส์ (Keynes Seminar) โดยเฉพาะ และจนบัดนี้ได้จัดให้มีการสัมมนาดังกล่าวนี้รวม 4 ครั้ง โดยเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1972 และต่อมาก็จัดให้มีการสัมมนาดังกล่าวนี้ปีเว้นปี รายงานการสัมมนาได้ปรากฏต่อมาเป็นหนังสือเล่ม คือ *Moggridge (1974); Thirlwall (1976); Thirlwall (1978)* และ *Crabtree and Thirlwall (1980)*

ในบรรดาหนังสือเกี่ยวกับเคนส์ที่ออกสู่บรรณพิภพตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เล่มที่น่าสนใจมากที่สุดก็คือ *Patinkin and Leith (1977)* และ *Milo Keynes (1975) Patinkin and Leith (1977)* เป็นหนังสือรวมบทความและบทอภิปรายเกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิดของเคนส์อันนำมาสู่ *The General Theory* โดยที่ผู้นำเสนอบทความและผู้ร่วมสัมมนาประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำ ซึ่งบางคนเคยเป็นผู้ร่วมงานและสานุศิษย์ของเคนส์ บทความเรื่องสำคัญๆ กล่าวถึงบรรยากาศทางวิชาการในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในทศวรรษ 1930 เพื่อนร่วมงานของเคนส์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และกระบวนการในการเขียนหนังสือ *The General Theory* ส่วน *Milo Keynes (1975)* เป็นหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับเคนส์รวม 28 เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เขียนขึ้นใหม่

บทความเหล่านี้อาจจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่งว่าด้วยชีวิตของเคนส์ กลุ่มที่สองว่าด้วยอิทธิพลของเคนส์ที่มีต่อพัฒนาการของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และนโยบายเศรษฐกิจ และกลุ่มที่สามว่าด้วยบทบาทและงานด้านต่างๆ ของเคนส์

2. ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับเคนส์

การตีพิมพ์เอกสารขั้นต้นเกี่ยวกับเคนส์ในหนังสือชุด *The Collected Writing of John Maynard Keynes* นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของการศึกษาชีวประวัติและพัฒนาการทางความคิดของเคนส์[9] เมื่อ *The General Theory* ปรากฏสู่บรรณพิภพในปี ค.ศ. 1936 นั้น ข้อโจมตีข้อหนึ่งที่มักจะกล่าวอ้างกันก็คือ *"What is original in the book is not true; and what is true is not original"*[10] นักเศรษฐศาสตร์ในสำนักสต๊อกโฮล์ม (Stockholm School) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบอร์ทิล โอห์ลิน (Bertil Ohlin) มักจะกล่าวอ้างว่า ทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ซึ่งปรากฏใน *The General Theory* มิใช่ของใหม่ หากปรากฏในงานเขียนของนักเศรษฐศาสตร์ชาว สวีเดน อย่างเช่น *Monetary Equilibrium* ของกุนนาร์ เมอร์ดัล (Gunnar Myrdal) และ *Interest and Prices* ของคนุต วิกเซลล์ (Knut Wicksell) มาก่อน[11] การโจมตีเคนส์ในบางกรณีไปไกลถึงกับกล่าวหาเป็นนัยๆว่า เคนส์ลอกความคิดจากผลงานของสำนักเศรษฐศาสตร์สต๊อกโฮล์ม อย่างไรก็ตาม บัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า แม้ว่าเคนส์จะเคยอ่านงานเขียนของวิกเซลล์อยู่บ้าง แต่ก็หาได้อ่านอย่างกว้างขวางไม่ เมื่อเบอร์ทิล โอห์ลิน ส่งบทความ ซึ่งต่อมาคือ *Ohlin (1937)* เพื่อให้เคนส์พิจารณาตีพิมพ์ใน *Economic Journal* โอห์ลินได้เอ่ยอ้างถึงงานของวิกเซลล์ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับ *The General Theory* ของเคนส์ เคนส์แสดงความสนใจและไต่ถามโอห์ลินว่างานของวิกเซลล์ดังกล่าวนี้ได้แก่อะไรบ้าง[12] ข้อไต่ถามดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า เคนส์มิได้ตระหนักว่ามีงานเขียนของวิกเซลล์เกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ประเด็นที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ ข้อมูลที่เปิดเผยในชั้นหลังได้ช่วยตอกย้ำความเชื่อเดิมที่ว่า ทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ที่ปรากฏใน *The General Theory* มีผลในการปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ดังที่ศาสตราจารย์ดอน พะตินกิน ชี้ให้เห็นจุด เด่นของ *The General Theory* อยู่ที่ทฤษฎีอุปสงค์มวลรวมและอรรถาธิบายเกี่ยวกับกลไกการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจ แต่แนวความคิดเหล่านี้ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนในงานเขียนของนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดนก่อนปี ค.ศ. 1931 ดังนั้น ข้อกล่าวอ้างที่ว่า สำนักเศรษฐศาสตร์สต๊อกโฮล์มค้นพบ "*The General Theory*" ก่อนเคนส์นั้น จึงไม่มีมูลแห่งความเป็นจริง[13] ข้อที่น่าสนใจยิ่งกว่านี้ก็คือ นโยบายการแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสวีเดนในทศวรรษ 1930 ซึ่งรัฐบาลพรรคสังคมประชาธิปไตยนำไปใช้นั้นได้รับอิทธิพลจากเคนส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจุลสารเรื่อง *Can Lloyd George Do It?* ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1929 แทนที่จะได้รับอิทธิพลจากสำนักเศรษฐศาสตร์สต๊อกโฮล์ม[14] แม้แต่เบอร์ทิล โอห์ลินก็ยังยอมรับความข้อนี้[15]

แม้ว่าเคนส์จะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ปฏิวัติทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ และแม้ว่า *The General Theory* จะออกสู่บรรณพิภพมากว่าสี่ทศวรรษแล้วก็ตาม แต่เสียงวิพากษ์วิจารณ์เคนส์ก็ยังไม่หมดสิ้นไป ต่างกันแต่เพียงว่า การวิพากษ์วิจารณ์ในระยะแรกยังแฝงด้วยอคติและความไม่ชอบเคนส์เป็นการส่วนตัวอยู่ค่อนข้างมาก แต่ในระยะหลังนี้การวิพากษ์วิจารณ์อาศัยเหตุผลและข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น งานเขียนของฮาร์รี่ จี. จอห์นสัน (Harry G. Johnson) นับเป็นอุทาหรณ์ของความข้อนี้[16] ตามทัศนะของจอห์นสัน ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นใน ทศวรรษ 1930 นั้นมิได้เกิดจากความล้มเหลวของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก ตรงกันข้าม ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดจากการไม่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามแนวการวิเคราะห์ของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่อังกฤษกลับเข้าสู่ระบบมาตรฐานทองคำภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และกำหนดค่าของเงินหอนด์สเตอร์ลิงไว้ในระดับเดียวกับช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อันเป็นเหตุให้เงินปอนด์สเตอร์ลิงมีค่าสูงกว่าความเป็นจริงนั้น นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในทศวรรษ 1930 หากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมิได้เป็นไปอย่างผิดพลาดเช่นนี้ ก็อาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมี Keynesian Revolution

พัฒนาการแห่งความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ จากหนังสือเรื่อง *A Treatise on Money (1930)* มาสู่หนังสือเรื่อง *General Theory (1936)* เป็นประเด็นที่มีการศึกษาอย่างลุ่มลึก งานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับประเด็นนี้ได้แก่ งานของพะตินกิน[17] และม็อกกริดจ์[18] ประเด็นที่ควรแก่การสนใจในเรื่องนี้ นอกเหนือจากพัฒนาการทางความคิดของเคนส์เองแล้ว ก็คือ บทบาทของกลุ่ม *Cambridge Circus* ที่มีต่อการเขียนหนังสือ *The General Theory* ของเคนส์ ดังเป็นที่ทราบกันดีว่าเคนส์มีความสัมพันธ์อันสนิทแนบแน่นกับกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์หนุ่มสาวในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งมีชื่อเรียกกันต่อมาว่า Cambridge Circus คำว่า *Circus* ในที่นี้ย่อมาจาก Circle of Discussants อันประกอบด้วยริชาร์ด คาห์น (Richard Kahn) เจมส์ มีด (James Meade) เปียโร สราฟฟา (Piero Sraffa) โจน โรบินสัน (Joan Robinson) และออสติน โรบินสัน (E.A.G. Robinson) เมื่อเคนส์มีความคิดทางเศรษฐศาสตร์เรื่องใด ก็มักจะถกเถียงกับนักเศรษฐศาสตร์หนุ่มสาวกลุ่มนี้ ในระหว่างสัปดาห์ซึ่งเคนส์ไปอยู่ในลอนดอน สมาชิกในกลุ่ม The Circus ก็ยังคงอภิปรายถกเถียงกันต่อไป เมื่อได้ข้อสรุปประการใดแล้ว ริชาร์ด คาห์น จะทำหน้าที่เป็นคนกลางสื่อความคิดของกลุ่มไปให้เคนส์ทราบ ภาพของคนกลุ่มนี้และเพื่อนร่วมงานอื่นๆของเคนส์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เริ่มกระจ่างชัดขึ้นจากข้อเขียนของ ออสติน โรบินสัน ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม The Circus[19] อย่างไรก็ตาม ข้อที่ยังไม่ยุติก็คือ The Circus มีอิทธิพลต่อความคิดของเคนส์ในการเขียนหนังสือเรื่อง *The General Theory* มากน้อยเพียงใด จากการศึกษาของพะตินกินพบว่า นักเศรษฐศาสตร์หนุ่มสาวกลุ่มนี้ มิได้มีบทบาทในกระบวนการเขียน *The General Theory* มากดังที่ร่ำลือ (ดูเชิงอรรถที่ 17) ในขณะที่ชุมปีเตอร์กล่าวอ้างว่า ริชาร์ด คาห์นควรจะได้ชื่อเป็นผู้เขียน *The General*

Theory ร่วมกับเคนส์[20] ประเด็นดังกล่าวนี้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางและตรงไปตรงมาใน *Patinkin and Leith (1977 : 80-87)*

เคนส์ไม่เพียงแต่อาศัยกลุ่ม The Circus ในการแลกเปลี่ยนความคิดเท่านั้น หากทว่ายังอาศัยกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นฐานสนับสนุนในการโจมตีสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกอีกด้วย และดังที่เป็นที่ทราบกันดีว่า ตัวแทนของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกที่เป็นเป้าแห่งการโจมตีของเคนส์นั้นก็มิใช่ใครอื่น หากแต่เป็นอาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ด้วยกันเอง ซึ่งก็คือ อาร์เธอร์ พิกกู (Arthur Cecil Pigou) และเดนนิส โรเบิร์ตสัน (Dennis H. Robertson) นั่นเอง เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์ใน *The Collected Writings of John Maynard Keynes* เล่มที่ 13 และ 14 ช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างมาก ผู้ที่เคยศึกษาชีวประวัติของเคนส์ย่อมทราบดีว่า เคนส์มิได้มีการศึกษาอบรมอย่างเป็นทางการในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์มาก่อน หากแต่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาคณิตศาสตร์ และเริ่มสนใจศึกษาเศรษฐศาสตร์ในปีสุดท้ายที่ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์นั้นเอง โดยการศึกษาด้วยตนเองและฟังการบรรยายของอัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall) และอาร์เธอร์ พิกกู แนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกจึงถูกปลูกฝังอยู่ในระบบความคิดของเคนส์ แต่แล้วสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกก็กลับกลายเป็นเป้าแห่งการโจมตีใน *The General Theory* ทั้งเคนส์เองก็ไม่ละเว้นที่จะไม่โจมตีมาร์แชลล์ พิกกู สาวกผู้ซื่อสัตย์ของมาร์แชลล์ย่อมอดรนทนมิได้ จนต้องออกมาปกป้องมาร์แชลล์อย่างสุดฤทธิ์ พิกกูลงมือเขียนบทวิจารณ์หนังสือ *The General Theory* ของเคนส์ด้วยตนเอง[21] การโต้ตอบเป็นไปอย่างเผ็ดร้อน ทั้งพิกกูเองก็ต้องแสวงหาเหตุผลเพื่อตอบโต้ข้อโจมตีของเคนส์ ดังนั้น *Pigou (1941)* จึงเขียนขึ้นเพื่อปกป้องทฤษฎีและแนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก แนวความคิดว่าด้วย Real Balance Effect หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า Pigou Effect ปรากฏครั้งแรกในงานชิ้นนี้ แม้ว่าทั้งเคนส์และพิกกูต่างก็เป็นอาจารย์ในสังกัด King's College แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ด้วยกัน แต่ความขัดแย้งทางความคิดทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองเริ่มห่างเหิน ประเด็นที่ว่า เคนส์ได้ให้ความเป็นธรรมแก่พิกกูหรือไม่ กลับเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอีกครั้งหนึ่ง หลายคนมีความรู้สึกว่า เคนส์น่าจะนำเสนอทฤษฎีของตนได้ โดยไม่จำต้องโจมตีพิกกูและโรเบิร์ตสัน บ้างก็มีความเห็นว่า เคนส์โจมตีพิกกูอย่างไม่เป็นธรรมนัก[22] แต่ในทัศนะของสาวกของเคนส์ การโจมตีพิกกูและโรเบิร์ตสันเป็นเรื่องที่ มิอาจหลีกเลี่ยงได้ *E.A.G. Robinson (1968)* เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิกกูกับเคนส์ แต่ก็ยังไม่ละเอียดและมิได้ให้ภาพชัดเจนเท่ากับงานเขียนในระยะหลัง[23] ออสติน โรบินสันย้ำอยู่เสมอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับพิกกูมิได้ตึงเครียดมากอย่างที่ร่ำลือกัน การที่เคนส์โจมตีพิกกูและโรเบิร์ตสันย่อมมีผลเสมือนหนึ่งการวิจารณ์ตนเอง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ก่อนยุค *The General Theory* เคนส์ก็มีความคิดไม่แตกต่างจากสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก ทั้งในการชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีและแนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกมีข้อผิดพลาดอย่างไร ก็ย่อมต้องมีการอ้างอิง และเคนส์ก็เลือกที่จะอ้างอิงงานของพิกกู[24]

อย่างไรก็ตาม กาลเวลาได้ช่วยลบล้างความขัดแย้งระหว่างคนทั้งสอง เมื่อเคนส์ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1946 พิกกูก็ลงมือเขียนชีวประวัติของเคนส์เอง ดังปรากฏใน *Pigou (1946)* และต่อมาในปี ค.ศ. 1949 พิกกูขอบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์อีกครั้งหนึ่งทั้งๆ ที่ปลดเกษียณแล้ว (ขณะนั้นพิกกูอายุ 72 ปี) คำบรรยายดังกล่าวนี้ ต่อมาได้ตีพิมพ์เป็น *Pigou (1950)* พิกกูยอมรับต่อสาธารณชนว่าตนเพิ่งจะเข้าใจประเด็นข้อถกเถียงต่างๆ ของเคนส์ใน *The General Theory* และยอมรับอีกด้วยว่าบทวิจารณ์หนังสือ *The General Theory* ซึ่งพิกกูเขียนไปตีพิมพ์ใน *Economica* นั้น รุนแรงเกินไป

สาระสำคัญส่วนหนึ่งของ *The General Theory* ก็คือ เคนส์ได้ชี้ให้เห็นว่า ดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจมิได้เป็นดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มอัตรา (Full-employment equilibrium) เสมอไป โดยที่อาจมีช่องว่างแห่งภาวะเงินฝืด (deflationary gap) หรือช่องว่างแห่งภาวะเงินเฟ้อ (inflationary gap) การที่ระบบเศรษฐกิจจะอยู่ในดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มอัตราได้นั้นมักเป็นกรณีพิเศษเท่านั้น ทั้งเคนส์ก็ไม่เชื่อว่า กลไกราคาจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการชักนำให้ระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มอัตรา ความไร้ประสิทธิภาพของกลไกราคานี้เองนับเป็นเหตุผลประการสำคัญที่สนับสนุนให้รัฐบาลมีบทบาทในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การที่เคนส์สนับสนุนให้รัฐบาลมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นนี้เองทำให้มีผู้โจมตีว่า เคนส์มีแนวความคิดแบบสังคมนิยม บางคนไปไกลถึงกับกล่าวหาว่าเคนส์เป็นมาร์กซิสต์[25] เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์ใน *The Collected Writings of John Maynard Keynes* ได้ช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบแนวความคิดพื้นฐานของเคนส์ และบัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เคนส์เป็นเพียงปัญญาชนเสรีนิยม[26] ในเอกสารหลายต่อหลายชิ้น เคนส์ได้กล่าวถึงพวกมาร์กซิสต์อย่างเยาะหยันและถากถาง ทั้งไม่มีมาร์กซิสต์คนใดที่สนิทชิดเชื้อกับเคนส์ ในกลุ่ม The Circus ซึ่งสนิทกับเคนส์เองนั้น เวลานั้นก็ยังไม่มีใครที่เป็นมาร์กซิสต์ โจน โรบินสัน เพิ่งจะกลายเป็นมาร์กซิสต์ในภายหลัง ส่วนเปียโร สราฟฟา นั้นเพียงแต่สนใจศึกษาลัทธิมาร์กซิสม์[27]

ในการวิเคราะห์บทบาทของเคนส์ในด้านต่างๆ งานศึกษาชีวประวัติของเคนส์ที่ปรากฏสู่บรรณพิภพก่อนปี ค.ศ. 1970 มักจะละเลยบทบาทของเคนส์ในฐานะที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้น มีข้อเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยลูกศิษย์ของเคนส์ 4 คน คือ พลัมป์เตอร์ (A.F.W. Plumptre)[28] โรเบิร์ต ไบรส (Robert B. Bryce) วอลเตอร์ ซาลานต์ (Walter S. Salant) และลอรี่ ทาร์ชิส (Lorie Tarshis)[29] นอกจากนี้ บันทึกที่บรรดาลูกศิษย์จดจากการบรรยายในชั้นเรียนของเคนส์ ก็กลายเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้ในการศึกษาพัฒนาการทางความคิดของเคนส์[30] สถาบันการศึกษาบางแห่งเริ่มจัดเก็บเอกสารประเภทนี้ อาทิเช่น บันทึกการบรรยายของเคนส์ซึ่งจดโดยโรเบิร์ต ไบรส จัดเก็บไว้ ณ Carleton University เป็นต้น

เคนส์แต่งงานกับนางลิเดีย โลโปโกวา (Lydia Lopolova) นักเต้นบัลเลต์ชาวรัสเซียใน ค.ศ. 1925 โดยที่ได้อยู่กินด้วยกันหลายปีก่อนที่จะแต่งงาน ทั้งคู่ครองชีวิตสมรสจวบจนเคนส์ถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1946 แต่เดิมนั้นเราไม่สู้ได้รู้จักลิเดีย โลโปโกวามากนัก เราไม่ทราบว่า

นางมีความสำคัญและบทบาทมากน้อยเพียงใดต่อชีวิตและงานของเคนส์ แม้ว่าบัดนี้จะมีข้อเขียนของไมโล เคนส์[31] และริชาร์ด บักเกิล[32] ซึ่งช่วยให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องนี้บ้าง แต่ข้อที่ยังไม่กระจ่างชัดก็คือ ลิเดียมีชีวิตสมรสอยู่ได้อย่างไรตลอดระยะเวลาที่เคนส์มีชีวิตรักสองเพศ

3. ว่าด้วยบลูมสเบอรี่

บลูมสเบอรี่ (Bloomsbury) เป็นชื่อตำบลหนึ่งในมหานครลอนดอน ตำบลนี้เกิดมีชื่อเสียงขึ้นมา เพราะเหตุที่เป็นที่ชุมนุมของปัญญาชนในตอนต้นคริสตศตวรรษที่ 20 และด้วยเหตุดังนั้นปัญญาชนกลุ่มดังกล่าวนี้จึงมีชื่อเรียกว่า "*กลุ่มบลูมสเบอรี่*" (Bloomsbury Group)

เรื่องราวของกลุ่มบลูมสเบอรี่กระจัดกระจายอยู่ตามหนังสือบันทึกความทรงจำตลอดจนชีวประวัติของปัญญาชนกลุ่มนี้ หนังสือที่กล่าวถึงกลุ่มบลูมสเบอรี่อย่างได้เนื้อได้หนังมากที่สุด คือ *Bell (1968)* พัฒนาการของกลุ่มบลูมสเบอรี่อาจจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

พัฒนาการขั้นที่หนึ่ง กลุ่มบลูมสเบอรี่ถือกำเนิดในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1899 ณ วิทยาลัยตรีนิติ (Trinity College) มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ผู้ที่เป็นแกนนำของกลุ่มบลูมสเบอรี่ในระยะแรกล้วนแต่เป็นนักศึกษาของสถาบันแห่งนี้ อาทิเช่น เลียวนาร์ด วูล์ฟ (Leonard Woolf) ลิตตัน สเตรชีย์ (Lytton Strachey) แซกสัน ซิดนีย์-เทิร์นเนอร์ (Saxon Sydney-Turner) โธบี้ สตีเฟน (Thoby Stephen) ไคลฟ เบลล์ (Clive Bell) เป็นต้น ต่อมาจึงขยายตัวไปยังวิทยาลัยอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ พัฒนาการในขั้นนี้ยังมิได้มีการก่อตั้งกลุ่มอย่างเป็นตัวเป็นตน หากแต่เป็นช่วงเวลาแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่ในเวลาต่อมา คนเหล่านี้ได้พบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามชุมนุมหรือสโมสรต่างๆ ซึ่งมีจำนวนนับร้อยในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่ที่สำคัญก็คือ *Apostles' Society* ซึ่งในเวลานั้นมี ยี.อี.มัวร์ (G.E. Moore) นักปรัชญาคนสำคัญแห่งคริสตศตวรรษที่ 20 เป็นผู้นำ ดังนั้นจึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่พบว่า แกนนำของกลุ่มบลูมสเบอรี่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากหนังสือเรื่อง *Principia Ethica* ของมัวร์

พัฒนาการขั้นที่สอง โดยการชักนำของโธบี้ สตีเฟน บรรดาเพื่อนๆ ของโธบี้ต่างก็ได้รู้จักกับน้องสาวของเขา 2 คน คือ วาเนสสา สตีเฟน (Vanessa Stephen) และ เวอร์จิเนีย สตีเฟน (Virginia Stephen) เมื่อเซอร์เลสลี่ สตีเฟน (Leslie Stephen) ผู้บิดาถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1904 ครอบครัวสตีเฟนได้อพยพไปอยู่บ้านเลขที่ 46 Gordon Square ตำบล Hyde Park Gate นครลอนดอน บรรดามิตรสหายของโธบี้ สตีเฟน จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อลงไปลอนดอนก็มักจะพบปะสนทนากัน ณ บ้านแห่งนี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1906 โธบี้ สตีเฟนถึงแก่กรรม และวาเนสสา สตีเฟน แต่งงานกับไคลฟ เบลล์ ทั้งคู่ยึดหัวหาดอยู่ที่ 46 Gordon Square ส่วนเวอร์จิเนีย สตีเฟน ย้ายไปอยู่ 21 Fitzroy Square จุดนี้เองเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของกำเนิดแห่งกลุ่มบลูมสเบอรี่ เพราะหลังจากนี้ไม่นานนัก คนกลุ่มเดียวกันนี้ก็เริ่มพากันมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่รอบตำบลบลูมสเบอรี่

ในนครลอนดอน อาทิเช่น ภายหลังจากที่เวอร์จิเนีย สตีเฟนแต่งงานกับเลียวนาร์ด วูล์ฟแล้ว ก็ย้ายไปอยู่บ้านเลขที่ 52 Tavistock Square ส่วนบ้านเลขที่ 46 Gordon Square ถูกเคนส์ยึดครองไป ก่อนที่เคนส์จะแต่งงานกับลิเดีย โลโปโกวาในปี ค.ศ. 1925 เคนส์ได้จัดการให้ลิเดียอาศัยอยู่ในบ้านเลขที่ 41 Gordon Square ส่วนดันคัน แกรนด์ (Duncan Grant) จิตรกรผู้มีชื่อเสียงก็เปิดสตูดิโออยู่ที่ 8 Fitzroy Street เป็นต้น การที่ปัญญาชนกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนรอบๆ ตำบลบลูมสเบอรี่นี้เอง เป็นสาเหตุให้ได้รับการขนานนามว่า "*กลุ่มบลูมสเบอรี่*"

พัฒนาการขั้นที่สาม สมาชิกในกลุ่มบลูมสเบอรี่ส่วนใหญ่เป็นนักคิด นักเขียนและจิตรกร นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลักของแต่ละคนแล้ว คนเหล่านี้มักมีงานเขียนวิจารณ์หนังสือ วิจารณ์งานศิลปะ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมือง อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มบลูมสเบอรี่ยังไม่ปรากฏ จวบจนกระทั่งปี ค.ศ. 1910 เมื่อโรเจอร์ ฟราย (Reger Fry) จัดให้มีการแสดงภาพเขียนยุค *Post-Impressionist* ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ Grafton Gallery นับเป็นครั้งแรกที่ชาวอังกฤษได้ชมผลงานของเซซัง (Cezanne) มาติสส์ (Matisse) ปีกัสโซ (Picasso) โกแกง (Gauguin) แวนโกะ (Van Gogh) ฯลฯ งานแสดงภาพเขียนดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก ภายหลังจากปี ค.ศ. 1910 ผลงานของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่เริ่มมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและความคิดของชาวอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นงานแสดงศิลปะจากภาคพื้นยุโรป งานจิตรกรรมของไคลฟ เบลล์, วาเสสา เบลล์ และดันคัน แกรนต์ งานเขียนนวนิยายของเวอร์จิเนีย วูลฟ์ และมอร์แกน ฟอร์สเตอร์ (E.M. Forster) งานเขียนทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของลิตตัน สเตรชีย์ ตลอดจนงานเขียนทางเศรษฐศาสตร์ และการเมืองของเคนส์

เมื่อพิจารณาพัฒนาการของกลุ่มบลูมสเบอรี่ เราอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มบลูมสเบอรี่มีลักษณะเป็นกลุ่ม '*สภากาแฟ*' ชุมนุมหรือชมรมที่มีลักษณะเป็น '*สภากาแฟ*' นั้น มีอยู่ดารดาษในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ *Apostles' Society* ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มบลูมสเบอรี่ก็มีลักษณะเป็นชุมนุมดังกล่าวนี้ เพียงแต่เป็นชุมนุมที่ไม่เปิดเผย และมีการกลั่นกรองสมาชิกอย่างเข้มงวด แกนนำในเวลาต่อมาของกลุ่มบลูมสเบอรี่บางคนไม่เคยได้รับเลือกเป็นสมาชิกของชุมนุมดังกล่าวนี้ ดังเช่นโธบี้ สตีเฟน และไคลฟ เบลล์ เป็นต้น สามสิบห้าปีหลังจากที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกของ *Apostles' Society* เคนส์ได้กล่าวถึงตัวอย่างของหัวข้อการอภิปรายใน '*สภากาแฟ*' แห่งนี้ไว้ดังนี้

"...If A was in love with B and believed that B reciprocated his feelings, whereas in fact B did not, but was in love with C, the state of affairs was certainly not so good as it would have been if A had been right, but was it worse or better than it would become if A discovered his mistake? If A was in love with B under a misapprehension as to B's qualities, was this better or worse than A's not being in love at all?....Were all truths equally good to pursue and contemplate....."[33]

เมื่อกลุ่มบลูมสเบอรี่ย้ายฐานจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ไปสู่มหานครลอนดอน '*สภากาแฟ*' ยังคงเป็นกิจกรรมหลัก หัวข้อการอภิปรายมีปริมณฑลอันกว้างขวาง ครอบคลุมทั้งปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม การเมือง และเรื่องอื่นๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์งานวรรณกรรมและงานศิลปะของสมาชิกในกลุ่มมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ในบางกรณี การวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏในรูปของข้อเขียนตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารรายคาบจนเป็นที่กล่าวหากันว่าคนในกลุ่มบลูมสเบอรี่มีแนวโน้มที่จะเชียร์กันเอง หรือยกย่องผลงานของสมาชิกในกลุ่มเดียวกันเกินกว่าที่ควร แต่ *Bell (1968 : 60-63)*[34] พยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าวนี้ไม่มีมูลแห่งความเป็นจริง ด้วยการชี้ให้เห็นว่า ไคลฟ เบลล์ มิได้ยกย่องงานจิตรกรรมของโรเจอร์ ฟรายและเวอร์จิเนีย วูล์ฟ

โดยเหตุที่กิจกรรมของกลุ่มบลูมสเบอรี่ที่มีอิทธิพลต่อสังคมอังกฤษโดยทั่วไปประกอบด้วยงานเขียนและงานศิลปะ พจนานุกรมภาษาอังกฤษ ฉบับมหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ดจึงให้คำนิยามคำว่า Bloomsbury ไว้ดังนี้[35]

Bloomsbury

> A school of writers and aesthetes living in or associated with Bloomsbury that flourished in the early 20th century; a member of this school.

การที่ชื่อกลุ่มบลูมสเบอรี่มีความสำคัญมากพอที่จะปรากฏในพจนานุกรมได้เช่นนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมและความคิดของกลุ่มดังกล่าวนี้ไม่มากก็น้อย อย่างไรก็ตาม การตราชื่อกลุ่มบลูมสเบอรี่ว่าเป็น '*สำนักนักเขียนและศิลปาการ*' นั้น อาจไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มดังกล่าวนี้ ดังที่เลียวนาร์ด วูล์ฟได้เคยกล่าวว่า กลุ่มบลูมสเบอรี่เป็นเพียงกลุ่มมิตรสหายเท่านั้น[36] แม้ว่าสมาชิกกลุ่มนี้จะมีปรัชญาพื้นฐานบางประการเหมือนกัน และมีความคิดเห็นที่ตรงกันในบางเรื่อง ดังที่ *Bell (1968 : 63)* กล่าวว่า หากต้องการศึกษาความคิดของกลุ่มบลูมสเบอรี่ จะต้องศึกษางานเขียนของสมาชิกกลุ่มนี้อย่างน้อย 4 เรื่อง คือ

(1) John Maynard Keynes, *The Economic Consequences of the Peace* (1919).

(2) Clive Bell, *Civillisation.*

(3) Virginia Woolf, *Orlando* (1928).

(4) Virginia Woolf, *A Room of One's Own* (1929).

กระนั้นก็ตาม ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่ก็หาได้มีเอกภาพแต่ประการใดไม่ ความแตกต่างทางด้านความคิดระหว่างบุคคลยังคงมีอยู่ตามปกติวิสัย แม้ในประเด็นหลักๆ ดังเช่นการคัดค้านกรณีที่อังกฤษเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ก็ยังมิได้มีความเห็นชนิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จริงอยู่ สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มบลูมสเบอรี่ประกาศสนับสนุนหลักการสันติวิธี (Pacificism) และต่อต้านการทำสงคราม และด้วยสำนึกทางมโนธรรม จึงปฏิเสธ

ที่จะถูกเกณฑ์ทหารเพื่อทำสงคราม (conscientious objector) แต่กระนั้นก็ตาม เหตุผลที่ใช้ในการต่อต้านสงครามก็ยังแตกต่างกันไปตามตัวบุคคล มิหนำซ้ำสมาชิกบางคนก็ยังคงทำงานรับใช้รัฐบาลผู้ประกาศสงคราม ดังเช่นเคนส์เป็นอาทิ

ลักษณะร่วมกันบางประการของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่ก็คือ สมาชิกส่วนใหญ่ของปัญญาชนกลุ่มนี้มาจากครอบครัวชนชั้นกลางได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เป็นส่วนใหญ่ และได้รับอิทธิพลไม่โดยตรงก็โดยอ้อมจากปรัชญาของ ยี.อี.มัวร์ (G.E. Moore) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหนังสือเรื่อง *Principia Ethica* อิทธิพลดังกล่าวนี้ได้ปรากฏต่อมาในวิถีการดำรงชีวิต งานเขียน และงานศิลปะต่างๆ ปรัชญาเสรีนิยมถูกฝังรากลึกในระบบความคิดของคนกลุ่มนี้ การไม่ยึดถือจารีตประเพณีดั้งเดิมอันล้าสมัยนับเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของกลุ่มบลูมสเบอรี่ การเรียกร้องความเสมอภาคแห่งสิทธิระหว่างบุรุษกับสตรีปรากฏในงานเขียนของปัญญาชนกลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยายของเวอร์จิเนีย วูล์ฟ ปรัชญาพื้นฐานเหล่านี้ปรากฏให้เห็นจากเสรีภาพในการแต่งกาย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกเพศหญิง) เสรีภาพในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิด ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับชาย พฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้มีส่วนสะเทือนระบบคุณค่าในสังคมอังกฤษในช่วงต้นคริสตศตวรรษที่ 20 อยู่ไม่น้อย

พฤติกรรมในเรื่อง '*รักเสรี*' ในหมู่สมาชิกของกลุ่มบลูมสเบอรี่ นับเป็นเรื่องที่มีการกล่าวขวัญและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมาก เสรีภาพทางเพศและการรักร่วมเพศเป็นพฤติกรรมต้องห้าม ตามบรรทัดฐานของสังคมอังกฤษในขณะนั้น แต่พฤติกรรมในเรื่องนี้กลับเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในกลุ่มบลูมสเบอรี่ พฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นมรดกตกทอดจากชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และในบางกรณีสืบทอดจากโรงเรียนกินนอนระดับมัธยมศึกษา *Apostles' Society* ในวิทยาลัยตรีนิติ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่ได้รู้จักกัน ก็ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นโฮโมเซ็กชวล (homo-sexual) เป็นส่วนใหญ่ บันทึกความทรงจำและจดหมายติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่มบลูมสเบอรี่ที่เพิ่งเปิดเผยในชั้นหลัง ช่วยให้เราทราบว่า ผู้มีพฤติกรรมร่วมเพศในกลุ่มบลูมสเบอรี่ มีอาทิเช่น จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์, ลิตตัน สเตรชีย์, ดันคัน แกรนต์ เป็นต้น ส่วนเวอร์จิเนีย สตีเฟน ก็เคยหลงรักวาเนสสา สตีเฟน พี่สาวเยี่ยงชู้สาว อารมณ์อันอ่อนไหวและความว้าเหว่แห่งชีวิต ทำให้ครั้งหนึ่งมิตรสหายพากันชักจูงให้เธอมีชีวิตคู่กับลิตตัน สเตรชีย์ แต่ความพยายามดังกล่าวนี้ก็ต้องล้มเหลว ในเมื่อสเตรชีย์เป็นคนรักร่วมเพศ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่เลียนาร์ด วูล์ฟกลับมาจากการปฏิบัติราชการในศรีลังกา เวอร์จิเนีย สตีเฟนก็เลือกที่จะลงเอยอยู่กับวูล์ฟ ส่วนวาเนสสา สตีเฟน เมื่อมีลูกกับไคลฟ เบลล์ได้สองคน[37] ก็แยกกันอยู่นานถึง 14 ปี ในระหว่างนั้น วาเนสสาครองชีวิตรักอยู่กับดันคัน แกรนต์ ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นชู้รักของเคนส์ ทั้งสองมีลูกสาวด้วยกันหนึ่งคน คือ แองเจลิกา เบลล์ (Angelica Bell) เดวิด การ์เนตต์ (David Garnett) นักเขียนผู้เป็นสมาชิกอีกคนหนึ่งของกลุ่มบลูมสเบอรี่ซึ่งเคยหลงรักวาเนสสา สตีเฟน ตั้งแต่สมัยที่ทั้งคู่ยังมีวัยหนุ่มสาว เมื่อผิดหวังจากวาเนสสา ก็รอคอยจนได้แต่งงาน

กับแองเจลิกา อย่างไรก็ตาม เมื่อกาลเวลาผ่านไป ผู้ที่เคยมีพฤติกรรมรักร่วมเพศก็เริ่มมีพฤติกรรมทางเพศตามปกติตามบรรทัดฐานของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเคนส์, สเตรชีย์ และแกรนต์

4. เคนส์กับบลูมสเบอรี่

Crabtree and Thirlwall (1980) เป็นรายงานการสัมมนาเรื่อง "*Keynes and The Bloomsbury Group*" ซึ่งวิทยาลัยเคนส์แห่งมหาวิทยาลัยเคนท์จัดขึ้นในปี ค.ศ. 1978 นับเป็น Keynes Seminar ครั้งที่สี่ บทความที่นำเสนอในการสัมมนาครั้งนี้มีอยู่ 4 เรื่องด้วยกัน คือ

1. Derek Crabtree, "Camgridge Intellectual Currents of 1900"
2. Richard Shone, "A General Account of the Bloomsbury Group"
3. Raymond Williams, "The Significance of Bloomsbury as a Social and Cultural Group"
4. Quentin Bell, "Recollections and Reflections on Maynard Keynes"

บทความคิดของดิเรก แครบทรีกล่าวถึงกระแสความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าทางวิชาการ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในตอนต้นคริสตศตวรรษที่ 20 ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจบรรยากาศอันก่อกำเนิดกลุ่มบลูมสเบอรี่ บทความของ ริชาร์ด โชน กล่าวถึงความเป็นมาของกลุ่มบลูมสเบอรี่โดยทั่วไป (โชนเป็นเพื่อนสนิทของดันคัน แกรนต์ ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มบลูมสเบอรี่) ศาสตราจารย์เรย์มอนด์ วิลเลี่ยมส์วิเคราะห์กลุ่มบลูมสเบอรี่ในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนศาสตราจารย์เควนติน เบลล์ ฟื้นความหลังเกี่ยวกับเคนส์ในฐานะผู้ที่เคยใกล้ชิดมาก่อน ในจำนวนผู้นำเสนอบทความในการสัมมนาทั้งสี่คนนี้ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกกับกลุ่มบลูมสเบอรี่ถึง 2 คน คือ ริชาร์ด โชน และเควนติน เบลล์ กระนั้นก็ตาม เมื่อพิจารณาเนื้อหาของ *Crabtree and Thirlwall (1980)* ทั้งเล่มแล้ว ค่อนข้างน่าผิดหวัง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ไม่มีบทความหนึ่งบทความใดในหนังสือเล่มนี้ที่กล่าวถึงบทบาทเคนส์ในกลุ่มบลูมสเบอรี่และความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับกลุ่มบลูมสเบอรี่โดยตรง บทความของแครบทรีเพียงแต่ให้ภูมิหลังเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ บทความของโชนและวิลเลี่ยมส์กล่าวถึงกลุ่มบลูมสเบอรี่โดยทั่วไป โดยมิได้เน้นประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับกลุ่มดังกล่าวนี้ ส่วนบทความของเบลล์นำเสนอภาพของเคนส์จากทัศนะของผู้เขียน ดังนั้นกล่าวโดยส่วนรวมแล้ว เนื้อหาของหนังสือไม่สู้ตรงกับชื่อหนังสือนัก

หากพิจารณาในแง่ของข้อมูล อาจกล่าวได้ว่า *Crabtree and Thirlwall (1980)* มิได้นำเสนอข้อมูลใหม่ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับเคน์หรือกลุ่มบลูมสเบอรี่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุว่า มีการตีพิมพ์บันทึกความทรงจำและจดหมายโต้ตอบของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่มาก่อนแล้วจำนวนมาก นอกจากนี้ การจัดพิมพ์หนังสือชุด *The Collected Writings of John Maynard Keynes* ก็ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเคนส์เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของ *Crabtree and Thirlwall (1980)*

อยู่ที่บทความของศาสตราจารย์เรย์มอนด์ วิลเลี่ยมส์ ซึ่งวิเคราะห์กลุ่มบลูมสเบอรี่ในฐานะกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นว่า กลุ่มบลูมสเบอรี่เป็นกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งมีความคิด 'ขบถ' ต่อสังคม ไม่ยึดติดในรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิม แต่ยึดมั่นในเสรีภาพแห่งความคิดและการแสดงออกซึ่งความคิด โดยใช้ท่วงทำนองที่เปิดเผยและตรงไปตรงมา จนในบางครั้งดูประหนึ่งว่าหยาบคาย ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของกลุ่มดังกล่าวนี้ก็คือ การมีความสำนึกต่อสังคม (Social conscience) โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การมีความเอื้ออาทรต่อกลุ่มชนผู้เสียเปรียบในสังคม และเพื่อที่จะช่วยเกื้อกูลกลุ่มชนผู้เสียเปรียบในสังคม จำเป็นต้องมีการปฏิรูปอย่างเป็นระบบในระดับกลุ่มชนชั้นสูง ซึ่งครอบงำสังคมนั้นอยู่ การเป็น 'ขบถ' ต่อชนชั้นสูง ซึ่งครอบงำสังคมจึงเป็นพฤติกรรมที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้แสดงออกในรูปของการปฏิเสธรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิม ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์และเยาะเย้ยถากถางระบบความคิดของกลุ่มชนชั้นสูงเหล่านั้น แต่ขณะเดียวกันก็พยายามสื่อความคิดไปสู่กลุ่มชนชั้นต่ำผู้เสียเปรียบในสังคม รูปแบบของกลุ่มบลูมสเบอรี่มิได้เพิ่งเกิดขึ้น หากแต่มีพัฒนาการในประวัติศาสตร์ ในปลายคริสตศตวรรษที่ 18 ได้เคยมีกลุ่มของวิลเลี่ยม ก็อดวิน (William Godwin) และในกลางคริสตศตวรรษที่ 19 ก็มีกลุ่ม *Pre-Raphaelite Brotherhood* เป็นต้น

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1902 ในภาคการศึกษาแรกนั้นเอง เขาก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับแกนนำในเวลาต่อมาของกลุ่มบลูมสเบอรี่ ลิตตัน สเตรชีย์ และเลียวนาร์ด วูล์ฟ ได้พาเขาไปทำความรู้จักกับ ยี.อี.มัวร์ และต่อมาในปี ค.ศ. 1903 เคนส์ก็ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกของ Apostles' Society ซึ่งมีมัวร์เป็นผู้นำ ด้วยเหตุนี้เองปรัชญาของมัวร์จึงมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและระบบความคิดของเคนส์ เคนส์พยายามสลัดแอกจากปรัชญาของมัวร์[38] การเข้าเป็นสมาชิก Apostles' Society ทำให้เคนส์มีความสัมพันธ์อันสนิทแนบแน่นกับกลุ่มที่เป็นหัวใจของกลุ่มบลูมสเบอรี่ในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวแล้วว่า สมาชิกส่วนใหญ่ของ Apostles' Society เป็นพวกรักร่วมเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับสมาชิกชุมนุมดังกล่าวนี้จึงมิได้มีเฉพาะแต่กิจกรรมทางปัญญาเท่านั้น หากทว่ายังมีความสัมพันธ์ทางเพศอีกด้วย เราไม่ทราบแน่ชัดว่า เคนส์เริ่มมีพฤติกรรมรักร่วมเพศเมื่อไร แต่ในขณะที่เป็นสมาชิก Apostles' Society อยู่นั้น มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า เคนส์และสเตรชีย์ต่างแย่งชิงที่จะได้อาร์เธอร์ ฮอบเฮาส์ (Arthur Hobhouse) เป็นคู่รัก ซึ่งปรากฏว่าเคนส์เป็นฝ่ายชนะ สเตรชีย์ต้องผิดหวังอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสูญเสียดันคัน แกรนต์ ผู้เป็นทั้งญาติและมิตรสนิทให้แก่เคนส์ แกรนต์เป็น 'คู่รัก' ของเคนส์อยู่เป็นเวลานาน ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคนทั้งสองเพิ่งจะเลิกราไป เมื่อแกรนต์ไปอยู่กินกับวาเนสสา เบลล์ และเคนส์แต่งงานกับลิเดีย โลโปโกวา[39]

ดังได้กล่าวแล้วว่า สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่มีพื้นฐานปรัชญาคล้ายคลึงกัน และมีโลกทัศน์ไม่แตกต่างกันมากนัก ด้วยเหตุนี้เองการเกาะกลุ่มจึงมีชีวิตยืนนาน อย่างน้อยที่สุดจนถึงประมาณปี ค.ศ. 1938[40] หากเรายึดถือระบบการวิเคราะห์ของศาสตราจารย์วิลเลี่ยมส์ ซึ่งมองกลุ่ม

บลูมสเบอรี่ในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม เราอาจถือได้ว่า เคนส์เป็นสมาชิกของชนชั้นสูง ซึ่งไม่พึงพอใจกลุ่มชนชั้นสูงที่ครอบงำสังคมอังกฤษอยู่ในขณะนั้น แต่เคนส์แตกต่างจากปัญญาชนกลุ่มบลูมสเบอรี่ส่วนใหญ่ ซึ่งเลือกที่จะอยู่นอกวงราชการ ในข้อที่ว่า เคนส์เองกระโดดเข้าสู่วงราชการโดยหวังที่จะปฏิรูประบบราชการ และเปลี่ยนแปลงนโยบายในด้านต่างๆไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การปฏิวัติแนวความคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ในส่วนหนึ่งก็อาจตีความได้ว่าเป็นปฏิกิริยาที่เคนส์มีต่อแนวความคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ครอบงำข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงการคลังในขณะนั้น เคนส์ไม่เพียงแต่ต้องการปฏิรูปกลไกของรัฐ ด้วยการเข้าสู่ระบบราชการเท่านั้น หากเคนส์ยังพยายามที่จะสร้างประชามติด้วยการแสดงความคิดเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่างๆอีกด้วย แต่การทำงานรับใช้ราชการกลับทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับสมาชิกอื่นๆของกลุ่มบลูมสเบอรี่เกิดความตึงเครียดเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากปัญญาชนกลุ่มบลูมสเบอรี่ส่วนใหญ่ต่อต้านการทำสงคราม แต่เคนส์กลับเป็นจักรกลของรัฐบาลผู้กระหายสงคราม (ในขณะนั้น เคนส์ช่วยราชการอยู่ที่กระทรวงการคลัง) เคนส์ต้องอดทนต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ตลอดช่วงเวลาแห่งสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อสงครามยุติลง เคนส์ได้ร่วมในคณะผู้แทนของสหราชอาณาจักรในการเจรจาทำสนธิสัญญาสันติภาพ ณ นครปารีส แต่เคนส์เห็นว่า ฝ่ายสัมพันธมิตรเรียกร้องผลประโยชน์และเอาเปรียบประเทศผู้แพ้สงครามมากเกินไป จึงลาออกจากคณะผู้แทนดังกล่าวนี้ แรงกดดันจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์และการเงิน ทำให้เคนส์ต้องล้มป่วยด้วยโรคประสาท ในปี ค.ศ. 1919 หลังจากฟื้นจากอาการโรคประสาท เคนส์ก็ลงมือเขียน *The Economic Consequences of the Peace (1919)* ซึ่งกล่าวกันว่าสะท้อนจุดยืนของกลุ่มบลูมสเบอรี่[41]

เคนส์มีปัญหาความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเคนส์แต่งงานกับลิเดีย โลโปโกวา ในปี ค.ศ. 1925 ในชั้นต้น ลิเดียไม่เพียงแต่จะมีปัญหาการพูดภาษาอังกฤษเท่านั้น หากทว่ายังมีปัญหาโลกทัศน์ที่แตกต่างจากสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่อีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า ปัญญาชนกลุ่มบลูมสเบอรี่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของมัวร์ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม โลกทัศน์ของคนเหล่านี้จึงคล้ายคลึงกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระชับสัมพันธภาพระหว่างคนเหล่านี้ แต่ลิเดีย โลโปโกวา ไม่เพียงแต่จะปลอดพ้นจากปรัชญาของมัวร์ หากยังเติบโตจากสิ่งแวดล้อมในสังคมที่แตกต่างจากสังคมกลุ่มบลูมสเบอรี่เกือบโดยสิ้นเชิง ความแตกต่างทางด้านโลกทัศน์จึงเป็นเหตุให้ลิเดียยากที่จะแทรกตัวเข้าสู่กลุ่มบลูมสเบอรี่ได้ นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่ยังมีเหตุที่จะไม่พอใจลิเดียอีก 2 ข้อ ข้อที่หนึ่งก็คือ ชีวิตครอบครัวทำให้เคนส์มีเวลาที่จะสุงสิงกับกลุ่มบลูมสเบอรี่น้อยลง ส่วนอีกข้อหนึ่งนั้นเกิดจากอุปนิสัยส่วนตัวของลิเดียเอง ในขณะที่สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี่ชอบถกปัญหาหนักสมอง แต่ลิเดียกลับชอบคุยเรื่องเบาสมอง ในบางครั้งลิเดียจะสอดแทรกการสนทนาด้วยเรื่องตลกโปกฮา ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่ผู้ร่วมการสนทนาไม่น้อย อย่างไรก็ตาม กาลเวลาได้ช่วยให้กลุ่มบลูมสเบอรี่เรียนรู้ที่จะยอมรับลิเดียในเวลาต่อมา[42]

กลุ่มบลูมสเบอรี่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางความคิดและโลกทัศน์ของเคนส์ โดยมิพักต้องสงสัย ความคิดเห็นของเคนส์ที่ปรากฏในบทความต่างๆ ที่เคนส์เขียนให้บุคคลนอกวงการเศรษฐศาสตร์อ่าน หลายต่อหลายเรื่องเป็นผลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มบลูมสเบอรี่ แต่ประเด็นที่ยังไม่มีคำตอบอันชัดเจนก็คือ กลุ่มบลูมสเบอรี่มีบทบาทและอิทธิพลมากน้อยเพียงไรต่อพัฒนาการทางความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของ *The General Theory*

เชิงอรรถ

*บทความปริทัศน์ว่าด้วยหนังสือของ Derek Crabtree and A.P. Thirlwall (eds.), *Keynes and the Bloomsbury Group* (London : Macmillan, 1980), 112 pages.

[1]*E.A.G. Robinson (1947)* โปรดดูบรรณานุกรมท้ายบทความนี้

[2]*Pigou (1946)* และ *Pigou (1947)*

[3]*Schumpeter (1946)*

[4]ข้อมูลดังกล่าวนี้ดูบทอภิปรายของศาสตราจารย์ดอน พะตินกิน (Don Patinkin) และพอล แซมมวลสัน (Paul Samuelson) ในการสัมมนาเรื่อง "Keynes, Cambridge and the General Theory" ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยออนตาริโอตะวันตกร่วมกับมหาวิทยาลัยฮีบรูว์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1975 ดู *Patinkin and Leith (1977 : 87-89)*

[5]ดูอาทิเช่น A.F.w. Plumpter, "Maynard as a Teacher" in *Milo Keynes (1975 : 247-253)*; Quentin Bell, "Recollections and Reflections on Maynard Keynes" in *Crabtree and Thirlwall (1980 : 69)*

[6]นายรอย เจงกินส์ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (อังกฤษ) ในรัฐบาลของนายฮาโรลด์ วิลสัน ต่อมาเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับฝ่ายซ้ายในพรรคกรรมกรจึงแยกตัวออกมาตั้งพรรคสังคมประชาธิปไตย

[7]ไมโล เคนส์ เป็นลูกชายของเซอร์เยฟฟรีย์ เคนส์ (Geoffrey Keynes) น้องชายของ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์

[8]หนังสือเล่มนี้อยู่ในชุด Fontana Modern Masters วัตถุประสงค์ของหนังสือชุดนี้ก็คือ การกล่าวถึงชีวประวัติ ผลงาน และความคิดของนักปราชญ์และนักคิดคนสำคัญแห่งปัจจุบันสมัย สำหรับโดนัลด์ ม็อกกริดจ์นั้น เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่บรรณาธิการหนังสือชุด *Collected Writings of John Maynard Keynes* ร่วมกับเอลิซาเบธ จอห์นสัน (Elizabeth Johnson)

[9]ประสบการณ์ของผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการ ความเป็นมาและปัญหาเกี่ยวกับเอกสารชั้นต้นเหล่านี้ ดู *Elizabeth Johnson (1973)* และ Donald E. Moggridge, "Cambridge Discussion and Criticism Surrounding The General Theory : A Chronicle's View" in *Patinkin and Leith (1977 : 64-71)*

[10]*Hazlitt (1960 : 3)*

[11]*Ohlin (1937)* และ *Ohlin (1977)*

[12]จดหมายของเคนส์ถึงโอห์ลิน ลงวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 1937 ภายหลังจากที่ *The General Theory* ออกสู่บรรณพิภพแล้ว ดู *The Collected Writings of John Maynard Keynes (Vol. 14 : 184-5)*

[13]*Patinkin (1976);* Don Patinkin, "The Process of Writing The General Theory : A Critical Survey" in *Patinkin and Leith (1977 : 3-24)*

[14]*Landgren (1960)* และ *Steiger (1976)* อ้างถึงในคำอภิปรายของศาสตราจารย์ โดนัลด์ วินช์ (Donale Winch) และดอน พะตินกิน ดู *Patinkin and Peith (1977 : 76-78)*

[15]*Ohlin (1974)*.

[16]Harry G. Johnson, "Keynes and British Economics" in *Milo Keynes (1975)*; reprinted in H.G. Johnson, *On Economics and Society* (The University of Chicago Press, 1975), pp. 77-90.

[17]*Patinkin (1975)*; *Patinkin (1976)* ; Patinkin, "The Process of Writing The General Theory : A Critical Survey" in *Patinkin and Leith (1977 : 3-24)*

[18]*Moggridge (1973)*.

[19]E.A.G. Robinson, "Keynes and His Cambridge Colleagues", in *Patinkin and Leith (1977 : 25-38)*

[20]*Schumpeter (1954 : 1172)*

[21]*Economica*, vol. 3 (1936), pp. 115-132.

[22]Bernard Corry, "Keynes in the History of Economic Thought", in *Thirlwall (1978 : 3-34)*

[23]E.A.G. Robinson, "Keynes and His Cambridge Colleagues", in *Patinkin and Leith (1977 : 35-38)*

[24]ดูบทอภิปรายของออสติน โรบินสันใน *Thirlwall (1978 : 59-61)*

[25]ในสหรัฐอเมริกายุคสมัยที่ลัทธิแมกคาร์ธี (McCarthyism) เฟื่องฟูในต้นทศวรรษ 1950 องค์กรที่มีชื่อว่า *Veritas Foundation* ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ *Keynes at Harvard* กล่าวหาว่า ทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์จัดอยู่ในจำพวกสังคมนิยม มาร์กซิสม์ และคอมมิวนิสม์ ดู John Kenneth Galbraith, "How Keynes Came to America" in *Milo Keynes (1975 : 132-141)*

[26]Maurice Cranston, "Keynes : His Poltical Ides and Their Influence" in *Thirlwall (1978 : 101-115)*

[27]ดูบทอภิปรายของออสติน โรบินสันใน *Patinkin and Leith (1977 : 88)*

[28]A.F.W. Plumptre, "Maynard Keynes as a Teacher" in *Milo Keynes (1975 : 247-253)*

[29]Robert B. Bryce, Walter S. Salant and Lorie Tarshis, "Keynes as Seen by His students in the 1930s" in *Patinkin and Leith (1977 : 39-63)*

[30]*Patinkin and Leith (1977 : 3-24)*

[31]Milo Keynes, "Maynard and Lydia Keynes" in *Milo Keynes (1975 : 1-8)*

[32]Richard Buckle, "On Loving Lydia" in *Milo Keynes (1975 : 49-59)*

[33]*Keynes (1949)*.

[34]เควนติน เบลล์ (Quentin Bell) ผู้แต่งหนังสือเรื่อง Bloomstury เป็นบุตรของไคลฟ เบลล์ และวาเนสสา สตีเฟน เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์และทฤษฎีศิลปะแห่ง University of Sussex ประเทศอังกฤษ ปัจจุบันปลดเกษียณแล้ว งานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มบลูมสเบอรี่อีกเรื่องหนึ่งก็คือ *Virginia Woolf : A Biography (1972)*.

[35]A Supplement to the Oxford English Dictionary, Vol. I (1968), p. 298.

[36]Lenard Woolf, *Beginning Again (1964 : 21, 23)* อ้างถึงใน *Crabtree and Thirlwall (1980 : 41)*

[37]คือ จูเลี่ยน เบลล์ (Julian Bell) และ เควนติน เบลล์ (Quentin Bell).

[38]*Keynes (1949).*

[39]Paul Levy, “The Bloomsbury Group” in *Milo Keynes (1975 : 60-72)*

[40]Quentin Bell, “Recollections and Reflections on Maynard Keynes” in *Crabtree and Thirlwall (1980 : 86)*

[41]*Bell (1968 : 60-64)*

[42]Milo Keynes, “Maynard and Lydia Keynes” in *Milo Keynes (1975 : 1-8)*

บรรณานุกรม

Bell, Quentin. *Bloomsbury*. London : Weidenfeld an dNicolson Ltd., 1968.

Crabtree, Derek. and A.P. Thirlwall (eds.), *Keynes and the Bloomsbury Group*. London : Macmillan, 1980.

Harrod, Roy. *The Life of John Maynard Keynes*. London : Macmillan, 1951.

Hazlitt (ed.), Henry. *The Critics of Keynesian Economics*. Princeton, N.J. : D. Van Nostrand Co. Inc., 1960.

Jenkins, Roy. "Keynes", *The Times* (March 1972).

Johnson, Elizabeth. "The Collected Writings of John Maynard Keynes : Some Visceral Reactions", in Michael Parkin and A.R. Nobay (eds.), *Essays in Modern Economics*. London : Longman, 1973.

Keynes, John Maynard. "My Early Beliefs" in *Two Memoirs (1949)* ; reprinted in *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, Vol. 10 (London : Macmillan, 1972), pp. 433-451.

Keynes (ed.), Milo. *Essays on John Maynard Keynes*. Cambridge University Press, 1975.

Landgren, Karl-Gustav. Den *'nya ekonomien' I Sverige : J.M. Keynes, E. Wigforss, B. Ohlin och utvecklingen 1927-1939* (The 'New Economics' in Sweden : J.M. Keynes, E. Wigforss, B. Ohlin and the Development 1927-1939) Stockholm : Almqvist and Wiksell, 1960.

Lekachman, Robert. *The Age of Keynes*. London : AllenLane, 1967.

Moggridge, D.E. "From the Treatise to the General Theory : An Exercise in Chronology", *History of Political Economy*, Vol. 5 (Spring 1973). pp. 72-88.

Moggridge (ed.), D.E. *Keynes : Aspects of the Man and His Work*. London : Macmillan, 1974.

Moggridge, Donald E. *Keynes*. London : Fontana, 1976.

Ohlin, Bertil. "Some Notes on the Stockholm Theory of Saving and Investment", *Economic Journal*, Vol. 47, I (March 1937), pp. 53-69; II (June 1937), pp. 221-240.

Ohlin, Bertil. "On the Slow Development of the 'Total Demand' Idea in Economic Theory : Reflections in Connection with Dr. Oppenheimer's Note", *Journal of Economic Literature*, Vol. 12 (September 1974), pp. 888-896.

Ohlin, Bertil. "Some Comments on Keynesianism and the Swedish Theory of Expansion Before 1935", in *Patinkin and Leith (1977 : 149-165)*.

Patinkin, Don. "The Collected Writings of John Maynard Keynes :From the Tract to the General Theory", *Economic Journal*, Vol.85 (June 1975), pp. 249-270.

Patinkin, Don. *Keynes' Monetary Thought : A Study of Its Development*. Durham : Duke University Press, 1976.

Patinkin, Don, and J. Clark Leith (eds.), *Keynes, Cambridge, and the General Theory*. London : Macmillan, 1977.

Pigou, A.C. *Employment and Equilibrium : A Theoretical Discussion*. London : Macmillan, 1941.

Pigou, A.C. "John Maynard Keynes 1883-1946", *Cambridge Review* (May 18, 1946).

Pigou,A.C. "John Maynard Keynes 1883-1946" *Proceedings of the British Academy*, Vol.32 (1947).

Pigou, A.C. *Keynes's General Theory : A Retrospective View*. London : Macmillam, 1950.

Robinson, E.A.G. "John Maynard Keynes 1883-1946", *Economic Journal* (March 1947).

Robinson, E.A.G. "Arthur Cecil Pigon", in *International Encyclopedia of the Social Sciences* (1968).

Robinson, E.A.G. *John Maynard Keynes : Economist, Author, Statesman*. Oxford University Press, 1971.

Schumpeter, Joseph A. "John Maynard Keynes 1883-1946", *American Economic Review* (September 1946), reprinted in Schumpeter, *Ten Great Economists* (Oxford University Press, 1951).

Schumpeter, Joseph A. *A History of Economic Analysis*. Oxford University Press, 1954.

Steiger, Otto. "Bertil Ohlin and the Origins of the Keynesian Revolution", *History of Political Economy*, Vol. 8, No. 3 (February 1976), pp. 341-366.

Stewart, Michael. *Keynes and After*. Penguin Books, 1967.

Thirlwall (ed.), A.P. *Keynes and International Monetary Relations*. London : Macmillan, 1976.

Thirlwall (ed.), A.P. *Keynes and Laissez –Faire*. London : Macmillan, 1978.

ถนนสายเศรษฐศาสตร์และการเมืองของ จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ

หลายคนรู้สึกผิดหวังกับปาฐกถาซึ่งสิ้นสุดลงในช่วงแห่งเวลาไม่ถึงครึ่งชั่วโมง บางคนถึงกับกล่าวว่า องค์ปาฐกเตรียมมาขายหนังสือมากกว่าที่จะเตรียมมาแสดงปาฐกถา แต่ถึงอย่างไรก็ตาม วงวิชาการแห่งกรุงสยาม ซึ่งไม่เคยฟื้นจากความซบเซา (ด้วยเหตุที่ไม่เคยมียุคแห่งความรุ่งเรือง) ก็อดรู้สึกกระตือรือร้นมิได้ ที่ได้ต้อนรับศาสตราจารย์ *จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ* (John Kenneth Galbraith) เมื่อต้นเดือนตุลาคม 2521

เพื่อนร่วมอาชีพเป็นจำนวนมากไม่ยอมรับว่า แกลเบรธเป็นนักเศรษฐศาสตร์ ด้วยเหตุเพียงว่า งานเขียนของเขาปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์มากกว่าในวารสารทางวิชาการ และด้วยเหตุเพียงว่า หนังสือที่เขาเขียนนั้นมีลักษณะ*ชาวบ้านอ่านได้ นักวิชาการอ่านดี* โดยไม่มีสูตรคณิตศาสตร์ยึกยืออันยากแก่การเข้าแต่ประการใด แต่สำหรับผู้ที่นิยมชมชื่น ต่างก็ยกย่องว่า แกลเบรธเป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งปรัตยุบันสมัย บางคนไปไกลถึงกับกล่าวว่า แกลเบรธเป็นผู้ปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ผู้มีผลงานอันทางอิทธิพลไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานของอาดัม สมิธ (Adam Smith) คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes)

ชีวิตยามเยาว์

จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ เกิดในปี 2451 ณ หมู่บ้านเกษตรกรแห่งหนึ่งทางตอนเหนือทะเลสาบอีริ (Lake Erie) แห่งนครออนตาริโอ (Ontario) ประเทศคานาดา บิดามีเชื้อสายสก๊อต และหมู่บ้านที่อยู่นั้นก็ประกอบด้วยผู้มีเชื้อสายสก๊อตเกือบทั้งหมด บิดาของแกลเบรธมีอาชีพเป็นครู แต่ต่อมาได้เปลี่ยนอาชีพมาประกอบเกษตรกรรม แกลเบรธได้เขียนเล่าชีวิตในวัยเด็กไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติเรื่อง *The Non-potable Scoth* (Boston : Houghton Mifflin, 1964) และจากหนังสือเล่มนี้เองที่ช่วยให้เราได้ทราบว่า แกลเบรธใช้ชีวิตใกล้ชิดผู้เป็นบิดามากเพียงใด ความใกล้ชิดทำให้แกลเบรธได้รับถ่ายทอดทัศนคติที่สำคัญอย่างน้อยสองเรื่อง ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของเขาในเวลาต่อมา

ในประการแรก บิดาของแกลเบรธมีบทบาทสำคัญทางการเมืองในท้องถิ่น และพร่ำสอนบุตรให้เห็นว่า การเล่นการเมืองมิใช่เรื่องเสียหาย แกลเบรธได้ติดตามบิดาไปในงานชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่อายุ 6-8 ขวบ เขาได้เรียนรู้การใช้อารมณ์ขันทางการเมืองจากบิดา ดังจะเห็นได้จากคำตอบของเขา เมื่อถูกถามว่าทำไมจึงสนใจเล่นการเมือง ซึ่งเขาตอบว่า *"คุณพ่อของผมคิดว่า*

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (มกราคม 2522)

เราจำต้องเล่นการเมือง เพราะรูปร่างอันสูงใหญ่ของเราจะสามารถช่วยเปลี่ยนโลกตามที่เราต้องการได้..” (แกลเบรธสูง 6 ฟุต 8 นิ้ว ส่วนบิดาของเขามีรูปร่างสูงใหญ่พอๆ กัน) ความสนใจการเมืองที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กดังกล่าวนี้ ทำให้แกลเบรธเข้าไปมีบทบาทในพรรคเดโมแครทในเวลาต่อมา

ในประการที่สอง บิดาของแกลเบรธจัดอยู่ในกลุ่มเสรีนิยม และความคิดแบบเสรีนิยมได้ถูกถ่ายทอดไปสู่แกลเบรธเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้เอง จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่แกลเบรธได้มีส่วนเป็นที่ปรึกษา และร่างสุนทรพจน์ให้นายแอดไล สตีเวนสัน (Adlai Stevenson) ตัวแทนของกลุ่มเสรีนิยมที่พรรคเดโมแครทเลือกเป็นผู้สมัครแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกันในปี 2495 และ 2499

การศึกษาในวัยเด็กของแกลเบรธเป็นไปอย่างกระท่อนกระแท่น เขาเข้าโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน ครูที่สอนส่วนใหญ่ตามถ้อยคำของแกลเบรธเป็น*สุภาพสตรีที่ไม่มีความรู้* ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นสาวที่กำลังรอคอยการแต่งงาน แกลเบรธเข้าโรงเรียนมัธยมดัตตัน (Dutton High School) เมื่ออายุ 10 ขวบ ที่นี่เขาได้พบครูใหญ่ที่มีทัศนคติเป็นปรปักษ์ต่อชาวสก๊อตที่มีฐานะดี และตามคำบอกเล่าของแกลเบรธ ครูคนนี้มักจะไม่ค่อยรู้เรื่องรู้ราวในเรื่องที่กำลังสอนมากนัก ในระหว่างที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนมัธยมดัตตันนี้เอง สงครามโลกครั้งที่หนึ่งก็เกิดขึ้น ชีวิตในโรงเรียนส่วนหนึ่งจึงใช้ไปกับการฝึกทหาร และในระหว่างนี้ เขาก็ได้เรียนรู้ความขัดแย้งระหว่าางชาวคานาดาเชื้อสายอังกฤษกับเชื้อสายสก๊อต พวกอังกฤษส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตัวเมืองและมีอาชีพค้าขาย ส่วนพวกสก๊อตนั้นอยู่ในชนบทและประกอบเกษตรกรรม เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง พวกอังกฤษรวยเอาๆ ส่วนพวกสก๊อตจนลงๆ เกษตรกรเชื้อสายสก๊อตกล่าวหาว่า พ่อค้าอังกฤษใช้นโยบาย *ซื้อถูก ขายแพง* ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ได้มีอิทธิพลต่อความคิดของแกลเบรธ

จากโรงเรียนมัธยมดัตตัน แกลเบรธก้าวเข้าสู่วิทยาลัยเกษตรกรรมแห่งออนตาริโอ (Ontario College of Agriculture) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดของมหาวิทยาลัยโทรอนโต (University of Toronto) ที่นี่เขาได้ศึกษาวิชาสัตวบาล แต่บรรยากาศทางวิชาการไม่สู้ดีนัก เขาศึกษาอยู่ที่สถาบันนี้จนถึงปี 2473 จึงเดินทางไปศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับทุนของมูลนิธิเกียนนินี (Giannini Foundation of Agricultural Economics) ที่เบิร์กเลย์ เขาต้องศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตรตามข้อผูกพันของทุนที่ได้รับ แกลเบรธเล่าประสบการณ์ในช่วงนี้ไว้ในบทความเรื่อง “Berkeley in the Age of Innocence” ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *Atlantic* (June 1969) และต่อมารวบรวมพิมพ์ไว้ในหนังสือชื่อ *Economics, Peace and Laughter* (Boston : Houghton Mifflin, 1971)

แม้ว่าทุนที่ได้รับจะมีไม่มากนัก แต่แกลเบรธก็มีความสุขกับการใช้ชีวิตในเมืองเบิร์กเลย์ ทั้งๆ ที่ในเวลานั้นทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ (depression) เบิกร์เลย์อุดม

สมบูรณ์ด้วยบรรยากาศทางวิชาการ ซึ่งแตกต่างจากออนตาริโออย่างลิบลับ และที่สำคัญก็คือ แกลเบรธได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนกับครูบาอาจารย์ที่มีความรู้ ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างฉันทะทางวิชาการให้แก่เขาอย่างมาก อาจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์ที่มีอทิธิพลต่อการพัฒนาความคิดของแกลเบรธในช่วงนี้ได้แก่ ลีโอ โรกิน (Leo Rogin) โรเบิร์ต เบรดี้ (Robert A. Brady) และ อีวอลด์ เกรเธอร์ (Ewald Grether)

ก้าวสู่หอคอยงาช้าง

ในปีที่สามที่แกลเบรธอยู่เมืองเบิร์กเลย์ เขาก็ถูกส่งไปช่วยสอนหนังสือในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่เมืองเดวิส (Davis) เขาเล่าชีวิตในช่วงนี้อย่างตลกขบขันว่าเขามีโอกาสเป็นทั้งหัวหน้าสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร สาขาวิชาการบัญชี และสาขาวิชาการจัดการไร่นา เพราะเขาเป็นเพื่อนร่วมงานเพียงคนเดียวของคณบดี เขาได้รับเงินได้ถึงปีละ 1,800 เหรียญอเมริกัน ดังนั้น จึงมีเงินออมส่งกลับไปให้ครอบครัวในคานาดาสำหรับการศึกษาเล่าเรียนของน้องสาว ในปี 2477 แกลเบรธก็ได้รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยคาลิฟอร์เนีย และในปีต่อมา เขาก็อพยพไปอยู่ฟากตะวันออกของสหรัฐอเมริกาโดยรับตำแหน่งอาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด

มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในเวลานั้นเต็มไปด้วยนักเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง บรรยากาศทางวิชาการในสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่แห่งนี้มีส่วนกระตุ้นให้แกลเบรธขยายวงกรอบทางวิชาการ จากเศรฐศาสตร์การเกษตรไปสู่เรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐศาสตร์มหภาค เวลานั้นปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำยังเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตก เพราะทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เท่าที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ดังนั้น เมื่อจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ เขียนหนังสือชื่อ *The General Theory on Employment, Interest and Money* ตีพิมพ์ในปี 2479 อันมีผลในการปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิก (Classical Economics) ซึ่งมีอิทธิพลในเวลานั้นโดยสิ้นเชิง จึงก่อให้เกิดความตื่นเต้นในหมู่นักเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างมาก การปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ในครั้งนี้ เรียกกันในเวลาต่อมาว่า *Keynesian Revolution* ทฤษฎีของเคนส์ถูกถ่ายทอดจากเมืองเคมบริดจ์แห่งประเทศอังกฤษไปสู่เมืองเคมบริดจ์แห่งมลรัฐแมสสาชูเซตต์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นแกนนำที่เผยแพร่ทฤษฎีของเคนส์ในสหรัฐอเมริกา แกลเบรธเล่าเรื่องนี้ไว้ในบทความเรื่อง “How Keynes Came to America” (ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน *New York Times Book Review* ฉบับวันที่ 16 พฤษภาคม 2508)

ตามคำบอกเล่าของแกลเบรธ บรรดาอาจารย์วิชาเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเวลานั้นสอนแต่เศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิกในตอนกลางวัน แต่พอตกเย็นก็พากันจับกลุ่มอภิปรายทฤษฎีของเคนส์ ผู้นำในการอภิปรายและเผยแพร่ทฤษฎีของเคนส์ ก็คือ อัลวิน แฮนเสน (Alvin Hansen) และซีย์มัวร์ แฮร์ริส (Seymour Harris) แกลเบรธเองแม้จะมิได้เป็นแกนนำ

ในเรื่องนี้ แต่ก็ได้เดินทางไปอยู่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในปี 2479 นั้นเอง แกลเบรธใช้เวลาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์หนึ่งปีเศษ เพื่อศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์ แม้ว่าเขาจะมิได้พบปะกับเคนส์ แต่จากการเสวนากับบรรดาสานุศิษย์ของเคนส์ แกลเบรธก็มั่นใจว่า ทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์เป็นการเดินสู่แนวทางที่ถูกต้อง

แต่การเปลี่ยนแปลงใดๆ โดยไม่มีการต่อต้านคัดค้านนั้น ไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์อารยธรรมแห่งมนุษยชาติ ด้วยเหตุนี้ จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ทฤษฎีของเคนส์ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างสาดเสียเทเสีย แต่ความข้อนี้ก็มิได้เป็นเหตุให้ความก้าวหน้าทางวิชาการหยุดชะงักลงแต่ประการใด บรรดานักเศรษฐศาสตร์ 'หัวก้าวหน้า' ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคนหนุ่มอย่างนายพอล แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) หรือคนแก่อย่างอัลวิน แฮนเสน ได้ตัดสินใจแล้วว่า *เราจะฝ่าข้ามไป* ในการพัฒนาทฤษฎีของเคนส์ เพื่อใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จพอสมควร เพราะเพียงสามทศวรรษต่อมา แม้แต่ประธานาธิบดีนิกสันก็ยังประกาศว่า *'เวลานี้ เราทุกคนล้วนแล้วแต่เป็นสาวกของเคนส์'* อย่างไรก็ตาม ในยุคหมอผีครองเมือง เมื่อ*ลัทธิแมกคาร์ธี* (McCarthyism) มีอิทธิพลทางการเมืองในสหรัฐอเมริการะหว่างปี 2493-2497 (ดู *โลกหนังสือ* ฉบับเดือนตุลาคม 2521) บรรดาผู้เผยแพร่ทฤษฎีของเคนส์ในสหรัฐอเมริกาก็พลอยถูก *'หางเครื่อง'* ไปด้วย บ้างก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นซ้าย บ้างก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แกลเบรธเองก็หาได้รอดพ้นจากเงื้อมมือของ 'หมอผี' ไม่ เพราะเขาถูกกล่าวหาว่าเป็น 'หัวโจก' กลุ่มสาวกของเคนส์ในสหรัฐอเมริกา ตัวการในการกล่าวหาเป็นองค์การที่มีชื่อว่า *มูลนิธิเวริตัส* (Veritas Foundation) ซึ่งให้เงินอุดหนุนในการตีพิมพ์หนังสือชื่อ *Keynes At Harvard* หนังสือเล่มนี้พยายามชี้ให้เห็นว่า คณะเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นกระบอกเสียงของเคนส์ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันยากที่จะปฏิเสธได้ แต่ข้อกล่าวหาที่หนักข้อก็คือ Keynesianism มีความหมายเท่ากับ Socialism, Marxism, Communism และ Fascism นักเศรษฐศาสตร์หลายคนมองปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ว่าเป็นลมหายใจเฮือกสุดท้ายที่จะปกป้องทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิก แต่การปกป้องก็ใช้วิธีการสกปรกอันสุดที่จะพรรณนา แกลเบรธกล่าวว่า ผู้ที่โจมตีทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์มักจะไม่เคยอ่านงานเขียนของเคนส์ และกล่าวต่อไปว่า *'..มันเหมือนกับการโจมตีว่า หนังสือกามสูตรเป็นหนังสือลามกทั้งๆที่อ่านภาษาสันสกฤตไม่ออก..'* อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์ฮาร์วาร์ดที่โดน 'หางเครื่อง' ของการเมืองยุคหมอผีครองเมืองหนักกว่าเพื่อน ก็คือ ล็อกลิน เคอร์รี่ (Lauchlin Currie) เคอร์รี่เคยเป็นอาจารย์สอนหนังสืออยู่ที่ฮาร์วาร์ด แต่มิได้รับการต่อสัญญาจ้าง เพราะไม่มีผลงานทางวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากเคอร์รี่ไม่สู้สบายใจที่ต้องสอนทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักคลาสสิก เคอร์รี่ครุ่นคิดถึงวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และตามคำบอกเล่าของแกลเบรธ แนวความคิดของเคอร์รี่คล้ายคลึงกับเคนส์มาก เพียงแต่ไม่สามารถประมวลเสนอการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเท่านั้น ต่อมาเคอร์รี่ได้เข้าร่วมอยู่ในคณะที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของประธานาธิบดีรูสเวลท์ และมี

บทบาทสำคัญในการประยุกต์ทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์มาใช้ในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ

ในระหว่างที่เพื่อนร่วมงานที่ฮาร์วาร์ดกำลังตื่นเต้นกับงานเขียนของเคนส์นั้นเอง แกลเบรธก็ได้รู้จักกับโจเซฟ เคนเนดี้ จูเนียร์ (Joseph Kennedy, Jr.) พี่ชายคนโตของจอห์น เคนเนดี้ แกลเบรธเริ่มสนิทสนมกับตระกูลเคนเนดี้นับแต่นั้นมาและเป็นเหตุให้ได้เป็นที่ปรึกษาของจอห์น เคนเนดี้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเพื่อตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกันในเวลาต่อมา ในระยะเวลาไล่เลี่ยกับที่แกลเบรธเริ่มสนิทสนมกับโจเซฟ เคนเนดี้นี่เอง เขาก็ได้พบและแต่งงานกับแคทเธอรีน แอตวอเตอร์ (Catherine Atwater) ผู้ซึ่งในเวลาต่อมาได้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์วิชาภาษาเยอรมัน ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

หัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต

ดังได้กล่าวแล้วว่า แม้พื้นฐานทางการศึกษาของแกลเบรธจะเน้นหนักทางด้านเศรษฐศาสตร์การเกษตร แต่ต่อมาเขาได้หันมาสนใจเศรษฐศาสตร์มหภาค และเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมในปี 2481 แกลเบรธได้ร่วมกับเฮนรี่ เดนนิสัน (Henry S. Dennison) เขียนหนังสือเรื่อง *Modern Competition and Business Policy*

ในปี 2482 แกลเบรธย้ายไปสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยพรินส์ตัน ระหว่างนั้นเขาได้รับแต่งตั้งให้ไปช่วยงานของหน่วยราชการต่างๆ และในปี 2484 ประธานาธิบดีรูสเวลท์ก็แต่งตั้งให้เขาเป็นรองผู้อำนวยการ Office of Price Administration ซึ่งมีบทบาทในการควบคุมราคาสินค้าและบริการต่างๆ แกลเบรธดำรงตำแหน่งนี้อยู่เพียงสองปีก็ลาออกจากตำแหน่งในปี 2486 โดยพยายามสมัครเป็นทหารในสงครามโลกครั้งที่สอง แต่กองทัพบกไม่ยอมรับ เพราะแกลเบรธตัวสูงเกินไป เขาจึงเข้าร่วมในกองบรรณาธิการของเฮนรี่ ลูส (Henry Luce) ในการจัดทำนิตยสาร *Fortune* งานในตำแหน่งใหม่นี้ช่วยให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาทักษะในการเขียนหนังสือ เมื่อสงครามใกล้สิ้นสุดลง แกลเบรธกลับเข้ารับราชการใหม่ คราวนี้มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ *U.S. Stralegic Bombing Survey* โดยมีหน้าที่ประเมินประสิทธิผลของกองทัพอเมริกันในการถล่มเยอรมณีและญี่ปุ่น เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเขากลับไปทำงานให้แก่นิตยสาร *Fortune* อีกครั้งหนึ่ง และในปี 2472 แกลเบรธ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง Paul M. Warburg Professor of Economics ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และดำรงตำแหน่งนี้อยู่ถึง 26 ปี จึงได้ลาออกในปี 2518

ภาวะสงครามทำให้ความก้าวหน้าทางวิชาการต้องหยุดชะงักไปชั่วคราว นักเศรษฐศาสตร์หนุ่มๆ จำนวนมากต้องรับใช้ชาติด้วยการเป็นทหาร ดังนั้น เมื่อสงครามสิ้นสุดลง คนหนุ่มเหล่านี้ก็ทยอยกับสู่มหาวิทยาลัย และเพื่อที่จะให้งานวิชาการรุดหน้าไปได้อย่างมั่นคง นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่งจึงร่วมกันสำรวจสภาวะของเศรษฐศาสตร์แขนงต่างๆ บทสำรวจเหล่านี้ตีพิมพ์รวมไว้ในหนังสือชื่อ *A Survey of Contemporary Economics* (Philadeplhia : Blakiston,

1948) โดยมีโฮเวิร์ด เอลลิส (Howard S. Ellis) เป็นบรรณาธิการ ในหนังสือเล่มนี้แกลเบรธได้เขียนบทความเรื่อง “Monopoly and the Concentration of Economic Power”

แกลเบรธใช้เวลาส่วนใหญ่ในปี 2494 เขียนหนังสือเรื่อง *The Theory of Price Control* ซึ่งสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดรับจัดพิมพ์ในปีต่อมา แกลเบรธรู้สึกผิดหวังอย่างยิ่ง เนื่องจากมีผู้สนใจหนังสือเล่มนี้น้อยผิดคาด ความผิดหวังทำให้แกลเบรธเปลี่ยนเข็มชีวิต นับแต่นี้ไป งานของเขาจะไม่มุ่งรับใช้สมาชิกกลุ่มน้อยในชุมชนวิชาการ แต่จะรับใช้สังคมส่วนใหญ่ สิบห้าปีให้หลัง แกลเบรธกล่าวถึงหัวเลี้ยวหัวต่อในชีวิตช่วงนี้ในการให้สัมภาษณ์ *The New York Times Book Review* (ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน 2510) ความตอนหนึ่งว่า

“- -ผมคิดว่า ส่วนใหญ่ของผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ (The Theory of Price Control) จักต้องกล่าวว่า นี่เป็นหนังสือเล่มที่ดีที่สุดเท่าที่ผมเคยเขียน แต่ข้อยุ่งยากข้อเดียวที่มีอยู่ก็คือ มีคนเพียง 5 คนที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ อาจจะเป็น 10 คน ผมได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่า ไม่มีวันอีกแล้วที่ผมจะรอรับความกรุณาจากนักวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ผู้ซึ่งมีอำนาจอันมหาศาล ที่จะทำแชเชือนต่อข้อเขียนของผม ผมเริ่มที่จะเขียนเพื่อชุมชนที่ใหญ่ยิ่งกว่า - - -ให้สาธารณชนที่ยิ่งใหญ่กว่าคอยเที่ยวถามนักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลายว่า ‘ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความคิดของแกลเบรธในเรื่องการควบคุมราคา’ และแล้วนักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้ก็จำต้องเผชิญกับสิ่งที่ผมได้กล่าวไว้...”

นับตั้งแต่นั้นมา งานเขียนของแกลเบรธก็พรั่งพรูสู่บรรณพิภพ สาธารณชนพากันกล่าวขวัญถึงเขา จนชุมชนวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์มิอาจทำเฉยเมยต่อเขาได้อีกต่อไป

แกลเบรธได้ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ที่เรียกกันว่า *เศรษฐศาสตร์* นั้นมีรูปลักษณ์เสมือนหนึ่งปิรามิด ความรู้ส่วนที่เป็นฐานของปิรามิดนี้เป็นส่วนที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ และเป็นส่วนที่สามารถนำไปสื่อข่าวสารให้คนในสาขาวิชาอื่นและชาวบ้านโดยทั่วไปเข้าใจได้ แกลเบรธเรียกความรู้ส่วนนี้ว่า *เศรษฐศาสตร์ชั้นต่ำ* (The Lower Economics) ส่วนความรู้ที่ถือเป็นส่วนยอดของปิรามิด ซึ่งเขาเรียกว่า *เศรษฐศาสตร์ชั้นสูง* (The Higher Economics) นั้น เป็นความรู้ที่มักไม่สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้มากนัก *เศรษฐศาสตร์ชั้นสูง*พยายามที่จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) ในการอธิบายและวิเคราะห์พฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจต่างๆ แต่สังคมมนุษย์ไม่เหมือนกับหลอดทดลองหรือห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์สามารถควบคุมสภาวะของหลอดทดลอง เพื่อค้นหาความรู้ใหม่ๆ ได้ แต่นักเศรษฐศาสตร์ไม่สามารถควบคุมสภาวะของสังคมเศรษฐกิจได้ การนำระเบียบวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจต่างๆ จึงทำได้โดยจำกัด ข้อจำกัดดังกล่าวนี้ทำให้นักเศรษฐศาสตร์จำต้องจำกัดการวิเคราะห์โดยพิจารณาเฉพาะแต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) และมีผลให้ชื่อวิชาเศรษฐศาสตร์ในภาษาอังกฤษ ซึ่งเดิมใช้ว่า Political Economy แปรเปลี่ยนมาเป็น Economics แกลเบรธพยายามชี้ให้เห็นว่า การวิเคราะห์

ทางเศรษฐศาสตร์จะหาประโยชน์อันใดมิได้ หากมิได้คำนึงถึงปัจจัยที่มิใช่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (non-economic factors) โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างอำนาจ (Power structure) ปัจจัยทางการเมือง สังคมวิทยา และอื่นๆ การที่นักเศรษฐศาสตร์พยายามแสดงความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้วยการไต่เต้าขึ้นไปสู่ยอดปิรามิดแห่งความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ ยังผลให้ทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์เป็นอันมาก ไม่สู้เป็นประโยชน์ในโลกแห่งความเป็นจริงเท่าใดนัก

โดยเหตุที่แกลเบรธมีความคิดเช่นนี้เอง นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากจึงจัดแกลเบรธอยู่ในกลุ่มลัทธิเศรษฐกิจที่เรียกกันว่า *Neo-Institutionalism* วิธีการวิเคราะห์ของนักเศรษฐศาสตร์ในกลุ่มนี้นับว่าผิดแผกแตกต่างจากนักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปในข้อที่ว่า มิได้อาศัยคณิตศาสตร์สมการและข้อสมมติอันสลับซับซ้อน หากทว่ายึดถือ *การเล่าเรื่อง* (storytelling) เป็นสำคัญ โดยพยายามรวบรวมข้อเท็จจริงที่ตรงประเด็น ผสมกลมกลืนกับทฤษฎีและความคิดเห็นเพื่อให้เรื่องที่เล่านั้นน่าเชื่อถือ ไม่ว่าวิธีการวิเคราะห์โดยการเล่าเรื่องนี้จะไม่ข้อเสียอย่างไร แต่อิทธิพลของแกลเบรธที่มีต่อวิวัฒนาการของวิชาเศรษฐศาสตร์ ยังผลให้วิชานี้ย้อนไปสู่ยุคสมัยที่ยังมีชื่อในภาษาอังกฤษว่า *Political Economy*

งานเขียนชิ้นสำคัญ

หลังจากที่ได้ตัดสินใจก้าวจากหอคอยงาช้าง แกลเบรธได้เขียนหนังสือหลายต่อหลายเล่ม ซึ่งทุกเล่มกลายเป็นหนังสือขายดีในเวลาต่อมา และอาจจะไม่ผิดนักที่จะกล่าวว่าในบรรดาผู้ที่มีอาชีพนักเศรษฐศาสตร์ด้วยกันแล้ว ไม่มีนักเศรษฐศาสตร์คนใดแห่งปรัตยุบันสมัยที่สามารถผลิตผลงานที่ขายดีเท่าแกลเบรธ

การที่หนังสือของแกลเบรธเป็นหนังสือขายดีทุกเล่มนั้น ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งเป็นเพราะแกลเบรธมีศิลปะแห่งการประพันธ์อันเลอเลิศ ความสามารถของเขาในการเลือกใช้ศัพท์เป็นสิ่งที่ผู้อ่านเกือบทุกคนมิอาจปฏิเสธได้ แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ ความคิดความอ่านของแกลเบรธแตกต่างจากนักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไป ดังได้กล่าวแล้วว่า แกลเบรธมีวิธีการมองปัญหาเศรษฐกิจที่ไม่เหมือนกับนักเศรษฐศาสตร์ในหอคอยงาช้าง ทั้งยังได้โจมตีเนื้อหาสาระและวิธีการสอนเศรษฐศาสตร์ที่ถ่ายทอดกันในมหาวิทยาลัยต่างๆ ด้วยเหตุนี้เอง จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ปรากฏว่า ทุกครั้งที่หนังสือเล่มใหม่ของแกลเบรธออกสู่บรรณพิภพ สงครามทางความคิดในหมู่นักเศรษฐศาสตร์มักจะประทุขึ้นเสมอ ตลอดระยะเวลาเกือบสามทศวรรษที่ผ่านมา

ในบรรดางานเขียนทั้งหลายของแกลเบรธ หนังสือที่เป็นชนวนแห่งสงครามทางความคิดในหมู่นักเศรษฐศาสตร์มีอยู่อย่างน้อย 5 เล่ม คือ

(1) *American Capitalism* (2495)

(2) *The Affluent Society* (2501)

(3) *The New Industrial State* (2510)

(4) *Economics and the Public Purpose* (2516)

ระบบทุนนิยมอเมริกัน

American Capitalism เป็นหนังสือเล่มแรกที่แกลเบรธเขียนขึ้นเพื่อสาธารณชน โดยตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2495 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในการตีพิมพ์ในปี 2499 หนังสือเล่มนี้มีจุดหมายที่จะอธิบายว่า ระบบทุนนิยมในสหรัฐอเมริกาอาศัยกลไกอะไรในการทำงาน แกลเบรธมีความเห็นว่า ทฤษฎีและหลักเศรษฐศาสตร์ใดๆ ที่มีข้อสมมติว่า มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ (perfect competition) ไม่อาจใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสมัยใหม่ได้ ความพยายามที่จะให้มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ ด้วยการออกฎหมายห้ามผูกขาด (anti-trust law) โดยหวังว่า การแข่งขันจะช่วยให้มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นความพยายามที่ไร้ประสิทธิผล เพราะส่วนใหญ่ของระบบเศรษฐกิจอเมริกันล้วนแต่มีอำนาจผูกขาดเกือบทั้งสิ้น หากอำนาจผูกขาดเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจอเมริกันก็เป็นระบบที่ผิดกฎหมาย การจับบริษัทบางบริษัทขึ้นศาลฐานมีอำนาจผูกขาดนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่การลงโทษระบบเศรษฐกิจทั้งระบบด้วยข้อหาว่ามีอำนาจผูกขาดนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ แกลเบรธพยายามชี้ให้ เห็นว่า แม้การผูกขาดจะทำให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร แต่อำนาจผูกขาดในระบบเศรษฐกิจก็ก่อให้เกิดผลดีมากยิ่งกว่าผลเสียที่เกิดขึ้น เพราะอำนาจผูกขาดนั้นเองช่วยให้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปได้ ความคิดเห็นในเรื่องนี้ของแกลเบรธมิใช่เรื่องใหม่ เพราะโจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter) เพื่อนร่วมงานที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้เคยกล่าวถึงมาก่อนแล้ว

ถ้าหากอำนาจผูกขาดเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่อำนาจผูกขาดจะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร แกลเบรธมีความเห็นว่า ในเมื่อการมีอำนาจผูกขาดในอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ทั่วไป และเราไม่สามารถทำลายอำนาจผูกขาดเหล่านี้ได้ ทางออกก็คือ การสร้าง*อำนาจที่คานอำนาจผูกขาด* (countervailing power) ขึ้น เมื่อผู้ผลิตมีอำนาจผูกขาดในตลาดสินค้าและบริการต่างๆ บรรดาเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหลายจะต้องผนึกกำลังรวมตัวกัน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับผู้ผลิต กรรมกรจะต้องรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน เกษตรกรจะต้องผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มก้อน เพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการขายปัจจัยการผลิตและวัตถุดิบแก่บรรดาบริษัทผู้ผลิตทั้งหลายได้ ขณะเดียวกัน บรรดาร้านค้าปลีกทั้งหลายก็ต้องรวมตัวกันเป็นสมาคมร้านค้าปลีก เพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการรับสินค้าจากผู้ผลิตมาขาย ผู้บริโภคก็ต้องรวมตัวกันเป็นสหกรณ์เพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการซื้อสินค้าจากผู้ขาย ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ ผู้ผลิตที่มีอำนาจผูกขาดจะต้องเผชิญกับอำนาจต่อรอง ทั้งจากเจ้าของปัจจัยการผลิตผู้ขายวัตถุดิบ ตลอดจนผู้บริโภค การรวมกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่างๆเหล่านี้จึงมีผลเสมือนหนึ่งการสร้างอำนาจผูกขาดขึ้นมาคานอำนาจผูกขาดของผู้ผลิต ซึ่งจะช่วยให้สวัสดิภาพของสังคมดีขึ้น

เนื่องจาก ผู้ผลิตที่มีอำนาจผูกขาดจะไม่สามารถฉกประโยชน์จากอำนาจผูกขาดที่มีอยู่ได้โดยง่ายอีกต่อไป

สังคมอุดมโภคทรัพย์

ในปี 2501 หนังสือที่อื้อฉาวอีกเล่มหนึ่งของแกลเบรธก็ออกสู่ตลาด *The Affluent Society* เสนอแนวความคิดเรื่อง*ปัญญาดั้งเดิม* (Conventional wisdom) โดยกล่าวว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะยึดติดอยู่กับความรู้และทัศนคติอันเป็นที่ยอมรับกันในยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ซึ่งแกลเบรธเรียกว่า *ปัญญาดั้งเดิม* การแสดงออกเพื่อคัดค้าน *ปัญญาดั้งเดิม* มักจะถูกต่อต้าน และกว่าที่ความรู้ใหม่และทัศนคติใหม่จะเป็นที่ยอมรับกัน ก็ต้องผ่านการโต้แย้งอย่างดุเดือด ด้วยเหตุนี้จึงมีน้อยคนนักที่จะกล้าลุกขึ้นมาคัดค้านปัญญาดั้งเดิม แต่การยึดติดอยู่กับปัญญาดั้งเดิมก่อให้เกิดปัญหาความล้าหลังทางวัฒนธรรมในด้านความคิด ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาสังคมเศรษฐกิจต่างๆลุล่วงได้ช้ากว่าที่ควร แกลเบรธได้ชี้ให้เห็นว่า ในสังคมที่รุ่งเรืองและอุดมสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์เฉกเช่นสหรัฐอเมริกา ปัญญาดั้งเดิมได้หล่อหลอมให้คนเห็นดีเห็นงามกับการพัฒนาโดยมุ่งเพิ่มผลผลิตและทำให้ประชาชนยอมรับการทำงานของ กลไกราคา (price mechanism) สังคมอเมริกันเป็นสังคมที่สมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ แต่ถึงกระนั้น คนเป็นจำนวนมากก็ยังยากจนข้นแค้น ในขณะที่ความอุดมสมบูรณ์ทางวัตถุเพิ่มขึ้น แต่คุณภาพของชีวิตกลับเลวลง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

แกลเบรธได้ชี้ให้เห็นว่า สังคมที่สมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์เช่นสหรัฐอเมริกาต้องเผชิญกับปัญหาที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

ปัญหาที่หนึ่งก็คือ ปัญหาอันเกิดจากการสร้างอุปสงค์เทียม (artificial creation of demand) แกลเบรธจำแนกความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ *ความต้องการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนสูง* (high-urgency wants) และ*ความต้องการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต่ำ* (low-urgency wants) แกลเบรธชี้ให้เห็นว่า สินค้าและบริการที่ผลิตในภาคเอกชนนับวันรังแต่จะจำเป็นแก่การครองชีพน้อยลงทุกที ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมีการผลิตอย่างเพียงพอแล้ว ด้วยเหตุดังนั้น บริษัทธุรกิจทั้งหลายจึงทุ่มการใช้จ่ายในการโฆษณา และการส่งเสริมการขาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคมีความต้องการมากขึ้น จะได้ผลิตสินค้าและบริการที่ไม่สู้จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้มากขึ้น วิธีการขายที่ใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขายสินค้าแบบผ่อนส่งทำให้ประชาชนจำนวนมากมีหนี้มีสิน ยิ่งมีการขายสินค้าแบบผ่อนส่งมากเพียงใดประชาชนก็ยิ่งมีหนี้สินมากเพียงนั้น การมีหนี้สินก่อให้เกิดความตึงเครียดในสังคม เพราะประชาชนต้องกระเสือกกระสนหาเงินได้เพื่อนำมาชำระค่าสินค้าที่ซื้อแบบผ่อนส่ง ทั้งๆที่สินค้านั้นอาจมีความจำเป็นต่อการครองชีพน้อย ในแง่นี้ แกลเบรธพยายามลบล้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมที่มีข้อสมมติว่า ความต้องการของมนุษย์เป็นอิสระจากปัจจัยทั้งปวง และผู้ผลิตเป็นผู้รับใช้ผู้บริโภค แต่แกลเบรธชี้ให้เห็นว่า ความต้องการของมนุษย์ที่เกิดจากตัวผู้บริโภคเอง โดยมิได้ถูกกระตุ้นให้มี

ขึ้น เป็น*ความต้องการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนสูง* (high-urgency wants) ซึ่งได้แก่ ความต้องการปัจจัยสี่เพื่อการประทังชีวิต แต่มนุษย์ยังมีความต้องการอีกประเภทหนึ่ง เพื่อยกสถานะของตนในสังคม ซึ่งแกลเบรธเรียกว่า *ความต้องการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต่ำ* (low-urgency wants) ความต้องการประเภทนี้เกิดจากสภาพแวดล้อมในสังคม และที่สำคัญเกิดจากการกระตุ้นของผู้ผลิต สินค้าหรือบริการที่ใช้สนองความต้องการประเภทนี้ แม้จะไม่มี มนุษย์ก็ยังสามารถประทังชีวิตอยู่รอดได้ บริษัทธุรกิจทั้งหลายจึงพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับความต้องการของมนุษย์ขึ้น โดยอาศัยเครื่องมือในการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย ในกรณีเช่นนี้ แกลเบรธเห็นว่า ปัญญาดั้งเดิมที่บอกแก่เราว่า ความต้องการของมนุษย์เป็นอิสระจากปัจจัยทั้งหลาย มิอาจเป็นที่ยอมรับกันอีกต่อไป ปรากฏการณ์ที่ความต้องการของมนุษย์ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยการโฆษณาดังกล่าวนี้ แกลเบรธเรียกว่า *ผลการพึ่งพา* (Dependence Effect)

ปัญหาที่สองของสังคมที่สมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์เช่นสังคมอเมริกันก็คือ ปัญหาเงินเฟ้อ และปัญหาที่สามก็คือปัญหา *ความไร้สมดุลแห่งสังคม* (social imbalance) แกลเบรธชี้ให้เห็นว่า อิทธิพลของแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิม ซึ่งเน้นการเพิ่มผลผลิต และเชื่อถือประสิทธิภาพการทำงานของกลไกราคา ทำให้ภาคเอกชนมีบทบาททางเศรษฐกิจมากเกินไป และภาครัฐบาลมีบทบาทน้อยเกินไป ขณะเดียวกัน ทรัพยากรจำนวนมากในภาคเอกชนถูกจัดสรรไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการซึ่งไม่มีความจำเป็นต่อการครองชีพ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้แกลเบรธเรียกว่า *ความไร้สมดุลแห่งสังคม* กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อิทธิพลของปัญญาดั้งเดิมทำให้มีการลงทุนในการผลิตสิ่งที่ใช้สนองความต้องการทางวัตถุมากเกินไป โดยที่มีการลงทุนในด้านตัวมนุษย์น้อยกว่าที่ควร ดังนั้น หากต้องการให้ชีวิตมีคุณภาพที่ดีขึ้น และหากต้องการแก้ปัญหาความยากจนในสังคมที่รุ่งเรืองเช่นสหรัฐอเมริกา จำต้องระงับการผลิตสินค้าและบริการที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตน้อย เพื่อจะได้นำทรัพยากรมาใช้จัดสรรบริการการศึกษา ที่อยู่อาศัย การสาธารณสุขและอื่นๆ และที่สำคัญก็คือเป้าหมายของสังคมเศรษฐกิจจักต้องเปลี่ยนจากการเพิ่มผลผลิตมาเป็นการกระจายรายได้ประชาชาติ

รัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่

ในปี 2509 สถานีวิทยุบีบีซีแห่งสหราชอาณาจักรเชิญให้แกลเบรธบรรยายในรายการ Reith Lectures (ตั้งตามชื่อ Lore Reith ผู้อำนวยการคนแรกของบีบีซี) แกลเบรธเลือกหัวข้อเรื่อง "*รัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่*" สาระสำคัญของการบรรยายดังกล่าวนี้ต่อมาปรากฏในหนังสือชื่อ *The New Industrial Stale* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2510 แกลเบรธพยายามชี้ให้เห็นว่าในรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ระบบเศรษฐกิจถูกครอบงำโดยบริษัทยักษ์ใหญ่เพียงไม่กี่บริษัท แม้ว่าชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อยรู้สึกภูมิอกภูมิใจเป็นนักหนาที่ระบบเศรษฐกิจของตนเป็นระบบที่ไม่มีการวางแผนจากส่วนกลาง (Central planning) แต่แท้ที่จริงแล้วบริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย

ล้วนแล้วแต่มีการวางแผนทั้งสิ้น และโดยที่บริษัทยักษ์ใหญ่ปวงสามารถมีอิทธิพลครอบงำระบบเศรษฐกิจได้ การวางแผนของบริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้จึงมีผลเสมือนหนึ่งการวางแผนของระบบเศรษฐกิจ

ในความเห็นของแกลเบรธ กลุ่มผู้จัดการชั้นกลาง (middle manager) ซึ่งเขาเรียกว่า Techno-structure เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของบริษัทสมัยใหม่ เพราะอำนาจในการควบคุมจัดการตกอยู่กับบุคคลในกลุ่มนี้ ในรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับวิสาหกิจเอกชนมิใช่ความสัมพันธ์ทิศทางเดียวอีกต่อไป แต่เป็นความสัมพันธ์สองทิศทาง แต่เดิม นั้นรัฐบาลมีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวิสาหกิจเอกชน การสนองตอบของวิสาหกิจเอกชนที่มีต่อการใช้มาตรการต่างๆของรัฐบาล ก็คือ การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด แต่ในรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ บริษัทยักษ์ใหญ่สามารถมีอิทธิพลครอบงำรัฐบาลและดำเนินการให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายไปในทางที่ต้องการได้ ไม่มากก็น้อย นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคก็แปรเปลี่ยนไปด้วย แต่เดิมนั้นผู้ผลิตเป็นผู้รับใช้ผู้บริโภค ผู้ผลิตที่ไม่รับใช้ผู้บริโภคยากที่จะอยู่รอดได้ แต่ในรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ความเป็นราชาของผู้บริโภค (consumer sovereignty) ไม่มีความหมายใดๆ อีกต่อไป เพราะผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องผลิตสินค้าตามที่ผู้บริโภคต้องการ ผู้ผลิตต่างหากที่เป็นราชา จะผลิตอะไรและอย่างไรก็ได้ แล้วใช้การโฆษณาเป็นเครื่องมือหล่อหลอมรสนิยมของผู้บริโภคให้มาซื้อสินค้าที่ผลิตนั้น

เศรษฐศาสตร์กับเป้าหมายสาธารณะ

ใน *Economics and the Public Purpose* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2516 แกลเบรธจำแนกระบบเศรษฐกิจอเมริกันออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งก็คือ ส่วนของระบบเศรษฐกิจที่เป็น*ระบบตลาด* (market system) และส่วนที่สองก็คือ *ส่วนของระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผน* (planning system) ระบบเศรษฐกิจทั้งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และแท้ที่จริงแล้วลักษณะนานัปการของระบบตลาด ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการดำเนินการในส่วนของระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผน

แกลเบรธโจมตีทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักนีโอคลาสสิก (Neo-classical Economics) ซึ่งสอนกันในมหาวิทยาลัยว่า ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พัฒนาการของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง อันเป็นเหตุให้ปัญหาเศรษฐกิจต่างๆไม่สามารถแก้ไขเยียวยาในเวลาอันควร ทั้งนี้เนื่องจากว่า ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักนีโอคลาสสิกให้ความสนใจเฉพาะแต่ส่วนของระบบเศรษฐกิจที่เป็นระบบตลาดเท่านั้น โดยมิได้สนใจวิเคราะห์ส่วนของระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนแต่ประการใด แม้กระนั้นก็ตาม สาระสำคัญ

ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ใช้อธิบายระบบตลาดก็ยังใช้ไม่ได้ เพราะมีข้อสมมติที่ไม่ถูกต้องอยู่อย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการแรก ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักนีโอคลาสสิกมีข้อสมมติว่า บริษัทธุรกิจทั้งหลายไม่มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของ (ownership) กับการควบคุมจัดการ (control) ผู้ประกอบการ (entrepreneur) ตามทฤษฎีนั้นเป็นทั้งเจ้าของและผู้จัดการ แต่แกลเบรธพยายามชี้ให้เห็นว่า ในบริษัทสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทมิได้มีส่วนควบคุมจัดการบริษัท การควบคุมจัดการตกอยู่ใต้อำนาจของกลุ่มผู้จัดการชั้นกลาง ซึ่งแกลเบรธเรียกว่า Techno-structure ดังที่แกลเบรธได้สาธยายไว้ใน *The New Industrial State* แล้ว ด้วยเหตุนี้เอง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักนีโอคลาสสิกจึงไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมของบริษัทธุรกิจที่มีการแบ่งแยกระหว่างความเป็นเจ้าของกับการควบคุมจัดการได้

ประการที่สอง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของสำนักนีโอคลาสสิกมีข้อสมมติว่า บริษัทธุรกิจทั้งหลายต้องดำเนินการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มิฉะนั้นจะไม่สามารถอยู่รอดได้ แต่แกลเบรธเห็นว่า ข้อสมมตินี้ไม่ตรงต่อข้อเท็จจริง เพราะในโลกแห่งความเป็นจริง บริษัทธุรกิจเป็นอันมากสามารถดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจตามที่ต้องการได้ ดังจะเห็นได้ว่า แม้แต่นโยบายหรือกฎหมายที่บังคับใช้บริษัทธุรกิจก็ยังสามารถสร้างแรงกดดันให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือกฎหมายเหล่านั้นได้

ชีวิตการเมือง

แม้แกลเบรธจะใช้เวลาในการผลิตผลงานทางวิชาการมากขึ้น แต่เขาก็ยังมิได้ละทิ้งกิจกรรมทางการเมือง ตามมาตรฐานตะวันตก แกลเบรธเป็นปัญญาชนเสรีนิยม ดังได้กล่าวแล้วว่าแกลเบรธเคยทำงานรับใช้รัฐบาลของประธานาธิบดี รูสเวลต์ และเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เขาก็เป็นที่ปรึกษาของนายแอดไล สตีเวนสัน (Adlai Stevenson) ผู้นำฝ่ายเสรีนิยมของพรรคดีโมแครต จากบทความเรื่อง *Berkeley in the Thirties* ช่วยให้เราทราบว่า แกลเบรธตัดสินใจเป็นผู้สนับสนุนพรรคเดโมแครต ในระหว่างที่เดินทางจากนครออนตาริโอไปศึกษาต่อที่เบิร์กเลย์ในปี 2473 เพราะได้สดับตรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์จากบรรดาเกษตรกรที่ได้พบปะในระหว่างการเดินทางนั้น แกลเบรธกลายเป็นดีโมแครตเต็มตัว แม้เขาจะรู้สึกผิดหวังที่นายสตีเวนสันต้องแพ้การเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกันถึงสองครั้งสองคราในปี 2495 และปี 2499 แต่ก็มิได้ท้อถอยเขาหันไปสนับสนุนนายจอห์น เอฟ. เคนเนดี้ ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกันในปี 2503 และทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างค่ายของนายสตีเวนสันกับค่ายของเคนเนดี้ กระนั้นก็ตามความกินแหนงแคลงใจระหว่างบุคคลสองกลุ่มนี้ก็ยังคงมีอยู่ แกลเบรธรับตำแหน่งประธานกลุ่ม *Americans for Democratic Action* สายสัมพันธ์ที่เขามีกับตระกูลเคนเนดี้ทำให้เขาได้เป็นที่ปรึกษาของเคนเนดี้ จนกระทั่งเคนเนดี้สามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกันในที่สุด และ

เคนเนดี้ก็ตอบแทนเขาด้วยการแต่งตั้งให้เป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศอินเดียในปี 2504 เขาดำรงตำแหน่งนี้อยู่จนกระทั่งประธานาธิบดีเคนเนดี้ถึงแก่กรรมในปี 2506

แกลเบรธได้เล่าประสบการณ์ระหว่างที่อยู่ในอินเดียไว้ในหนังสือ ชื่อ *Ambassador's Journal* (Boston : Haughton Mifflin, 1969) ในระหว่างที่รับตำแหน่งเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำอินเดียนี้เอง เขาสนใจศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมอินเดีย จนได้เขียนหนังสือร่วมกับนายรันธวา (M.S. Randhawa) เรื่อง *Indian Painting : Scene, Themes and Legend* นอกจากนี้มหาวิทยาลัยต่างๆ ในอินเดียมักจะเชิญเขาไปแสดงปาฐกถา และหัวข้อที่เขาเลือกพูดเป็นส่วนใหญ่ก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ บทปาฐกถาเหล่านี้ต่อมาได้ตีพิมพ์ไว้ในหนังสือ ชื่อ *Economic Development* (Harvard University Press 1962) หนังสือเล่มนี้นายเสน่ห์ จามริกแปลเป็นภาษาไทยแล้วในชื่อว่า *แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ* (โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2507)

หลังจากที่เคนเนดี้ถึงแก่กรรม ลินดอน บี. จอห์นสัน ก็ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกัน ในระหว่างที่เคนเนดี้มีชีวิตอยู่นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเคนเนดี้กับกลุ่มจอห์นสันไม่รู้ราบรื่นนัก กุนซือของเคนเนดี้มักจะดูถูกจอห์นสันว่า มิได้มาจากหอคอยงาช้าง และจอห์นสันเองก็มีปมด้อยในเรื่องนี้ เพราะจอห์นสันมิได้จบจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ดังนั้น จอห์นสันจึงมีปัญหาค่อนข้างมากในระยะแรกที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกัน เพราะตำแหน่งสำคัญที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างๆล้วนถูกยึดกุมโดยคนของเคนเนดี้เกือบทั้งสิ้น แกลเบรธนับได้ว่าเป็น 'คน' ของเคนเนดี้คนแรกๆ ที่ยอมทำงานให้จอห์นสัน ซึ่งยังความไม่พอใจแก่กลุ่มของเคนเนดี้เป็นอย่างมาก แกลเบรธถูกกล่าวหาว่าแปรพักตร์ บ้างก็กล่าวหาว่าแกลเบรธเป็นนักฉวยโอกาส ผู้ต้องการเถลิงอำนาจตลอดกาล แต่แกลเบรธกลับเห็นว่า จอห์นสันมีแนวความคิดเสรีนิยมที่พอจะร่วมสังฆกรรมได้บ้างเท่านั้นเอง

โลกหนังสือของแกลเบรธ

นับตั้งแต่ปี 2499 เป็นต้นมา แกลเบรธมักจะเก็บตัวเขียนหนังสือในสถานที่สองแห่ง คือที่ Gstaad ในสวิตเซอร์แลนด์สำหรับฤดูหนาว และที่ Newfane ในมลรัฐเวอร์จิเนียสำหรับฤดูร้อน

นอกเหนือจากหนังสือสำคัญ 4 เล่มที่กล่าวข้างต้นแล้ว งานเขียนชิ้นสำคัญอื่นๆ ได้แก่

(1) *The Great Crash 1929* ซึ่งอธิบายภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในปี 2472 หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2497

(2) *Money : Whence It Came and Where It Went* ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงินและการธนาคาร ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2518

(3) *The Age of Uncertainty* ซึ่งอธิบายแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญและผลกระทบที่เกิดจากแนวความคิดเหล่านั้น เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ เดิมเป็นบทบรรยายรายการโทรทัศน์ชื่อเดียวกันนี้ของ BBC ซึ่งออกอากาศในปี 2520

นอกจากงานเขียนทางวิชาการแล้ว แกลเบรธยังได้เขียนนวนิยายเสียดสีสังคมอีกสองเรื่อง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหนังสือขายดีทั้งสิ้น คือ *The Triumph* และ *The Mclandress Dimension* สำหรับนวนิยายเรื่องหลังนี้ เขาใช้นามปากกาว่า มาร์ก อีเปอร์เนย์ (Mark Epernay)

นักเศรษฐศาสตร์ผู้ไม่มีน้ำยา?

แกลเบรธมักจะถูกโจมตีว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้ไม่มีน้ำยา เพราะมิได้มีผลงานทางวิชาการในแนวทางอันเป็นที่ยอมรับของนักเศรษฐศาสตร์ใน'หอคอยงาช้าง' หนังสือทุกเล่มของเขาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งจากประชาชนคนสามัญ และจากนักวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ ผู้ที่ชื่นชมงานเขียนของเขาก็มีมาก แต่ขณะเดียวกัน ผู้ที่โจมตีก็มีไม่น้อย การโจมตีส่วนใหญ่มักจะมาจากนักเศรษฐศาสตร์ ผู้มีความคิดเสรีนิยมเอียงขวา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักเศรษฐศาสตร์ชิคาโกในสหรัฐอเมริกา และ Institute of Economic Affairs ในสหราชอาณาจักร

ในปี 2520 มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) ผู้นำแห่งสำนักเศรษฐศาสตร์ชิคาโก ผู้ได้รับรางวัลโนเบลในปี 2519 ถึงกับออกโรงโจมตีแนวความคิดของแกลเบรธด้วยตนเอง ดังปรากฏในหนังสือ ชื่อ *From Galbraith to Economic Freedom* (London : Institute of Economic Affairs, 1977) อาร์เธอร์ เซลดอน (Arthur Seldon) ผู้อำนวยการฝ่ายบรรณาธิการของ Institute of Economic Affairs ได้กล่าวไว้ในบทนำหนังสือเล่มนี้ ความตอนหนึ่งว่า

"...อิทธิพลของศาสตราจารย์แกลเบรธในสหราชอาณาจักรนั้น อธิบายมิได้ง่ายนัก ความฉลาดปราดเปรื่องและความสามารถของเขาในการใช้วลีหรูๆ ที่ตรึงความทรงจำ อาจสร้างความพออกพอใจแก่สื่อมวลชนทั้งหลาย ซึ่งต้องการความบันเทิงเพื่อประเทืองปัญญาอยู่แล้ว ศาสตราจารย์แกลเบรธอาจเป็นนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่คนนอกวงการเศรษฐศาสตร์มากที่สุดคนหนึ่ง แต่เขาก็ได้สร้างผลกระทบต่อเศรษฐศาสตร์ หรือต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพเพียงน้อยนิด..."

เซลดอนแสดงความไม่พอใจไปไกล ถึงกับโจมตี BBC ที่ปล่อยให้แกลเบรธจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ทั้งๆที่มีนักเศรษฐาสตร์อีกมากหลายที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าแกลเบรธ ซึ่งสมควรได้รับพิจารณาให้จัดรายการดังกล่าว ไม่เพียงแต่เท่านั้น เซลดอนยังโจมตีวิทยาลัยตรีนิติ (Trinity College) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ที่แต่งตั้งให้แกลเบรธเป็นศาสตราจารย์รับเชิญ (Fellow) ในปีการศึกษา 2513-2514

การที่นักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายเสรีนิยมเอียงขวาต้องโหมโจมตีแกลเบรธอย่างหนักในระยะหลังนี้ เพราะกระแสความคิดของแกลเบรธกำลังมีอิทธิพลในหมู่คนรุ่นใหม่ ตำราเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเคยหลีกเลี่ยงไม่กล่าวถึงความคิดของแกลเบรธ ก็ไม่สามารถทำเช่นนั้นอีกต่อไป ดังจะเป็นได้จากตำราเศรษฐศาสตร์ที่เขียนโดยนายพอล แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) ก็ดี หรือที่เขียนโดยนายริชาร์ด ลิปซีย์ (Richard G. Lipsey) และนายปีเตอร์ สไตน์เนอร์ (Peter O. Steiner) ก็ดี แต่ถึงจะมีการโจมตีแกลเบรธอย่างไร วงวิชาการสาขาเศษฐศาสตร์ก็มิอาจละเลยที่จะไม่ยกย่องแกลเบรธ ด้วยเหตุนี้ จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ จึงได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมเศรษฐศาสตร์อเมริกัน (American Economic Association) ในปี 2515

แกลเบรธไม่เพียงแต่จะถูกโจมตีจากนักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายเสรีนิยมเอียงขวาเท่านั้น หากทว่ายังถูกโจมตีจากนักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายซ้ายอีกด้วย ฝ่ายซ้ายยังคงถือว่า แกลเบรธเป็นพวกเสรีนิยม และพยายามชี้ให้เห็นว่า ความคิดของแกลเบรธมิใช่ของใหม่ เพราะล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่นักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายซ้ายได้เคยเสนอการวิเคราะห์มาแล้วทั้งสิ้น แต่ที่สำคัญก็คือ ความคิดของแกลเบรธยังมีลักษณะปกป้องผลประโยชน์ทางชนชั้นแห่งตน

แกลเบรธจะเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มี ‘น้ำยา’ หรือไม่ กระแสธารแห่งประวัติศาสตร์เท่านั้น ที่จะบอกเราได้...

ภาคผนวก

งานเขียนที่สำคัญของ จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ

1. *A Theory of Price Control*. Harvard University Press, 1952.
2. *American Capitalism*. Boston : Houghton Mifflin, 1952; revised edition, 1956.
3. *The Great Crash 1929*. Boston : Houghton Mifflin, 1954.
4. *Economics and the Art of Controversy*. Rutgers University Press, 1955.
5. *The Affluent Society*. Boston :Houghton Mifflin, 1958.
6. *The Liberal Hour*. Boston : Houghton Mifflin, 1960.
7. *Economic Development*. Harvard University Press, 1962.
8. *The Non-Potable Scotch*. London : Hamish Hamilton, 1964.
9. *The New Industrial State*. London : Hamish Hamilton, 1967.
10. *Ambassador's Journal*. Boston : Houghton Mifflin, 1969.
11. *Economics, Peace, and Laughter*. Boston : Houghton Mifflin, 1971.
12. *Economics and the Public Purpose*. Boston : Houghton Mifflin, 1973.
13. *A China Passage*.
14. *Money : Whence It Came Where It Went*. London Andre Deutsch, 1975.
15. *The Age of Uncertainty*. Boston : Houghton Mifflin, 1977.

ในงานเลี้ยงฉลองหนังสือเล่มใหม่ของแกลเบรธ ณ โรงแรมปลาซา (Plaza Hotel) นครนิวยอร์คในปี 2512 ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ *New York Times* ได้รายงานไว้ในฉบับวันที่ 23 พฤศจิกายน 2512 ว่าในงานเลี้ยงนั้น

"แกลเบรธได้รับรางวัล Calvin Coolidge Good Behavior Sash (สำหรับความประพฤติของเขาในข้อที่ว่าเขาไม่เคยพูดกับใคร เว้นแต่คู่สนทนาจะเอื้อนเอ่ยวจีขึ้นก่อน) แล้วก็ได้รับเหรียญ Narcissus Medal (ด้วยเหตุผลซึ่งมิจำต้องมีคำอธิบาย) ต่อจากนั้นก็ได้รับรางวัล Croesus Peace Award (สำหรับการอุทิศชีวิตเพื่อหาเงินมิใช่เพื่อทำสงคราม) รางวัล Heart of Lion Award (สำหรับการเรียกร้องอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทั้งๆ ที่ไม่เคยประสบผลสำเร็จ) รางวัล Green Giant Gardening Award (สำหรับข้าวโพดที่สมบูรณ์และฟุ่มเฟือยที่สุด) รางวัล Odd Fellow from Canada Award (สำหรับการช่วยเหลือคานาดาด้วยการอพยพมาอยู่สหรัฐอเมริกา) และท้ายที่สุดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ Pink Garter (สำหรับความสุภาพอ่อนน้อมที่มีต่อสุภาพสตรีทั้งหลาย โดยมิได้คำนึงถึงสถานภาพการสมรสครั้งที่แล้ว).."

หนังสืออ้างอิง

1. Charles H. Hessions, *John Kenneth Galbraith and His Critics*. New York : New American Library, 1972.

2. Myron E. Sharpe, *John Kenneth Galbraith and the Lower Economics*. London : Macmilan, 1973.

3. Milton Friedman, *From Galbraith to Economic Freedom*. London : Institute of Economic Affairs, 1977.

4. Bob Fitch, "A Galbraith Reappraisal : The ldeologue as Gadfly" *Ramparts* (May, 1968).

5. Richard T. Gill, (ed.) *Greal Debates in Economics*. Pacific Palisades, California : Goodyear Publishing Co., Inc., 1976.

ถนนสายที่มาจากประวัติศาสตร์ของธีโอดอร์ เอช. ไวท์

"...สถานการณ์ที่นี่เลวร้ายลงเกือบทุกอาทิตย์..ขณะที่ผู้ก่อการร้ายสามารถครอบครองดินแดนปากแม่น้ำโขงตอนใต้ได้เกือบทั้งหมด ครอบครองได้มากจนกระทั่งไม่มีชาวอเมริกันคนใดกล้าพอที่จะขับรถส่งผมออกนอกนครไซ่ง่อนในตอนกลางวัน โดยปราศจากการคุ้มครองจากฝ่ายทหาร.."

ข้อความข้างต้นนี้ เป็นรายงานข่าวของ ธีโอดอร์ เอช. ไวท์ (Theodore H. White) จากเวียดนามใต้เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2500 นานมาแล้ว ในขณะที่รัฐบาลอเมริกันกรุงวอชิงตันได้รับรายงานข่าวเฉพาะชัยชนะของกองทัพอเมริกันในการปราบปรามเวียดกงและในการรณยุทธกับเวียดนามเหนือ อย่างไรก็ตาม บรรดาข้อเท็จจริงที่เหล่าเหยี่ยวข่าวทั้งหาย รวมทั้งธีโอดอร์ เอช. ไวท์ ได้ประสบพบเห็นในเวียดนาม กลับเป็นเรื่องตรงกันข้ามกับที่รัฐบาลวอชิงตันได้รับทราบทั้งสิ้น การรายงาน 'ข่าวเท็จ' ของฝ่ายกระทรวงกลาโหมอเมริกันในเวียดนามใต้ นับเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การกำหนดนโยบายเวียดนามของรัฐบาลอเมริกันชุดแล้วชุดเล่าเป็นไปอย่างผิดพลาด ดังที่นายเดวิด ฮัลเบอร์สตัม (David Halberstam) เขียนชี้ไว้ให้เห็นในหนังสือเรื่อง *The Best and the Brightest* (Great Britain : Barrie and Jenkins, Ltd. 1973)

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 หรือ 14 ปีก่อนที่กรุงไซ่ง่อนแตก ธีโอดอร์ ไวท์ได้พบเห็นทหารอเมริกันใช้ชีวิตยามราตรีอย่างสนุกสนานในนครไซ่ง่อน ขณะที่เพียงระยะ 20 ไมล์ห่างออกไป ฝ่ายคอมมิวนิสต์กำลังคืบคลานเข้าสู่นครหลวงแห่งเวียดนามใต้ ดุจดังการแผ่ขยายเงื้อมมือแห่งมัจจุราชก็มิปาน ในขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถขยายแนวร่วมและเพิ่มกำลังคนที่จะต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ในการต่อต้านและขจัดอิทธิพลของจักรวรรดินิยม นายทหารเวีดนามใต้กลับเสพสุขจากการฉ้อราษฎรบังหลวง ส่วนบรรดาทหารอเมริกันเองก็ไม่มีกำลังขวัญในการต่อสู้เพราะไม่ทราบว่าจะต่อสู้ไปเพื่อใคร 14 ปีก่อนกรุงไซ่ง่อนแตก ธีโอดอร์ ไวท์ได้เคยแสดงความเห็นไว้ว่า

"..ถ้าหากความพ่ายแพ้ในเวียดนามใต้ถือเป็นความปราชัยของเรา (ชาวอเมริกัน) ถ้าหากเราจักต้องรับผิดชอบในการรักษาอาณาบริเวณดังกล่าว เราจักต้องมีอำนาจในการปฏิบัติการ และนั่นก็หมายความว่า เราจักต้องแทรกแซงการเมืองภายในของเวียดนาม.. ถ้าหากเราตัดสินใจที่จะแทรกแซงกิจการภายใน (ปัญหาก็มีอยู่ว่า) เรามีบุคลากรที่เหมาะสมหรือไม่ เรามีเครื่องมือที่พอเพียงหรือไม่ และเรามีเป้าหมายที่ชัดเจนเพียงใดในการแทรกแซงกิจการภายในของเวียดนามเพื่อผลแห่งความสำเร็จ.."

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ปีที่ 2 ฉบับที่ 12 (กันยายน 2522)

ในความคิดคำนึงของธีโอดอร์ ไวท์ เหตุการณ์ในเวียดนามใต้ที่เขาได้ประสบพบเห็นเมื่อปี พ.ศ. 2504 นั้นมิได้แตกต่างไปจากเหตุการณ์ในจีนแผ่นดินใหญ่ก่อนหน้านั้นเพียง 12 ปีและไวท์ก็มิได้ลังเลที่จะเปรียบเทียบบทบาทของมาดามโงดินนู กับบทบาทของมาดามเจียงไคเช็คแม้แต่น้อย

ธีโอดอร์ ไวท์ เกิดที่นครบอสตัน สหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2458 สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาภาษาและประวัติศาสตร์จีนจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในปี พ.ศ. 2481 หลังจากนั้นจึงหันไปประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ และยึดถืออาชีพนี้มาตลอดช่วงระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา เริ่มต้นด้วยการเป็นผู้สื่อข่าวนิตยสาร *Time* และ *Life* ประจำประเทศจีน เขารายงานข่าวการเมืองจีนสมัยรัฐบาลเจียงไคเช็กคจากนครจุงกิง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2483 นิตยสาร *Time* จึงส่งเขาไปตระเวนหาข่าวในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เวลานั้นสงครามโลกครั้งที่สองได้ปะทุขึ้นแล้ว และมีทีท่าจะลุกลามมาถึงเอเชียบูรพา ไวท์ได้ตระเวนดูกำลังทหารของฝ่ายสัมพันธมิตร จนได้พบกับนายพลดักลาสแม็กอาร์เธอร์ที่นครมะนิลา แม็กอาร์เธอร์ได้ทำนายว่า สงครามเอเชียบูรพาจักต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และพยายามเสริมสร้างกองทัพฟิลิปปินส์ให้แข็งแกร่งเพื่อเตรียมรับสงคราม แต่ตอนนั้นแม็กอาร์เธอร์เชื่อว่า กองทัพเรือญี่ปุ่นไม่อาจจะเป็นอะไรได้ แม้แต่กองทัพเรือชั้นสอง ไวท์ได้รายงานข่าวในนิตยสาร *Time* ว่า แม็กอาร์เธอร์เป็นนายพลที่ดีที่สุดในบรรดานายพลฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งหลายในเอเชีย แต่แล้วเพียงสองปีให้หลัง ญี่ปุ่นก็สามารถยึดฟิลิปปินส์ได้ และแม็กอาร์เธอร์ต้องถอยไปตั้งกองบัญชาการที่นครเมลเบอร์น ประเทศออสเตรเลีย และเมื่อไวท์พบกับแม็กอาร์เธอร์อีกครั้งหนึ่งที่เมลเบอร์น แม็กอาร์เธอร์ได้บอกกับเขาว่า *"..กองทัพเรือที่ดีที่สุดคือกองทัพเรือญี่ปุ่น เป็นกองทัพเรือชั้นหนึ่ง รองลงมาคือกองทัพเรืออังกฤษ กองทัพเรืออเมริกันจัดอยู่อันดับสี่ ไม่ดีเท่าแม้แต่กับกองทัพเรืออิตาลี.."* แต่กระนั้นวิจารณญาณของแม็กอาร์เธอร์ก็ผิดอีกครั้ง เมื่อกองทัพเรืออเมริกันสามารถต่อกรกับกองทัพเรือญี่ปุ่นได้สำเร็จ จนสามารถกำชัยชนะไว้ได้ในเวลาต่อมา

หลังจากนั้น ไวท์ก็กลับไปทำงานในจุงกิง ที่นี่เขารับทราบความขัดแย้งระหว่างนายพลโทโจเซฟ สติลเวลล์ (Joseph Stilwell) ผู้บัญชาการกองทัพอเมริกันในบริเวณประเทศจีน พม่า และอินเดีย กับนายพลจัตวาแคลร์ เชนนอลต์ (Claire Chennault) แม่ทัพอากาศอเมริกันประจำประเทศจีน เขาได้เห็นความขัดแย้งชนิดที่ประนีประนอมกันมิได้ระหว่างนายพลสติลเวลล์กับจอมพลเจียงไคเช็ค จนประธานาธิบดีรูสเวลท์ต้องส่งคณะผู้แทน อันมีนายพลตรีแพททริก เฮอร์เลย์ (Patrick Hurley) เป็นหัวหน้าไปไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเมื่อปลายปี พ.ศ 2488 ความพยายามของพลตรีเฮอร์เลย์ในการประสานรอยร้าวระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน และระหว่าจอมพลเจียงไคเช็คกับนายพลสติลเวลล์ ประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง สาเหตุสำคัญเนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภายในของจีน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง สันติสุขยังหาได้เกิดขึ้นในประเทศจีนไม่ เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับพรรคก๊กมินตั๋งได้ขยายตัวจนกลายเป็นสงครามกลางเมือง ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น รัฐบาลก๊กมินตั๋งกลับเสพสุขจากการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างปราศจากความสำนึก ก่อนหน้านั้นใน พ.ศ. 2487 ได้เกิดทุพภิกขภัยขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมณฑลฮูนาน สภาพฝนแล้งได้ก่อความทุกข์เข็ญให้แก่ประชาชนชาวจีนอย่างหาที่เปรียบมิได้ ทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นในมณฑลฮูนานในทัศนะของธีโอดอร์ ไวท์ เป็นทุพภิกขภัยที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติสมัยใหม่ ไวท์เห็นคนล้มตายต่อหน้าต่อตาไปทีละคนสองคนเนื่องจากขาดอาหาร และที่นั่นเขาได้เห็นคนกินเนื้อคนเป็นครั้งแรก เจียงไคเช็คเองมิได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของปัญหาทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้น จึงรู้สึกตระหนกตกใจอย่างยิ่งที่ได้อ่านรายงานข่าวของไวท์ ซึ่งส่งไปตีพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ความไม่ใส่ใจต่อทุกข์สุขของประชาชนนี้เอง นับเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนสามารถทำงานอย่างได้ผล

ในระหว่าง พ.ศ. 2488-2489 ไวท์ได้คาดการณ์อย่างถูกต้องว่า สงครามกลางเมืองในประเทศจีนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ นายพลสติลเวลล์และผู้ร่วมงานก็คาดการณ์ไว้เช่นนั้น รายละเอียดของถนนประวัติศาสตร์ช่วงนี้ ท่านอาจหาอ่านได้จากหนังสือของ Barbara W. Tuchman, *Stilwell and the American Experience in China, 1911-1915* (Macmillan, 1971) สำหรับธีโอดอร์ ไวท์เองก็ได้คาดการณ์ไว้อีกต่อไปว่า ในที่สุดแล้ว รัฐบาลก๊กมินตั๋งจะเป็นฝ่ายปราชัย และพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะเป็นฝ่ายกำชัย หากการณ์เป็นเช่นนั้น ไวท์ก็อดรู้สึกเป็นห่วงอนาคตของบรรดาข้ารัฐการกระทรวงต่างประเทศอเมริกันที่ประจำอยู่ในประเทศจีนมิได้ เพราะคนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นคนหนุ่มที่ฉลาดปราดเปรื่องและเห็นการณ์ไกล ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ย่อมหมายถึงการสูญสิ้นอนาคตของคนหนุ่มเหล่านี้ ไวท์เคยปรารภข้อกังวลดังกล่าวนี้กับบรรดาข้ารัฐการกระทรวงต่างประเทศอเมริกันที่ประจำอยู่ในประเทศจีน แต่คำตอบที่เขาได้รับจากเรย์มอนด์ ลุดเดน (Raymond Ludden) ก็คือ "*..หน้าที่ของเจ้าหน้าที่กระทรวงต่างประเทศ ก็คือการรายงานข้อเท็จจริงตามที่ได้ประสบพบเห็นอย่างเที่ยงตรง โดยไม่ต้องคำนึงถึงการเมืองภายในสหรัฐอเมริกา..*"

ธีโอดอร์ ไวท์ได้รายงานสภาพสงครามกลางเมืองในประเทศจีนไว้ในหนังสือของเขาชื่อ *Thunder Out of China* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2489 และหลังจากนั้นเพียงสามปีพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็เป็นฝ่ายมีชัย ดังที่เขาได้คาดการณ์ล่วงหน้าไว้แล้ว และก็คาดการณ์ได้อย่างถูกต้องเช่นกันว่า บรรดาข้ารัฐการกระทรวงต่างประเทศอเมริกันที่ประจำอยู่ในประเทศจีนพากัน 'ตกกระป๋อง' ตามๆ กัน คนหนุ่มที่ปราดเปรื่องสองนาย ซึ่งเป็นลูกน้องของนายพลสติลเวลล์ คือ จอห์น สจ๊วต เซอร์วิส (John Stuart Service) และจอห์น แพตตัน เดวิส (John Paton Davies) ต้องถูกไล่ออก ขณะเดียวกัน จอห์น คาร์เตอร์ วินเซนต์ (John Carter Vincent) หัวหน้าสำนักงาน

การตะวันออกไกล (Office of Far Eastern Affairs) แห่งกระทรวงต่างประเทศ ซึ่งปกป้องลูกน้องของตนได้ถูกบังคับให้ลาออกจากราชการ เหตุเป็นเพราะลมการเมืองฝ่ายขวาในสหรัฐอเมริกาพัดจัดจนถึงขั้นก้าวเข้าสู่ยุค *หมอผีครองเมือง* หรือ 'ยุคแมกคาร์ธี' (ตั้งตามชื่อ Joseph McCarthy เจ้าตำรับหมอผี) ธีโอดอร์ ไวท์เองก็ถูก 'หมอผี' คุกคาม ในข้อหาว่าฝักใฝ่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากรายงานข่าวของเขามักจะชี้ให้เห็นความชั่วร้ายและความผิดพลาดในการดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ความคิดเห็นของเขาเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศจีนนั้นขัดกับเฮนรี่ ลูส (Henry R. Luce) บรรณาธิการนิตยสาร *Time* ในขณะนั้นอย่างมากในที่สุด ไวท์จึงลาออกจากการเป็นผู้สื่อข่าวให้นิตยสาร *Time*

ไวท์ย้ายที่ทำงานจากจีนไปอยู่ยุโรปตะวันตก ที่นั่นเขาได้เห็นการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่างๆที่ประสบภัยพิบัติจากสงคราม และติดตามผลความช่วยเหลือของรัฐบาลอเมริกันตามแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) อย่างใกล้ชิด ไวท์เขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในเรื่อง *Fire in the Ashes* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2496 สามปีเศษให้หลังไวท์ได้กล่าวว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเยอรมนีตะวันตกและญี่ปุ่นเป็นไปตาม*กฎว่าด้วยผลที่ไม่คาดฝัน* (Law of Unintended Consequences) ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งเยอรมนีและญี่ปุ่นเป็นศัตรูคู่อาฆาตของสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกากลับให้ความช่วยเหลือประเทศทั้งสอง จนเศรษฐกิจฟื้นตัวและกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่เป็นคู่แข่งขันสำคัญของสหรัฐอเมริกาเอง ในขณะที่ประเทศที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา เช่นอังกฤษ กลับมิได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร และยังคงต้องเผชิญปัญหาเศรษฐกิจซึ่งเรื้อรังตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง

จากยุโรป ไวท์กลับบ้านเกิดเมืองนอน และได้ติดตามการเมืองอเมริกันอย่างใกล้ชิด เขาได้เฝ้าดูนักการเมืองคนแล้วคนเล่าก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกัน ดังที่เขาได้รายงานการวิเคราะห์การไต่เต้า 'บันไดแห่งอำนาจ' เพื่อไปสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกันของจอห์น เอฟ. เคนเนดี้ไว้ในหนังสือชื่อ *The Making of the President 1960* (Atheneum 1961) และเสนอการวิเคราะห์ทำนองเดียวกันในกรณีของประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสันไว้ในหนังสือ *The Making of the President 1961* (Atheneum 1965) สายใยแห่งความสัมพันธ์ที่ไวท์สร้างขึ้นกับนักการเมืองทั้งหลาย ไม่เพียงแต่จะช่วยให้เขาสามารถเจาะข่าวได้ลึกเท่านั้น หากทว่ายังช่วยให้เขาสามารถวิเคราะห์การเมืองอเมริกันได้อย่างถึงแก่นอีกด้วย ดังที่เขาประสบผลสำเร็จอย่างงดงามต่อมาในการวิเคราะห์กรณี 'วอเตอร์เกต' ไว้ในหนังสือเรื่อง *Breach of Faith : The Fall of Richard Nixon* (Atheneum, 1975)

ตลอดระยะเวลา 40 ปีเศษที่ธีโอดอร์ เอช. ไวท์ ประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์ เขาได้ตระเวนไปทั่วเกือบทุกทวีป และได้พบปะบรรดาบุคคลสำคัญของโลกทั้งหลาย ในบรรดาบุคคลสำคัญ ไวท์ให้ความนับถืออยู่เพียง 3 คน คือ นายพลโจเซฟ สติลเวลล์ นายโจวเอนไล

และประธานาธิบดีจอห์น เคนเนดี้ ความนับถือที่เขามีต่อนายพลสติลเวลล์และนายโจวเอนไลนั้นเกิดขึ้นจากความใกล้ชิดระหว่างที่เขาเป็นผู้สื่อข่าวในประเทศจีน ความซื่อสัตย์และความเป็นคนตรงไปตรงมา ตลอดจนความสามารถของนายพลสติลเวลล์ และความอ่อนน้อมถ่อมตนและการมีลักษณะผู้นำของโจวเอนไล นับเป็นคุณลักษณะที่ประทับใจไวท์อย่างมาก ส่วนความเคารพนับถือที่เขามีต่อประธานาธิบดีเคนเนดี้นั้นเกิดจากพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน ความสนิทชิดเชื้อที่ไวท์มีต่อครอบครัวเคนเนดี้เป็นข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไป ดังที่นายอาร์เธอร์ ชเลซิงเกอร์ (Arthur M. Schlesinger, Jr.) กุนซือคนหนึ่งของเคนเนดี้ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ A *Thousand Days* (Fawcett Crest Book, 1965) ซึ่งเป็นหนังสือประวัติศาสตร์การเมืองอเมริกันยุคประธานาธิบดีเคนเนดี้ และเมื่อเคนเนดี้ถึงแก่กรรมได้เพียงหนึ่งสัปดาห์เศษ นางจ๊ากเกอลิน เคนเนดี้ ต้องการแถลงข่าวต่อประชาชนอเมริกัน เธอก็นึกถึงธีโอดอร์ ไวท์เป็นคนแรก ดังที่ไวท์ได้รายงานเหตุการณ์การลอบสังหารประธานาธิบดีเคนเนดี้ตามถ้อยคำของจ๊ากเกอลินไว้ใน นิตยสาร *Life* ในเวลาต่อมา

นับตั้งแต่มนุษย์รู้จักประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน ถนนหนังสือได้กลายเป็นถนนสายที่ยาวเหยียดที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ และจะสุดทางพร้อมกับความสิ้นสุดของมนุษยชาติ ถนนหนังสือจึงเป็นถนนสายที่แปรปรวนไปตามกระแสธารแห่งประวัติศาสตร์ ธีโอดอร์ ไวท์ นักหนังสือพิมพ์เรืองนามขาวอเมริกัน มิได้มุ่งพิสูจน์ความข้อนี้โดยตรง แต่งานเขียนของเขาก็สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงดังกล่าว

ในเดือนสิงหาคม 2521 หนังสือใหม่ล่าสุดของธีโอดอร์ ไวท์ได้ออกสู่ถนนหนังสืออีกเล่มหนึ่งคือ *In Search of History : A Personal Adventure* (Harper and Row, 1978) หนังสือใหม่เล่มนี้เป็นบักทึกประสบการณ์จากการประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์ตลอดช่วงเวลา 25 ปี (พ.ศ. 2481-2506) และครอบคลุมเหตุการณ์ในดินแดนสามทวีปตามถ้อยคำของไวท์ หนังสือเล่มนี้มิใช่อัตชีวประวัติ และมิใช่หนังสือประวัติศาสตร์การเมือง หากเป็นแต่เพียง 'เรียงความขนาดยาว' ในขณะนี้ (2522) ธีโอดอร์ ไวท์ กำลังตระเตรียมเขียนภาคที่สอง โดยบันทึกประสบการณ์ส่วนตัวตั้งแต่ปี พ.ศ 2506 เป็นต้นมา และขณะเดียวกัน เขายังตระเตรียมต้นฉบับเรื่อง *The Making of the President 1976* ซึ่งจะเป็นเรื่องราวในการไต่เต้า *'บันไดแห่งอำนาจ'* ของประธานาธิบดีจิมมี่ คาร์เตอร์ ออกมาในไม่ช้าอีกเล่มหนึ่งด้วย

ถนนหนังสือของธีโอดอร์ ไวท์ เป็นถนนสายยาวเหยียด ทุกวันนี้ไวท์ยังคงใช้ชีวิตในการเขียนหนังสืออย่างกระฉับกระเฉง แม้ว่าวัยจะล่วงเลยมาแล้ว 63 ปีก็ตาม แต่เขาก็ยังหวังที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปจนได้เขียน *The Making of the President 1980* ออกมาอีกเล่มหนึ่งเป็นแน่

แอนโธนี กิดเดนส์ กับ LSE

เมื่อผมทราบข่าวว่า ศาสตราจารย์แอนโธนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) ตอบรับตำแหน่งผู้อำนวยการ London School of Economics and Political Science (LSE) ผมอดรู้สึกประหลาดใจมิได้ ใครเลยจะคาดคิดว่า นักทฤษฎีสังคมคนสำคัญแห่งปรัตยุบันสมัยดังเช่นกิดเดนส์ ผู้เคยนำเสนอผลงานในลักษณะ Grand Theory (ศัพท์ของ C. Wright Mills) จะสนใจรับตำแหน่งผู้บริหารสถาบันการศึกษาเช่นนี้

กิดเดนส์เกิดในปี 2481 เป็นอาจารย์ในสังกัด King's College, Cambridge University ตำแหน่งล่าสุดคือ ศาสตราจารย์สาขาวิชาสังคมวิทยา แม้เคมบริดจ์จะเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ แต่สังคมวิทยาเกือบจะไม่มีที่ยืนในมหาวิทยาลัยนั้น การเติบโตของสังคมวิทยาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ตลอดช่วงเวลาสามทศวรรษเศษที่ผ่านมานี้ปฏิเสธมิได้เลยว่า กิดเดนส์มีบทบาทร่วมอย่างมาก งานวิชาการยุคแรกของกิดเดนส์มุ่งไปในด้านการตีความทฤษฎีสังคมวิทยาคลาสสิก ดังเช่น *Capitalism and Modern Social Theory* (1971), *Politics and Sociology in the Thought of Max Weber* (1972), *Emile Durkheim* (1978) และ *Sociology* (1982)

กิดเดนส์สนใจการวิเคราะห์ชนชั้น (Class Analysis) ด้วย ดังเห็นได้จาก *The Class Structure of the Advanced Societies* (1973) แต่ก็วิพากษ์วิจารณ์ลัทธิวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) *A Contemporary Critique of Historical Materialism* (1981) นับเป็นงานสำคัญในเรื่องนี้

แต่งานชิ้นสำคัญของกิดเดนส์อยู่ที่การพัฒนา Theory of Action, Agency and Structure และ Theory of Structuration ดังเห็นได้จาก *New Rules of Sociological Method* (1976), *Studies in Social and Political Theory* (1977), *Central Problems in Social Theory* (1979), *Profiles and Critiques in Social Theory* (1983) และ *The Constitution of Society* (1984) นอกจากนี้กิดเดนส์ยังพยายามผนึกสังคมวิทยาเข้ากับภูมิศาสตร์ด้วยการเสนอระเบียบวิธีการศึกษา Time and Space รวมทั้งการนำทฤษฎีสังคมไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังเช่น *The Nation-State and Violence* (1985)

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า กิดเดนส์เป็นนักสังคมนิยมคนสำคัญแห่งศตวรรษที่ 20 ณ บัดนี้มีหนังสือไม่น้อยกว่า 5 เล่ม ที่ศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการทางความคิดของกิดเดนส์ การที่กิดเดนส์ผละจากโลกของนักวิชาการไปสู่โลกของนักบริหาร จึงชวนให้เข้าใจว่า กิดเดนส์อาจ

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันศุกร์ที่ 14 มีนาคม 2540

เบื่องานวิชาการ และเห็นว่างานบริหารเป็นงานที่ท้าทาย แต่ในประวัติศาสตร์ปัญญาชน มีนักวิชาการจำนวนไม่มากนักที่ประสบความสำเร็จในการบริหาร

แต่การดึงนักวิชาการชั้นยอดมาเป็นผู้อำนวยการ LSE มิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ ผู้อำนวยการ LSE หลายต่อหลายท่านในอดีตเป็นนักวิชาการที่มีเกียรติคุณอันสูงส่ง ไม่ว่าจะเป็น เซอร์วิลเลียม บีเวอริดจ์ (Sir William Henry Beveridge) ลอร์ดไลออนเนล รอบบินส์ (Lionel Robbins) และเซอร์ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) กิดเดนส์เพียงแต่ดำเนินในมรรควิถีเดียวกับนักวิชาการผู้ทรงเกียรติคุณเหล่านั้นเท่านั้น

แต่การที่กิดเดนส์ต้องจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ไปสู่ LSE ย่อมสร้างปัญหาการขาดดุลแก่เคมบริดจ์ การสูญเสียกิดเดนส์ทำให้เคมบริดจ์ต้องขาดขุมปัญญาทางสังคมวิทยาอย่างสำคัญ และยากแก่การชดเชย เมื่อคำนึงถึงฐานะของกิดเดนส์ในโลกวิชาการ

เคมบริดจ์และ LSE เป็นไม้เบื่อไม้เมามาแต่อดีต LSE ก่อตั้งขึ้นเพื่อทานกระแสสถาบัน 'ศักดินา' ดังเช่นอ๊อกฟอร์ดและเคมบริดจ์ ซิดนีย์ เว็บบ์ (Sidney James Webb, 1859-1947) ผู้นำมรดกของเฮนรี่ ฮัตชินสัน (Henry Hutchinson) มาจัดตั้ง LSE ต้องการทานอิทธิพลทางความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกและนีโอคลาสสิก อันมีอัลเฟรด มาร์เชลล์ (Alfred Marshall, 1842-1924) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เป็นผู้นำ แต่แล้ว LSE กลับกลายเป็นฐานที่มั่นของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกเสียเอง และเป็นป้อมปราการในการต้าน Keynesian Revolution เมื่อจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes, 1883-1946) ปฏิวัติระบบการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์มหภาคในหนังสือชื่อ *The General Theory of Employment, Interest and Money* (1936) วิวาทะอัน ดุเด็ดเผ็ดมันระหว่างทั้งสองฝ่ายสร้างความร้าวฉานอย่างลุ่มลึก ลอร์ดบีเวอริดจ์ (William Henry Beveridge) ผู้อำนวยการ LSE ในขณะนั้นเป็นผู้นำในการโจมตีเคนส์ด้วยตนเอง หากแต่ด้วยความเข้าใจระบบการวิเคราะห์ของเคนส์อย่างไม่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการปรับความเข้าใจในความคิดระหว่างทั้งสองฝ่าย และมีความพยายามในการปรับสัมพันธภาพระหว่างสถาบันทั้งสอง LSE เริ่มเป็นฝ่ายขาดดุลเคมบริดจ์ เมื่อนักเศรษฐศาสตร์ในสังกัดหลายคนแปรเปลี่ยนไปสังกัดสำนักเศรษฐศาสตร์เคนส์ บางคนโอนไปรับตำแหน่งศาสตราจารย์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ดังเช่นนิโคลัส คาลดอร์ (Nicholas Kaldor) ในทศวรรษ 2500 และแฟรงก์ ฮาห์น (Frank Hahn) ในปลายทศวรรษ 2510 โดยที่ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน เคมบริดจ์ต้องสูญเสียแอนโธนี แอตกินสัน (Anthony Atkinson) ให้แก่ LSE

ในประวัติศาสตร์ของ LSE LSE ได้อาจารย์จากมหาวิทยาลัยอ๊อกฟอร์ดไปเป็นผู้อำนวยการหลายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 50 ปีแรก แต่ไม่เคยมีผู้อำนวยการที่มาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เลย จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ เคยได้รับข้อเสนอให้รับตำแหน่งนี้ แต่เคนส์

สนใจการทำงานด้านนโยบายที่กระทรวงการคลังมากกว่างานบริหารสถาบันการศึกษา กิดเดนส์จึงเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์คนแรกที่โอนไปรับตำแหน่งผู้อำนวยการ LSE

LSE เติบโตจากสถาบันอุดมศึกษาเล็กๆ เมื่อแรกก่อตั้ง LSE มีขนาดเล็กกว่า College หลายแห่งในมหาวิทยาลัยอ๊อกฟอร์ดและเคมบริดจ์เสียอีก แต่ด้วยการประคบประหงมของซิดนีย์ เว็บบ์ และการผลักดันของผู้บริหารและคณาจารย์ LSE ถีบตัวขึ้นมาเป็นสถาบันอุดมศึกษาระดับโลก เทียมบ่าเทียมไหล่กับมหาวิทยาลัยอ๊อกฟอร์ด เคมบริดจ์ และ Imperial College of Science, Technology and Medicine โดยที่ LSE เน้นการจัดการศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์โดยเฉพาะ

เมื่อกิดเดนส์รับตำแหน่งผู้อำนวยการ LSE เปลี่ยนรูปโฉมเป็นอันมาก LSE เมื่อแรกก่อตั้งเป็นสถาบันอุดมศึกษาของพวกสังคมนิยมเฟเบียน แต่เป็นเพราะความเปิดกว้างของซิดนีย์ เว็บบ์ LSE จึงเป็นสถาบันที่คณาจารย์มีภูมิหลังอันหลากหลาย ตั้งแต่ซ้ายจัดไปจนถึงขวาจัด ในขณะที่ LSE มีฮาโรลด์ ลาสกี้ (Harold Laski) LSE ก็มีคาร์ล ปอปเปอร์ (Karl Popper) ด้วย และถึง LSE จะมีฟรีดดริก ฟอน ฮาเย็ก (Friedrich von Hayek) แต่ LSE ก็มีริชาร์ด ทอว์นี (Richard Henry Tawney)

ในช่วงเวลาเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมานี้ LSE ต้องเดินแนวทางทุนนิยม และใช้กลไกราคาในการแก้ปัญหาทางการเงิน การรัดเข็มขัดทางการคลังและการตัดทอนงบประมาณรายจ่ายด้านสังคม นับตั้งแต่รัฐบาลนางมาร์กาเร็ต แธตเชอร์ (Margaret Thatcher) เป็นต้นมา มีผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยต่างๆ อย่างมาก LSE มิอาจหลบเลี่ยงผลกระทบต่างๆ เหล่านี้ได้ ในเมื่อ LSE ต้องพึ่งทรัพยากรทางการเงินจากรัฐบาลมากกว่า 80% เมื่อรัฐบาลจำกัดงบประมาณที่ให้แก่มหาวิทยาลัย LSE ต้องพึ่งตนเองทางการเงินมากขึ้น การพึ่งตนเองหนทางหนึ่งก็โดยการรับนักศึกษาต่างชาติเพิ่มขึ้น เพราะสามารถเก็บค่าเล่าเรียนเต็มตามต้นทุน (full-cost pricing) ในปัจจุบัน LSE มีนักศึกษาจาก 132 ประเทศ โดยที่ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นนักศึกษาต่างชาติ ส่วนใหญ่มาจากนอกสหภาพยุโรป

LSE หารายได้จากชื่อเสียงของตนที่สั่งสมมาแต่อดีต แต่การเพิ่มจำนวนนักศึกษารับเข้าย่อมทำลายชื่อเสียงของ LSE ในระยะยาว เพราะ LSE ต้องลดหย่อนมาตรฐานในการรับนักศึกษา แต่การที่ LSE มีรายได้จากนักศึกษาต่างชาติจำนวนมาก ทำให้ LSE กลายเป็นสถาบันที่ผลิตบริการอุดมศึกษาเพื่อการส่งออก LSE ช่วยให้อังกฤษมีรายได้จากการส่งออกเพิ่มมากขึ้นจนถึงกับได้รับรางวัล *The Queen's Award for Export Achievement* ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน

LSE เก็บค่าเล่าเรียนจากนักศึกษาต่างชาติในอัตราปีละ 8,500 ปอนด์สเตอร์ลิง แต่เก็บจากนักศึกษาชาวอังกฤษเพียงปีละ 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จ่าย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐบาลให้เงินอุดหนุน 2,500 ปอนสเตอร์ลิงต่อนักศึกษาชาวอังกฤษหนึ่งคน ผู้บริหาร

LSE ชุดเดิมมีความเห็นว่า โครงสร้างอัตราค่าเล่าเรียนที่เป็นอยู่ไม่เป็นธรรม เพราะนักศึกษาจากโลกที่สามต้องเสียค่าเล่าเรียนปีละ 8,500 ปอนด์สเตอร์ลิง แต่ลูกเศรษฐีชาวอังกฤษที่สอบเข้า LSE ได้ ไม่ต้องจ่ายค่าเล่าเรียน เพราะรัฐบาลเป็นผู้จ่ายให้ แต่อัตราค่าเล่าเรียนที่รัฐบาลจ่ายแทนนักศึกษาชาวอังกฤษนี้ต่ำกว่าต้นทุนถัวเฉลี่ยมาก LSE ต้องการให้รัฐบาลปรับอัตราเงินอุดหนุนให้ใกล้เคียงกับอัตราค่าเล่าเรียนที่เก็บจากนักศึกษาต่างชาติ มิฉะนั้นจะเรียกเก็บ Top-up Fee กล่าวคือ หากรัฐบาลจ่ายเงินอุดหนุนต่ำกว่าอัตราที่ LSE เห็นว่าควรจะได้ LSE จะเก็บเงินส่วนที่เหลือจากนักศึกษาชาวอังกฤษเอง หากรัฐบาลไม่ยอมปรับอัตราเงินอุดหนุน LSE จะเลิกรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและกลายเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเก็บค่าเล่าเรียนในอัตราตลาด LSE ไม่ต้องง้อรัฐบาล ในช่วงเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมานี้ LSE พึ่งตนเองมากขึ้น ในปัจจุบัน LSE พึ่งทรัพยากรทางการเงินจากรัฐบาลเพียง 15% เท่านั้น

ด้วยเหตุที่รัฐบาลมิอาจเป็นที่พึ่งได้ LSE จำเป็นต้องเดินแนวทางตลาด เมื่อ LSE ต้องการขยายวิทยาเขต เนื่องจากที่ตั้งเดิมในตำบล Holborn คับแคบ LSE ใช้วิธีการกู้เงินเพื่อซื้อที่ดินใหม่ วิถีแห่งตลาดที่ LSE เลือกนี้ทำให้ LSE ผูกพันชะตากรรมของตนกับความเป็นไปในตลาดมากขึ้น หากอัตราดอกเบี้ยถีบตัวสูงขึ้น LSE จะมีภาระการชำระหนี้เพิ่มขึ้น การขาดดุลการเงินเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ LSE ต้องเผชิญในปี 2540 นี้ หากเงินปอนด์สเตอร์ลิงมีค่าแข็งตัวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีราคาแพง จำนวนนักศึกษาต่างชาติที่ต้องการเข้า LSE อาจจะลดลง ซึ่งกระทบต่อรายได้และฐานะการเงินของ LSE โดยตรง เพราะ LSE มิได้แข่งขันกับมหาวิทยาลัยชั้นนำอื่นๆ ในสหราชอาณาจักรด้วยกันเองเท่านั้น หากยังต้องแข่งขันกับมหาวิทยาลัยในประเทศอื่นๆที่ใช้ภาษาอังกฤษ หรือประชาชนส่วนใหญ่มีเชื้อสายแองโกลแซกซัน ดังเช่นสหรัฐอเมริกา คานาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์อีกด้วย

การเพิ่มจำนวนนักศึกษาเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นย่อมทำให้ภาระการสอนของคณาจารย์เพิ่มขึ้นด้วย เวลาสำหรับการทำงานวิชาการและการวิจัยมีน้อยลง อันนำมาซึ่งความตกต่ำทางวิชาการของ LSE เอง แต่ความตกต่ำดังกล่าวนี้มิได้เกิดเฉพาะ LSE มหาวิทยาลัยชั้นนำอื่นๆ ในสหราชอาณาจักรล้วนเผชิญความตกต่ำเดียวกันนี้ร่วมกัน

นี่เป็นสภาพของ LSE ที่แอนโธนี กิดเดนส์จักต้องเผชิญ

จากโทนี เบ็นน์ ถึงโทนี ครอสแลนด์

'ลุงเบ็นน์' ของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ประกาศอำลาเวทีการเมือง หลังจากที่ใช้ชีวิตอยู่ในรัฐสภาอังกฤษเป็นเวลา 50 ปีเต็ม 'ลุงเบ็นน์' ส่งจดหมายอำลาราษฎรในเขตการเลือกตั้งเมือง Chesterfield บอกกล่าวว่า 'ลุงเบ็นน์' จะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยหน้า เดือนเมษายน ปี 2543 'ลุงเบ็นน์' ก็จะมีอายุครบ 75 ปี

การ 'ล้างมือในอ่างทองคำ' ของ 'ลุงเบ็นน์' สร้างความอาลัยอาวรณ์แก่ประชาชนชาวอังกฤษจำนวนมาก หนังสือพิมพ์พากันตีพิมพ์คำอาลัยประดุจหนึ่งว่า 'ลุงเบ็นน์' กำลังลาจากโลกนี้ไปเสียแล้ว ไม่ว่าฝ่ายขวาหรือฝ่ายซ้าย และไม่ว่าฝ่ายที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความคิดและประพฤติกรรมของ 'ลุงเบ็นน์' ล้วนแล้วแต่อาลัยอาวรณ์ 'ลุงเบ็นน์' ด้วยกันทั้งสิ้น แม้แต่นิตยสาร *The Economist* ซึ่งวิพากษ์ 'ลุงเบ็นน์' ทั้งในยุคเรืองอำนาจและไร้อำนาจ ก็ยังกล่าวถึง 'ลุงเบ็นน์' ในฐานะ *A Great Paliamentarian (The Economist,* July 3, 1999)

แอนโทนี นีล เว็ดจ์วูด-เบ็นน์ (Anthony Neil Wedgwood-Benn) เป็นลูก Viscount Stansgate สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด เคยรับใช้ชาติบ้านเมืองด้วยการเป็นทหารเรือในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสงครามยุติ ทำงานกับ BBC อยู่พักหนึ่งแล้วจึงกระโดดขึ้นเวทีการเมือง จนได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะตัวแทนจากเมือง Bristol เขตตะวันออกเฉียงใต้ในปี 2493 ในเวลานั้น เว็ดจ์วูด-เบ็นน์มีอายุเพียง 25 ปี นับเป็น ส.ส.ที่อายุน้อยที่สุด

เมื่อบิดาถึงแก่กรรมในปี 2503 เว็ดจ์วูด-เบ็นน์ ซึ่งเป็นลูกเจ้านาย จะต้องเป็นสมาชิกสภาขุนนาง (House of Lords) สืบทอดต่อจากบิดา เขาจึงถูกถอดออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทางการประกาศให้มีการเลือกตั้งซ่อม เว็ดจ์วูด-เบ็นน์สมัครรับเลือกตั้งด้วย และชนะการเลือกตั้ง แต่ศาลเลือกตั้งประกาศให้ผู้สมัครจากพรรคอนุรักษ์นิยมชนะการเลือกตั้ง โดยกล่าวว่าเว็ดจ์วูด-เบ็นน์ขาดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง กรณีดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดวิวาทะทางการเมืองอย่าง ดุเด็ดเผ็ดมัน และยังผลให้มีการตรากฎหมายชื่อ *Peerage Act of 1963* อนุญาตให้ลูกเจ้านายออกจากฐานันดรศักดิ์ได้ เว็ดจ์วูด-เบ็นน์เลือกเป็นสามัญชน และกลับมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2506 เขาเป็นผู้แทนเมือง Bristol ติดต่อกันมาอีก 20 ปี แล้วจึงแพ้การเลือกตั้งในปี 2526 เนื่องจาก

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 19 สิงหาคม 2543

มีการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้ง ในปีต่อมา เขาลงเลือกตั้งในเขตเมือง Chesterfield และชนะการเลือกตั้ง และเป็นผู้แทนราษฎรในเขตนี้ติดต่อกันมาอีก 16 ปี จึงประกาศ 'ล้างมือในอ่างทองคำ'

แอนโทนี นีล เว็ดจ์วูด-เบ็นน์ สัดกัดพรรคกรรมกรมาตั้งแต่แรกขึ้นเวทีการเมือง เมื่อแรกเริ่ม เขายืนอยู่ค่อนไปทางซ้ายของฝ่ายเป็นกลางในพรรคนี้ไม่มากนัก แต่เมื่อกาลเวลาล่วงพ้นไป เขาเคลื่อนไปทางซ้ายมากขึ้นๆ จนกลายเป็นฝ่าย 'ซ้ายจัด' ในพรรคกรรมกร ในทศวรรษ 2510 อันเป็นช่วงที่เขามีพลวัตทางการเมืองอย่างสูง Anthony Neil Wedgwood-Ben เปลี่ยนชื่อเป็น Tony Benn เขาต้องการชื่อเสียงเรียงนามที่ฟังดูเป็นชาวบ้าน ไม่มีกลิ่นอายของเจ้านายและขุนนาง

'ลุงเบ็นน์' ยึดมั่นในแนวความคิดสังคมนิยมอย่างคงเส้นคงวา และขัดขวางการขับเคลื่อนพรรคออกนอกเส้นทางนี้ คนที่เห็น 'ลุงเบ็นน์' เป็นฝ่าย 'ซ้ายจัด' ในพรรค ล้วนแล้วแต่เป็นพวกที่ขับเคลื่อนไปทางขวา 'ลุงเบ็นน์' มีขบวนการกรรมกรเป็นฐานกำลังทางการเมือง และเชื่อมั่นในระบบ Mass Democracy ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายซ้ายจัดในพรรคจึงเชิด 'ลุงเบ็นน์' ขึ้นเป็นผู้นำในการยึดกุมองค์กรของพรรคในระดับท้องถิ่น

พรรคกรรมกรพ่ายแพ้การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2522 และต่อมาในปี 2526 ผู้นำพรรคกรรมกรจำนวนไม่น้อยกล่าวหาว่า ความพ่ายแพ้เหล่านี้เป็นผลงานของฝ่าย 'ซ้ายจัด' ในพรรค ในฐานที่ขัดขวางการปรับเปลี่ยนนโยบายพรรค 'ลุงเบ็นน์' ยืนกรานให้พรรคกรรมกรยึดมั่นใน *Socialist Manifesto* โดยมีแนวนโยบายหลักอยู่ที่การให้รัฐบาลเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการสาธารณะที่สำคัญและการจัดระบบรัฐสวัสดิการ ซึ่งจำต้องเก็บภาษีระดับสูงสำหรับการใช้จ่าย นับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา โลกเคลื่อนไปทางขวา ด้วยอิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ (Neo-Liberalism) แต่ 'ลุงเบ็นน์' ยังคงเคลื่อนไปทางซ้าย ผู้นำพรรคกรรมกรจำนวนมากต้องการให้พรรคเคลื่อนตามกระแสโลก แต่ 'ลุงเบ็นน์' ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้

วิวาทะเรื่องนโยบายและความขัดแย้งภายในพรรคทวีความรุนแรง จนในปี 2523 พรรคกรรมกรก็แตก ผู้นำฝ่ายเสรีนิยมในพรรคอันประกอบด้วยรอย เจ็งกินส์ (Roy Jenkins) เดวิด โอเวน (David Owen) และเชอร์ลีย์ วิลเลียมส์ (Shirley Williams) ออกไปจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ชื่อ *Social Democratic Party*

การแตกตัวของพรรคกรรมกร ประกอบกับการพ่ายแพ้การเลือกตั้งหลายครั้ง ทำพรรคกรรมกรต้องปรับนโยบายสู่แนวทางเสรีนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ 'ลุงเบ็นน์' ยังคงเชื่อว่าความพ่ายแพ้ของพรรคกรรมกรเป็นเพราะการขาดพันธะในการยึดมั่นในระบบสังคมนิยม นับตั้งแต่การพ่ายแพ้ของพรรคกรรมกรในปี 2526 เป็นต้นมา บทบาทของ 'ลุงเบ็นน์' ในพรรคกรรมกรลดน้อยถอยลงตามลำดับ ทั้งในยุคนีล คินน็อก (Neil Kinnock, 2526-2535) จอห์น สมิธ (John Smith, 2535-2537) และแอนโทนี แบลร์ (Anthony Charles, 2537-ปัจจุบัน) เป็นหัวหน้าพรรค

แม้พรรคกรรมกรจะชนะการเลือกตั้ง และโทนี แบลร์ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีในปี 2540 แต่ 'ลุงเบ็นน์' มิได้ยินดีปรีดามากนัก ส่วนสำคัญเป็นเพราะพรรคกรรมกรละทิ้งหลักการดั้งเดิมด้วยการแก้ไขธรรมนูญพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 4 ซึ่งระบุว่า เมื่อพรรคกรรมกรยึดกุมอำนาจรัฐได้ จะต้องยึดกิจกรรมเศรษฐกิจที่สำคัญมาเป็นของรัฐ (Public Ownership) แบลร์ประสบความสำเร็จในการแก้ไขธรรมนูญพรรคดังกล่าวนี้ พร้อมกันนี้ก็พยายามขจัดอิทธิพลและบทบาทของสหภาพกรรมกรในพรรค การเปลี่ยนแปลงต่างๆเหล่านี้ยากที่ 'ลุงเบ็นน์' จะเห็นชอบด้วย

ในประวัติศาสตร์พรรคกรรมกรแห่งประเทศอังกฤษ เคยมีความพยายามที่จะแก้ไข Clause 4 ของธรรมนูญพรรคมาก่อนตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 แล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในครั้งนั้น แอนโทนี ครอสแลนด์ (Anthony Crossland, 2461-2520) เป็นตัวตั้งตัวตี

ครอสแลนด์เคยเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ดก่อนขึ้นเวทีการเมือง โดยที่ในเวลาต่อมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลนายฮาโรลด์ วิลสัน (Harold Wilson) แต่เนื่องจากถูกย้ายกระทรวงบ่อยครั้ง จึงไม่มีผลงานการบริหารอันโดดเด่น มรดกสำคัญของครอสแลนด์อยู่ที่การเขียนหนังสือ 2 เล่ม อันได้แก่ *The Future of Socialism* (1956) และ *Socialism Now* (1974)

ครอสแลนด์เป็น 'รุ่นพี่' ของ 'ลุงเบ็นน์' ในพรรคกรรมกร เมื่อครอสแลนด์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงสำคัญในรัฐบาลวิลสันนั้น 'ลุงเบ็นน์'ยังเป็นรัฐมนตรีอ่อนอาวุโส แต่ครอสแลนด์มีความคิดทางการเมืองแตกต่างจาก'ลุงเบ็นน์'เกือบโดยสิ้นเชิง ในขณะที่ 'ลุงเบ็นน์' ยึดมั่นในแนวทางสังคมนิยม ครอสแลนด์เห็นว่า พรรคกรรมการควรมุ่งพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) การยึดกิจกรรมทางเศรษฐกิจสำคัญมาเป็นของรัฐเป็นเรื่องไม่จำเป็น ถึงแม้พรรคจะมีเป้าหมายด้านการกระจายรายได้และการยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชน แต่เป้าหมายเหล่านี้สามารถบรรลุได้ด้วยการผลักดันระบบเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตผสมผสานกับการใช้เครื่องมือของนโยบายด้านอื่นๆ โดยที่รัฐมิจำต้องประกอบรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้น

ด้วยเหตุที่มีเศรษฐทรรศน์ดังกล่าวข้างต้นนี้เอง ครอสแลนด์จึงไม่เห็นด้วยกับธรรมนูญพรรคข้อ 4 หรือที่เรียกกันว่า Clause 4 ในระหว่างปี 2502-2503 ครอสแลนด์พยายามผลักดันให้พรรคกรรมกรแก้ไขธรรมนูญพรรคในส่วนนี้ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

ภายหลังจากที่พรรคกรรมกรชนะการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2540 ผู้คนพากันกล่าวขวัญถึงครอสแลนด์อีกวาระหนึ่ง วงวิชาการกลับไปศึกษาความคิดของ'ปัญญาชนแห่งพรรคกรรมกร' ท่านนี้ และตั้งปุจฉาว่า ฤาโทนี แบลร์นำความคิดของครอสแลนด์มาใช้ในทางปฏิบัติ

'ลุงเบ็นน์' เป็น 'ผู้ร้าย' ในสายตาของผู้นำพรรคกรรมกรมาเป็นเวลาเกือบสองทศวรรษแล้ว ครอสแลนด์เพิ่งจะถูกจับขึ้นมาทาหน้าปะแป้งเพื่อให้เป็น 'พระเอก' ของพรรค อย่างน้อยที่สุดเพื่อแสดงให้เห็นว่า ปัญญาชน 'ฝ่ายซ้าย' ก็มีแนวความคิด 'เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ' มาก่อนแล้ว

หมายเหตุ

บทวิเคราะห์ความคิดของครอสแลนด์กับนโยบาย New Labour ของพรรคกรรมกรภายใต้การนำของโทนี แบลร์ ดู Dick Leonard (ed.), *Crosland and New Labour* (Macmillan, 1999) บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู *Time Literary Supplement* (June 25, 1999) เขียนโดย Shirley Williams รัฐมนตรีในรัฐบาลฮาโรลด์ วิสัน ร่วมยุคกับครอสแลนด์

ภาคที่สาม

เศรษฐศาสตร์

นมกระป๋องเครื่องมือฆาตกรรมทารก?

สงครามระหว่างเต้านมกับขวดนม

นี่เป็นข่าวพาดหัวของหนังสือพิมพ์ *ประชาชาติธุรกิจ* ฉบับวันที่ 10-12 กันยายน 2521 ก่อนหน้านั้นหนังสือพิมพ์ *สยามรัฐรายวัน* ฉบับวันที่ 23 สิงหาคม ศกเดียวกัน ตีพิมพ์จดหมายถึงบรรณาธิการจากผู้อ่านท่านหนึ่ง ซึ่งมีสาระสำคัญว่า ชายคนหนึ่งอยู่ถนนราชวิถี บางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้ไปซื้อนมผงยี่ห้อของแล็คโตเยน ราคากระป๋องละ 74 บาท เมื่อนำมาที่บ้านเปิดแล้วปรากฏว่ามีกลิ่นเหม็นหืน ทดลองชิมดูแล้วปรากฏว่าเหม็นจนกินไม่ได้ จึงนำไปคืนที่ร้านค้าร้านเดิม ปรากฏว่าเจ้าของร้านบ่ายเบี่ยงไม่สนใจมอง หรือดมนมผงนั้น เพียงแต่กล่าวว่า ตอนที่รับมาขาย ก็ไม่ทราบว่าข้างในกระป๋องนั้นจะเป็นอย่างไร

หลังจากนั้น หนังสือพิมพ์ *มติชน* ฉบับวันที่ 22 และ 23 กันยายน 2521 ก็ตีพิมพ์บทความเรื่อง “นมกระป๋องเป็นเหตุ” ของนายแพทย์สันติภาพ ไชยวงศ์เกียรติ ซึ่งพยายามชักชวนให้ผู้อ่านเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา แทนที่จะเลี้ยงด้วยนมผงหรือนมกระป๋อง

และแล้วสงครามที่ไม่ประกาศระหว่างเต้านมกับขวดนมก็ระเบิดขึ้นในเมืองไทย ภายหลังจากที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ มาเกือบทั่วโลก

ผู้ที่อ่านข่าวนี้คงจะอดรู้สึกสงสัยมิได้ว่า ทำไมจึงต้องมีการถกเถียงกันว่า มนุษย์ควรจะเลี้ยงลูกด้วยเต้านมหรือขวดนม ทั้งๆที่นมมารดาเป็นที่ยอมรับกันมาช้านานว่าเป็นอาหารธรรมชาติที่เหมาะแก่การเลี้ยงทารกมากที่สุด

ปัจจุบัน มีหนังสืออยู่อย่างน้อย 2 เล่มที่จะช่วยให้ผู้อ่านทราบภูมิหลังและความเป็นมาของสงครามระหว่างเต้านมกับขวดนม หนังสือทั้งสองเล่มนี้ล้วนแล้วแต่เขียนโดยผู้ที่ตระหนักถึงภัยพิบัติอันเกิดจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมอาหารทารก (Baby-food Industry)

เล่มแรกคือ *Food First : Beyond the Myth of Scarcity* (Boston : Houghton Mifflin, 1977) เขียนโดย ฟรานซิส มัวร์ แลปเป้ (Frances Moore Lappe) และโจเซฟ คอลลินส์ (Joseph Coltins)

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 (มกราคม 2523) หน้า 82-91

เล่มที่สองคือ *How the Other Half Dies : The Real Reasons for World Hunger.* (Harmondsworth : Penguin Books, 1977) เขียนโดย ซูซาน ยอร์จ (Susan George) หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2519 และขายดีมาจนต้องพิมพ์ครั้งที่สองในปีต่อมา

สงครามระหว่างเต้านมกับขวดนมมีความเป็นมาอย่างไร

การเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาช้านาน แต่ในปัจจุบันผู้เป็นมารดาทั้งหลายกลับมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงบุตรธิดาด้วยนมกระป๋องมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวนี้ แรกเริ่มเดิมทีเกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้วก่อน แต่โดยผลของการเลียนแบบวิถีชีวิตของอารยประเทศ (Demonstration Effect) ประชาชนในประเทศด้วยพัฒนาจึงเริ่มเลี้ยงลูกด้วยนมกระป๋อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในเขตเมือง และต่อมาพฤติกรรมดังกล่าวนี้ก็ระบาดไปสู่เขตชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมานี้

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?

อาหารทารก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์นม ที่มีการซื้อขายกันในท้องตลาดทุกวันนี้ ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตของ *บริษัทนานาชาติ* (Multinational Corporations) บริษัทเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีสาขาอยู่เกือบทั่วทุกมุมโลกและต้องการขยายกิจการแผ่กิ่งก้านสาขาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เดิมนั้นบริษัทนานาชาติที่ผลิตอาหารทารกแผ่ขยายอาณาจักรทางเศรษฐกิจเฉพาะแต่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว แม้บางบริษัทจะได้เข้าไปลงทุนตั้งโรงงานในประเทศด้อยพัฒนามาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ ดังเช่นบริษัทเนสต์เล่ (Nestle′) ซึ่งเข้าไปลงทุนในประเทศบราซิลมาตั้งแต่ปี 2464 แต่การขยายตัวมีไม่มากนัก จวบจนกระทั่งทศวรรษ 2500 อัตราการเกิดของทารกในประเทศที่พัฒนาแล้วมีแนวโน้มลดน้อยถอยลง ซึ่งกระทบกระเทือนกิจการการผลิตอาหารทารกอย่างมาก เพราะตลาดถูกจำกัดให้แคบลง บริษัททั้งหลายจึงต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถเจริญเติบโตอยู่ต่อไปได้ โดยใช้กลวิธีที่แตกต่างกันอย่างน้อย 2 วิธี คือ

วิธีแรก โดยการกระจายการผลิต (Diversification) ด้วยการลงทุนผลิตสินค้าอื่นๆ นอกเหนือจากอาหารทารก การกระจายการผลิตจะช่วยลดภาระการเสี่ยงได้ เพราะถ้าหากตลาดอาหารทารกเกิดซบเซา บริษัทจะได้หารายได้จากการขายสินค้าประเภทอื่น เพื่อชดเชยรายได้จากการขายอาหารทารกที่ลดลงได้ นอกจากนี้ การกระจายการผลิตยังเป็นกลวิธีที่เหมาะสมกับบริษัทยักษ์ใหญ่ ซึ่งต้องการขยายอาณาจักรทางเศรษฐกิจอีกด้วย

วิธีที่สอง บริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีกิจกรรมการผลิตอาหารทารกอีกพวกหนึ่ง หันไปบุกเบิกตลาดในกลุ่มประเทศโลกที่สามที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูง บริษัทนานาชาติในกลุ่มนี้ ได้แก่ แอบบอต แลบบอแรทโทรีสย์ (Abbot Laboratories) อเมริกันโฮมโปรดักส์

(American Home Products) บริสตอล มายเออร์ส (Bristol Myers) บอร์เดน (Borden) คาร์เนชั่น (Carnation) และ เนสต์เล่ (Nestle′)

ด้วยเหตุนี้เอง โรงงานผลิตอาหารทารก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานผลิตภัณฑ์นม จึงผุดขึ้นในประเทศด้อยพัฒนาเป็นจำนวนมานับตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมา แต่เดิมนั้นประเทศในกลุ่มโลกที่สามที่บริษัทผลิตอาหารทารกเข้าไปลงทุนตั้งโรงงาน ส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคละตินอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากภูมิภาคดังกล่าวนี้มีวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการผลิต อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมา โรงงานของบริษัทผลิตอาหารทารกได้ผุดขึ้นเป็นจำนวนมากในอัฟริกาและเอเชีย ทั้งๆที่ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่ มีปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการผลิตอาหารทารก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์นม

ในการบุกเบิกตลาดในประเทศด้อยพัฒนา บริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้ใช้กลวิธีในการโหมโฆษณาเพื่อให้ผู้บริโภคในประเทศเหล่านี้เห็นดีเห็นงามว่า อาหารทารกสำเร็จรูปมีคุณค่าทางโภชนาการดีเท่าเทียม หรือดีกว่านมมารดา เพราะเล็งเห็นว่า ตราบใดก็ตามที่ยังคงมีการใช้นมมารดาเลี้ยงทารก อาหารทารกสำเร็จรูปเหล่านี้จะไม่สามารถขายได้มากเท่าที่ต้องการ ในประเด็นนี้ แลปเป้และคอลลินส์ กล่าวไว้ในหนังสือที่อ้างถึงข้างต้นนี้ (หน้า 312-313) ความตอนหนึ่งว่า

"...แท้ที่จริงแล้ว เด็กสามารถได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีด้วยนมมารดาเป็นเวลาถึงสองปี หากได้อาหารประเภทอื่นๆ แต่เพียงเล็กน้อย โดยที่ไม่ต้องพึ่งอาหารกระป๋องแต่ประการใด ในบางวัฒนธรรม เด็กได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมมารดาเป็นเวลายาวนานกว่านี้ แม้เพียงเมื่อ 40 ปีที่แล้วมานี้เอง แม่ชาวจีนและญี่ปุ่นเลี้ยงลูกด้วยนมจากเต้าเป็นเวลายาวนานถึง 5-6 ปี ชาวเกาะคาโรไลน์ถึง 10 ปี และชาวเอสกิโมถึง 15 ปี

อย่างไรก็ตาม บริษัทนานาชาติหลายต่อหลายบริษัทรู้สึกไม่พึงพอใจกับสภาพธรรมชาติ หรืออย่างน้อยที่สุดก็รู้สึกไม่พึงพอใจในข้อที่ว่า ธรรมชาติไม่เปิดช่องให้มีการฉกประโยชน์ทางการค้า แต่ในการสร้างตลาดขึ้นในที่ซึ่งโอกาสในการฉกประโยชน์ทางการค้าดูเหมือนจะไม่มีอยู่เลยนั้น บริษัทนานาชาติกลับพบว่า ยังมีช่องทางที่จะบุกเบิกตลาดได้ โดยอาศัยธรรมชาติของมนุษย์ข้อหนึ่ง นั่นก็คือ ความต้องการตามธรรมชาติของบิดามารดาที่จะมีทารกที่สมบูรณ์ โดยผลของการใช้แผ่นป้ายโฆษณา การโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์ และโปสเตอร์สีจำนวนเหลือคณานับ บิดามารดาในประเทศด้อยพัฒนาถึงกับสรุปว่า เด็กที่สมบูรณ์พูนสุขกับขวดหรือกระป๋องนมแล็คโตเยนเป็นสิ่งเดียวกัน คนเหล่านี้ทราบว่า ครอบครัวชนชั้นสูงและผู้มีการศึกษาใช้ขวดนมในการเลี้ยงลูก คนเหล่านี้ก็ต้องการอาหารที่ดีที่สุดสำหรับลูกของตนด้วย..."

เมื่อบริษัทยักษ์ใหญ่ตัดสินใจที่จะบุกเบิกตลาดในประเทศด้อยพัฒนา การโฆษณาจึงเป็นกลวิธีที่เลือกใช้ และเทคนิคการโฆษณามีแนวโน้มที่จะให้ข้อมูลที่เกินจริง เพื่อชักนำให้

ผู้บริโภคหันมาใช้นมกระป๋องเลี้ยงทารกแทนนมมารดา (Persuasive Advertising) ในประเด็นนี้ มีข้อที่น่าสังเกตอย่างน้อย 3 ประการ คือ

(ก) การโฆษณากระทำทุกรูปแบบ เช่น การโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ การโฆษณาทางหน้าหนังสือพิมพ์ การใช้โปสเตอร์สี การใช้แผ่นป้ายโฆษณาขนาดมหึมา การใช้รถติดเครื่องกระจายเสียง และการใช้พนักงานขายซึ่งแต่งกายด้วยเครื่องแบบคล้ายคลึงนางพยาบาล ในประเด็นนี้ นายแพทย์สันติภาพ ไชยวงศ์เกียรติ กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "นมกระป๋องเป็นเหตุ" ซึ่งตีพิมพ์ใน *มติชน* ฉบับวันที่ 22 กันยายน 2521 ความตอนหนึ่งว่า

"...ความเก่งกาจในการขายนมกระป๋องนั้น ต้องยกให้บริษัทยักษ์ใหญ่ในวงการนมจาก สวิตเซอร์แลนด์ทั้งหลาย เพราะ

(1) สามารถซื้อตัวพยาบาลออกมาเป็นเซลล์แมนในการขายนมได้ในอัตราเงินเดือนและโบนัสที่สูงมาก ส่วนมากจะแจกรถหนึ่งคันให้ออกวิ่งขายนมด้วย

(2) พยาบาลและคนขายนมที่ออกมา หล่อนจะแต่งชุดขาว แต่ไม่สวมหมวกพยาบาล ชุดคล้ายคลึงพยาบาลที่สุด ทำให้การขายนมง่ายเข้า เพราะตามชนบทที่ขาดแคลนแพทย์อย่างรุนแรงนั้น พยาบาลเขาทำหน้าที่นายแพทย์อยู่ทั่วประเทศไทยแล้ว คนป่วยเรียกพยาบาลชุดขาวว่า 'คุณหมอ' ทุกคน ฉะนั้น พยาบาลขายนมอาศัยชุดขาวปนเทาหรือฟ้านิดๆ ออกมาขายนมผงชาวบ้านก็ยังศรัทธาในเครื่องแบบอยู่ดี

(3) คอร์รัปชั่นในวงการแพทย์และข้าราชการทุกคนที่เบิกเงินได้ โดยโรงพยาบาลนั้นๆ จะสั่งนมผงเข้าโรงพยาบาล โดยส่งใบเสร็จให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเขตต่างๆ โดยอ้างว่าเป็นนมใช้เลี้ยงเด็กในโรงพยาบาล แต่ขายให้ข้าราชการ ครู ไปรษณีย์นั้น โรงพยาบาลเขาจะต้องเขียนใบเสร็จคำว่าค่ายาแทน เพราะถ้าเขียนค่านมผง เบิกไม่ได้แน่ มิหนำซ้ำต้องออกใบรับรองปะหน้าว่า ป่วยเป็นไข้หวัด ท้องร่วง อะไรตามเรื่อง ก็เอาใบเสร็จไปเบิกได้..."

(ข) เนื้อหาในการโฆษณา การโฆษณาในระระแรกมักจะเน้นในการให้ข้อมูลที่ผิดๆว่า นมกระป๋องมีคุณภาพทางโภชนาการเท่าเทียมกับนมมารดา ทั้งนี้เพื่อทำลายความเชื่ออันถูกต้องของประชาชนที่ว่า นมมารดาเป็นอาหารทารกที่ดีที่สุด แต่ต่อมาเมื่อถูกแพทย์และนักโภชนาการโต้แย้งว่า ข้อความที่ใช้โฆษณาดังกล่าวนี้เป็นสารสนเทศที่เกินจริง ประกอบกับรัฐบาลบางประเทศได้ใช้มาตรการบางประการในการป้องกันมิให้มีการโฆษณาที่เกินจริง เนื้อหาในการโฆษณาจึงแปรเปลี่ยนมาเป็นว่านมกระป๋องเป็นอาหารทารกที่มีคุณภาพทางโภชนาการรองจากนมมารดา บริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีกิจการในการผลิตอาหารทารกมักจะแก้ตัวว่า ตนมุ่งผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้หญิงที่ไม่มีน้ำนมที่จะเลี้ยงทารก และกลุ่มผู้หญิงที่ต้องออกทำงานนอกบ้าน การโฆษณาเป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อข่าวสารให้ผู้บริโภคสองกลุ่มนี้ทราบเท่านั้น มิได้มีเจตนาที่จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการซื้อนมผง

หรือนมกระป๋องโดยไม่จำเป็น ในประเด็นนี้ มีข้อเท็จจริงที่พึงสังเกตอยู่อย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรก แม้ว่าในข้อเท็จจริงจะมีหญิงผู้เป็นมารดาที่ไม่มีน้ำนมมากพอแก่การเลี้ยงลูกของตนเองอยู่ในทุกประเทศ แต่จำนวนดังกล่าวนี้มีอยู่ไม่เกิน 5% ส่วนหญิงที่ต้องทำงานนอกบ้านในประเทศด้อยพัฒนา โดยทั่วไปก็มีไม่มากนัก แลปเป้และคอลลินส์กล่าวว่า

"...บัดนี้ แพทย์หลายต่อหลายคนเชื่อว่า การโฆษณาของบริษัท (ผู้ผลิตนมกระป๋อง) โดยทั่วไปมุ่งที่จะทำลายความมั่นใจของผู้เป็นมารดา บริษัทเพียงแต่เอ่ยถึง 'หญิงที่มีน้ำนม' และหญิงที่มีน้ำนม 'คุณภาพเลว' ก็สามารถก่อให้เกิดความกังขาอย่างลึกล้ำในจิตใจของผู้เป็นมารดาในเรื่องความสามารถในการเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมของตนเอง..."

ในประการที่สอง แม้ว่าบริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้อ้างว่ามิได้ต้องการที่จะกระตุ้นให้มีการเลี้ยงทารกด้วยนมกระป๋องแทนนมมารดาโดยไม่จำเป็น แต่ในข้อเท็จจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ การใช้รถติดเครื่องกระจายเสียงเข้าไปในหมู่บ้านชนบท เพื่อโฆษณาและขายนมกระป๋องหรือนมผงก็ดี และการใช้พนักงานขาย ซึ่งแต่งตัวคล้ายคลึงกับพยาบาลก็ดี เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกลวิธีในการกระตุ้นให้เกิดการใช้นมกระป๋องแทนนมมารดาทั้งสิ้น แลปเป้และคอลลินส์ได้รายงานผลการสำรวจในประเทศไนจีเรียว่า มารดาที่ใช้ขวดนมเลี้ยงลูก 96% คิดว่า คำแนะนำในการเลี้ยงลูกวิธีดังกล่าวนี้เกิดจากบุคลากรทางการแพทย์ที่ปราศจากผลประโยชน์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนางพยาบาล หารู้ไม่ว่า นางพยาบาลเหล่านี้เป็นตัวแทนของบริษัทผู้ผลิตนม (หน้า 315)

(ค) การขยายตลาดด้วยการตั้งคลังนม (Milk Banks) บริษัทยักษ์ใหญ่บางบริษัทมีโครงการอย่างเช่นการจัดตั้งคลังนมขึ้นในโรงพยาบาลต่างๆ โดยมีหลักการที่จะขายนมผงหรือนมกระป๋องแก่หญิงที่มาคลอดลูกในโรงพยาบาลนั้นในราคาต่ำกว่าราคาตลาด หากหญิงนั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีฐานะยากจน จุดมุ่งหมายหลักของโครงการคลังนมมิได้อยู่ที่การช่วยเหลือคนยากจน แต่อยู่ที่การขยายตลาดนมผงหรือนมกระป๋อง เพราะการเสนอขายผลผลิตเหล่านี้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดเป็นอันมาก (ตามปกติ 30-40%) เป็นสิ่งจูงใจที่ชักนำให้ครอบครัวที่ยากจนเริ่มเลี้ยงลูกด้วยนมผงหรือนมกระป๋อง วิธีการดังกล่าวนี้ทำให้บริษัทสามารถขยายตลาดเข้ากลุ่มประชาชนที่ยากจนได้ ผู้ที่สนใจเรื่องคลังนม อาจศึกษาได้จากหนังสือของนายโรเบิร์ต เจ. เลโดการ์ (Robert J. Ledogar) *Hungry for Profits : US Food and Drug Multinationals in Lalin America* (New York : IDOC, 1976)

การชักนำให้ประชาชนผู้ยากไร้ในโลกที่สามเลี้ยงลูกด้วยนมผงหรือผลิตภัณฑ์นมนั้นได้มีส่วนทำให้ปัญหาทุพโภชนาการ (Malnutrition) และปัญหาโรคขาดอาหารของเด็กในประเทศด้อยพัฒนา กลายเป็นปัญหาที่มีความร้ายแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่สำคัญอย่าง 2 ประการ คือ

ประการแรก ครอบครัวที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมหรือนมกระป๋องจะต้องมีฐานะดีพอสมควร เพราะผลิตภัณฑ์เหล่านี้ราคาค่อนข้างแพง แลปเป้และคอลลินส์รายงานว่า (หน้า313) ในการเลี้ยงทารกอายุ 4 เดือนในประเทศกัวเตมาลา รายจ่ายในการซื้อนมกระป๋องสูงถึงร้อยละ 80 ของรายได้ถัวเฉลี่ยของประชาชน ส่วนในเมืองลิมา ประเทศเปรู สัดส่วนดังกล่าวนี้ตกประมาณ 40% เมื่อการทุ่มโฆษณาของบริษัทผู้ผลิตอาหารทารกมีผลให้ประชาชนในประเทศโลกที่สามหันมาใช้ขวดนมเลี้ยงลูกมากขึ้น ในขณะที่รายได้ถัวเฉลี่ยของประชาชนโดยทั่วไปมีไม่มากพอที่จะซื้อนมผงหรือนมกระป๋องในปริมาณที่ร่างกายทารกต้องการ วิธีการที่ประชาชนในประเทศโลกที่สามปฏิบัติในการแก้ปัญหานี้ มีอยู่อย่างน้อย 2 วิธีกล่าวคือ

(ก) ใช้วิธีผสมนมผงให้เจือจาง นมกระป๋องที่ควรใช้เลี้ยงทารกเพียง 1 สัปดาห์ อาจใช้วิธีผสมให้เจือจางเพื่อให้ใช้เลี้ยงทารกได้ถึง 2 สัปดาห์ แลปเป้และคอลลินส์ได้รายงานว่า (หน้า 313) จากการสำรวจการใช้ขวดนมเลี้ยงทารกในบาร์บาดอสในปี 2512 ปรากฏว่า ในบรรดาครอบครัวที่ใช้ขวดนมเลี้ยงทารก ประมาณร้อยละ 82 ใช้วิธีผสมนมผงให้เจือจาง นมกระป๋องซึ่งควรใช้เลี้ยงทารกเพียง 4 วัน กลับผสมเจือจางเพื่อให้ใช้เลี้ยงได้ตั้งแต่ 5-21 วัน บางครอบครัวเมื่อไม่มีเงินซื้อนมเลี้ยงลูก ก็ใช้วิธีบรรจุน้ำเปล่าใส่ขวดให้ลูกดูด ทารกที่กินนมผงที่ผสมอย่างเจือจางมากเกินไป จะมีน้ำหนักลด เกิดโรคขาดอาหาร ไม่มีภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และไม่สามารถเจริญเติบโตอย่างเต็มที่

(ข) ซื้อนมราคาถูกมาเลี้ยงลูก เมื่อนมผงหรือนมกระป๋องที่มีคุณภาพเหมาะแก่การเลี้ยงทารกมีราคาแพงเกินไป ครอบครัวที่มีฐานะยากจน ซึ่งเลิกเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา ก็ต้องหันไปซื้อผลิตภัณฑ์นมที่มีราคาถูก ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เหมาะที่จะใช้เลี้ยงทารก ในประเด็นนี้ นายดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “นม นม นม วิธีทำให้ลูกโง่” ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับปีที่ 10 เล่มที่ 12 (ธันวาคม 2515) ความตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้าได้ออกสำรวจอย่างไม่เป็นทางการด้วยตนเอง พบว่าเกิน 90% ของนมที่คนจนนำไปเลี้ยงทารก มีคุณภาพที่ไม่เหมาะแก่การใช้เลี้ยงทารกเลย นอกจากจะเจตนาให้เด็กเหล่านี้โตขึ้น เพื่อให้โง่ในอนาคต...ส่วนใหญ่ของนมที่คนจนใช้เลี้ยงลูกเป็นนมข้นหวาน บางบ้านใช้นมที่มีฉลากติดข้างกระป๋องว่า ห้ามใช้เลี้ยงทารกเสียด้วยซ้ำ บางส่วนเป็นนมข้นหวานที่มีฉลากติดข้างกระป๋องว่า ปรึกษาแพทย์ก่อนนำไปใช้เลี้ยงทารก นมข้นหวานเหล่านี้มีน้ำตาลถึง 40% และมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่านมคุณภาพดีมาก ส่วนที่กล่าวอ้างเป็นนมนั้นก็คือ หางนมผงที่นำมาจากต่างประเทศ (หลายประเทศใช้หางนมสำหรับเลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงคนในเมืองขึ้นเพื่อทำให้โง่ไปเรื่อยๆ) การนำหางนมมาคืนรูป คือ เติมน้ำกลับเข้าไป หางนมนั้นเป็นนมธรรมชาติที่แยกเอาไขมันและเนยแท้ออกไปแล้ว ดังนั้น เวลาคืนรูปจึงต้องหาไขมันมาใส่คืนเข้าไปให้ถูกส่วนของนม

แต่ถ้าบริษัทนำเนยแท้ มาใส่เพื่อคืนรูปเข้าไป ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เพราะเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า เนยแท้เป็นอาหารที่มีคุณค่าสูงและราคาแพง ทางบริษัทจึงหาไขมันอื่นมาใส่แทน เช่น เนยเทียม เป็นต้น แต่บางบริษัทก็ทรยศใช้น้ำมันมะพร้าวมาแทนเนยแท้เอาดื้อๆ...นมข้นหวานเหล่านี้เหมาะสมกับการบริโภคของผู้ใหญ่ที่ชอบกาแฟใส่นมอย่างแน่นอน เพราะผู้ใหญ่ย่อมมีโอกาสได้รับอาหารจำพวกไขมันจากอาหารนานาประเภทที่ตนสามารถกินและย่อยได้แล้ว ตรงข้ามกับทารกที่กินอาหารได้จำกัดอย่างยิ่ง น้ำมันมะพร้าวในนมข้นหวานไม่สามารถแทนที่ไขมันเนยแท้ที่มีอยู่ในนมแม่หรือนมโคธรรมชาติอย่างแน่นอน เพราะกรดไขมันหลายชนิดที่มีอยู่ในนมแม่นั้นไม่มีในน้ำมันมะพร้าวเลย และกรดไขมันบางชนิดนั้นจำเป็นต่อทารกในระยะเติบโตอย่างมาก ทั้งในเวลาเดียวกันก็ไม่สามารถสังเคราะห์ขึ้นเองด้วย จำเป็นต้องได้รับจากภายนอก (หรือจากนมแม่) เท่านั้น..."

ประการที่สอง การใช้ขวดนมเลี้ยงลูกนั้นจำเป็นต้องมีน้ำสะอาด ตลอดจนเครื่องไม้เครื่องมือในการฆ่าเชื้อโรค และสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะอีกด้วย มิฉะนั้นทารกอาจติดโรคบางชนิดได้โดยง่าย แต่สิ่งเหล่านี้มักจะไม่มีอยู่ในประเทศโลกที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคชนบท ในบางประเทศผู้เป็นมารดาใช้น้ำที่ยังมิได้ต้มผสมกับนมผงที่ใช้เลี้ยงลูก

ด้วยเหตุผลทั้งสองประการที่กล่าวข้างต้นนี้เอง จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่เราจะพบว่า การใช้นมขวดเลี้ยงทารกแทนนมมารดาได้มีส่วนทำให้ปัญหาทุพโภชนาการในประเทศโลกที่สามกลายเป็นปัญหาที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นไปอีก อัตราการตายของทารกที่เลี้ยงด้วยขวดนมในประเทศด้อยพัฒนาสูงเป็นประมาณสองเท่าของทารกที่เลี้ยงด้วยเต้านม นอกจากนี้ นายอลัน เบิร์ก (Alan Berg) นักโภชนาการแห่งธนาคารโลกได้รายงานไว้ในหนังสือเรื่อง *The Nutrition Factor* (Washington, D.C. : The Brookings Institution, 1973) ความตอนหนึ่งว่า เมื่อสองทศวรรษที่แล้วเมื่อการเลี้ยงลูกด้วยเต้านมยังคงแพร่หลายในหมู่คนจน ทารกจะยังไม่เป็นโรคทุพโภชนาการในช่วงปีแรกหลังจากคลอด แต่ในบัดนี้แนวโน้มในการเลี้ยงลูกด้วยเต้านมที่ลดลงอย่างรวดเร็วตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมานี้ได้ก่อให้เกิดผลประการหนึ่งคือ อายุถัวเฉลี่ยของทารกที่มีปัญหาโรคขาดแคลนอาหาร ซึ่งเดิมเท่ากับ 18 เดือนได้ลดลงเหลือเพียง 4 เดือน

ปัญหาทุพโภชนาการของทารกแรกเกิดเป็นปัญหาร้ายแรงอย่างยิ่งในอัฟริกา ในเดือนสิงหาคม 2516 นิตยสาร *The New Internationalist* ตีพิมพ์บทความเรื่อง "The Baby-Food Tragedy" โดยเขียนขึ้นจากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์วิชาสุขภาพเด็กสองนาย ซึ่งได้ใช้ชีวิตกว่า 30 ปีในอัฟริกาเพื่อศึกษาภาวะทุพโภชนาการของทารก ผู้เชี่ยวชาญทั้งสองนายนี้ได้กล่าวหาว่า เนสต์เล่มีบทบาทสำคัญในการชักนำให้หญิงอัฟริกาเลิกเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมของตนเอง และหันมาใช้นมกระป๋องเลี้ยงลูกแทน ในเรื่องนี้ ซูซาน ยอร์จกล่าวไว้ในหนังสือ *How the Other Half Dies* (หน้า 179) ความตอนหนึ่งซึ่งได้จากการสัมภาษณ์นายแพทย์คนหนึ่งว่า

"...ประมาณหนึ่งในสี่ หรือหนึ่งในสามของเงินเดือนสามี ต้องใช้ไปกับการซื้อนมเทียมเลี้ยงลูก สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ยากที่จะดำรงอยู่ได้โดยมิพักต้องสงสัย ดังนั้น แม้ในข้อเท็จจริงเจ้าหล่อนจะยังคงซื้อนมเลี้ยงลูก (เนื่องจากนมในเต้าเหือดแห้งเสียแล้ว) แต่ปริมาณที่ซื้อไม่เพียงพอ...บางทีแล้ว มีมารดาน้อยกว่าร้อย 10 ที่สามารถซื้อนมเลี้ยงลูกอย่างพอเพียงแก่ความต้องการจริง.."

ด้วยเหตุนี้เอง จำนวนทารกในอัฟริกาที่ป่วยเป็นโรคขาดอาหารจึงเพิ่มขึ้นจนน่าตกใจ รายงานของ *The New Internationalist* ดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกอย่างยิ่งในหมู่ผู้ที่มีความสำนึกในด้านมนุษยธรรม จนถึงกับมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อติดตามการดำเนินงานของบริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีกิจการในด้านการผลิตอาหารทารก ในอังกฤษได้มีการก่อตั้งกลุ่มที่มีชื่อว่า *War on War* ซึ่งในปี 2517 ได้รณรงค์ในขอบเขตทั่วโลก เพื่อชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมการขายนมผงหรือนมกระป๋องในประเทศด้อยพัฒนามีส่วนก่อให้เกิดปัญหาทุพโภชนาการอย่างร้ายแรง และถึงกับทำให้ทารกถึงแก่ความตาย ในปี 2518 กลุ่มดังกล่าวนี้ได้ออกจุลสารเรื่อง *The Baby Killer* เมื่อจุลสารเรื่องนี้แปลเป็นภาษาเยอรมันในเวลาต่อมากลับใช้หัวเรื่องซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Nestle′ Kills Babies ผลก็คือ เนสต์เล่ได้ยื่นฟ้องในศาลสวิส เรียกค่าเสียหาย 5 ล้านเหรียญอเมริกัน โดยกล่าวหาว่า ข้อกล่าวหาบรรดามีในจุลสารดังกล่าว ทำให้บริษัทเสื่อมเสียชื่อเสียง จุลสารเรื่องนี้ได้กล่าวหาว่า

(1) การดำเนินงานของเนสต์เล่ไร้ศีลธรรม และไร้จริยธรรม

(2) เทคนิคการตลาดที่เนสต์เล่ใช้ เป็นเหตุให้ทารกถึงแก่ความตาย

(3) เนสต์เล่ให้ตัวแทนจำหน่ายแต่งกายคล้ายบุคลากรทางการแพทย์

แต่ต่อมา เนสต์เล่ถอนฟ้องในประเด็นข้างต้น แต่กลับฟ้องในข้อหาว่า ชื่อจุลสารที่แปลเป็นภาษาเยอรมันทำให้บริษัทเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งปรากฏว่าเนสต์เล่ชนะคดีนี้

ในปี 2519 กลุ่ม SPB (= Sisters of the Precious Blood) ในสหรัฐอเมริการ่วมมือกับกลุ่ม ICCR (Interfaith Center for Corporate Responsibility) ฟ้องบริษัทบริสตอลมายเออร์ส (Bristol Myers) ซึ่งเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่บริษัทหนึ่งในวงการอาหารทารก ก่อนหน้านี้ประมาณปีเศษ กลุ่ม SPB ได้ร่วมมือกับผู้ถือหุ้นบริษัทบริสตอลมายเออร์สบางคน ตั้งกระทู้ถามข้อมูลเกี่ยวกับตลาดสินค้า และเทคนิคการขายของบริษัทจากฝ่ายจัดการของบริษัท บริสตอลมายเออร์สปฏิเสธที่จะเปิดเผยว่า บริษัทขายสินค้าที่ไดบ้าง ซึ่งเป็นคำถามข้อแรก ขณะเดียวกัน ฝ่ายจัดการของบริษัทนี้ก็แถลงว่า

(1) บริษัทได้สนองตอบอย่างเต็มที่ต่อความสังวรณ์ของผู้ถือหุ้น

(2) บริษัทมิได้ขายผลิตผลให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถซื้อผลิตภัณฑ์ของบริษัทไปบริโภคอย่างปลอดภัย

(3) บริษัทมิได้ขายผลิตผลแก่ผู้บริโภคโดยตรง แต่ขายผ่านบุคลากรทางการแพทย์

กลุ่ม SPB มีความเห็นว่า ถ้อยแถลงของบริสตอลมายเออร์สไม่ตรงต่อข้อเท็จจริง จึงดำเนินการฟ้องในข้อหาว่า บริสตอลมายเออร์สให้ข้อมูลเท็จแก่ผู้ถือหุ้น

ในปี 2519 นั้นเอง กลุ่มผู้รักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภคในประเทศต่างๆ รวม 8 ประเทศ ประชุมกัน ณ นครเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อให้มีการประสานงานกันระหว่างกลุ่มต่างๆในการรณรงค์อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลของการรณรงค์ดังกล่าวนี้ทำให้บริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีกิจการในด้านการผลิตอาหารทารกรวม 8 บริษัทตกลงกำหนดจรรยาบรรณในการโฆษณาผลิตภัณฑ์ของตน ขณะเดียวกัน รัฐบาลประเทศต่างๆ ก็เริ่มใช้มาตรการบางประการ อาทิเช่น

(1) กระทรวงสาธารณสุขแห่งปาปัว นิวกินี มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรัฐบาลชักจูงผู้ดูแลร้านค้าทั้งหลาย มิให้ติดป้ายโฆษณาผลิตภัณฑ์นม

(2) หน่วยโภชนาการในเมืองเซกบัวน่า (Segbwena) แห่งประเทศเซียร์ราลีโอน (Sierra Leone) เริ่มดำเนินโครงการเลี้ยงดูเด็กด้วยอาหารพื้นเมือง

(3) มหาวิทยาลัยดาร์เอสซาลาม (Dar-es-Salaam University) แห่งประเทศทานซาเนียจัดพิมพ์คู่มือการเลี้ยงทารกออกเผยแพร่ โดยเตือนให้ทราบถึงอันตรายจากการเลี้ยงทารกด้วยขวดนม

(4) เทศบาลนครไนโรบีแห่งประเทศเคนยาประกาศห้ามมิให้พนักงานขายนมแต่งกายด้วยชุดพยาบาล

(5) บริษัทนมของรัฐบาลประเทศแซมเบีย ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจพิมพ์ฉลากติดกระป๋องนมที่ผลิตโดยมีข้อความว่า "*จงเลี้ยงลูกของท่านด้วยนมมารดา*"

(6) รัฐบาลประเทศในอัฟริกาบางประเทศมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทำลายแผ่นป้ายโฆษณาผลิตภัณฑ์นมในชนบท

(7) รัฐบาลไนจีเรียมีประกาศควบคุมการโฆษณาผลิตภัณฑ์นม โดยมีข้อบังคับข้อหนึ่งว่า ในการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดังกล่าว จักต้องเริ่มต้นด้วยเนื้อความต่อไปนี้คือ "*..การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับทารกของท่าน แต่ถ้าหากมีเหตุที่ท่านไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมของตนเอง โปรดเลี้ยงลูกด้วยนมยี่ห้อ...*"

ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า นมมารดามีคุณภาพดีกว่านมโคที่นำมาผลิตเป็นนมผงหรือนมกระป๋อง แม้ว่านมมารดาจะมีโปรตีนเพียง 1.3% ในขณะที่นมโคมีโปรตีนถึง 3.5% แต่องค์ประกอบของโปรตีน ไขมัน และสารอื่นๆในนมมารดานั้นเป็นองค์ประกอบที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของทารกมากกว่านมโค ในประเด็นนี้ นายแพทย์สันติภาพ ไชยวงศ์เกียรติกล่าวสรุปไว้อย่างกะทัดรัดว่า

"ข้อดีของนมแม่มีมากกว่านมกระป๋องนัก คือ

(1) ในน้ำนมของแม่นั้น จะมีส่วนประกอบที่สำคัญมากอย่างหนึ่งคือ ภูมิคุ้มกันโรคไอกรน คอตีบ บาดทะยัก โปลิโอ และอื่นๆ อีกมากมาย ฉะนั้น จะสังเกตเห็นว่า เด็กที่กินนมแม่ 6 เดือนแรกนั้น ส่วนมากจะมีแรง ปลอดภัย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บออดๆ แอดๆ

(2) สารประกอบต่างๆในน้ำนมแม่นั้นมีคุณค่าทางโปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรท พอเหมาะพอเจาะกับลูกมนุษย์พอดี ส่วนนมผงนั้นใช้นมวัวนมควายทำ ปริมาณไขมันมักจะสูงเกินไป ทำให้เด็กท้องร่วงบ่อยๆ เพราะไม่สามารถย่อยไขมันของนมสัตว์ได้ทั้งหมด

(3) ความสะอาด เต้านมของแม่เป็นภาชนะที่สะอาดที่สุดในโลก พกสะดวก ติดตัวไปไหนมาไหนได้ง่าย ประหยัดเนื้อที่ และง่ายต่อการงัดเอามาใช้ด้วย ส่วนการใช้นมกระป๋องแพงๆ นั้นต้องมีขวดนม จุกนม กระติกน้ำร้อน ช้อน แก้วสำหรับชง ต้องมีน้ำร้อน ขวดและจุกต้องล้างให้สะอาด ต้องต้มขวดอย่างดีแล้วนำขวดมาเช็ดให้สะอาด นมกระป๋องที่ผสมแล้ว ต้องเก็บไว้ในตู้เย็นจึงจะไม่บูด ดูกรรมวิธีในการเลี้ยงลูกด้วยนมกระป๋องแล้ว มีกรรมจริงๆ

(4) นมแม่ถูกสตางค์มาก จนเรียกว่าแทบไม่ต้องซื้อเลยแม้แต่บาทเดียวก็ได้ ถ้าหากมารดาพยายามบำรุงร่างกายของตนให้แข็งแรงเสมอๆ.."

The Nature of Mass Poverty

ผู้ที่สนใจแนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์สถาบันยุคใหม่ (Neo-institution-alism) ย่อมมิอาจละเลยงานเขียนของจอห์น เคนเนธ แกลเบรธ (John Kenneth Galbraith) ไปได้ ดังนั้น เมื่อ *The Nature of Mass Poverty* ปรากฏสู่บรรณพิภพ จึงมีความน่าสนใจที่จะติดตามศึกษาดูว่า ความคิดความอ่านของแกลเบรธเกี่ยวกับปัญหาความยากจนพัฒนาไปสู่ทิศทางใด ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่า แกลเบรธได้ศึกษาและมีผลงานเกี่ยวกับประเทศด้อยพัฒนามาตั้งแต่ทศวรรษ 2500 โดยเฉพาะอย่างยิ่งปาฐกถาและบทความซึ่งรวมอยู่ในหนังสือชื่อ *Economic Development in Perspective (1962)* ซึ่งศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ได้แปลเป็นภาษาไทยแล้วได้ชื่อว่า *แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ (2507)* แต่ขณะเดียวกัน แกลเบรธก็สนใจศึกษาพัฒนาการและปัญหาของระบบทุนนิยมที่เป็นอยู่ในสหรัฐอเมริกา ดังผลงานใน *American Capitalism (1952)*, *The Affluent Society (1958)*, และ *The Industrial State (1967)* จนอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 แกลเบรธเกือบมิได้สนใจศึกษาปัญหาของประเทศพัฒนาอีกเลย งานเขียนชิ้นสำคัญในทศวรรษ 2510 ก็อยู่นอกขอบข่ายของเรื่องดังกล่าวนี้ ดังเช่น *Economics* , *Peace and Laughter (1971)* , *Economics and the Public Purpose (1973)* , *Money:Whence It Came, Where It Went (1975) และ The Age of Uncertainty(1977)* ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่แกลเบรธกลับมาศึกษาปัญหาประเทศด้อยพัฒนาอีกครั้งหนึ่ง

แกลเบรธกล่าวไว้ในคำนำว่า ความคิดที่จะเขียน *The Nature of Mass Poverty* มีมาเกือบสองทศวรรษแล้ว ตั้งแต่ครั้งที่แกลเบรธยังดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศอินเดีย และประสบพบเห็นว่า ความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาให้แก่อินเดียนั้นมิอาจช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้ ทั้งนี้เนื่องจากมิได้ไตร่ตรองและศึกษากันอย่างถ่องแท้ว่า อะไรเป็นสาเหตุพื้นฐานของปัญหาความยากจนในประเทศดังกล่าวนี้ อันเป็นเหตุให้การแก้ปัญหามิได้ต้องตรงตามสมุฏฐานของปัญหา

แกลเบรธจำแนกปัญหาความยากจนออกเป็น 2 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่งเป็นปัญหาความยากจนที่เกิดแก่ชนส่วนน้อยในสังคม ปัญหาความยากจนในลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่มีมาตราฐานการครองชีพอยู่ในระดับสูง และมีประชาชน

---

* บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง The Nature of Mass Poverty แต่งโดย John Kenneth Galbraith (Penguin Books, 1980) ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ธันวาคม 2526 หน้า 192-196

เพียงส่วนน้อยที่มีฐานะอันยากจน ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจล้วนแล้วแต่มีปัญหาลักษณะนี้ รูปแบบที่สองเป็นปัญหาความยากจนที่เกิดแก่ชนส่วนใหญ่ในสังคม โดยที่ชนส่วนน้อยเท่านั้นที่อยู่ดีกินดี ปัญหาความยากจนในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่มีอยู่ในประเทศด้อยพัฒนาโดยทั่วไป หนังสือเรื่อง *The Nature of Mass Poverty* จำกัดการวิเคราะห์เฉพาะปัญหาความยากจนในรูปแบบที่สองนี้เท่านั้น

แกลเบรธประมวลอรรถาธิบายว่าด้วยความยากจน โดยจำแนกคำอธิบายออกเป็น 7 ประเภท พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของอรรถาธิบายแต่ละประเภท (น้า 13-27) กล่าวคือ

(1) แกลเบรธไม่เชื่อว่า ปัญหาความยากจนเกิดจากการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ โดยชี้ให้เห็นว่า ประเทศที่รุ่มรวยด้วยน้ำมันดังเช่นอิหร่านก็ยังมีปัญหาความยากจนของมวลชน แต่ประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ดังเช่นฮ่องกง อิสราเอล และสิงคโปร์ กลับประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

(2) แกลเบรธไม่เชื่อว่า ลักษณะของรูปแบบการปกครองและประเภทของระบบเศรษฐกิจจะสามารถอธิบายสาเหตุแห่งปัญหาความยากจนของมวลชนได้ดี ทั้งนี้ปรากฏว่า ประเทศในค่ายสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์บางประเทศก็ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาความยากจน แต่บางประเทศก็ไม่ประสบความสำเร็จแม้แต่น้อย ข้อสรุปดังกล่าวนี้ใช้ได้กับประเทศที่เลือกระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและระบบการประกอบการอย่างเสรีเช่นเดียวกัน

(3) แกลเบรธไม่เชื่อว่า การขาดแคลนทุนก็ดีและการขาดแคลนทุนมนุษย์ (Human Capital) ก็ดี จะสามารถอธิบายปัญหาความยากจนของมวลชนได้ดี

(4) แกลเบรธไม่เชื่อว่า ปัญหาความยากจนของมวลชนเกิดจากปัจจัยด้านชาติวงศ์ (Ethnic Factor)

(5) แกลเบรธไม่เชื่อว่า ปัญหาความยากจนของมวลชนเกิดจากปัจจัยด้านภูมิอากาศ

(6) แกลเบรธไม่เชื่อว่า ปัญหาความยากจนของมวลชนเป็นผลพวงของระบบจักรวรรดินิยม แม้ว่าประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศมหาอำนาจจะมีปัญหาดังกล่าวนี้ แต่ประเทศที่ได้รับเอกราชมากว่าศตวรรษ ดังเช่นบางประเทศในละตินอเมริกาก็ดีและประเทศที่ไม่เคยตกเป็นเหยื่อของลัทธิล่าอาณานิคมดังเช่นไทยก็ดี ล้วนแล้วแต่มีปัญหาความยากจนของมวลชนด้วยกันทั้งสิ้น

(7) แกลเบรธยอมรับอรรถาธิบายว่าด้วยเทอมการค้าระหว่างประเทศ (terms of trade) อยู่บ้าง อรรถาธิบายดังกล่าวนี้มีสาระสำคัญว่า ประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรและวัตถุดิบเพื่อเสนอขายในตลาดโลก มักจะมีเทอมแห่งการค้าเสียเปรียบประเทศผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ประกอบกับโครงสร้างตลาดการค้าระหว่างประเทศในกรณีของสินค้าหลายต่อหลาย

ประเภทที่มีการผูกขาดโดยบรรษัทระหว่างประเทศ ทำให้มีการดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากประเทศเกษตรกรรมที่ด้อยพัฒนาไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้ว ซึ่งทำให้ปัญหาความ ยากจนในประเทศด้อยพัฒนายากแก่การเยียวยาแก้ไข แม้ว่าแกลเบรธจะยอมรับอรรถาธิบายดังกล่าวนี้ แต่ก็มิวายชี้ให้เห็นว่า การมีสภาพเป็นประเทศเกษตรกรรมมิได้หมายความเสมอไปว่าจะต้องเสียเปรียบประเทศอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญหลายประเภท ดังเช่นข้าวโพด ข้าวสาลี ถั่วเหลือง ฝ้าย และเยื่อกระดาษล้วนแล้วแต่เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจด้วย ดังเช่นสหรัฐอมริกา คานาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น

สำหรับผู้ที่ติดตามผลงานของแกลเบรธมาโดยตลอด จะรู้ได้โดยไม่ยากนักว่าสาระสำคัญในเรื่องที่กล่าวข้างต้นนี้มาจากบทที่สองของหนังสือเรื่อง *Economic Development* (Harvard University Press, 1965) ของแกลเบรธเอง แสดงให้เห็นว่า แกลเบรธมิได้ใช้ความพยายามแม้แต่น้อยที่จะสำรวจสถานะความรู้ (state of knowledge) เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทั้งๆที่เวลาได้ล่วงเลยมาเกือบสองทศวรรษแล้ว มิหนำซ้ำการกล่าวถึงประเทศไทยว่าเป็นตัวอย่างของประเทศเอกราชที่ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจประเทศใด แต่ยังมีปัญหาความยากจนของมวลชนนั้น (หน้า 25) นับเป็นการกล่าวอ้างอย่างผิดข้อเท็จจริงยิ่ง แม้ว่าโดยนิตินัยไทยจะมิเคยตกเป็นอาณานิคมทางการเมืองของประเทศใด แต่การสูญเสียสิทธิสภาพนอกราชอาณาเขต ตลอดจนการสูญเสียเอกราชทางการศาลและเอกราชทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากการทำสนธิสัญญาบาวริ่งนับตั้งแต่ 2398 นั้น ทำให้ไทยต้องตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจโดยพฤตินัย และที่สำคัญยิ่งกว่าอื่นใดก็คือ ข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีศุลกากรยังผลให้รัฐบาลหารายได้ได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็นอย่างมาก ในเมื่อภาษีศุลกากรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญในระยะแรกเริ่มของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลที่ตามมาก็คือ สนธิสัญญาอันไม่ทัดเทียมกันดังเช่นสนธิสัญญาบาวริ่งนี้มีส่วนอย่างสำคัญในการทำให้กระบวนการพัฒนาประเทศของไทยล่าช้ากว่าที่ควรจะเป็น ไม่มีนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจคนใดที่กล้าปฏิเสธความข้อนี้

เมื่อแกลเบรธไม่พึงพอใจอรรถาธิบายว่าด้วยความยากจนของมวลชนที่มีอยู่ จึงนำเสนออรรถาธิบายขึ้นใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนของมวลชนมีลักษณะอันเด่นชัดอยู่อย่างน้อย 3 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ปัญหาความยากจนของมวลชนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชนบทเป็นส่วนใหญ่ และเป็นปัญหาที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ส่วนปัญหาความยากจนของมวลชนในเขตเมือง (mass urban poverty) ดังเช่นที่เกิดขึ้นในเมืองกัลกัตตา ไคโร และนครเม็กซิโกนั้นเป็นปรากฏการณ์ใหม่ซึ่งมีอายุไม่เกิน 75 ปี ในชนบทของประเทศด้อยพัฒนา ประชาชนส่วนใหญ่จะมีชีวิตอยู่ด้วยมาตรฐานการครองชีพระดับพอประทังชีวิตเท่านั้น ซึ่งแกลเบรธเรียกสภาพดังกล่าวนี้ว่า "*ดุลยภาพแห่งความยากจน*" (equilibrium of poverty) ทั้งนี้เนื่องจากมีพลังที่จะดำรงสภาพการณ์

ดังกล่าวนี้เป็นเวลาช้านาน และยากที่จะทำลายดุลยภาพดังกล่าวนี้ได้ในเมื่อประชาชนมีรายได้ต่ำจนไร้เงินออม อันเป็นเหตุให้การลงทุนและการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตด้วยวิธีการนานัปการ มิอาจเป็นไปได้ และแม้ว่าดุลยภาพแห่งความยากจนจะถูกทำลายไปไม่ว่าจะโดยมรรควิธีใดๆ (ดังเช่นโดยอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เป็นต้น) แต่ไม่ช้าไม่นาน ระบบเศรษฐกิจก็จะเคลื่อนเข้าสู่ดุลยภาพแห่งความยากจนระดับใหม่ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า เมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น รายได้ส่วนที่เพิ่มขึ้นจะถูกใช้ไปในการบริโภคจนหมดสิ้น สภาพแห่งการไร้เงินออมและการไร้การลงทุนจึงยังคงดำรงอยู่ต่อไป การตกอยู่ในดุลยภาพแห่งความยากจนอย่างมิรู้จักจบจักสิ้นจึงเป็นลักษณะเด่นของปัญหาความยากจนของมวลชนในประเทศด้อยพัฒนา (หน้า 43-45)

ประการที่สอง การที่ปัญหาความยากจนของมวลชนยังคงดำรงอยู่ ทั้งๆที่เวลาได้ล่วงเลยมาแล้วนับศตวรรษ ก็เป็นเพราะเหตุว่า ประชาชนยอมจำนนต่อปัญหานี้ คนเหล่านี้จมปลักอยู่ในสภาพอันแร้นแค้นและยากเข็ญ จนคุ้นเคยกับมาตรฐานการครองชีพที่เป็นอยู่ แม้คนชั่วคนแล้วคนชั่วคนเล่าจะพยายามดิ้นรนให้หลุดพ้นจากดุลยภาพแห่งความยากจน แต่เมื่อไร้สัมฤทธิผลหลังจะที่ได้ใช้ความพยายามมานานนับศตวรรษ ในที่สุดคนเหล่านี้จึงจำต้องยอมทนรับสภาพแห่งความยากไร้ การยอมจำนน (Accommodation) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สภาพความยากจนของมวลชนยังคงดำรงอยู่ (หน้า 55-65) ซึ่งแกลเบรธเห็นว่า นี่เป็นอรรถาธิบายที่สมเหตุสมผลมากกว่าอรรถาธิบายอื่นใด (หน้า 72-73) แกลเบรธชี้ให้เห็นว่า การยอมจำนนเป็นพฤติกรรมที่มีพื้นฐานมาจากคำสอนทางศาสนา ทั้งนี้ปรากฏว่า ศาสนาสำคัญๆของโลกล้วนสอนให้มนุษย์ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ทั้งสิ้น (หน้า 56) และการยอมจำนนจะมีขนาดแตกต่างไปตามระดับความยากจน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หากประชาชนยิ่งมีรายได้ต่ำมากเพียงใด การยอมจำนนจะยิ่งมีมากเพียงนั้น (หน้า 72 และ 85) นอกจากนี้ การยอมจำนวนยังทำให้การสนองตอบต่อสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจมีน้อยกว่าที่ควรอีกด้วย (หน้า 74)

ประการที่สาม ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทของประเทศด้อยพัฒนาพากันยอมจำนนต่อปัญหานี้และพยายามดิ้นรนให้หลุดพ้นจากดุลยภาพแห่งความยากจน หากความเป็นไปได้ที่จะทำลายดุลยภาพดังกล่าวนี้ยิ่งมีมากเพียงใด การยอมจำนนจะยิ่งมีน้อยลงเพียงนั้น ผลก็คือ การดิ้นรนเพื่อสลัดออกจากดุลยภาพแห่งความยากจนจะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว (หน้า 57) จากการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศต่างๆ แกลเบรธชี้ให้เห็นว่า การดิ้นรนดังกล่าวนี้มีทั้งที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจและที่เกิดจากการบังคับ (หน้า 69-72)

ในการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของมวลชน แกลเบรธเสนอแนะว่า ควรจะยึดแนวทางสำคัญ 2 แนว พร้อมๆ กันไป (หน้า 78-89) คือ

แนวทางที่หนึ่ง ได้แก่ การเลือกใช้มาตรการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนละทิ้งลัทธิการยอมจำนน และดิ้นรนเพื่อสลัดจากดุลยภาพแห่งความยากจน เครื่องมือที่มีประสิทธิผลมากที่สุดในการนี้ก็คือ การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

แนวทางที่สอง ได้แก่ การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการหนีจากดุลยภาพแห่งความยากจน ทั้งนี้การสลัดจากดุลยภาพแห่งความยากจนอาจมีได้อย่างน้อย 2 ทาง คือ การสลัดจากดุลยภาพแห่งความยากจน โดยที่ยังคงอยู่ภายในปริมณฑลแห่งวัฒนธรรมเดิม กับการสลัดจากดุลยภาพแห่งความยากจน โดยหนีออกนอกปริมณฑลแห่งวัฒนธรรมเดิม ทางออกสำหรับกรณีแรก ได้แก่ การเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตเมือง เพื่อดูดซับแรงงานจากชนบทเข้าสู่เขตเมือง ทางออกสำหรับกรณีหลังก็คือ การอพยพออกนอกประเทศ ทั้งนี้แกลเบรธได้ชี้ให้เห็นว่า การอพยพออกนอกประเทศเพื่อให้หลุดพ้นจากดุลยภาพแห่งความยากจนนั้นได้มีส่วนในการแก้ปัญหาความยากจนของมวลชนในประเทศต่างๆได้อย่างมาก ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ การอพยพของชาวชนบทที่ยากไร้จากสวีเดน สก๊อตแลนด์ และไอร์แลนด์ ไปสู่อเมริกาเหนือ (หน้า 98-111)

ดังเป็นที่ทราบกันดีว่า จอห์น เคนเนธ แกลเบรธ เป็นวีรชนเอกชนผู้เป็น 'แกะดำ' ในหมู่นักเศรษฐศาสตร์อเมริกันแห่งปรัตยุบันสมัย* แนวความคิดและทัศนคติแบบเสรีนิยมของเขาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์และการโจมตีจากกลุ่มขวาจัดอย่างเช่น *Friedman (1977)* และจากกลุ่มซ้ายจัดอย่างเช่น *Fitch (1968)* และเป็นที่คาดได้ว่า บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะทางนโยบายว่าด้วยปัญหาความยากจนของมวลชนในหนังสือเรื่อง *The Nature of Mass Poverty* นี้ จะต้องได้รับการวิพากวิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง

ประการที่หนึ่ง เราจะเห็นได้ว่า แกลเบรธไม่สามารถให้อรรถาธิบายสาเหตุแห่งการก่อเกิดปัญหาความยากจนของมวลชนได้อย่างกระจ่างชัด สิ่งที่แกลเบรธอธิบายมิใช่ต้นตอแห่งปัญหาดังกล่าวนี้ หากแต่เป็นอรรถาธิบายของปรากฏการณ์ที่ว่า เหตุใดปัญหาความยากจนของมวลชนจึงสามารถดำรงอยู่ได้นานนับศตวรรษ ทั้งอรรถาธิบายดังกล่าวนี้ก็มีพื้นฐานมาจาก Principle of Circular and Cumulative Causation ของ *Gunnar Myrdal (1957)* อย่างเห็นได้ชัด ข้อที่อาจถือได้ว่าเป็นความริเริ่มในการวิเคราะห์ของแกลเบรธ ได้แก่ การนำแนวความคิดว่าด้วยการยอมจำนนมาเป็นพื้นฐานแห่งอรรถาธิบาย

ประการที่สอง แกลเบรธนำเสนออรรถาธิบายของตนประดุจหนึ่งเป็น 'ทฤษฎีทั่วไป' (General Theory) ที่ใช้วิเคราะห์ปัญหาความยากจนของมวลชนในทุกประเทศและทุกกาลเวลาได้ เราไม่ทราบแน่ชัดว่า ปัญหาความยากจนของมวลชนที่แกลเบรธกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้เป็นปัญหาของประเทศใดหรือภูมิภาคใด แม้ว่าแกลเบรธจะยกตัวอย่างอินเดียในหลายต่อหลายตอน

---

*ผู้ที่สนใจแนวความคิดของแกลเบรธ โปรดอ่าน *รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2517 : 2522), Hussions (1972) Sharpe (1973), Gill (1976)* และ *Reisman (1980)*

แต่แกลเบรธพรรณนาปัญหาความยากจนไปในทางที่ชวนให้เชื่อว่า ปัญหาความยากจนของมวลชนไม่ว่าจะเป็นประเทศใดมีลักษณะเหมือนกันหมด แกลเบรธมิได้สนใจว่า ปัญหาความยากจนในประเทศต่างๆมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาแตกต่างกัน เกิดขึ้นในโครงสร้างสังคมที่แตกต่างกันและเกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตที่แตกต่างกัน แท้ที่จริงนั้น ไม่มีทฤษฎีว่าด้วยความยากจนทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดที่มีลักษณะเป็นทฤษฎีทั่วไปและมีลักษณะอกาลิโก

ประการที่สาม ข้อเสนอแนะทางนโยบายของแกลเบรธที่ว่า หากต้องการทำลายล้างดุลยภาพแห่งความยากจน จะต้องเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตเมืองและส่งเสริมให้ชาวชนบทผู้ยากไร้อพยพออกนอกประเทศนั้น เป็นข้อเสนอที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจยุโรปตะวันตก แต่แกลเบรธไม่เพียงแต่ลืมคำถามพื้นฐานที่ว่า เส้นทางแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่างๆจำเป็นต้องเหมือนกันหรือไม่เท่านั้น หากทว่ายังละเลยที่จะศึกษาข้อเท็จจริงอีกด้วยว่า ประเทศด้อยพัฒนาหลายต่อหลายประเทศได้เลือกส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตเมืองนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ซึ่งยังผลให้มีการอพยพแรงงานจากชนบทเข้าสู่เขตเมือง การอพยพดังกล่าวนี้ได้มีส่วนบรรเทาปัญหาความยากจนในชนบทได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ แกลเบรธยังสร้างวิมานในอากาศอีกว่า การอพยพแรงงานนอกประเทศจะเป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนของมวลชน ทั้งๆที่ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายล้วนแล้วแต่สร้างทำนบขวางกั้นการอพยพแรงงานระหว่างประเทศด้วยกันทั้งสิ้น ชาวชนบทผู้ยากจนในประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งไม่เป็นที่ต้องการมากนักในตลาดแรงงานระหว่างประเทศ หากการอพยพแรงงานออกนอกประเทศเป็นกลยุทธหลักในการแก้ปัญหาความยากจน คำถามพื้นฐานก็มีอยู่ว่า จะให้อพยพไปอยู่ถิ่นฐานใด

กล่าวโดยสรุปแล้ว *The Nature of Mass Poverty* เป็นหนังสือที่น่าผิดหวัง แกลเบรธมีชื่อเสียงในข้อที่มีความสามารถในการก่อให้เกิดการโต้แย้งถกเถียง หนังสือเรื่องนี้คงจะจุดปะทุให้มีการถกเถียงดุจดังหนังสือเล่มก่อนๆ ของแกลเบรธ แต่คราวนี้ แนวรบของแกลเบรธจะมิได้จำกัดเฉพาะฝ่ายขวาจัดและฝ่ายซ้ายจัดเท่านั้น หากยังอาจรวมเอาฝ่ายกลางๆ ดังเช่น *กลุ่มจิ๋วแต่แจ๋ว* (Small Is Beautiful) เข้าไปด้วย ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ข้อเสนอของแกลเบรธในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตเมืองตรงกันข้ามกับความเห็นของพวก *กลุ่มจิ๋วแต่แจ๋ว* โดยสิ้นเชิง

บรรณานุกรม

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ "บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง John Kenneth Galbraith and The Lower Economics ของ M.E. Sharpe" *เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม 2517) หน้า 127-132.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ "ถนนสายเศรษฐศาสตร์และการเมืองของจอห์น เคนเนธ แกลเบรธ" *โลกหนังสือ* ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (มกราคม 2522) หน้า 92-106.

เสน่ห์ จามริก (แปล) *แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ* โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2507.

Fitch, Bob. "A Galbraith Reappraisal : The Ideologue as Gadfly" *Ramparts* (May, 1968).

Friedman, Milton. *From Galbraith to Economic Freedom*. London : Institute of Economic Affairs, 1977.

Gill (ed.), Richard T. *Great Debates in Economics*. Pacific Palisades, California : Goodyear Publishing Co., Inc., 1976.

Hessions, Charles H. *John Kenneth Galbraith and His Critics*. New York : New American Library, 1972.

Myrdal, Gunnar. *Economic Theory and Underdeveloped Regions*. London : Duckworth, 1957.

Reisman, David. *Galbraith and Market Capitalism*. London : Macmillan, 1980.

Sharpe, Myron. E. *John Kenneth Galbraith and the Lower Economics*. London : Macmillan, 1973.

หนังสือว่าด้วย NICs

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกากลายเป็นศูนย์อำนาจของระบบทุนนิยมโลกที่แท้จริง โดยเข้าแทนที่สหราชอาณาจักร ซึ่งฐานกำลังทางเศรษฐกิจอ่อนเปลี้ยลงตามลำดับนับตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในปี 2457 เป็นต้นมา แต่เพียงชั่วสองทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ระบบทุนนิยมโลกก็มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างใหญ่หลวง ประชาคมยุโรปและญี่ปุ่นกลายมาเป็นศูนย์อำนาจใหม่ควบคู่กับสหรัฐอเมริกาในปลายทศวรรษ 2500 ต่อมาในปลายทศวรรษ 2510 เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ มีพลังการผลิตด้านหัตถอุตสาหกรรมเติบใหญ่ขึ้นมาเป็นอันมาก จนเขยิบฐานะเป็นกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และโดยที่ประเทศเหล่านี้ล้วนแล้วแต่อยู่ในอาเซียตะวันออกไกล เฉกเช่นเดียวกับญี่ปุ่น จึงมีการกล่าวขานกันว่าศูนย์อำนาจของระบบทุนนิยมโลกกำลังจะเคลื่อนย้ายจากลุ่มสมุทรแอตแลนติกมายังกลุ่มประเทศขอบสมุทรแปซิก (Pacific Rim or Pacific Basin) ในอนาคตอันใกล้นี้

การเติบโตของพลังการผลิตด้านหัตถอุตสาหกรรมในโลกที่สามเป็นประเด็นที่นักสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเศรษฐศาสตร์สนใจศึกษากันเป็นอันมาก งานวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนี้พรั่งพรูสู่ชุมชนวิชาการนับแต่ต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา โดยที่กลุ่มประเทศดังกล่าวนี้ถูกขนานนามต่างๆกัน ชื่อที่นิยมเรียกกันมากที่สุดคือ *กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่* หรือ Newly Industrializing Countries (NICs) ซึ่งศัพท์ในภาษาอังกฤษบ่งบอกว่าเป็นกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่ยังคงมีการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไป แต่บางครั้งชื่อในภาษาอังกฤษกลับกลายเป็น Newly Industrialized Countries ซึ่งมีนัยสำคัญว่า กระบวนการแปรสภาพเป็นประเทศอุตสาหกรรมได้ เสร็จสิ้นลงแล้ว *Saunders (1981)* เลือกใช้ศัพท์ New Industrial Countries (NICs) คู่กับ Old Industrial Countries (OICs) *Hong and Krause (1981)* เลือกใช้ศัพท์ Advanced Developing Countries (ADCs) ในความหมายเดียวกับ Asian NICs (=ANICs) และ *Balassa, et. al.* (1982) เลือกใช้คำว่า *กลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรม* (Semi-Industrial Economies = SIEs หรือ Semi-Industrial Countries = SICs) ในขณะที่งานวิชาการของนักเศรษฐศาสตณ์เยอรมันจำนวนไม่น้อยเลือกใช้คำว่า กลุ่มประเทศส่งออกใหม่ (Newly Exporting Countries = NECs) โดยที่ในงานบางชิ้น NECs หมายถึงกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่รุ่นที่สอง (Second-Generation NICs = SGNs) หรือที่ *Bradford and Branson* (1987) เรียกว่า Next-Tier NICs

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2532) หน้า 195-212

ไม่เพียงแต่ตราหรือยี่ห้อที่ใช้ประทับจะแตกต่างกันเท่านั้น การจำแนกกลุ่มประเทศก็ยังใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันด้วย การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวนี้จำต้องอาศัยวิจารณญาณส่วนบุคคลชนิดที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ประเทศใดจะถูกจำแนกไว้ในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่เลือกใช้ *OECD (1979)* นับเป็นงานวิชาการชิ้นแรกที่นำเสนอหลักเกณฑ์ในการจัดกลุ่มประเทศ NICs ในอังกฤษ Royal Institute of International Affairs หรือที่มีสามัญนามว่า Chatham House ก็ส่งเสริมให้มีการศึกษาเรื่องนี้ในช่วงบุกเบิก ดังจะเห็นได้จาก *Turner, et. al., (1980)* และ *Turner and McMullen (1982)* การที่วงวิชาการเศรษฐศาสตร์ในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศพัฒนาแล้วสนใจศึกษาการเติบใหญ่ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในโลกที่สาม โดยพื้นฐานแล้วเป็นเพราะความเกรงกลัวต่อการคุกคามทางเศรษฐกิจจากประเทศกลุ่ม NICs โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่า ประเทศอุตสาหกรรมเก่า (OICs) จะสามารถต่อกรกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ในตลาดโลกได้หรือไม่ หากไม่สามารถต่อกรได้ ประเทศอุตสาหกรรมเก่าจะต้องปรับตัว ปรับโครงสร้างการผลิต และปรับเปลี่ยนนโยบายอย่างไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่า ความสนใจของวงวิชาการเศรษฐศาสตร์จะจำกัดอยู่ที่ Asian NICs เพราะการเติบใหญ่ของ ANICs ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลกอย่างค่อนข้างสำคัญ จนมีการขนานนามเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ว่าเป็น*กลุ่มประเทศแก๊งทั้งสี่* (Gang of Four) แม้งานวิชาการที่ศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจในประเทศเหล่านี้เป็นรายประเทศจะมีมาแต่ทศวรรษ 2510 แต่การศึกษาเปรียบเทียบกลุ่ม NICs เพิ่งจะมีมากนับแต่ต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา

การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ ช่วยให้เกิดความกระจ่างในประเด็นต่างๆ อย่างน้อย 4 ประเด็น คือ

ประการแรก เส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่หาได้มีเส้นทางเดียว หากแต่มีเส้นทางอันหลากหลาย ดังนั้น แบบจำลองการพัฒนาของ NICs จึงมิได้มีแบบจำลองเดียว ความพยายามในการแสวงหา "*แบบจำลองอาเซียตะวันออกไกล*" (East Asia Model) หรือ "*แบบจำลองแก๊งทั้งสี่*" (Gang-of-Four Model) เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประเทศโลกที่สามอื่นๆนั้นจึงไม่เป็นประโยชน์มากนัก เพราะเส้นทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศทั้งสี่นั้นแตกต่างกันอย่างมาก

ประการที่สอง การเติบใหญ่ของพลังการผลิตด้านหัตถอุตสาหกรรมในประเทศแก๊งทั้งสี่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขพิเศษบางประการ การเลือกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export-oriented Industrialization) ในช่วงทศวรรษ 2500 ต่อเนื่องถึงทศวรรษ 2510 เป็นช่วงเวลาประจวบเหมาะที่บรรดาบรรษัทระหว่างประเทศทั้งหลายกำลังโยกย้ายแหล่งที่ตั้ง

การผลิต (Relocation of Industry) จากประเทศทุนนิยมศูนย์กลางไปสู่ประเทศทุนนิยมบริวาร (Periphery Capitalism) กลุ่มประเทศแก๊งทั้งสี่จึงได้ประโยชน์อย่างมากจากการขยายตัวของการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนี้ ระบบทุนนิยมโลกยังค่อนข้างมีเสถียรภาพในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อย่างน้อยจนถึงปี 2514 ทั้งนี้ไม่เพียงแต่การค้าระหว่างประเทศจะขยายตัวในอัตราสูง และค่าของเงินตราสกุลสำคัญมิได้แกว่งไกวมากนักเท่านั้น หากทว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินระหว่างประเทศยังอยู่ในระดับต่ำอีกด้วย ในกรณีของเกาหลีใต้และไต้หวัน การยอมตนเป็นเบี้ยหมากรุกทางการเมืองระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศทั้งสองได้ประโยชน์อย่างมากจากนโยบายปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีน (Containment Policy) การจัดตั้งแนวสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยรัฐบาลอเมริกันได้ช่วยบรรเทาภาระรายจ่ายการป้องกันประเทศของประเทศทั้งสองเป็นอันมาก นอกจากนี้ ทั้งเกาหลีใต้และไต้หวันต่างก็ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลอเมริกัน แม้ต่อมาความช่วยเหลือจากรัฐบาลอเมริกันจะลดน้อยลง แต่ประเทศทั้งสองก็ได้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากรที่ได้รับจากรัฐบาลอเมริกันเป็นการทดแทน ซึ่งเกื้อกูลต่อการขยายตัวของการส่งออกอย่างมาก

ประการที่สาม งานวิชาการจำนวนไม่น้อยเผยแพร่ข้อมูลอย่างผิดๆว่า ประเทศกลุ่ม NICs ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรี และการเติบโตอย่างรวดเร็วของกลุ่มประเทศดังกล่าวนี้เป็นผลจาการดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ แท้ที่จริงแล้ว นอกเหนือจากฮ่องกง ทั้งรัฐบาลเกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงคโปร์ ต่างดำเนินนโยบายแทรกแซงการทำงานของกลไกราคาอย่างมาก ความข้อนี้ปรากฏอย่างชัดเจนใน *White and Wade (1985)* และ *Hong and Krause (1981)*

ประการที่สี่ งานวิชาการจำนวนมากมักจะกล่าวสรุปอย่างง่ายๆว่า การเติบโตอย่างรวดเร็วของประเทศแก๊งทั้งสี่เป็นผลจากากรใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิด (Outward Orientation) โดยมิได้พิจารณาเท่าที่ควรว่า ในขณะที่ประเทศเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกาหลีใต้และไต้หวัน กำลังดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกนั้น ก็ได้ดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิด (Inward Orientation) ด้วยการส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าควบคู่ไปด้วย ประเด็นที่ยังไม่มีการศึกษาอย่างถ่องแท้ ก็คือ การที่ประเทศหนึ่งประเทศใดจะประสบผลสำเร็จในการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกนั้น จำเป็นที่จักต้องดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้ามาก่อนหรือไม่ ศาสตราจารย์เบลา บาลาสซ่า (Bela Balassa) และนักวิชาการในเครือข่ายของธนาคารโลก พยายามชี้ให้เห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิดไม่เพียงแต่จะเกื้อกูลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิดเท่านั้น หากทว่ายังช่วยให้สามารถปรับตัวต่อสภาวะความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้ดีกว่าอีกด้วย ความพยายามของศาสตราจารย์บาลาสซ่าในการชี้ประเด็นเหล่านี้อย่างเกินเลยหลักฐานข้อเท็จจริงที่มีอยู่ ทำให้นักเศรษฐศาสตร์อย่างเช่น G.K. Helleiner ถึงกับ

ลงความเห็นว่า ศาสตราจารย์บาลาสซ่าก้าวพ้นไปจากความเป็นนักวิชาการ แต่กลายเป็นศาสดาผู้เผยแพร่ลัทธิยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิดไปเสียแล้ว ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ นัยสำคัญทางสถิติของสหสัมพันธ์ระหว่างการส่งออกกับการเติบโตทางเศรษฐกิจยังเป็นเรื่องที่ยังไม่ยุติ ทั้งยังเป็นเรื่องถกเถียงกันได้ว่า การส่งออกเป็นจักรกลของการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้การส่งออกขยายตัว นอกจากนี้ข้ออ้างที่ว่า ประเทศที่เลือกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิดสามารถปรับตัวแก้ปัญหาความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจอันเกิดจากเหตุภายนอก (external shocks) ได้ดีกว่าประเทศที่ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิดนั้น ก็ยังมีข้อกังขาเป็นอันมาก *(Taylor, 1988)*

การถกเถียงในเรื่องความดีและความเลวของยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิด (Outward Orientation) เทียบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิด (Inward Orientation) ดูเหมือนจะกลายเป็นสงครามวิทยายุทธ์ระหว่างศาสตราจารย์บาลาสซ่าและธนาคารโลกฝ่ายหนึ่งกับนักเศรษฐศาสตร์ในสังกัด Institute of Development Studies แห่งมหาวิทยาลัยซัสเซกส์อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามผลิตงานวิชาการมาหักล้างซึ่งกันและกัน แต่โดยเหตุที่ผู้บริหารธนาคารโลกมีศรัทธาต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิด จึงได้ดำเนินการผลักดันให้ประเทศโลกที่สามดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ด้วยการจัดสรรเงินให้กู้เพื่อปรับโครงสร้างการผลิต (Structural Adjustment Loans = SALs) เพื่อให้ประเทศโลกที่สามเดินตามแนวทางประเทศแก๊งทั้งสี่ โดยมิได้คำนึงว่า ผลเสียอันเกิดจากความหลงผิดในองค์ประกอบ (Fallacy of Composition) จะมีมากน้อยเพียงใด *Broad and Cavanagh (1988)* ถึงกับประณามพฤติกรรมของธนาคารโลกในเรื่องนี้แท้ที่จริงแล้ว ดังที่ *Streeten (1982)* ชี้ให้เห็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกสามารถก่อให้เกิดผลเสียแก่ระบบเศรษฐกิจได้ไม่แตกต่างไปจากยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อ ทดแทนการนำเข้า หากมาตรการทางนโยบายที่เลือกใช้ไม่เหมาะสม

การศึกษาว่าด้วย NICs ช่วยให้ความกระจ่างว่า NICs ในอาเซียหาได้มีเฉพาะแต่ประเทศแก๊งทั้งสี่เท่านั้น อิสราเอลก็มีฐานะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ด้วย และในหมู่ประเทศในอาเซียด้วยกัน มาเลเซียอยู่ในฐานะใกล้เคียงกับกลุ่ม NICs มากกว่าประเทศอื่นใด โดยที่ฐานะทางเศรษฐกิจของไทยโดยถัวเฉลี่ยแล้วยังด้อยกว่ามาเลเซียมากนัก ดังนั้น การประโคมข่าวโดยข้าราชการระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ว่าไทยกำลังจะเป็น '*เสือที่ห้า*' สืบต่อจากเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ จึงเป็นการกล่าวอ้างโดยมิได้ศึกษาข้อเท็จจริง

การเติบใหญ่ของประเทศกลุ่ม NICs ก่อให้เกิดความแตกต่างในด้านฐานะทางเศรษฐกิจในหมู่ประเทศโลกที่สามอย่างมาก จนกระทั่งกลุ่มประเทศโลกที่สามเดิมถูกจำแนกใหม่เป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มโลกที่สาม (ใหม่) ประกอบด้วยกลุ่ม NICs และกลุ่มโลกที่สี่ประกอบด้วย

ประเทศด้อยพัฒนาที่เหลือ กลุ่มโลกที่สาม (ใหม่) หรือกลุ่ม NICs แม้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจเหนือกว่ากลุ่มโลกที่สี่ แต่ยังมิอาจเทียบเทียมกลุ่มโลกที่หนึ่ง อีกทั้งยังต้องพึ่งพิงกลุ่มโลกที่หนึ่งเป็นตลาดสินค้าออกสำคัญ และพึ่งพิงเทคโนโลยีจากโลกที่หนึ่งด้วย กลุ่ม NICs จึงต้องรักษาสัมพันธภาพ อันดีกับโลกที่หนึ่ง ในขณะเดียวกัน กลุ่ม NICs ก็มีพฤติกรรมเยี่ยง "อนุจักรวรรดินิยม" (Subimperialism) โดยเป็นผู้ขายสินค้าหัตถอุตสาหกรรมแก่โลกที่สี่แลกเปลี่ยนกับวัตถุดิบจากโลก ที่สี่ ในทางการเมืองระหว่างประเทศ กลุ่ม NICs จำต้องเข้าร่วม Group of 77 เพื่อรักษาสัมพันธภาพกับโลกที่สี่ และหวังจะได้ประโยชน์จากการจัดระเบียบใหม่ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (New International Economic Order) แต่ก็มิได้เป็นผู้นำในการต่อรองผลประโยชน์กับโลกที่หนึ่ง เนื่องจากจำต้องพึ่งพิงโลกที่หนึ่งนั่นเอง ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ทำให้ความหวังที่จะผนึกกำลังของฝ่ายใต้ (South) เพื่อต่อกรกับฝ่ายเหนือ (North) ค่อนข้างรางเลือน ทั้งนี้ไม่เพียงแต่ว่าท่าทีของประเทศฝ่ายใต้ที่มีต่อฝ่ายเหนือมิได้อยู่ในร่องรอยเดียวกันเท่านั้น หากทว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศฝ่ายใต้ด้วยกันเองก็หาได้เป็นความสัมพันธ์ที่เสมอภาคกันอีกด้วย

หนังสือว่าด้วย NICs รวม 14 เล่มที่นำมาแนะนำท้ายบทความนี้เป็นผลงานของนักวิชาการที่มีอุดมการทางการเมืองแตกต่างกัน ผู้อ่านไม่เพียงแต่จะได้รับฟังเศรษฐทรรศน์ที่แตกต่างกันเท่านั้น หากยังได้รับรู้โลกทรรศน์ที่แตกต่างกันอีกด้วย บทแนะนำหนังสือแต่ละเล่มจบลงด้วยการนำเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับบทวิจารณ์หนังสือนั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถติดตามอ่านบทวิจารณ์ต่อไป

บรรณานุกรม

Balassa, Bela, et.al *Development Strategies in Semi-Industrial Economies*. Baltimore, Md. : Johns Hopkins University Press for the World Bank, 1982.

Bradford, Jr., Colin I . and William H. Branson (eds.), *Trade and Structural Change in Pacific Asia*. Chicago : The University of Chicago Press, 1987.

Broad, Robin, and John Cavanagh, "No More NICs", *Foreign Policy*, No. 72 (Fall, 1988), pp. 81-103.

Carlsson, Jerker, and Timothy M. Shaw (eds.), *New Industrializing Countries and the Political Economy of South-South Relations*. Basingstoke : Macmillan Press. 1988.

Hong, Wontack, and Lawrence B. Krause (eds.), *Trade and Growth of the Advanced Developing Countries in the Pacific Basin*. Seoul, Korea : Korea Development Institute, 1981.

O.E.C.D. *The Impact of the Newly Industrializing Countries on Production and Trade in Manufactures*. Paris : OECD, 1979.

Saunders, Christopher (ed.). *The Political Economy of New and Old Industrial Countries*. London : Butterworth, 1981.

Streeten, Paul. "A Cool Look at 'Outward-looking' Strategies for Development", *The World Economy*, Vol. 5, No. 2 (September 1982), pp. 159-169.

Taylor, Lance. "Economic Openness-Problems to the Century's End". World Institute for Development Economics Research, Helsinki, Finland (April, 1988).

Turner, Louis, *et. al. Living With the Newly Industrializing Countries*. London : Royal Institute of International Affairs, Chatham House Paper No. 7, 1980.

Turner, Louis, and Neil McMullen (eds.), *The Newly Industrializing Countries : Trade and Adjustment*. London : George Allen and Unwin, 1982.

White, Gordon, and Robert Wade (eds.), *Development States in East Asia*. Brighton : Institute of Development Studies, University of Sussex, 1985.

หนังสือว่าด้วย NICs

Hyper-growth in Asian Economies : A Comparative Study of Hong Kong, Japan, Korea, Singapore and Taiwan

Edward K.Y. Chen

London : Macmillan, 1979

หนังสือเล่มนี้เดิมเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยอ๊อกซ์ฟอร์ด ผู้เขียนนำเสนอบทวิเคราะห์แบบแผน สาเหตุ และผลกระทบของการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆในอาเซียรวม 5 ประเทศ อันประกอบด้วยญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ ทั้งนี้โดยใช้ข้อมูลระหว่างปี 2498-2513 ประเทศทั้งห้านี้มีอัตราการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันสูงยิ่ง และมีลักษณะร่วมบางประการ ดังเช่นการได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีน การเป็นสังคมทวิลักษณ์ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม และการส่งเสริมการส่งออก เป็นอาทิ ผู้เขียนไม่เพียงแต่เสนอบทวิเคราะห์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการจ้างงานเท่านั้น หากยังพิเคราะห์ผลกระทบของการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีต่อการออมและการกระจายรายได้อีกด้วย ทั้งนี้โดยทดสอบข้อสมมติบางประการ ผู้เขียนพบว่าการที่ประเทศเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตในอัตราสูงได้นั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยการผลิตอย่างพอเพียง การออมภายในประเทศจักต้องมีมากพอที่จะสนองตอบความต้องการในการลงทุน ยิ่งประเทศที่มีข้อจำกัดในการแสวงหาเงินตราต่างประเทศ ก็ยิ่งจำต้องดำเนินนโยบายการส่งเสริมการส่งออกมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

Living With the Newly Industrializing Countries

Louis Turner, Colin I. Bradford, Lawrence G. Franko,

Neil McMullen, and Stephen Woolcock

London : Royal Institute of International Affairs.

Chamtham House Paper No. 7, 1980. 53 pages.

งานวิจัยเรื่องนี้ของ Chatham House แห่งสหราชอาณาจักรนับเป็นงานวิชาการเกี่ยวกับกลุ่มประเทศ NICs เรื่องแรกๆ เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการเติบโตของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่โดยเทียบเคียงกับญี่ปุ่น โดยที่ประเทศกลุ่มนี้ประกอบด้วยเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย อินเดีย ปากีสถาน อิหร่าน อิสราเอล มอลต้า อาร์เจนตินา บราซิล และเม็กซิโก การนิยามกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ได้มาก หนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างกลุ่มประเทศมหาอำนาจกับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ผู้เขียนเชื่อว่า การรวมตัวของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่จะช่วยเพิ่มอำนาจ

ต่อรองกับประเทศมหาอำนาจได้ และทำให้ประสิทธิผลของนโยบายการกีดกันการค้าของประเทศมหาอำนาจลดหย่อนลง ในอีกด้านหนึ่ง ประเทศมหาอำนาจก็ต้องเรียนรู้ที่จะต้องปรับตัวเพื่อเผชิญกับการแข่งขันจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ด้วย

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Wilson, Dick. *The World Economy*, Vol. 4, No. 2 (June 1981), pp. 213-218.

Trade and Growth of the Advanced Developing Countries in the Pacific Basin

Wontack Hong and Lawrence B. Krause (eds.)

Seoul, Korea : Korea Development Institute, 1981 620 pages

บทความรวม 15 เรื่อง ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ เดิมนำเสนอต่อที่ประชุมการสัมมนาทางวิชาการ Pacific Trade and Development Conference ครั้งที่ 11 ซึ่งจัดโดย Korea Development Institute ณ นครเซอูล ประเทศเกาหลีใต้ในเดือนกันยายน 2523

ชื่อหนังสือบ่งบอกว่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ'*กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่รุดหน้าแล้ว*' (Advanced Developing Countries = ADCs) แต่ไม่มีบทความเรื่องใดเลยที่กล่าวถึงคำนิยามและบทบาทของกลุ่มประเทศดังกล่าวนี้ในระบบทุนนิยมโลก อย่างไรก็ตาม เป็นที่เข้าใจกันว่า 'กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่รุดหน้าแล้ว' มีความหมายเดียวกับ 'กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่' (Newly Industrializing Countries = NICs) การหลีกเลี่ยงการใช้ชื่อกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ย่อมมีนัยสำคัญทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจทวีการกีดกันทางการค้า

เนื้อหาของหนังสือกล่าวถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ 'แก๊งทั้งสี่' (Gang of Four) อันประกอบด้วยเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ ประเด็นที่กล่าวถึงได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรม นโยบายการค้าระหว่างประเทศ การปกป้องอุตสาหกรมภายในประเทศ และปัญหาการค้ากับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ บทนำของหนังสือนี้ ซึ่งเขียนโดย Anne Krueger กล่าวเชิดชูยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export-Oriented Industrialisation) แต่ทิ้งคำถามที่ไม่มีคำตอบว่า หากยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเป็นยุทธศาสตร์อันเยี่ยมยุทธเช่นนี้ เหตุใดจึงมีประเทศด้อยพัฒนาเพียงไม่กี่ประเทศที่ยอมรับยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ ประเทศโลกที่สามจะดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกตามอย่างประเทศแก๊งทั้งสี่ได้หรือไม่ และหากประเทศด้อยพัฒนาทุกประเทศเลือกใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ อะไรจะเกิดขึ้น

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Berry, Roger. *Economic Journal*, Vol. 93, No. 369 (March 1983), pp. 242-244.

The Political Economy of New and Old Industrial Countries

Christopher Saunders (ed.)

London : Butterworth, 1981

ix + 325 pages.

บทความ 13 เรื่อง ซึ่งรวมพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ เดิมเป็นบทความที่นำเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการ ซึ่งจัดโดย Sussex European Research ณ มหาวิทยาลัยซัสเซ็กซ์ ประเทศอังกฤษ ในเดือนมกราคม 2523 หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการเติบโตของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งประกอบด้วยเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง อินเดีย และบราซิล โดยมีบทความที่กล่าวถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ อินเดีย และบราซิลโดยเฉพาะ

งานวิชาการก่อนหน้านี้จำนวนมากชี้ให้เห็นว่า การเติบโของกลุ่มประเทศอุตสาห-กรรมใหม่มิได้เป็นภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจหรือกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมเก่า (Old Industrial Countries = OICs) มากนัก แต่ประชาชนและรัฐบาลประเทศเหล่านี้กลับแสดงความหวาดผวาต่อพลานุภาพทางเศรษฐกิจของประเทศกลุ่ม NICs จนเกินเหตุ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น บทความหลายเรื่องในหนังสือเล่มนี้พยายามตอบคำถามนี้

ประการแรก หากแม้นว่าประเทศอุตสาหกรรมเก่าจะไม่กีดกันสินค้าเข้าจาก NICs ประโยชน์ที่ได้จากการค้าเสรีก็มีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับต้นทุนของสังคมที่จะเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการรณรงค์ของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศต่อต้านการนำสินค้าเข้าจาก NICs Robert Baldwin และ Malcolm Bale ชี้ให้เห็นว่า การว่างงานในประเทศจะมีมากขึ้น อันเนื่องมาจากการล่มสลายของอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศ ประโยชน์ของสังคมที่ได้จากการค้าเสรีต้องชั่งน้ำหนักกับต้นทุนของสังคม อันเกิดจากการว่างงานที่มีมากขึ้น ประชาชนภายในประเทศอาจมีความรู้สึกเห็นใจเพื่อนร่วมชาติที่ต้องว่างงาน อันเป็นพลังผลักดันให้นโยบายการกีดกันการค้ามีต่อไป

ประการที่สอง ข้อสรุปจากงานวิจัยที่ว่า สินค้าเข้าจาก NICs ไม่มีความสำคัญในโครงสร้างการนำเข้าของ OICs มักจะเกิดจากการจัดกลุ่มสินค้ากลุ่มใหญ่ๆ อย่างดีที่สุดก็เป็นเพียงการศึกษาหมวดสินค้าระดับเลขสองหลัก ซึ่งละเอียดไม่พอ Wolfgang Hager กล่าวว่าหากมีศึกษาในระดับที่ละเอียดมากกว่านี้อาจจะพบว่า NICs ครอบงำการนำเข้าสินค้าบางรายการของ OICs

นอกเหนือจากประเด็นดังกล่าวนี้ มีบทความ 3 เรื่องที่กล่าวถึงการปรับตัวของ OICs ที่มีต่อการเติบโตของ NICs นอกจากนี้ ยังมีบทความที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้า และอุตสาหกรรมรถยนต์อีกด้วย

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Lal, Deepak. *Third World Quarterly,* Vol. 5, No. 4 (October 1982), pp. 786-787.

MacBean, Alasdair I. *The Journal of Development Studies,* Vol. 19, No. 4 (July 1983), pp. 545-547.

The Newly Industrializing Countries in the World Economy

Bela Balassa

New York : Pergamon Press, 1981

xxii + 461 pages.

ชื่อหนังสืออาจทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ทั้งหมด แท้ที่จริงแล้ว หนังสือเล่มนี้เป็นเพียงหนังสือรวมบทความที่เขียนขึ้นต่างกรรมต่างวาระเพื่อชี้ให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Outward-Oriented Industrial Development Strategy) เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาอันดีเลิศสำหรับประเทศด้อยพัฒนา ในจำนวนบทความ 18 เรื่องที่ตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้เป็นบทความที่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในรูปแบบอื่นมาแล้ว 13 เรื่อง และมีเพียง 11 เรื่องที่เป็นเรื่องของ NICs โดยตรง

เนื้อหาของหนังสือจำแนกออกเป็น 2 ภาค ภาคแรกกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลก การเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการค้าระหว่างประเทศ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าหัตถอุตสาหกรรม) พัฒนาการของความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ตามลำดับขั้น และประเมินการปรับตัวของประเทศกลุ่ม NICs ที่มีต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจ ภาคที่สองกล่าวถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในประเทศกลุ่ม NICs อันประกอบด้วยเกาหลีใต้ ไต้หวัน บราซิล โปรตุเกส กรีซ เตอรกี และฮังการี บทความในภาคนี้ให้ข้อมูลและรายละเอียดที่น่าสนใจเป็นอันมาก

ประเด็นที่ศาสตราจารย์เบลา บาลาสซา พยายามตอกย้ำก็คือ ความล้มเหลวของยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import Substitution Strategy) อันเป็นยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนโดยราอูล พรีบิช (Raul Prebisch) และกุนนาร์ เมอร์ดัล (Gunnar Myrdal) ในทศวรรษ 2490 ขณะเดียวกันก็เชิดชูยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า ประเทศที่ใช้ Outward-oriented Strategy สามารถปรับตัวแก้ปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอันเกิดจากเหตุภายนอก (External Shocks) ได้ดีกว่าประเทศที่ใช้ Inward-oriented Strategy แต่บทพิสูจน์ในเรื่องนี้ยังไม่สามารถชักนำให้เชื่อโดยปราศจากข้อกังขาได้

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Minford, Patrick. *Journal of Development Studies*, Vol. 19, No. 2 (January 1983), pp. 253-254.

The Newly Industrializing Countries : Trade and Adjustment

Louis Turner and Neil McMullen (eds.)

London : George Allen and Unwin, 1982

xi + 290 pages.

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทความ 16 เรื่อง โดยมีผู้เขียน 7 คน ข้อมูลสถิติที่ใช้สิ้นสุดเพียงปี 2522 ข้อสรุปหลักที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ก็คือ การเติบโตของประเทศกลุ่ม NICs มิใช่ปัญหาน่าวิตกสำหรับกลุ่มประเทศมหาอำนาจมากนัก ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ประเทศกลุ่ม NICs ส่วนใหญ่มีปัญหาการขาดดุลการค้ากับกลุ่มประเทศ OECD การเติบโตของประเทศกลุ่ม NICs จึงมีส่วนช่วยกระตุ้นการเติบโตของประเทศมหาอำนาจด้วย ทั้งนี้โดยผ่านกลไกทางการค้าระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเทศมหาอำนาจจำเป็นต้องปรับโครงสร้างการผลิต โดยรัฐบาลต้องเข้าไปมีบทบาท แต่เนื้อหาของหนังสือมิได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม บทความหลายเรื่องในหนังสือนำเสนอกรณีศึกษาว่าด้วยอุตสาหกรรมต่างๆ ดังเช่น สิ่งทอและเสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ และปิโตรเคมี

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Holmes, Peter. *Economic Journal*, Vol. 93, No. 370 (June 1983), pp. 437-439.

Plessz, Nicolas. *Weltwirtschafliches Archiv*, Band 190 Heft 4 (1983), pp. 797-798

Development Strategies in Semi-Industrial Economies

Bela Balassa with Julio Berlinski and Others

Baltimore, Md. : Johns Hopkins University Press for the World Bank, 1982

xiii + 394 pages. $ 32.50

หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานของศาสตราจารย์บาลาสซ่าในขณะที่ทำงานอยู่ในธนาคารโลก ชื่อหนังสืออาจทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาโดยทั่วไป เพราะแท้ที่จริงแล้วเป็นเรื่องเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศที่ศาสตรจารย์บาลาสซ่าเรียกว่า "*ประเทศกึ่งอุตสาหกรรม*" (Semi-industrial Economies) โดยที่มิได้ให้คำนิยามที่ชัดเจน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วยประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในอาเซีย 3 ประเทศ (ได้แก่ เกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงค์โปร์) ละตินอเมริกา 5 ประเทศ (ได้แก่ อาร์เจนตินา โคลัมเบีย บราซิล ชิลี และเม็กซิโก) และประเทศอื่นๆ อีก 3 ประเทศ (ได้แก่ อินเดีย อิสราเอล และยูโกสลาเวีย) *Helleiner (1985)* ให้ข้อสังเกตว่า โครงสร้างการผลิตของประเทศเหล่านี้แตกต่างกันอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าในปี 2503 ภาคการเกษตรในสิงคโปร์ให้ผลผลิตเพียง 4%ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GNP) ในขณะที่ตัวเลขนี้ของอินเดียสูงถึง 50% นอกจากนี้ ข้อมูลสถิติที่ใช้ศึกษาส่วนใหญ่เป็นข้อมูล

ก่อนที่จะเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งแรกในปี 2516 ด้วยเหตุนี้เอง *Hirsch (1983)* จึงเห็นว่า ข้อสรุปของหนังสือเล่มนี้ล้าสมัยไปเสียแล้ว *Helleiner (1985)* มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ในฐานะที่เป็นหนังสือประวัติศาสตร์เศรษฐกิจมากกว่าที่จะให้ประโยชน์ในด้านนัยทางนโยบาย เพราะนัยทางนโยบายที่ได้จากการศึกษาในช่วงทศวรรษ 2500 ซึ่งเศรษฐกิจรุ่งเรืองมิอาจนำมาใช้ในทศวรรษ 2520 ซึ่งระบบทุนนิยมโลกเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้

หนังสือเล่มนี้จำแนกออกเป็น 2 ภาค ภาคแรกเป็นบทสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรม ซึ่งเขียนโดยศาสตราจารย์บาลาสซ่า ผู้เขียนวิเคราะห์โครงสร้างการให้สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจในประเทศเหล่านี้ ด้วยการคำนวณดัชนี Effective Protection และ Effective Subsidy ส่วนภาคที่สองเป็นกรณีศึกษาประเทศกึ่งอุตสาหกรรม รวม 6 ประเทศ ได้แก่ เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ อิสราเอล อาร์เจนตินา และโคลัมเบีย

ข้อสรุปของหนังสือเล่มนี้มีอยู่ 3 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก โครงสร้างของสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ (Structure of Incentives) มีผลอย่างสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งออก (Export Performance)

ประการที่สอง การขยายตัวทางด้านการส่งออกมีผลอย่างสำคัญต่อการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และอาจจะช่วยให้การกระจายรายได้ดีขึ้น

ประการที่สาม ประโยชน์อันเกิดจากยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเป็นผลจากการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การขยายการผลิตจนสามารถใช้กำลังการผลิตอย่างเต็มที่ (Capacity Utilization) และได้ประโยชน์จากการประหยัดอันเกิดจากการขยายขนาดของการประกอบการ (Scale Economies) และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ข้อเสนอแนะทางนโยบายเกี่ยวกับการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม เพื่อให้มีการผลิตตามความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) มีพื้นฐานมาจากผลการศึกษาข้างต้นนี้ ศาสตราจารย์บาลาสซ่าได้แสดงให้เห็นในงานวิจัยหลายต่อหลายเรื่องว่า การส่งออกเป็นจักรกลสำคัญของการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และดูเหมือนว่า ศาสตราจารย์บาลาสซ่าจะกลายเป็นศาสดาผู้เผยแพร่ลัทธิการส่งออกไปเสียแล้ว *Helleiner (1985)* ตั้งคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า เหตุใดจึงพิจารณาแต่เพียงว่า การส่งออกส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่พิจารณาลำดับแห่งเหตุผลว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจก็มีผลชักนำให้มีการส่งออกเพิ่มขึ้นด้วย เหตุใดงานวิจัยเชิงประจักษ์จึงไม่พบสหสัมพันธ์ระหว่าางการส่งออกกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศยากจนมากๆ แม้ในกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรมเอง เหตุใดสหสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จึงมิได้มีนัยสำคัญทางสถิติมากนักระหว่างปี 2503-2509 สหสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะยังปรากฏต่อมาหลังวิกฤติการณ์น้ำมันปี 2516 หรือไม่ และท้ายที่สุด หากกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรมก้าวเข้าสู่การพัฒนา

อุตสาหกรรมในขั้นตอนที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สหสัมพันธ์ระหว่างการส่งออกกับการเติบโตทางเศรษฐกิจจะยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติต่อไปอีกหรือไม่

นอกเหนือจากข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ ยังมีประเด็นที่พึงพิจารณาอีกอย่างน้อย 5 ประเด็น

ประการแรก ทั้งๆ ที่ศาสตราจารย์บาลาสซ่าและคณะได้เทศนามาเป็นเวลาช้านานว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเป็นยุทธศาสตร์อันดีเลิศ และแบบจำลองอาเซียตะวันออกไกลเป็นแบบจำลองที่ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายพึงเอาอย่าง แต่ศาสตราจารย์บาลาสซ่าก็มิได้อธิบายว่า เหตุใดจึงยังมีประเทศด้อยพัฒนาจำนวนมากที่ดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิด (Inward Orientation)

ประการที่สอง หนังสือเล่มนี้มิได้ให้ความสำคัญแก่ตัวแปรทางด้านสถาบันในการวิเคราะห์ ศาสตราจารย์บาลาสซ่านำเสนอข้อเสนอแนะทางนโยบายเกี่ยวกับการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิด (Outward Orientation) ในท่วงทำนองเสมือนหนึ่งว่า ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ใช้ได้ผลดีในทุกระบบเศรษฐกิจและทุกสถานการณ์ ในประเด็นดังกล่าวนี้ *Kuran (1983)* มีความเห็นว่า โครงสร้างสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจแต่ละลักษณะจะให้ประสิทธิผลแตกต่างกันไปตามความแตกต่างทางด้านสถาบันและปัจจัยอื่นๆ *Lall (1983)* มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า การกำหนดโครงสร้างสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจเพียงประการเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าออกรายการสำคัญของประเทศกึ่งอุตสาหกรรมมีลักษณะแตกต่างกัน ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ความเข้มข้นในการใช้เครื่องจักร (Capital Intensity) หรือลำดับขั้นของเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต การส่งเสริมการผลิตเพื่อการส่งออกย่อมต้องอาศัยมาตรการและการแทรกแซงของรัฐบาลแตกต่างกันไปตามประเภทและลักษณะของสินค้า

ประการที่สาม หนังสือเล่มนี้ละเลยข้อพิจารณาเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสังคมเศรษฐกิจกึ่งอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิได้พิจารณาถึงสภาวการณ์แรกเริ่ม (Initial Conditions) ก่อนที่จะเริ่มต้นการพัฒนาอุตสาหกรรม (ทั้งนี้ยกเว้นบทวิเคราะห์เกี่ยวกับเกาหลีใต้ โดย Larry E. Westphal) การละเลยการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ทำให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายของหนังสือเล่มนี้ขาดมิติทางประวัติศาสตร์ และทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกสามารถใช้ได้ดีในทุกๆ สถานการณ์

ประการที่สี่ หนังสือเล่มนี้ละเลยข้อพิจารณาเกี่ยวกับบทบาทของบรรษัทระหว่างประเทศในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งนี้ปรากฏว่า การพึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศในกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรมนั้นแตกต่างกันอย่างมาก โดยทั่วไปแล้ว กลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรม

ในละตินอเมริกาพึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศมากกว่ากลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรมในอาเซียตะวันออกไกล ในกลุ่มประเทศอาเซียตะวันออกไกลด้วยกันเอง สิงคโปร์พึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศมากกว่าฮ่องกงและเกาหลีใต้อย่างมาก

ประการที่ห้า หนังสือเล่มนี้ละเลยข้อพิจารณาเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีและการดูดซับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (Technological Absorption) ทั้งๆที่การพัฒนาและการดูดซับเทคโนโลยีจากต่างประเทศมีผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว *Lall (1983)* เห็นว่า การละเลยข้อพิจารณาดังกล่าวนี้ ทำให้หนังสือเล่มนี้มิได้แสวงหาคำตอบคำถามสำคัญหลายคำถาม อาทิเช่น อะไรคือความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ของกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรมในเรื่องเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศแตกต่างจากยุทธศาสตณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าหรือไม่อย่างไร และท้ายที่สุด การเติบโตในอัตราสูงของกลุ่มประเทศกึ่งอุตสาหกรรมเป็นผลจากการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศหรือเป็นผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกก่อให้เกิดการพึ่งพิงเทคโนโลยีจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นหรือไม่

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Helleiner, G.K. *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 33, No. 3 (April 1985), pp. 651-654.

Hirsch, Seev. *The World Economy*, Vol. 6, No. 2 (June 1983), pp. 221-222.

Lall Sanjaya. *Journal of Development Economics*, Vol. 13, No. 3 (December 1983) pp. 398-397.

Kuran, Timur. *Journal of Economic Literature*, Vol. 21, No. 4 (December 1983), pp. 1515-1517.

Developmental States in East Asia

Gordon White and Robert Wade (eds.)

Brighton : Institute of Development Studies, University of Sussex, 1985. 330 pages

หนังสือเล่มนี้เป็นรายงานการวิจัย ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจาก Gatsby Charitable Foundation ประกอบด้วยบทความ 6 เรื่อง นอกเหนือจากบทนำซึ่งเขียนโดยบรรณาธิการทั้งสองแล้ว มีบทความเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน 2 เรื่อง ไต้หวัน 1 เรื่อง เกาหลีใต้ 1 เรื่อง และบทวิเคราะห์เปรียบเทียบเกาหลีใต้กับไต้หวัน 1 เรื่อง บทความทั้งหมดมุ่งศึกษาบทบาทของรัฐในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศเหล่านี้ ประเด็นหลักที่งานวิจัยนี้พยายามชี้ให้เห็นก็คือ ความเชื่อที่ว่า เกาหลีใต้และไต้หวันดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมนั้นเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง แท้ที่จริงแล้วรัฐบาลประเทศทั้งสองได้แทรกแซงการทำงานของกลไกราคาในภาค

เศรษฐกิจต่างๆ ด้วยมาตรการและวิธีการต่างๆอย่างแยบยล นอกจากนี้ ข้อกล่าวอ้างที่ว่า เกาหลีใต้และไต้หวันเลือกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบพึ่งพิงภายนอก (Outward-looking Strategy) นั้นมิใช่ข้อกล่าวอ้างที่ถูกต้องครบถ้วน ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลประเทศทั้งสองได้เลือกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบพึ่งพิงภายใย (Inward-looking Strategy) ผสมผสานกับยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบพึ่งพิงภายนอก

Asia's 'Miracle' Economies : Korea, Japan, Taiwan, Singapore, and Hong Kong

Jon Woronoff

Armonk, N.Y. : M.E. Sharpe, 1986. 404 pages

หนังสือเล่มนี้จำแนกออกเป็น 3 ภาค ภาคแรกนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆใน 'อาเซียตะวันออกไกล' เป็นรายประเทศ อันประกอบด้วยญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์ ภาคที่สองเป็นการศึกษาเปรียบเทียบบการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้ และภาคที่สามกล่าวถึงอนาคตและบทบาทของประเทศเหล่านี้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากล

Jon Woronoff ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้เคยมีผลงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นหลายเล่ม และมีงานเขียนเกี่ยวกับเศรษฐกิจเกาหลีใต้และฮ่องกงประเทศละ 1 เล่ม ดังนั้น ผู้เขียนจึงอยู่ในฐานะที่จะนำเสนอบทวิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจเปรียบเทียบได้ดี จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ความพยายามที่จะนำเสนอบทวิเคราะห์ในเชิงสหวิทยาการ (Multi-disciplinary Analysis) และหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณ อันทำให้หนังสือเล่มนี้ชวนอ่านสำหรับบุคคลทั่วไปนอกสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ กระนั้นก็ตามบรรณานุกรมและเชิงอรรถในหนังสือเล่มนี้บ่งบอกอย่างชัดเจนว่า ผู้เขียนได้ติดตามข้อถกเถียงเชิงวิชาการในประเด็นต่างๆ อย่างใกล้ชิด

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการนำแบบจำลอง 'อาเซียตะวันออกไกล' (East Asia Model) ไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ที่การนำนโยบายเศรษฐกิจที่เหมาะสมไปดำเนินการ แต่คำถามพื้นฐานมีอยู่ว่า เหตุใดประเทศในอาเซียตะวันออกไกลจึงสามารถเลือกใช้นโยบายที่เหมาะสมได้ ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาอื่นๆไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องนี้ ผู้เขียนพยายามอธิบายประเด็นดังกล่าวนี้ด้วยการพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง และปัจจัยทางวัฒนธรรม คำตอบส่วนหนึ่งของผู้เขียนก็คือ วัฒนธรรมและประเพณีบางประการที่สืบทอดมาจากลัทธิขงจื้อ ซึ่งมีอยู่ร่วมกันในประเทศเหล่านี้ กระนั้นก็ตาม ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า มีความแตกต่างในด้านพฤติกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ฝ่ายหนึ่ง กับประเทศของชาวจีนอีก 3 ประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง (อันประกอบด้วยไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์)

ในขณะที่ชาวจีนยึดถือเป้าหมายการแสวงหากำไรสูงสุด ชาวญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เน้นเป้าหมายการยึดครองตลาด (Market Share) โดยขยายการขายให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ผู้เขียนมีความเห็นเหมือนกับนักเศรษฐศาสตร์จำนวนไม่น้อยในข้อที่ว่า *แบบจำลองอาเซียตะวันออกไกล*เป็นแบบจำลองที่ใช้ได้ดีในประเทศด้อยพัฒนาทุกประเทศ และประเทศด้อยพัฒนาควรจะเรียนรู้ประสบการณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียตะวันออกไกล แต่บทวิเคราะห์ของผู้เขียนกลับชวนให้เข้าใจว่า *แบบจำลองอาเซียตะวันออกไกล*เป็นแบบจำลองเฉพาะ หาใช่แบบจำลองที่จะเลียนแบบได้โดยทั่วไปไม่ เพราะความสำเร็จของประเทศในอาเซียตะวันออกไกลเหล่านี้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง และปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ

บทวิเคราะห์หนังสือเล่มนี้ ดู

Hicks, George L. *Asian-Pacific Economic Literture*, Vol. 1, No. 1 (May 1987), pp. 126-128.

Models of Development : A Comparative Study of Economic Growth in South Korea and Taiwan

Lawrence J. Lau (ed.)

San Francisco : Institute for Contemporary Studies Press, 1986.

xxv + 217 pages. $ 29.95

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทความหลักเพียง 3 เรื่อง Sung Yeung Kwack กล่าวถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ระหว่างปี 2508-2524 Raymon Myers กล่าวถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไต้หวันในช่วงเวลาเดียวกัน และ Tibor Scitovsky เปรียบเทียบพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งสอง นอกจากนี้ยังมีบทนำที่เขียนโดยบรรณาธิการอีกด้วย

เกาหลีใต้และไต้หวันมีลักษณะและประสบการณ์สำคัญร่วมกันหลายประการ ทั้งสองต่างเป็นประเทศที่มีปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติเหมือนกัน ประเทศทั้งสองได้รับอิทธิพลในด้านวัฒนธรรมการทำงาน (Work Ethies) จากลัทธิขงจื๊อ และต่างก็เคยตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นมาก่อน นอกจากนี้ ประเทศทั้งสองยังได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินก่อนที่จะหันมาพัฒนาอุตสาหกรรมในยุคปัจจุบัน และได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลจากนโยบายการปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีน (Containment Policy) ของสหรัฐอเมริกา แต่หาได้มีบทความเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวนี้ (*Yuan-li Wu, 1987*)

แม้ว่าเกาหลีใต้และไต้หวันต่างก็ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในแง่ที่อัตราการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงและสามารถธำรงอัตราดังกล่าวนี้ได้นานนับทศวรรษ และแม้ว่าประเทศทั้งสองต่างก็เลือกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่ง

ออกเหมือนกัน แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว จะพบว่า เส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งสองแตกต่างกันอย่างมาก เกาหลีใต้ให้ความสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและอุตสาห-กรรมที่ใช้เครื่องจักรเข้มข้น (Capital-intensive Industries) โดยทั่วไป การปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนในตอนต้นทศวรรษ 2510 (สมัยประธานาธิบดีนิกสัน) และการถอนทหารอเมริกันออกจากเกาหลีใต้ต้นทศวรรษ 2520 (สมัยประธานาธิบดีคาร์เตอร์) ทำให้เกาหลีใต้หันมาส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเพื่อผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์มากขึ้น การใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมหนักทำให้เกาหลีใต้หันมาส่งเสริมการประกอบการขนาดใหญ่ โดยละเลยธุรกิจขนาดเล็ก ในขณะที่ไต้หวันเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเบาและ Knowledge-intensive Industries โดยให้ความสำคัญแก่ธุรกิจขนาดเล็ก บทความของ Scitovsky แสดงความชื่นชมในพลังการแข่งขันของธุรกิจขนาดเล็กในไต้หวัน และพรรณนาถึงข้อเสียของธุรกิจขนาดใหญ่ในเกาหลีใต้ แต่ดังที่ *Wade (1988)* ชี้ให้เห็น ธุรกิจขนาดเล็กก็มีข้อเสียเปรียบในการแสวงหาประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

หนังสือเล่มนี้มิได้มีผลการศึกษาใหม่ๆ เพิ่มเติมข้อความรู้ที่มีอยู่เดิม ดังที่ *Riedel (1987)* ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นที่หนังสือเล่มนี้มิได้ให้คำตอบก็คือ

(1) ประเทศที่เลือกใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกจำเป็นต้องดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้ามาก่อนหรือไม่

(2) การที่การออมภายในประเทศทั้งสองเพิ่มขึ้นเป็นผลจากการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือเป็นผลจากนโยบายการปล่อยให้อัตราดอกเบี้ยลอยตัว (Financial Liberalization)

นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึงการใช้นโยบายการค้าเสรี (Trade Liberalization) ในเกาหลีใต้และไต้หวันอย่างเกินเลยความเป็นจริง เพราะข้อเท็จจริงปรากฏว่ารัฐบาลประเทศทั้งสองได้ปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศด้วยการตั้งกำแพงภาษีด้วย

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Riede, James. *Asian-Pacific Economic Literature*, Vol. 1, No. 1 (May 1987), pp. 105-107.

Wade, Robert. *Finance and Development*, Vol. 25, No. 1 (March 1988), p. 52.

Yuan-li Wu, "Models of Development : A Comparative Study of Economic Growth in South Korea and Taiwan : A Review", *Weltwirtschaftliches Archiv*, Band 123, Heft 2 (1987), pp. 377-380.

Trade and Structural Change in Pacific Asia

Colin I. Bradford, Jr. and William H. Branson (eds.)

The University of Chicago Press, 1987

xix + 558 pages. $ 58.00

บทความจำนวน 16 เรื่อง ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ เดิมเป็นบทความที่นำเสนอต่อการประชุมทางวิชาการเรื่อง Global Implications of the Trade Patterns of East and Southeast Asia ซึ่งจัดโดย National Bureau of Economic Research แห่งสหรัฐอเมริกา ร่วมกับ Malaysian Economic Association ในเดือนมกราคม 2527

เนื้อหาของหนังสืออาจจำแนกออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งว่าด้วยบทบาทของกลุ่มประเทศขอบสมุทรแปซิฟิกในอาเซีย (Pacific Asia) ในแบบแผนการค้าระหว่างประเทศของโลก ทั้งนี้กลุ่มประเทศขอบสมุทรแปซิฟิกในอาเซียหมายรวมถึงประเทศต่างๆในอาเซียที่อยู่ชายขอบมหาสมุทรแปซิฟิก โดยมีอาณาบริเวณตั้งแต่เกาหลีใต้จนจรดอินโดนีเซีย ซึ่งก็คืออาเซียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียตะวันออกไกลนั่นเอง เนื้อหาในส่วนนี้ประกอบด้วยบทความ 5 เรื่อง ผลการศึกษาให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มประเทศมหาอำนาจมีเขตอิทธิพลทางการค้าที่ค่อนข้างชัดเจน โดยที่ญี่ปุ่นครอบงำตลาดการค้าระหว่างประเทศในอาเซีย ประชาคมยุโรปครอบงำตลาดการค้าระหว่างประเทศในอัฟริกา ส่วนสหรัฐอเมริกาอาศัยละตินอเมริกาเป็นตลาดสินค้าออก และพึ่งพิงสินค้าอุปโภคบริโภคจากอาเซีย ในกลุ่มประเทศอาเซียแปซิฟิกสามารถจำแนกออกเป็น 3 เส้าอันประกอบด้วยญี่ปุ่น อาเซียน และ NICs ญี่ปุ่นขายสินค้าประเภททุนให้แก่อาเซียนและ NICs ขณะเดียวกันก็ซื้อวัตถุดิบจากอาเซียน และซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจาก NICs ทั้งนี้ปรากฏว่า สินค้าอุตสาหกรรมมีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามลำดับในโครงสร้างการส่งออกของกลุ่มประเทศอาเซียแปซิฟิก บทความของ William H. Branson, Jean L. Welbroeck และ Ippei Yamazawa ในหนังสือเล่มนี้ช่วยให้เห็นภาพเหล่านี้ได้ดี

เนื้อหาส่วนที่สองของหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการเติบโตของกลุ่มประเทศอาเซียแปซิฟิก ประกอบด้วยบทความ 3 เรื่อง บทความของ Colin I. Bradford, Jr เสนอบทวิเคราะห์เรื่องนี้ไว้ดียิ่ง ในขณะที่บทความของ Lawrence B. Krause เสนอบทวิเคราะห์โครงสร้างการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมจำแนกประเภทตาม SITC และพบว่า ประเทศต่างๆในเอาเซียแปซิฟิกได้ใช้ความชำนัญพิเศษและความได้เปรียบเชิงปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก ทั้งนี้ปรากฏว่า Revealed Factor Proportions ของสินค้าออกจากประเทศเหล่านี้ค่อนข้างจะสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ (Relative Resource Endowments)

เนื้อหาส่วนที่สามกล่าวถึงแบบแผนการค้าระหว่างประเทศของประเทศต่างๆในอาเซียแปซิฟิกเป็นรายประเทศ โดยเน้นเรื่องราวของกลุ่ม NICs 4 บทความ และกลุ่มอาเซียน 4 บทความ แต่ละบทความเขียนโดยนักเศรษฐศาสตร์ชาตินั้นๆ ยกเว้นบทความว่าด้วยอินโดนีเซียซึ่งเขียนโดยฝรั่ง กรณีศึกษาทั้ง 8 ประเทศนี้ให้ข้อมูลและรายละเอียดอันน่าสนใจอย่างมาก

กล่าวโดยสรุปแล้ว หนังสือเล่มนี้พยายามนำเสนออรรถาธิบายว่า ประเทศกลุ่ม NICs เติบโตขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าหัตถอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมโลกได้อย่างไร และกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งตามติดมาเป็น NICs รุ่นที่สองนั้นมีเส้นทางการพัฒนาอย่างไร และท้ายที่สุด การเติบใหญ่ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่เหล่านี้มีนัยสำคัญอย่างไรต่อประเทศมหา อำนาจเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ประชาคมยุโรป และญี่ปุ่น

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Campbell, Burnham O. "The Little Dragons Have Different Tales", *The World Economy*, Vol. 11, No. 2 (June 1988), pp. 305-310.

Hill, Hal. ASEAN *Economic Bulletin*, Vol. 5, No. 1 (July 1988), pp. 101-102.

Nishimizu, Mieko. *Finance and Development*, Vol. 25, No. 4 (December 1988), pp. 57-58.

Sinha, Radha. *Economic Journal*, Vol. 98 (September, 1988), p. 928.

In Search of an East Asian Development Model

Peter L. Berger and Hsin-Huang Michael Hsiao (eds.)

New Brunswick, N.J. : Transaction Books, 1988

xi + 243 pp. $ 29.95 (cloth), $ 16.95 (paper)

หนังสือรวมบทความเกี่ยวกับความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียตะวันออกไกล อันประกอบด้วยญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฮ่องกง และสิงคโปร์ แม้หนังสือเล่มนี้จะมีเนื้อหาเชิดชูยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิด (Outward-oriented Development Strategies) แต่ก็แตกต่างจากหนังสือส่วนใหญ่ที่เขียนถึงกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในอาเซียในข้อที่เน้นถึงความสำคัญของปัจจัยทางสถาบัน ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยทางสังคมวิทยา

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Yung Whee Rhee, *Finance and Development*, Vol. 25, No. 4 (December 1988), p. 58.

The Political Economy of the New Asian Industrialism

Frederic C. Deyo (ed.)

Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1987. 252 pages

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทความ 8 เรื่อง และบทนำซึ่งเขียนโดยบรรณาธิการอีก 1 เรื่อง สาระสำคัญของหนังสือมุ่งประเมินว่า ทฤษฎีการพึ่งพิง (Dependency Theory) สามารถใช้อธิบายพัฒนาการทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในอาเซียตะวันออกไกลได้ดีเพียงใด

อรรถาธิบายแนวหนึ่งของทฤษฎีการพึ่งพิงก็คือ การแทรกตัวของประเทศด้อยพัฒนาเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกชักนำให้ประเทศด้อยพัฒนานั้นๆต้องใช้ความชำนัญพิเศษในการผลิตสินค้าการเกษตรและการเหมืองแร่ โดยที่ภาคการส่งออกเชื่อมโยงสัมพันธ์กับทุนต่างประเทศ การเข้าร่วมในชุมชนทุนนิยมโลกผลักดันให้เกิดการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่การพึ่งพิงประเทศทุนนิยมศูนย์กลางต่อไปในระยะยาวจะสร้างข้อจำกัดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผู้เขียนบทความหลายคนในหนังสือเล่มนี้เชื่อว่า สภาพการณ์ดังกล่าวนี้เกิดแก่ไต้หวันและเกาหลีใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่เกิดวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่สองในปี 2522 กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ไม่เพียงแต่จะประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยเท่านั้น หากยังต้องเผชิญกับการกดดันการค้าจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอีกด้วย นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกยังมีผลเสียต่อการกระจายรายได้อีกด้วย เนื่องจากค่าจ้างถูกกดให้อยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่สิ้นสุดประมาณปี 2526 จึงมิได้เห็นภาพการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอุตสหากรรมใหม่ในช่วงปี 2529-2532

ผู้เขียนบทความบางคนในหนังสือเล่มนี้มิได้อาศัยแนวความคิดของทฤษฎีการพึ่งพิงในการอธิบายการเติบโตของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่มากนัก หากแต่นำเสนออรรถาธิบายว่าด้วยบทบาทของรัฐ

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Balasa, Bela. *Asian-Pacific Economic Literature*, Vol. 2, No. 2 (September 1988), pp. 76-78.

New Industrializing Countries and the Political Economy of South-South Relations

Jerker Carlsson and Timothy M. Shaw (eds.)

Basingstoke : Macmillan Press, 1988

xi + 306 pages. $ 35.00

หนังสือเล่มนี้นำเสนอบทวิเคราะห์กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ตามแนวการวิเคราะห์แบบมาร์กซิสม์ ประกอบด้วยบทความ 10 เรื่อง และบทนำซึ่งเขียนโดยบรรณาธิการอีก 1 เรื่อง บทนำช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางความคิดของแนวการวิเคราะห์แบบมาร์กซิสม์ดังกล่าวนี้อย่างดียิ่ง และช่วยเปิดประเด็นการถกเถียงได้อย่างน่าสนใจ เนื้อหาของหนังสืออาจจำแนกเป็น 2 ภาค ภาคแรกเป็นกรณีศึกษาว่าด้วยประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ประกอบด้วยเนื้อหา 5 บท อันได้แก่ อินโดนีเซีย เม็กซิโก อินเดีย บราซิล และไนจีเรีย ภาคที่สองเป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้อยพัฒนาด้วยกัน (South-south Relation) เนื้อหาในส่วนนี้มีอยู่ 5 บท อันได้แก่

- ความสัมพันธ์ระหว่างบราซิลกับอัฟริกาตะวันตกและแองโกลา
- ความสัมพันธ์ระหว่างบราซิลกับไนจีเรีย
- ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพอัฟริกาใต้กับบราซิล
- ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพอัฟริกาใต้กับบอตสวานา เลอโซโธ และ สวาซิแลนด์
- ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีใต้กับโลกที่สาม

หนังสือเล่มนี้มิได้ให้คำจำกัดความ 'กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่' ที่ชัดเจน ดังนั้น จึงมีกรณีศึกษาทั้งประเทศที่มีสถานะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในปัจจุบัน และประเทศที่กำลังจะมีสถานะดังกล่าวในอนาคต (ดังเช่นอินโดนีเซียและไนจีเรีย) เนื้อหาของหนังสือนำเสนอระเบียบวิธีการศึกษาที่สำคัญว่า ในการที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฝ่ายใต้ด้วยกันเอง เราจำต้องเข้าใจรูปแบบการผลิต (Mode of Production) ในประเทศที่เราต้องการศึกษา การที่ประเทศด้อยพัฒนาจะเขยิบฐานะขึ้นมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้นั้น ไม่เพียงแต่พลังการผลิตจะต้องขยายตัวเท่านั้น หากทว่ากลุ่มทุนภายในประเทศจะต้องเติบใหญ่ จนรูปแบบการผลิตเริ่มจะปรับเปลี่ยนไป ความเข้าใจรูปแบบการผลิตจะช่วยให้เข้าใจด้วยว่า เหตุใดบางประเทศจึงประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรม แต่บางประเทศกลับล้มเหลวโดยสิ้นเชิง Richard Robison ได้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาดังกล่าวนี้ในการอธิบายว่า เหตุใดการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออกในอินโดนีเซียในระยะแรกจึงไม่ประสบความสำเร็จ

เนื้อหาส่วนสำคัญของหนังสือนี้ต้องการนำเสนอบทวิเคราะห์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศาสตร์การพัฒนากับระบบอำนาจเบ็ดเสร็จภายในประเทศ (Internal Authoritarianism) และพฤติกรรมก้าวร้าวภายนอกประเทศ (External Aggressiveness) การเติบใหญ่ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ก่อให้เกิดศูนย์อำนาจใหม่ในระบบทุนนิยมโลก กลุ่มประเทศโลกที่สามสามารถจำแนกย่อยเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่ม NICs ประกอบกันขึ้นเป็นโลกที่สาม และประเทศด้อยพัฒนาที่เหลือกลายเป็นโลกที่สี่ การเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกทำให้ประเทศกลุ่ม NICs ต้องแข่งขันกันแสวงหาตลาด การปกป้องตลาดภายในประเทศของกลุ่มประเทศมหาอำนาจ (โลกที่หนึ่ง) ทำให้ประเทศกลุ่ม NICs ต้องแสวงหาตลาดในโลกที่สี่ แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศฝ่ายใต้ด้วยกันเองนั้นมิได้เพิ่งมีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หากแต่มีมาแล้วนานนับศตวรรษ ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างบราซิลกับอัฟริกาตะวันตกภายใต้จักรวรรดินิยมปอร์ตุเกส ซึ่งมีมาแต่ปี ค.ศ. 1500 ประเทศกลุ่ม NICs บางประเทศมีฐานตลาดสินค้าออกที่แน่นอน ดังเช่นบราซิลข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไปสร้างฐานในอัฟริกา (จนไนจีเรียใฝ่ฝันที่จะเป็น 'บราซิลแห่งอัฟริกา') และเกาหลีใต้พยายามสร้างฐานในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้

และตะวันออกกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโลกที่สาม (NICs) กับประเทศโลกที่สี่หาใช่ความสัมพันธ์ที่เคียงบ่าเคียงไหล่กันก็หาไม่ แท้ที่จริงแล้ว ประเทศกลุ่ม NICs ได้เติบใหญ่ขึ้นเป็น 'อนุจักรวรรดินิยม' (Subimperialism) ในภูมิภาคต่างๆ โดยพยายามที่จะมีเขตอิทธิพลที่แน่นอน โดยที่ประเทศกลุ่ม NICs ขายสินค้าหัตถอุตสาหกรรมแก่โลกที่สี่ และซื้อวัตถุดิบจากโลกที่สี่ซึ่งเป็นรูปแบบการค้าแบบอาณานิคม พลังผลักดันของยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกประกอบกับเหตุปัจจัยสำคัญอื่นๆทำให้บางประเทศมีพฤติกรรมก้าวร้าวภายนอกประเทศ ดังกรณีของอินเดีย ซึ่งมักทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ความข้อนี้หาได้หมายความว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกจะผลักดันให้มีพฤติกรรมก้าวร้าวภายนอกประเทศเสมอไป ดังจะเห็นได้จากกรณีของเม็กซิโกเป็นอาทิ

หนังสือว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม

การที่วิสาหกิจจากโลกที่สามออกไปลงทุนยังต่างประเทศ จนก่อให้เกิด*บรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม* (Third World Multinationals = TWMs) มิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ หากแต่ได้มีมาก่อนสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางพลังการผลิตทางด้านหัตถอุตสาหกรรมในโลกที่สามมีส่วนในการผลักดันให้ TWMs ขยายตัว ดังจะเห็นได้ว่า ประเทศที่เป็นเจ้าของ TWMs มักจะเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาหัตถอุตสาหกรรม ดังเช่น กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮ่องกง และสิงคโปร์) ละตินอเมริกา (อาร์เจนตินา บราซิล และเม็กซิโก) รวมตลอดจนอินเดีย John H. Dunning นำเสนอข้อสมมุติว่า การลงทุนในต่างประเทศของประเทศหนึ่งประเทศใดขึ้นอยู่กับลำดับขั้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ โดยที่การลงทุนต่างประเทศสุทธิ (Net Outward Investment) จะเพิ่มขึ้นตามลำดับขั้นการพัฒนาเศรษฐกิจ *Well (1983)* พบว่า ประเทศเจ้าของ TWMs ส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงกว่าประเทศเจ้าบ้านที่ TWMs เข้าไปลงทุน *Lall (1983)* พบว่า สภาพแวดล้อมภายในประเทศมีส่วนผลักดันให้ TWMs ออกไปลงทุนต่างประเทศ หากรัฐบาลเจ้าของ TWMs ดำเนินนโยบายควบคุมการประกอบธุรกิจอย่างเข้มงวด นอกจากนี้ หากประเทศที่เป็นตลาดสินค้าออกของ TWMs เริ่มปกป้องการผลิตภายในประเทศด้วยการส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า TWMs อาจต้องเริ่มพิจารณาทางเลือกในการลงทุนในต่างประเทศแทนการส่งออก ในบางกรณีการขยายตัวของการลงทุนในต่างประเทศของ TWMs เป็นผลจากความต้องการผลประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร (Preferential Tariff) และสิทธิพิเศษทางด้านโควต้าสินค้า (Preferential Quota) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศเจ้าของ TWMs ได้พัฒนาจนถึงระดับที่จะไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าดังกล่าวนี้ หากผลประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางการค้ามีอยู่เป็นอันมาก TWMs อาจเริ่มพิจารณาที่จะเข้าไปลงทุนในประเทศด้อยพัฒนามากกว่า ซึ่งยังคงได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าจากประเทศที่พัฒนาแล้วอยู่

Lecraw (1977) และ *Wells (1983)* นับเป็นงานบุกเบิกสำคัญเกี่ยวกับบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม Lecraw-Wells Hypothesis ชี้ให้เห็นว่า TWMs มีลักษณะที่แตกต่างจากบรรษัทระหว่างประเทศ (Multinational Corporation = MNCs) ของประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างชัดเจน MNCsของโลกหนึ่งเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ที่มีอำนาจผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดในอุตสาหกรรมที่ประกอบการ มีสาขาในต่างประเทศจำนวนมาก และมีเครือข่ายทั่วโลก บรรษัท

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2533) หน้า 111-121

ยักษ์ใหญ่เหล่านี้จะใช้คุณภาพของสินค้า การผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย (Product Differentiation) และเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อเป็นเครื่องมือสำคัญ MNCs นิยมจัดตั้งสาขาของตนเองขึ้นในต่างประเทศมากกว่าประกอบธุรกิจร่วมทุน (joint venture) กับนายทุนท้องถิ่น แต่ TWMs กลับมีลักษณะตรงกันข้าม TWMs นิยมใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labour-Intensive) การประกอบการมีขนาดเล็ก นิยมผลิตสินค้าที่มีมาตรฐานอันแน่ชัด (Standardized Products) และปรับปรุงคุณภาพเพื่อสนองความต้องการของตลาดในประเทศเจ้าบ้าน มากกว่าที่จะผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย ซึ่งทำให้ความจำเป็นในการใช้จ่ายเพื่อการโฆษณามีน้อย TWMs นิยมประกอบธุรกิจร่วมทุนกับนายทุนท้องถิ่น โดยอาจร่วมถือหุ้นเพียงส่วนน้อย ในบางกรณีนายทุนท้องถิ่นที่ร่วมลงทุนอาจมีความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติร่วมกับ TWMs TWMs มีแนวโน้มที่จะใช้วัตถุดิบและปัจจัยการผลิตในประเทศเจ้าบ้านมากกว่า MNCs จากโลกที่หนึ่ง กลยุทธ์ทางการตลาดของ TWMs ก็คือ การขายสินค้าราคาถูก และการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าให้ต้องตามรสนิยมของผู้บริโภคในประเทศเจ้าบ้าน

Lall (1983) พยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า Lecraw-Wells Hypothesis มิได้เป็นจริงเสมอไป แม้ TWMs จะมีลักษณะบางประการแตกต่างจาก MNCs ของโลกที่หนึ่ง แต่ความแตกต่างมิได้มีมากเท่าที่ Lecraw-Wells กล่าวไว้ ดังเช่น *Chudnovsky (1979)* พบว่า บริษัท Laboratorio Bago SA ของอาร์เจนตินา ซึ่งเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมยาในประเทศเพื่อนบ้านนิยมผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย และมีการใช้จ่ายในการโฆษณาในระดับที่ไม่แตกต่างจาก MNCs จากโลกที่หนึ่งมากนัก

ศาสตราจารย์หลุยส์ เวลส์ (Louis T. Wells) เสนอประมาณการไว้ว่า เมื่อต้นทศวรรษ 1980 มี TWMs ประมาณ 6,000-8,000 บริษัท (*Lall, 1983 : iii*) แต่ลักษณะที่เด่นชัดประการหนึ่งก็คือ TWMs มิได้มีเครือข่ายทั่วโลกดังเช่น MNCs จากโลกที่หนึ่ง โดยทั่วไปแล้ว TWMs จำกัดการลงทุนเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน บรรษัทระหว่างประเทศของอินเดียและฮ่องกงจำกัดการลงทุนเฉพาะในเอเชีย บรรษัทระหว่างประเทศของอาร์เจนตินาจำกัดการลงทุนเฉพาะในลาตินอเมริกา แต่การลงทุนข้ามทวีปใช่ว่าจะไม่มีเสียเลยทีเดียว ดังกรณีบรรษัทระหว่างประเทศของบราซิลและเกาหลีใต้ ลักษณะที่เด่นชัดอีกประการหนึ่ง ก็คือ TWMs มีสาขาจำนวนไม่มาก ในจำนวน TWMs 963 บริษัทที่ *Wells (1983)* ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษา มีเพียง 6 บรรษัทเท่านั้นที่มีคุณลักษณะเป็นบรรษัทระหว่างประเทศตามนิยามของ Harvard Business School's Multinational Enterprise Project กล่าวคือ มีสาขาในต่างประเทศอย่างน้อย 6 ประเทศ (*Well, 1983 : 9*) การที่ TWMs มิได้มีเครือข่ายทั่วโลกและมีสาขาในต่างประเทศเพียงจำนวนน้อยนิด ทำให้ *Jenkins (1986)* มีความเห็นว่า TWMs ที่มีอยู่ในปัจจุบันหาใช่บรรษัทระหว่างประเทศในความหมายที่แท้จริงไม่ งานวิจัยจำนวนไม่น้อยพบว่า สาขา TWMs ในต่างประเทศมีการบริหารจัดการที่

ค่อนข้างเป็นเอกเทศ และไม่สู้มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับบริษัทแม่มากนัก *Jenkins (1986)* มีความเห็นว่า ลักษณะเฉพาะของ TWMs ซึ่งแตกต่างจาก MNCs ของโลกที่หนึ่ง ดังที่ *Wells (1983)* เสนอบทวิเคราะห์ไว้นั้น อาจเป็นเพียงลักษณะแรกเริ่มของ TWMs ซึ่งหากมีการพัฒนาต่อไป TWMs จะมีลักษณะและพฤติกรรมคล้ายคลึงกับ MNCs จากโลกที่หนึ่งมากขึ้น ในประเด็นดังกล่าวนี้ *Kojima (1977)* พบว่า MNCs ของญี่ปุ่นเมื่อต้นทศวรรษ 1970s มีลักษณะและพฤติกรรมแตกต่างจาก MNCs ของสหรัฐอเมริกา แต่ในปัจจุบันดูเหมือนจะไม่มีใครกล่าวถึงความแตกต่างระหว่าง MNCs ของญี่ปุ่นกับ MNCs ของประเทศที่พัฒนาแล้วอื่นๆ อีกเลย

ท้ายบทความนี้ มีบทแนะนำหนังสือว่าด้วย TWMs รวม 6 เล่ม บทแนะนำหนังสือแต่ละเล่มจบลงด้วยการนำเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับบทวิจารณ์หนังสือนั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถติดตามอ่านบทวิจารณ์ต่อไป

บรรณานุกรม

Chudnovsky, Daniel. "The Challenge by Domestic Enterprise to Transnational Corporations' Domination : A Case Study of the Argentine Pharmaceutical Industry," *World Development*, Vol. 7, No. 1 (January 1979), pp. 45-58.

Jenkins, Rhys. "Third World Multinationals : Rhetoric or Reality?", *Journal of Development Studies*, Vol. 22, No. 2 (January 1986), pp. 458-463.

Kojima, Kiyoshi. "Transfer of Technology to Developing Countries : Japanese Type versus American Type", *Hitotsubashi Journal of Economics*, Vol. 17, No. 2 (February 1977).

Lall, Sanjaya. "The Emergence of Third World Multinationals : Indian Joint Ventures Overseas," *World Development*, Vol. 10, No. 2 (February 1982), pp. 127-146.

Lall Sanjaya. *The New Multinationals : The Spread of Third World Enterprises*. Chichester : John Wiley and Sons, 1983.

Lecraw, Donald. "Direct Investment by Firms from Less Developed Countries," *Oxford Economic Papers*, Vol. 29, No. 3 (November 1977), pp. 442-457.

Well, Jr., Louis T. *Third World Multinationals : The Rise of Foreign Investment from Developing Countries*. Cambridge, Mass : The M.I.T. Press, 1983.

หนังสือว่าด้วย TWMs

Multinationals from Small Countries

Tamir Agmon and Charles P. Kindleberger (eds.)

Cambridge, Mass : The M.I.T. Press, 1977

xv + 224 pages

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงบรรษัทระหว่างประเทศ (Multinational Enterprises) จากประเทศเล็กๆ แต่มิได้ให้คำจำกัดความที่แน่ชัดว่า ประเทศเล็กๆ นั้นมีความหมายเช่นไร ประเทศที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาจึงมีทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังเช่นสวิตเซอร์แลนด์ สวีเดน ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย และประเทศด้อยพัฒนา ดังเช่นอินเดีย บราซิล อาร์เจนตินา และเม็กซิโก ขนาดของประเทศมิได้วัดจากพื้นที่ หรือจำนวนประชากร หรือฐานะทางเศรษฐกิจ แต่ดูเหมือนว่าจะวัดจากอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ

บทความรวม 7 เรื่องที่ตีพิมพ์ในหนังสือนี้ เดิมเป็นบทความที่นำเสนอต่อการสัมมนาซึ่งจัดโดย Center for International Studies ร่วมกับ Sloan School of Management แห่ง M.I.T. ในเดือนมกราคม 2519 ในจำนวนนี้มีบทความเพียง 2 เรื่อง (เขียนโดย Louis T. Wells, Jr. และ Carlos F. Diaz-Alejandro) ที่กล่าวถึงบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนา ด้วยเหตุนี้เอง หนังสือเล่มนี้จึงนับเป็นหนังสือเล่มแรกๆ ที่กล่าวถึงบทบาทของบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนา

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Rugman, Alan M. *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 28, No. 4 (July 1980), pp. 871-875.

Multinationals from Developing Countries

Krishna Kumar and Maxwell G. McLeod (eds.)

Lexington, Mass : Lexington Books, 1981.

228 pages. $ 23.95

บทความจำนวน 11 เรื่องในหนังสือเล่มนี้มาจากการสัมมนา ซึ่งจัดโดย East-West Culture Learning Institute ในสังกัด East-West Center ในปี 2522 ในจำนวนนี้สามารถจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นบทความที่นำเสนออรรถาธิบายว่า เหตุใดบริษัทธุรกิจจากโลกที่สามจึงตัดสินใจไปลงทุนต่างประเทศ ในกลุ่มนี้มีบทความอยู่ 2 เรื่อง กลุ่มที่สองเป็นกรณีศึกษาบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนา ประกอบด้วยบทความ 3 เรื่อง ซึ่งศึกษาบทบาทของบรรษัท

ระหว่างประเทศจากโลกที่สามในอาเซียน อินโดนีเซีย และไนจีเรีย กลุ่มที่สี่ศึกษาบทบาทของรัฐวิสาหกิจในประเทศด้อยพัฒนาที่เติบโตเป็นบรรษัทระหว่างประเทศ ในกลุ่มนี้มีบทความเพียงเรื่องเดียว

บรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนามีพฤติกรรมพื้นฐานไม่แตกต่างจากบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศที่พัฒนาแล้วในข้อที่ว่า การตัดสินใจลงทุนในต่างประเทศแทนการผลิตภายในประเทศเพื่อส่งออก ก็เป็นเพราะเหตุว่า บริษัทเหล่านี้มีความได้เปรียบในด้านต่างๆ เหนือคู่แข่งขัน J.H.Dunning นำเสนอข้อสมมุติว่า การลงทุนในต่างประเทศของประเทศหนึ่งประเทศใดขึ้นอยู่กับลำดับขั้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น โดยที่การลงทุนต่างประเทศสุทธิ (Net Outward Investment) จะเพิ่มขึ้นตามลำดับขั้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เมื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ดังเช่นบราซิลและเกาหลีใต้ ก็พบว่า คำอธิบายดังกล่าวนี้ใช้ได้ดี Louis T.Wells, Jr. พบว่า บรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนาสามารถแข่งขันกับธุรกิจท้องถิ่นของประเทศเจ้าบ้านและบรรษัทระหว่างประเทศจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้มีความได้เปรียบจำเพาะจากการพัฒนาเทคโนโลยีสนองตอบต่อสภาวการณ์ในตลาดผลผลิตและตลาดปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นเหล่านี้เป็นเทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labour Intensive) ซึ่งสามารถปรับใช้ในการผลิตในลักษณะอเนกประสงค์ (multipurpose) และการประกอบการมีขนาดเล็ก Donald Lecraw ซึ่งศึกษาบทบาทของบรรษัทระหว่างประเทศจากโลกที่สามในกลุ่มประเทศอาเซียนก็พบข้อเท็จจริงว่าบรรษัทระหว่างประเทศจากประเทศด้อยพัฒนามีแนวโน้มที่จะใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้นมากกว่าบรรษัทระหว่างประเทศจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอกรณีศึกษาและข้อมูลที่น่าสนใจเป็นอันมาก และช่วยให้เราเห็นภาพการเติบโตของระบบทุนนิยมในโลกที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Balasubramanyam, V.N. *The World Economy*, Vol. 5. No. 2 (September 1982), p. 218.

Third World Multinationals :

The Rise of Foreign Investment from Developing Countries

Louis T. Wells, Jr.

Cambridge, Mass. : The M.I.T. Press, 1983

viii + 206 pages. $ 25.

หนังสือเล่มนี้นับเป็นงานวิชาการว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สามชิ้นสำคัญ งานวิชาการในเรื่องนี้ก่อนหน้านี้เกือบทั้งหมดเป็นบทวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและกรณีศึกษา ดังเช่น Krishna Kumar and Maxwell G. McLeod, *Multinationals from Developing Countries* (1981) และ Sanjaya Lall, *et. al., The New Multinationals : The Spread of Third World Enterprises* (1983) แต่งานของ Louis T.Wells, Jr. เล่มนี้พยายามสังเคราะห์พฤติกรรมของบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม เพื่อหาข้อสรุปทั่วไปในประเด็นต่างๆ โดยอาศัยข้อมูลภาพตัดขวาง (cross section data) ของบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สามจำนวนมากในประเทศด้อยพัฒนาหลายประเทศ ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ผู้บริหารบริษัทเหล่านี้ประมาณ 150 บริษัท ทั้งในระดับบริษัทแม่และบริษัทสาขาในไต้หวัน ฮ่องกง ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย อินเดีย ศรีลังกา มอริติอุส เม็กซิโก เปรู บราซิล และอาร์เจนตินา ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีฐานข้อมูลที่กว้างขวาง กรณีศึกษาบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศหนึ่งประเทศใดเพียงประเทศเดียว แม้จะสามารถให้คำตอบในด้านต่างๆได้ แต่คำตอบที่ได้นั้นไม่สามารถให้ข้อสรุปทั่วไปได้ *Chen (1985)* จึงเห็นว่า หนังสือเล่มนี้เป็นงานบุกเบิกชิ้นสำคัญ

ข้อค้นพบสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ก็คือ บรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม (TWMs) มีแนวโน้มที่จะลงทุนในต่างประเทศในลักษณะธุรกิจร่วม (joint venture) กับนายทุนท้องถิ่นมากกว่า MNCs ของโลกที่หนึ่ง โดยที่การลงทุนดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นประเทศด้อยพัฒนาด้วยกันเอง อย่างไรก็ตาม ประเทศเจ้าของ TWMs ส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงกว่าประเทศเจ้าบ้านที่ TWMs เข้าไปลงทุน การที่ TWMs เข้าไปลงทุนในต่างประเทศนั้นเป็นเพราะมีความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) และมีเหตุจูงใจ (motivation) ให้ทำเช่นนั้น ความได้เปรียบในการแข่งขันของ TWMs ที่มีเหนือกว่า MNCs ของโลกที่หนึ่งนั้นมีอยู่อย่างน้อย 3 ประการ

ประการแรก TWMs พยายามปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ในประเทศเจ้าบ้าน โดยเลือกใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labour Intensive) และการประกอบการมีขนาดเล็ก ซึ่งเหมาะสมกับประเทศด้อยพัฒนาที่เข้าไปลงทุน เนื่องจากมีขนาดตลาดที่เล็ก ดังนั้น TWMs จึงมักจะมีขนาดเล็กกว่า MNCs จากโลกที่หนึ่ง

ประการที่สอง TWMs พยายามปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถใช้วัตถุดิบและปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในประเทศเจ้าบ้าน โดยพึ่งพิงปัจจัยการผลิตที่นำเข้าให้น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ พฤติกรรมดังกล่าวนี้นับว่าแตกต่างจาก MNCs จากโลกที่หนึ่ง การพึ่งพิงวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตภายในประเทศทำให้ความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินตราต่างประเทศมีน้อย เนื่องจากต้นทุนการนำเข้า (Import Cost) ต่ำ ความจำเป็นในการส่งออกเพื่อแสวงหารายได้ในรูปเงินตรา

ต่างประเทศจึงมีน้อย การณ์จึงปรากฏว่า TWMs มุ่งผลิตเพื่อขายภายในประเทศเจ้าบ้านมากกว่าที่จะส่งออก ซึ่งต่างกับ MNCs จากโลกที่หนึ่งที่มีสัดส่วนของการผลิตเพื่อการส่งออกสูงกว่า

ประการที่สาม TWMs พยายามปรับพฤติกรรมการผลิตสินค้าให้เหมาะสมกับการสนองตอบความต้องการภายในประเทศเจ้าบ้าน โดยมุ่งผลิตสินค้าที่มีมาตรฐานอันแน่ชัด (Standardized Products) และไม่เน้นการผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย (Product Differentiation) ดังนั้น จึงไม่ต้องมีรายจ่ายในการโฆษณามากนัก ความข้อนี้นับว่าแตกต่างจาก MNCs จากโลกที่หนึ่ง

ผู้เขียนได้กล่าวถึงเหตุจูงใจที่ทำให้ TWMs เข้าไปลงทุนในต่างประเทศว่า เหตุจูงใจที่สำคัญที่สุด ก็คือ ความได้เปรียบในแหล่งที่ตั้ง (Location Advantage) ในประเทศเจ้าบ้าน เหตุจูงใจดังกล่าวนี้มิได้แตกต่างกันระหว่าง TWMs กับ MNCs จากโลกที่หนึ่ง ในสภาวการณ์ที่ TWMs กำลังสูญเสียตลาดสินค้าออก และกำลังพิจารณาเรื่องการลงทุนในต่างประเทศทดแทนการส่งออก TWMs มีทางเลือกอย่างน้อย 2 ทาง ทางที่หนึ่งได้แก่ การให้เช่าช่วงสิทธิในการผลิตแก่นายทุนท้องถิ่น ทางที่สอง ก็คือ TWMs เข้าไปลงทุนเอง แทนที่จะให้เช่าช่วงสิทธิในการผลิต ผู้เขียนอธิบายปรากฏการณ์นี้ว่า การลงทุนในต่างประเทศจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อประโยชน์สุทธิจากการตั้งสาขาในต่างประเทศมีมากกว่าการให้เช่าช่วงสิทธิในการผลิต การจัดตั้งสาขาทำให้ผลประโยชน์อันเกิดจากความได้เปรียบในการแข่งขันถูกเก็บกักไว้ภายในบริษัทนั้นเอง (Internalization) ไม่หกเรี่ยราด ออกนอกบริษัท

แม้ว่าเนื้อหาเกือบทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้จะเป็นเรื่องของหัตถอุตสาหกรรม แต่ผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงการลงทุนของ TWMs ในภาคบริการด้วย และจบลงด้วยการกล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลทั้งประเทศเจ้าของ TWMs และประเทศเจ้าบ้านที่ TWMs เข้าไปลงทุน ตลอดจนนโยบายของประเทศมหาอำนาจและสถาบันระหว่างประเทศที่มีต่อการลงทุนจากต่างประเทศ

จุดอ่อนสำคัญของหนังสือเล่มนี้ ดังที่ *Lindsey (1984)* ชี้ให้เห็นก็คือ ผู้เขียนมิได้นำเสนอข้อมูลที่รวบรวมมาได้อย่างเป็นระบบ ผู้อ่านจึงมิได้เห็นข้อมูลทั้งหมด โดยผู้เขียนเลือกเสนอข้อมูลในจุดที่ต้องการสนับสนุนข้อสรุปของตนเท่านั้น ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้จะมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับความเชื่อถือที่ผู้อ่านมีต่อตัวผู้เขียนเป็นสำคัญ ทั้ง *Lindsey (1984)* และ *Taniguchi (1985)* ต่างเห็นร่วมกันว่า จำนวนตัวอย่าง TWMs ที่ใช้ในการวิเคราะห์ในหนังสือเล่มนี้น้อยเกินกว่าที่จะให้ข้อสรุปทั่วไปได้ แม้จะมีการเปรียบเทียบพฤติกรรมของ TWMs ในลาตินอเมริกากับอาเซียน โดยผู้เขียนสรุปว่า TWMs ในภูมิภาคทั้งสองมิได้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันโดยพื้นฐาน แต่การเปรียบเทียบพฤติกรรมของ TWMs กับ MNCs จากโลกที่หนึ่งยังมิได้ให้ความสำคัญแก่ MNCs จากญี่ปุ่นเท่าที่ควร ท้ายที่สุดดังที่ *Jenkins (1986)* ชี้ให้เห็นข้อสรุปสำคัญๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มมีนี้ผู้ตั้งข้อก้งขาในเวลาต่อมา

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Chen, Edward K.Y. *Journal of Developing Areas*, Vol. 19, No. 3 (April 1985), pp. 427-429.

Lindsey, Charles W. *Pacific Affairs*, Vol. 57, No. 1 (Spring 1984), pp. 190-192.

Jenkins, Rhys. *Journal of Development Studies*, Vol. 22, No. 2 (January 1986), pp. 458-463.

Taniguchi, Koji. *The Developing Economies*, Vol. 23, No. 1 (March 1985), pp. 91-96.

The New Multinationals : The Spread of Third World Enterprises

Sanjaya Lall, *et.al.*

Chichester : John Wiley and Sons, 1983.

xv + 268 pages. $ 13.50

หนังสือเล่มนี้นำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม (TWMs) โดยประกอบด้วยเนื้อหา 6 บท บทที่หนึ่ง Sanjaya Lall ปูพื้นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่หนึ่งและของโลกที่สาม บทที่สองเป็นกรณีศึกษาบรรษัทระหว่างประเทศของอินเดีย ซึ่งนำเสนอโดย Sanjaya Lall บทที่สามเป็นกรณีศึกษาบรรษัทระหว่างประเทศของฮ่องกง ซึ่งนำเสนอโดย Edward K.Y. Chen บทที่สี่ว่าด้วยอาร์เจนตินา เขียนโดย Jorge Katz ร่วมกับ Bernado P. Kosacoff บทที่ห้าว่าด้วยบราซิลเขียนโดย Annibal V. Villela และบทที่สุดท้าย Sanjaya Lall ประมวลข้อสรุปและเสนอบทสังเคราะห์ว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศด้อยพัฒนาทั้ง 4 ประเทศดังกล่าวนี้

สาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า Lecraw-Wells Hypothesis มิได้เป็นจริงในทุกกรณี แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะออกสู่บรรณพิภพในปีเดียวกับหนังสือเรื่อง *Third World Multinationals : The Rise of Foreign Investment from Developing Countries* ของ Louis T.Wells, Jr. แต่เนื่องจาก Sanjaya Lall ได้รับต้นฉบับหนังสือของศาสตราจารย์เวลส์ก่อนตีพิมพ์ จึงมีโอกาสเปรียบเทียบผลการศึกษาของตนกับผลการศึกษาของศาสตราจารย์เวลส์ Lall ยอมรับว่า TWMs มีลักษณะบางประการแตกต่างจาก MNCs จากโลกที่หนึ่ง แต่ความแตกต่างนี้มีไม่มากเท่ากับที่ศาสตราจารย์เวลส์กล่าวถึง

ประการแรก แม้ว่า TWMs จะมีแนวโน้มที่จะใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้นและการประกอบการมีขนาดเล็ก แต่ความข้อนี้หาได้มีนัยว่า TWMs จะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มา ดัดแปลงเพื่อเพิ่มความเข้มข้นของการใช้แรงงาน (Labour Intensivity) และ/หรือลดระดับของเทคโนโลยี (technological down-scaling) กรณีศึกษาบางเรื่องพบว่า TWMs มิได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาดัดแปลง หากแต่นำเทคโนโลยีเก่าๆ มาดัดแปลง นอกจากนี้ การดัดแปลงเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความเข้มข้นในการใช้แรงงานหรือลดระดับของเทคโนโลยีมิใช่ปรากฏการณ์ที่พบมากนัก

ประการที่สอง ศาสตราจารย์เวลส์พบว่า TWMs พยายามปรับปรุงผลผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการในตลาดท้องถิ่น โดยมุ่งผลิตสินค้าที่มีมาตรฐานอันแน่ชัด (Standardized Products) และไม่เน้นการผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย (Product Differentiation) จึงไม่ต้องมีรายจ่ายในการโฆษณามากนัก ในประเด็นดังกล่าวนี้ Lall กลับพบว่า TWMs บางบริษัทนิยมผลิตสินค้าที่มีลักษณะหลากหลาย

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Esho, Hideki. *The Developing Economies*, Vol. 23, No. 1 (March 1985), pp. 88-91.

Jenkins, Rhys. *Journal of Development Studies*, Vol. 22, No. 2 (January 1986), pp. 458-463.

Kobrin, Stephen J. *Journal of Developing Areas*, Vol. 19, No. 3 (April 1985), pp. 436-438.

Pearce, Robert D. *Journal of Development Economics*, Vol. 19, No. 1-2 (September-October 1985), pp. 210-213.

Sorensen, George. *Third World Quarterly*, Vol. 7 No. 2 (April 1985), pp. 449-452.

Multinationals from Third World : Indian Firms Investing Abroad

Rajiv B. Lall

Delhi : Oxford University Press, 1986

100 pages. $ 12.95

หนังสือเล่มนี้เดิมเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ซึ่งเสนอต่อมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 2527 มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการลงทุนของบริษัทอินเดียในต่างประเทศ สาระสำคัญของหนังสือมีอยู่อย่างน้อย 2 ส่วน ส่วนแรกนำเสนออรรถาธิบายเกี่ยวกับบรรษัทระหว่างประเทศของประเทศโลกที่สาม โดยใช้บริษัทอินเดียเป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้ผู้เขียนพยายามอธิบายว่า เหตุใดบริษัทอินเดียจึงตัดสินใจไปลงทุนต่างประเทศ และอะไรเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้การลงทุนต่างประเทศดังกล่าวนี้ขยายตัว ผู้เขียนอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารบรรษัทระหว่างประเทศของอินเดีย 17 บริษัท (ทุกบริษัทมีสาขาในต่างประเทศอย่างน้อย 1 แห่ง) อีกทั้งยังใช้ข้อมูลระดับบริษัทจากงบดุลในการวิเคราะห์ โดยอาศัยวิธีการทางเศรษฐมิติเพื่อประเมินความได้เปรียบในการแข่งขันของบริษัทเหล่านี้ และเพื่อหาคำตอบว่า ในกรณีใดที่บริษัทควรจะทำการผลิตภายในประเทศ แล้วส่งสินค้าไปขายต่างประเทศ และในกรณีใดที่บริษัทควรจะตัดสินใจไปลงทุนต่างประเทศแทนการส่งออก ส่วนที่สองประเมินผลปฏิบัติการของบริษัทอินเดียเหล่านี้ โดยพิจารณาจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาล

Multinationals of the South : New Actors in the International Economy

Kushi M. Khan (ed.)

London : Frances Printer Publishers, 1986.

xi + 250 pages

บทความ 12 เรื่อง ซึ่งรวมตีพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ เดิมนำเสนอต่อการประชุมทางวิชาการ ซึ่งจัดโดย German Overseas Institute ร่วมกับ Volkswagen Foundation ในเดือนพฤศจิกายน 2528 เนื้อหาของหนังสืออาจจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นเนื้อหาภาคทฤษฎี (มี 2 บทความ) ส่วนที่สองกล่าวถึงการประกอบการของบรรษัทระหว่างประเทศของโลกที่สาม (TWMs) ทั้งในด้านการผลิต การเงิน และการค้าระหว่างประเทศ ประกอบด้วยบทความ 6 เรื่อง ส่วนที่สามเป็นกรณีศึกษาว่าด้วยบรรษัทระหว่างประเทศของอินเดียและประเทศกลุ่มอาหรับ เพื่อที่จะศึกษาดูว่า พฤติกรรมของ TWMs เป็นไปตามข้อสรุปทางทฤษฎีหรือไม่ ในส่วนนี้มีบทความอยู่เพียง 2 เรื่อง ส่วนที่สี่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง TWMs กับ MNCs จากโลกที่หนึ่ง และความสัมพันธ์ระหว่าง TWMs กับประเทศเจ้าบ้านที่ TWMs เข้าไปลงทุน ในส่วนนี้ประกอบด้วยบทความ 2 เรื่อง ทั้ง *Lall (1987)* และ *Cantwell (1988)* ต่างมีความเห็นร่วมกันว่า คุณภาพของบทความที่รวมตีพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้แตกต่างกันอย่างมาก บทความที่มีคุณภาพโดดเด่นในหนังสือนี้ ได้แก่ บทความของ John H. Dunnign เรื่อง “The Investment Development Cycle and Third World Multinationals” และบทความของ Louis T.Wells, Jr. เรื่อง “New and Old Multinationals : Competitors or Partners?” กล่าวโดยทั่วไปแล้ว บทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้มิได้แสดงถึงความก้าวหน้าทางวิชาการในเรื่องนี้มากนัก

บทความส่วนใหญ่ในหนังสือเล่มนี้อาศัยกรอบการวิเคราะห์ของศาสตราจารย์หลุยส์ เวลส์ (Louis T.Wells) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเรื่อง *Third World Multinationals : The Rise of Foreign Investment from Developing Countries* (1983) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่าการที่ TWMs ออกไปลงทุนในต่างประเทศก็เป็นเพราะว่า TWMs มีความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) บางประการที่เหนือว่า MNCs จากโลกที่หนึ่งและผู้ประกอบการในประเทศเจ้าบ้าน อุตสาหกรรมที่จะเข้าไปลงทุนมักจะเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตมากพอสมควรจนผลผลิตและเทคโนโลยีการผลิตมีลักษณะมาตรฐาน อันเป็นเหตุให้การแข่งขันในอุตสาหกรรมนั้นเป็นการแข่งขันด้านราคา (Price Competition) มากกว่าการทำให้สินค้ามีลักษณะหลากหลาย (Product Differentiation) ทำนบกีดขวางการเข้าไปแข่งขัน (Barriers to Entry) ในอุตสาหกรรมดังกล่าวจึงผ่อนคลายลง อันเป็นเหตุให้ TWMs สามารถเข้าแทรกตัวเข้าไปได้

บทความหลายเรื่องในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ TWMs เติบโตอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญมีอยู่อย่างน้อย 3 ประการคือ

ประการแรก ดังที่ J.H. Dunning ชี้ให้เห็น ระดับและแบบแผนการลงุทนในต่างประเทศของประเทศหนึ่งประเทศใดแปรผันไปตามลำดับขั้นของการพัฒนาในประเทศนั้นๆ เมื่อประเทศโลกที่สามบางประเทศเจริญรุดหน้า และมีการพัฒนาอุตสาหกรรมจนถึงระดับหนึ่ง ก็เริ่มมีการขยายพลังการผลิตไปสู่ภายนอกประเทศ การเติบโตของพลังการผลิตทางหัตถอุตสาหกรรมในประเทศด้อยพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่ในเวลาต่อมาเรียกกันว่า 'กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่' (NICs) มีส่วนสำคัญในการผลักดันการเติบโตของ TWMs

ประการที่สอง การเติบโตของ TWMs เป็นปฏิกริยาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการแบ่งงานกันทำระหว่าประเทศ (International Division of Labour)

ประการที่สาม การเติบโตของ TWMs เป็นการสนองตอบต่อการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแมนการนำเข้าของกลุ่มประเทศที่ด้อยพัฒนามากกว่า ดังที่ Louis T. Wells ชี้ให้เห็น ประเทศที่ TWMs เข้าไปลงทุนมักจะเป็นประเทศที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าประเทศเจ้าของ TWMs เมื่อประเทศที่เคยเป็นตลาดสินค้าออกเริ่มปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศอย่างรุนแรง ย่อมเป็นเหตุปัจจัยที่ผลักดันให้ TWMs เริ่มคิดที่จะไปลงทุนในต่างประเทศแทนการส่งออก ในทำนองเดียวกัน การขยายตัวของการกีดกันทางการค้ายุคใหม่ (New Protectionism) หลังวิกฤติการณ์น้ำมันปี 2516 มีส่วนผลักดันให้ TWMs เติบโตมากขึ้น

สาระสำคัญอีกส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพึ่งพิงตนเองร่วมกันระหว่างประเทศในโลกที่สาม (Collective self Reliance) ทั้งนี้โดยอาศัย TWMs Marjan Svetlicic เสนอให้ประเทศในโลกที่สามจัดตั้งวิสาหกิจที่มีการลงทุนร่วมกัน (Intra-LDC Joint Venture) ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาการขาดแคลนเงินทุน อีกทั้งยังได้ประโยชน์ในแง่ของการขยายตลาดและการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศด้อยพัฒนาด้วยกันเอง นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้การค้าระหว่างประเทศฝ่ายใต้ขยายตัวอีกด้วย อย่างไรก็ตาม *Lall (1987)* และ *Cantwell (1988)* มีความเห็นว่า ความพยายามที่จะให้กลุ่มประเทศโลกที่สามร่วมมือกันจัดตั้ง TWMs เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันนั้น เป็นเรื่องพ้นสมัยไปเสียแล้ว ทั้งนี้ไม่เพียงแต่ว่า ประเทศด้อยพัฒนาแต่ละประเทศต่างก็มีความเห็นแก่ตัวและมีปัญหาภายในประเทศอันจำเป็นแก่การแก้ไขแตกต่างกันเท่านั้น หากทว่ายังมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้ประโยชน์ที่จะได้รับจากยุทธศาสตร์การพึ่งพิงตนเองร่วมกันแตกต่างกันอีกด้วย บทความของ Reginald H. Green ในหนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศฝ่ายใต้ด้วยกันเอง หาได้หมายความว่าจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศด้อยพัฒนาทุกประเทศเสมอไป บางประเทศได้ประโยชน์มาก บางประเทศได้ประโยชน์น้อย และบางประเทศต้องเสียประโยชน์

บทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ดู

Cantwell, John. *Journal of Development Studies*, Vol. 24, No. 3 (April 1988), pp. 437-440.

Komoda, Fumio. *The Developing Economies*, Vol. 25, No. 3 (September 1987), pp. 281-284.

Lall, Sanjaya. *Finance and Development*, Vol. 24, No. 3 (September 1987), p. 51.

Tandon, Rameshwar. *Kyklos*, Vol. 41, Fasc 3 (1988), pp. 531-533.

THE NEW PALGRAVE :
A DICTIONARY OF ECONOMICS

The New Palgrave : A Dictionary of Economics

Edited by John Eatwell, Murray Milgate and Peter Newman

London : Macmillan, 1987.

Volume I A to D, 949 pp.

Volume II E to J, 1,044 pp.

Volume III K to P, 1,185 pp.

Volume IV Q to Z, 1,025 pp.

ในบรรดาพจนานุกรมศัพท์วิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ที่ปรากฏสู่บรรณพิภพเมื่อเกือบศตวรรษมาแล้ว ฉบับที่โดดเด่นที่สุดก็คือ *Dictionary of Political Economy* ซึ่งจัดทำโดยโรเบิร์ต แฮร์รี่ อินกลิส พาลเกรฟ (Robert Harry Inglis Palgrave, 1827-1919)

อินกลิส พาลเกรฟ เป็นบุตรคนที่สามในจำนวนบุตร 4 คนของฟรานซิส พาลเกรฟ (Francis Palgrave) และเอลิซาเบธ เทอร์เนอร์ (Elizabeth Turner) พี่ชายคนที่สองของอินกลิส พาลเกรฟ ซึ่งมีนามว่า วิลเลียม กิฟฟอร์ด พาลเกรฟ (William Gifford Palgrave, 1826-1888) เคยเข้ามาประจำอยู่สถานทูตอังกฤษในกรุงเทพฯในปี 1879 อินกลิส พาลเกรฟ มิได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการมากนัก เพียงอายุ 16 ปี ก็ออกไปฝึกงานกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์ พร้อมๆกับศึกษาเศรษฐศาสตร์จากหนังสือ *Wealth of Nations* ของอาดัม สมิธ (Adam Smith) ด้วยตนเอง ในปี 1870 พาลเกรฟได้รับรางวัล Taylor Prize จากสมาคมสถิติแห่งอังกฤษจากการประกวดเรียงความเรื่องภาษีท้องถิ่นในอังกฤษและไอร์แลนด์ หลังจากนั้นจึงมีงานวิชาการปรากฏสู่บรรณพิภพมากขึ้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องการเงินการธนาคาร พาลเกรฟดำรงตำแหน่งบรรณาธิการนิตยสาร *The Economist* ระหว่างปี 1877-1883 จนในที่สุดได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกแห่งราชสมาคม (Fellow of the Royal Society) ในปี 1882 ทั้งนี้ด้วยการสนับสนุนจากวิลเลียม สแตนลีย์ เจวอนส์ (William Stanley Jevons) (*Milgate, 1987b*)

Dictionary of Political Economy ของพาลเกรฟ จัดพิมพ์รวมเป็น 3 เล่ม ในปี 1894, 1896 และ 1899 หากจะกล่าวให้ถูกต้องต่อข้อเท็จจริงแล้ว พจนานุกรมฉบับนี้ได้ตีพิมพ์

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2532) หน้า 169-175

มาก่อนปี 1894 โดยได้เริ่มตีพิมพ์เป็นตอนสั้นๆ ตั้งแต่ปี 1891 และเพิ่งจะตีพิมพ์เสร็จสิ้นสมบูรณ์ในปี 1908 กินเวลารวมทั้งสิ้น 17 ปี โดยในระหว่างนั้นมีการแก้ไขเพิ่มเติมต้นฉบับเป็นครั้งคราว พจนานุกรมฉบับของพาลเกรฟมีลักษณะเป็นสารานุกรมมากกว่าพจนานุกรม ศัพท์หรือวลีที่ประมวลไว้ในพจนานุกรมฉบับนี้อาจจำแนกเป็น 3 ประเภท ประเภทแรกได้แก่ ศัพท์วิชาการ แนวความคิด และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ซึ่งพยายามนำเสนออรรถาธิบายเพื่อแสดงถึงสถานะแห่งความรู้ในเรื่องนั้นๆในขณะนั้น ประเภทที่สองได้แก่ ศัพท์หรือวลีเกี่ยวกับสถาบันทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และประเภทที่สามได้แก่ ชีวประวัติและผลงานของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจว่า พาลเกรฟได้รับความช่วยเหลือจากนักเศรษฐศาสตร์บางท่านในการช่วยประมวลศัพท์และวลีเหล่านี้ ทั้งพาลเกรฟก็มิได้เป็นผู้เขียนคำอธิบายศัพท์และวลีที่เลือกสรรทั้งหมด หากแต่มอบหมายให้นักเศรษฐศาสตร์ผู้ชำนาญการในเรื่องนั้นๆ เป็นผู้เขียน โดยให้แสดงทัศนะได้อย่างเต็มที่ พจนานุกรมฉบับนี้จึงเป็นผลงานร่วมกันของนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยโดยมีพาลเกรฟเป็นผู้ประสานงาน ตัวอย่าง เช่น เอ็ดจ์เวิร์ธ (F.J.Y. Edgeworth) ได้ช่วยเขียนคำอธิบาย 77 รายการในเล่มแรก 38 รายการในเล่มที่สอง และ 17 รายการในเล่มที่สาม (*Milgate, 1987c*)

วงวิชาการเศรษฐศาสตร์ได้ต้อนรับพจนานุกรมฉบับพาลเกรฟด้วยดี การต้อนรับดังกล่าวนี้เห็นได้จากการที่นักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยได้ร่วมมือในการช่วยเขียน กระนั้นก็ตามมีนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีทัศนะเชิงลบต่อพจนานุกรมฉบับนี้ นั่นก็คือ เอ็ดวิน เซลิกแมน (Edwin Robert Anderson Seligman) และอัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) เซลิกแมนเป็นบรรณาธิการผู้จัดทำ *Encyclopedia of the Social Science* ในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม พจนานุกรมฉบับพาลเกรฟประสบความล้มเหลวทางด้านการตลาดเกือบโดยสิ้นเชิง ซึ่งสร้างความผิดหวังแก่พาลเกรฟอย่างยิ่ง

หลังจากที่พาลเกรฟถึงแก่กรรมในปี 1919 พจนานุกรมฉบับพาลเกรฟได้มีการสังคายนาครั้งใหญ่ภายใต้การกำกับของเฮนรี่ ฮิกส์ (Henry Higgs, 1864-1940) ฮิกส์ดำรงตำแหน่งเลขาธิการราชสมาคมทางเศรษฐศาสตร์แห่งสหราชอาณาจักร (Royal Economic Society) ระหว่างปี 1892-1905 และเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *Economic Journal* (ผู้ช่วยของ F.J.Y. Edgeworth) ระหว่างปี 1896-1905 ฮิกส์มีส่วนช่วยเขียนคำอธิบายในพจนานุกรมฉบับพาลเกรฟรวม 19 รายการ พจนานุกรมฉบับพาลเกรฟที่ฮิกส์ทำหน้าที่บรรณาธิการปรากฏสู่บรรณพิภพระหว่างปี 1923-1926 ซึ่งแยกพิมพ์เป็น 3 เล่ม โดยใช้ชื่อว่า *Palgrave's Dictionary of Political Economy (Milgate, 1987a)*

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สำนักพิมพ์ต่างๆพากันจัดพิมพ์พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ออกจำหน่ายจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีเฉพาะ *Greenwald (1982)* เท่านั้นที่พยายามเลียนแบบพจนานุกรมฉบับพาลเกรฟ แต่ขอบข่ายของงานแคบกว่าเป็นอันมาก จวบจนกระทั่งสำนักพิมพ์แมกมิลแลนติดต่อทาบทามจอห์น อีตเวลล์ (John Eatwell) แห่งวิทยาลัยตรีนิติ (Trinity

College) มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ให้ดำเนินการจัดทำพจนานุกรมเศรษฐศาสตร์ และอีตเวลล์เสนอให้จัดทำในแนวของพจนานุกรมฉบับพาลเกรฟ เมื่อเป็นที่ตกลงกัน โครงการนี้จึงเริ่มต้นในปี 1982 อีตเวลล์ได้ดึงเมอร์เรย์ มิลเกต (Murray Milgate) แห่งมหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทมาร่วมกองบรรณาธิการ แล้วจัดตั้งสำนักงานขึ้น 2 แห่ง ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และมหาวิทยาลัยจอห์นส์ ฮอปกินส์ โดยใช้เลขานุการเพียงแห่งละคน จากนั้นจึงดำเนินการเลือกศัพท์ วลี และชื่อนักเศรษฐศาสตร์ที่จะบรรจุไว้ในพจนานุกรม รายการที่ปรากฏในที่สุดมีจำนวนเกือบถึง 2,000 รายการ ในจำนวนนี้เป็นชีวประวัตินักเศรษฐศาสตร์มากกว่า 700 รายการ ซึ่งครอบคลุมนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยคนสำคัญ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกว่าจะต้องมีอายุ 70 ปี ก่อนวันที่ 1 มกราคม 2529 ความแตกต่างระหว่าง *The New Palgrave* กับพจนานุกรมฉบับพาลเกรฟดั้งเดิมก็คือ *The New Palgrave* มิได้รวมรายการที่เน้นเรื่องเกี่ยวกับสถาบันเศรษฐกิจหรือข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจ เพราะรายการลักษณะนี้ล้าสมัยได้รวดเร็ว ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญของพจนานุกรมพาลเกรฟฉบับดั้งเดิม

เมื่อกระบวนการเลือกศัพท์เสร็จสิ้นลงแล้ว ก็มาถึงกระบวนการเลือกผู้เขียน อีตเวลล์และสหายได้คัดเลือกนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำ 100 คน ซึ่งมีผู้ตอบรับที่จะร่วมเขียนถึง 81 คน หลายคนรู้จักพจนานุกรมฉบับพาลเกรฟมาก่อน จากนั้นจึงคัดเลือกนักเศรษฐศาสตร์รุ่นหนุ่มสาวซึ่งเป็นดาวรุ่งในวงวิชาการ ท้ายที่สุดปรากฏว่ามีผู้ร่วมเขียนใน *The New Palgrave* มากกว่า 900 คน ซึ่งมีทั้งนักเศรษฐศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ นักปรัชญา นักคณิตศาสตร์ และนักสถิติ ในจำนวนนี้เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบลถึง 11 คน ผลงานที่ปรากฏก็คือ พจนานุกรมรวม 4 เล่ม ซึ่งมีความยาว 4,103 หน้า และมีความจุกว่า 4 ล้านคำ (*Bartel, 1988*)

ผู้ที่ร่วมเขียนใน *The New Palgrave* ไม่เพียงแต่จะประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำต่างวัยกันเท่านั้น หากยังประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ต่างอุดมการณ์กันอีกด้วย ผู้ร่วมเขียนจึงมีทั้งนักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายขวา ดังเช่นมิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) และเจมส์ บูคานัน (James M. Buchanan) ฝ่ายเสรีนิยม ดังเช่นพอล แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) และเจมส์ โทบิน (James Tobin) และฝ่ายซ้าย ดังเช่นซามีร์ อามิน (Samir Amin) อิมมานูเอล วอลเลอร์สไตน์ (Immanuel Wallerstein) และอเล็ก เนิฟ (Alec Nove) ผู้เขียนแต่ละท่านมีเสรีภาพในการแสดงจุดยืนทางวิชาการของตนอย่างเต็มที่ นักเศรษฐศาสตร์การเงินนิยม (monetarist) ไม่จำต้องรอมชอมกับนักเศรษฐศาสตร์การคลังนิยม (fiscalist) แต่ผู้อ่านจะได้รับฟังทัศนะของทั้งสองฝ่ายในพจนานุกรมฉบับนี้ ท้ายคำอธิบายศัพท์หรือวลีแต่ละรายการจะมีบรรณานุกรมงานวิชาการชิ้นสำคัญ ซึ่งผู้อ่านสามารถติดตามศึกษาต่อไปได้

The New Palgrave เป็นขุมปัญญาสำคัญสำหรับนักเศรษฐศาสตร์ ผู้อ่านสามารถติดตามพัฒนาการของศัพท์หรือแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ โดยใช้เวลาอันสั้น โดยมีผู้เขียนเป็นผู้ชำนาญพิเศษในเรื่องนั้นๆ อาทิเช่น

- Arrow's Theorem เขียนโดย Kenneth J. Arrow
- Constitutional Economics เขียนโดย James M. Buchanan
- Quantity Theory of Money เขียนโดย Milton Friedman
- Bounded Rationality เขียนโดย Herbert A. Simon
- Competition เขียนโดย George J. Stigler
- Matrix Multiplier เขียนโดย J.R.N. Stone
- Targets and Instrument เขียนโดย Jan Tinbergen
- Financial Intermediaries เขียนโดย James Tobin
- Existence of General Equilibrium เขียนโดย Gerard Debreu
- Sraffian Economics เขียนโดย Paul A. Samuelson
- Planned Economy เขียนโดย Alec Nove
- Monetarism เขียนโดย Phillip Cagan
- Purchasing Power Parity เขียนโดย Rudiger Dornbusch
- Effective Protection เขียนโดย Max Corden

ฯลฯ

นอกจากนี้ ผู้อ่านยังสามารถตรวจค้นชีวประวัติและผลงานของนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญได้อีกด้วย *The New Palgrave* จึงเป็นหนังสืออ้างอิงที่ครูบาอาจารย์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สามารถใช้ค้นคว้าสำหรับการเตรียมการสอนได้อย่างดียิ่ง เพราะคำอธิบายศัพท์และวลีแต่ละรายการแสดงให้เห็นถึงสถานะแห่งความรู้ในปัจจุบัน เนื้อหาที่ปรากฏใน *The New Palgrave* เมื่อเทียบกับพจนานุกรมพาลเกรฟฉบับดั้งเดิมจึงสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าของวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ในรอบ 80 ปีที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า *The New Palgrave* จะได้รับการต้อนรับจากวงวิชาการอย่างดียิ่ง ดังจะเห็นได้จากเสียงแซ่ซ้องที่ปรากฏในวารสารวิชาการต่างๆ แต่ *The New Palgrave* ก็มีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนอันก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อยู่ไม่น้อย ข้อบกพร่องที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก พจนานุกรมฉบับนี้ละเลยการบรรจุเนื้อหาของเศรษฐศาสตร์ในส่วนที่เป็นผลการศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical studies) ทั้งๆ ที่ความก้าวหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่งของศาสตร์แขนงนี้เกิดจากการศึกษาข้อเท็จจริงในมนุษยโลก ความก้าวหน้าของเศรษฐศาสตร์หาได้เกิด

จากพัฒนาการของแนวความคิดและทฤษฎีเพียงโสดเดียวไม่ การละเลยเนื้อหาของเศรษฐศาสตร์ในส่วนที่เป็นผลการศึกษาเชิงประจักษ์ จึงนับเป็นข้อบกพร่องสำคัญของพจนานุกรมฉบับนี้

ประการที่สอง ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์หลายต่อหลายท่าน ศัพท์และวลีที่เลือกบรรจุไว้ใน *The New Palgrave* ยังครอบคลุมเนื้อหาของเศรษฐศาสตร์ได้ไม่หมด และมิได้สะท้อนถึงความสำคัญของสำนักความคิดต่างๆ อย่างเหมาะสม ในประเด็นดังกล่าวนี้ *Stigler (1988)* มีความเห็นว่า พจนานุกรมฉบับนี้นำเสนอศัพท์และวลีที่เป็นแนวความคิดของ Marxian Economics และ Sraffian Economics มากเกินไป ทั้งๆที่สำนักความคิดดังกล่าวนี้เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในชุมชนวิชาการเศรษฐศาสตร์ของโลก ข้อที่น่าสังเกตก็คือ บรรดาศัพท์หรือวลีที่เป็นแนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก จะมีอรรถาธิบายที่เขียนโดยนักเศรษฐศาสตร์ในสังกัดสำนักมาร์กซิสม์เกือบทั้งหมด การเลือกศัพท์และการกำหนดตัวผู้เขียนจึงสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์และความคิดของผู้ที่เป็นบรรณาธิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจอห์น อีตเวลล์ อย่างเด่นชัด เมื่อสำรวจดูศัพท์และวลีที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับนี้ *Buchanan (1988)* มีความเห็นว่า การนำเสนอความคิดและทฤษฎีของสำนักความคิด Public Choice มีน้อยเกินไป โดยมีศัพท์และวลีที่มาจากสำนักความคิดนี้เพียง 6 รายการ ได้แก่

- Constitutional Economics เขียนโดย James M. Buchanan
- Voting เขียนโดย Nicholas Miller
- Bureaucracy เขียนโดย Mancur Olson
- Collective Action เขียนโดย Mancur Olson
- Public Choice เขียนโดย Gordon Tullock
- Rent Seeking เขียนโดย Gordon Tullock

ศัพท์และวลีที่ขาดหายไปอย่างน่าสังเกต ได้แก่ agenda control, cyclical majorities, single-peaked preferences, median voter theorem, Wicksellian unanimity, rational ignorance, paradox of voting เป็นต้น *Stigler (1988)* ก็มีความเห็นทำนองเดียวกัน เมื่อสำรวจศัพท์และวลีทางเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่บรรจุในพจนานุกรมฉบับนี้ และพบว่ามีแนวความคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคจำนวนมากมิได้บรรจุไว้ในหนังสือชุดนี้

ประการที่สาม เนื่องจากบรรณาธิการให้ผู้เขียนแต่ละรายการมีเสรีภาพในการเขียนอย่างเต็มที่ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ อรรถาธิบายรายาการต่างๆมิได้มีแบบแผนเดียวกัน ความลุ่มลึกของอรรถาธิบายแต่ละรายการแตกต่างกันมาก อรรถาธิบายบางรายการไม่สามารถนำเสนอข้อความรู้ตามสถานะทางวิชาการปัจจุบันสมดังเจตนารมณ์ของการจัดทำพจนานุกรมชุดนี้ บางรายการใช้คณิตศาสตร์ชั้นสูงในการอธิบาย ซึ่งคนที่อ่านรู้เรื่องจะมีก็เฉพาะแต่ผู้ชำนัญพิเศษเฉพาะเรื่อง

เท่านั้น นอกจากนี้ ความซ้ำซ้อนของเนื้อหาระหว่างอรรถาธิบายรายการต่างๆปรากฏให้เห็นเป็นอันมาก ข้อวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้ปรากฏอย่างชัดเจนใน *Nowzad (1988)* และ *Stigler (1988)*

ประการที่สี่ พจนานุกรมฉบับนี้ได้รวมรายชื่อนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญร่วมสมัย โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีอายุ 70 ปีก่อนวันที่ 1 มกราคม 2529 *Stigler (1988)* มีความเห็นว่า บรรดาผู้ที่ได้รับเชิญให้เป็นผู้เขียนชีวประวัติและผลงานของนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยล้วนแล้วแต่เป็นสาวกหรือผู้ที่ชื่นชมนักเศรษฐศาสตร์ท่านนั้นๆ เนื้อหาที่เขียนจึงมีสีสันไปในทางยกยอปอปั้น และมิได้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์มากเท่าที่ควร

แม้จะมีข้อบกพร่องดังที่พรรณนาข้างต้นนี้ แต่ข้อที่นักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยยอมรับร่วมกันก็คือ *The New Palgrave* ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อวงวิชาการเศรษฐศาสตร์อย่างมิอาจปฏิเสธได้

ท่านเป็น Bastard Keynesian หรือไม่? โปรดดู *Eatwell, Milgate and Newman (1987 : Volume I, 203-204)*

บรรณานุกรม

Bartel, Richard D. "Interview : John Eatwell," *Challenge*, Vol. 31, No. 2 (March-April 1988), pp. 16-22.

Buchanan, James M. "Public Choice is New, Neglible and Beyond Mainstream Economics", *Public Choice*, Vol. 59 (1988), pp. 291-298.

Eatwell, John; Murray Milgate, and Peter Newman (eds.). *The New Palgrave : A Dictionary of Economics.* Four Volumes. London : Macmillan, 1987.

Greenwald, Douglas (ed.). *Encyclopedia of Economics*. New York : McGraw-Hill, 1982.

Milgate, Murray (1987a). "Henry Higgs (1864-1940)," in *Eatwell, Milgate and Newman (1987 : Volume II, 653-654)*.

Milgate, Murray (1987b). "Robert Harry Inglis Palgrave (1872-1919)," in *Eatwell, Milgate and Newman (1987 : Volume III, 789-791)*.

Milgate, Murray (1987c). "Palgrave's Dictionary of Political Economy", in *Eatwell, Milgate and Newman (1987 : Volume III, 791-792)*.

Nowzad, Bahram. "A Rich Mine for Economists," *Finance and Development*. Vol. 25, No. 2 (June 1988), pp. 48-49.

Stigler, George J. "Palgrave's Dictionary of Economics", *Journal of Economic Literature*, Vol. 24, No. 4 (December 1988), pp. 1727-1736.

พอล แซมมวลสัน กับตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น

ศาสตราจารย์พอล แอนโธนี แซมมวลสัน (Paul Anthony Smauelson, 1915-) ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ในปี 2513 ตลอดชีวิตทางวิชาการอันยาวนาน แซมมวลสันมีบทบาทในการผลิตงานวิชาการอันถือเป็นงานบุกเบิกในสาขาต่างๆของวิชาเศรษฐศาสตร์ ตั้งแต่เศรษฐศาสตร์การคลังไปจนถึงเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ในบรรดางานวิชาการเหล่านี้ ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นนับเป็นงานที่สร้างผลกระทบอันกว้างไกลและลุ่มลึก ไม่แพ้งานวิชาการอื่นๆ

Economics : An Introductory Analysis ปรากฏสู่โลกวิชาการครั้งแรกในปี 2491 นับจนถึงปี 2541 ก็มีอายุ 50 ขวบปี นับเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นที่มีอายุยืนยาวที่สุดในโลกปัจจุบัน ตลอดช่วงเวลา 50 ขวบปีเศษที่ผ่านมานี้ ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นเล่มนี้ขายไปแล้วกว่า 4 ล้านเล่ม โดยที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมและจัดพิมพ์ใหม่รวม 15 ครั้ง (รวมฉบับพิมพ์ครั้งแรกด้วย) นับ ตั้งแต่ฉบับการพิมพ์ครั้งที่ 12 ในปี 2528 เป็นต้นมา ศาสตราจารย์วิลเลียม นอร์ดอส (William D. Nordhaus) แห่งมหาวิทยาลัยเยล ปรากฏชื่อเป็นผู้ร่วมเขียน และบัดนี้มีผู้แปลตำราเล่มนี้ออกเป็นภาษาต่างๆ รวม 41 ภาษา ฉบับภาษาไทยแปลโดยศาสตราจารย์ ดร.เดือน บุนนาค

ในทศวรรษ 2450 ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นที่ใช้เรียนใช้สอนในมหาวิทยาลัยอเมริกัน ที่สำคัญมีอยู่เพียง 2 เล่ม เล่มแรกก็คือ *Principles of Economics* (1911) ของแฟรงก์ ทอสซิก (Frank W. Taussig) เล่มที่สองก็คือ *Elementary Principles of Economics* (1911) ของเออร์วิง ฟิลเชอร์ (Irving Fisher)

ในทศวรรษ 2460 เกือบไม่มีผู้เขียนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นขึ้นใหม่ แม้ในทศวรรษต่อมา จะมีตำราดังเช่น *Modern Economic Society* (1931) ของ Sumner H. Slichter รวมตลอดจนการนำตำราเก่ามาแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ดังเช่น *Economic Principles : Problems and Policies* (1921 ; 1936) ของ William H. Kiekhoffer และ *Outlines of Economics* (1893 ; 1938) ของ Richard T. Ely ตำราเหล่านี้มักมีเนื้อหาล้าสมัย ตามไม่ทันความก้าวหน้าทางวิชาการ และบางเล่มมิได้มีเนื้อหาที่เป็นเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ เล่มที่มีเนื้อหาค่อนข้างทันสมัยได้แก่ *Principles of Economics* (1938) ของ F.B. Garver and Alvin Hansen

---

ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *Corporate Thailand* ฉบับเดือนธันวาคม 2541

การขาดแคลนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นที่มีเนื้อหาทันสมัยจึงเป็นปัญหาในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในทศวรรษ 2480 แซมมวลสันเล่าว่า เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง แซมมวลสันกลับจากการทำงานรับใช้ชาติในห้องทดลอง Radiation Lab คืนสู่ M.I.T. ในปี 2488 วันหนึ่ง ราล์ฟ ฟรีแมน (Ralph Freeman) หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ ขอให้เขาเขียนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นภายในกำหนดเวลา 1-2 ภาคการศึกษา โดยในระหว่างนั้นภาระงานสอนจะลดลงเหลือเพียงครึ่งเดียว ในเวลานั้น M.I.T. มีนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งที่ถูกบังคับให้เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ถึงปีละ 800 คน แต่ไม่มีตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นที่ดึงดูดความสนใจของนักศึกษา ข้อเสนอในการเขียนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นจึงเป็นสิ่งท้าทายสำหรับแซมมวลสัน ในเวลานั้นแซมมวลสันกำลังแก้ไขวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเพื่อจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ซึ่งต่อมาก็คือ *Foundations of Economic Analysis* (1947) อันเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์ที่ทรงอิทธิพลในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

เมื่อแซมมวลสันตอบรับที่จะเขียนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นนั้น เขาเป็น Keynesian กล่าวคือ ยอมรับแนวการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์มหภาคของจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes, 1883-1946) ดังที่ปรากฏใน *The General Theory of Employment, Interest, and Money* (1936) แล้ว ดังนั้น จึงเป็นธรรมชาติที่แซมมวลสันจะต้องนำเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ (Keynesian Economics) มาเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของตำรา

แซมมวลสันสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยชิคาโกในปี 2478 และระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในปี 2484 ช่วงเวลาที่แซมมวลสันศึกษาที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดนี้เอง เศรษฐศาสตร์แบบเคนส์กำลังลงเสาปักหลักที่นั่น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นฐานที่มั่นของเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ในสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่สำนักเคนส์ต้องการโค่นสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกและนีโอคลาสสิกในทางวิชาการ ปฏิกิริยาจากผู้ที่ยึดมั่นถือมั่นในความรู้เศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมจึงค่อนข้างรุนแรง ยิ่งเศรษฐทรรศน์แบบเคนส์สนับสนุนให้รัฐบาลเข้าไปมีบทบาทในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจด้วยแล้ว ยิ่งเป็นการเปิดช่องให้มีการโจมตีว่าสำนักเคนส์ต้องการโค่นล้มระบบทุนนิยม จนถึงกับมีการชกใต้เข็มขัดว่า Keynesianism มีความหมายเท่ากับ Marxism และ Communism การโจมตีในลักษณะนี้มีมาก่อนที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว และทวีความรุนแรงภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อลัทธิแม็คคาร์ธี (McCarthyism) ทรงอิทธิพลทางการเมืองในสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 2490 นักเศรษฐศาสตร์ที่ถือตนเป็นสาวกของเคนส์บางคนถูก ‘ตามล่า’ และถูกกล่าวหาว่า ประกอบกิจการอัน ‘ไม่เป็นอเมริกัน’ (Un-american Activities)

แซมมวลสันตระหนักดีถึงบรรยากาศการต่อต้านสำนักเคนส์ ด้วยเหตุดังนั้นจึงใช้ความระมัดระวังในการผนวกเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของตำรา ในเวลานั้น

แซมมวลสันมิได้รับทราบว่า มีคนเขียนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นตามแนวทางของสำนักเคนส์อยู่ก่อนแล้ว กว่าจะได้เห็นตำราเล่มนั้น ก็เป็นเวลาที่ตำราที่เขาเขียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว

The Elements of Economics (1947) เป็นตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นเล่มแรกที่เดินตามแนวทางสำนักเคนส์ ศาสตราจารย์ลอรี ทาร์ชิส (Lorie Tarshis, 1911-1993) ผู้เขียนตำราเล่มนี้เป็นชาวคานาดา สำเร็จปริญญาตรีจาก University of Toronto ในปี 2474 แล้วไปศึกษาต่อยังมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์จนจบปริญญาเอกในปี 2482 ทาร์ชิสเป็นลูกศิษย์ของเคนส์โดยตรง และได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วม Political Economy Club ของเคนส์ด้วย เมื่อสำเร็จการศึกษา ทาร์ชิสดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ณ Tufts University ในปี 2479 และมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่เศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ในสหรัฐอเมริกา หลังครามโลกครั้งที่สอง ทาร์ชิสซ้ายไปอยู่ Stanford University ในปี 2489 จวบจนปี 2514 จึงคืนสู่คานาดาซึ่งเป็นปิตุภูมิมาตุคาม

ทาร์ชิสเขียน *The Elements of Economics* (1947) หลังจากกลับจากปฏิบัติหน้าที่ในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีเจตนารมณ์จะเผยแพร่เศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ เขาเริ่มเขียนตำราเล่มนี้ในฤดูหนาวปี 2488/2489 และทำสัญญาการพิมพ์ในฤดูใบไม้ผลิปี 2489 เมื่อเขาย้ายไปอยู่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด สำนักพิมพ์ Houghton-Mifflin เป็นผู้จัดพิมพ์

The Elements of Economics (1947) มีเนื้อหาเศรษฐศาสตร์มหภาคพอๆกับเศรษฐศาสตร์จุลภาค สองภาคแรกว่าด้วยเศรษฐศาสตร์จุลภาค ภาคที่สามว่าด้วยการเงินและการธนาคาร และภาคที่สี่ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นเล่มนี้ประสบความสำเร็จในการจำนหน่ายในปีแรก มหาวิทยาลัยต่างๆพากันต้อนรับตำราเล่มนี้ เนื่องจากมีเนื้อหาทันสมัยและก้าวตามความก้าวหน้าทางวิชาการ แซมมวลสันเองก็ยอมรับว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นที่ดีมาก และหากออกสู่โลกวิชาการก่อนหน้านี้ แซมมวลสันอาจใช้เวลาในการพัฒนาคณิตเศรษฐศาสตร์ (Mathematical Economics) แทนที่จะใช้เวลาไปในการเขียนตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น

The Elements of Economics (1947) ขายดีเพียงปีแรก ในปีต่อมายอดขายตกต่ำเนื่องจากมีการต่อต้านตำราเล่มนี้อย่างเป็นขบวนการ มีทั้งโทรศัพท์และใบปลิว กล่าวหาว่า ตำราเล่มนี้เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสม์ และมีขบวนการกดดันให้มหาวิทยาลัยต่างๆ เลิกใช้ตำราเล่มนี้

Economics : An Introductory Analysis (1948) ของแซมมวลสันออกตามหลัง *The Elements of Economics* (1947) ของทาร์ชิสเพียงปีเดียว เนื้อหาของตำราเรียงลำดับจากเศรษฐศาสตร์มหภาคไปสู่เศรษฐศาสตร์จุลภาค นับเป็นการปฏิวัติการเขียนตำราเศรษฐศาสตร์อันเป็นแบบอย่างของตำราเศรษฐศาสตร์เล่มต่อๆมา แซมมวลสันไม่เพียงแต่จะผนวกเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์เข้าไปในตำรา และแยกแยะเนื้อหาส่วนที่เป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาคและมหภาคออกจากกันโดยชัดเจนเท่านั้น หากทว่ายังใช้กราฟและสถิติประกอบอรรถาธิบายอย่างชัดเจนอีกด้วย

กราฟหลายต่อหลายรูปเป็นผลผลิตของแซมมวลสันที่มีการใช้ต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เส้น 45^0 C+O+G นับเป็นนวัตกรรมสำคัญที่เกิดจากมันสมองของแซมมวลสันโดยแท้

Economics : An Introductory Analysis (1948) ถูกโจมตีจากขบวนการฝ่ายขวาดุจเดียวกับ *The Elements of Economics* (1947) แต่แซมมวลสันเผชิญแรงกดดันไม่มากเท่าทาร์ชิส เพราะแซมมวลสันตั้งการ์ดเตรียมรับมือตั้งแต่ต้น การเขียนตำราเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ช่วยบรรเทาแรงกดดันอันเป็นการช่วยดับไฟแต่ต้นลม กระนั้นก็ตาม ศิษย์เก่าของ M.I.T. บางคนพยายามเล่นงานแซมมวลสันถึงขั้นที่จะเซ็นเซอร์ต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ จนศาสตราจารย์คาร์ล คอมป์ตัน (Karl Compton) ประธาน (อธิการบดี) M.I.T. ต้องออกแถลงการณ์ว่า หากมีการเซ็นเซอร์งานวิชาการของอาจารย์ M.I.T. คอมป์ตันจะลาออกจากตำแหน่งประธาน

Economics : An Introductory Analysis (1948) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น *Economics* เฉยๆ ผ่านร้อนผ่านหนาวมาเป็นเวลา 50 ขวบปี พัฒนาการของเนื้อหาตำราเล่มนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของวิชาเศรษฐศาสตร์ในรอบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมานี้ แม้ว่าแซมมวลสันจะกล่าวในฉบับการตีพิมพ์แรกๆว่า ตำราเล่มนี้มิได้มีเป้าประสงค์ที่จะสื่อความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์สำนักหนึ่งสำนักใดโดยเฉพาะ แต่เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เนื้อหาในสัดส่วนสำคัญเป็นแนวความคิดของสำนักเคนส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชี้ให้เห็นความล้มเหลวของกลไกตลาดในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความจำเป็นที่รัฐบาลต้องแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้

ศาสตราจารย์มาร์ก สกูเสน (Mark Skousen) แห่ง Rollins College ศึกษาเนื้อหาในตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของแซมมวลสันตั้งแต่ฉบับแรก และให้ความเห็นว่า จุดเน้นในตำราเล่มนี้แปรเปลี่ยนไปในช่วงเวลา 50 ปีที่ผ่านมานี้ ในการอ่านฉบับการตีพิมพ์แรกๆ นักศึกษาอาจหลงเข้าใจผิดว่า สำนักเคนส์กลายเป็นสำนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักไปแล้ว แท้ที่จริงแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ แม้ในทศวรรษ 2490 การต่อต้านเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ยังคงดำรงอยู่ ทั้งในแวดวงในและนอกมหาวิทยาลัยอเมริกัน ในฉบับการตีพิมพ์ครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2501) แซมมวลสันเขียนในตำราว่า นักเศรษฐศาสตร์อเมริกัน 90% เลิกถกเถียงกันว่า ใครเป็นหรือไม่เป็นสาวกของเคนส์ เพราะวงวิชาการเศรษฐศาสตร์อเมริกันมีการพัฒนาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ด้วยการผสมผสานแนวความคิดของสำนักเคนส์เข้ากับสำนักคลาสสิกและสีโอคลาสสิก กลายเป็น Neoclassical Synthesis of Keynesianism ซึ่งศาสตราจารย์โจน โรบินสัน (Joan Robinson) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ศิษย์ก้นกุฏิของเคนส์ตีตราว่า *Bastard Keynesianism*

ศาสตราจารย์สกูเสนกล่าวว่า ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของแซมมวลสันมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่เศรษฐทรรรศน์ต่อต้านการออม (Anti-saving View) ที่เรียกว่า Paradox of Thrift กล่าวคือ ในสภาวะที่มีการว่างงานหรือภาวะเศรษฐกิจถดถอย การส่งเสริมให้

อัตราการออมเพิ่มขึ้น แทนที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเงินออมเพิ่มขึ้น เงินออมอาจน้อยลง เพราะในสภาวะดังกล่าวนี้การเพิ่มขึ้นของอัตราการออมจะยิ่งซ้ำเติมภาวะการว่างงานและความถดถอยทางเศรษฐกิจ ซึ่งกระทบต่อการออมอีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในตำราฉบับการตีพิมพ์ครั้งที่ 13 (2532) เนื้อหาในส่วนนี้มิได้มีการเน้นมากเท่าฉบับการตีพิมพ์ก่อนๆ แต่กลับมาเน้นใหม่ในฉบับการตีพิมพ์ครั้งที่ 15 (2538)

ในฉบับการตีพิมพ์แรกๆ แซมมวลสันให้ความสำคัญแก่นโยบายการคลังเหนือนโยบายการเงินในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ แต่แล้วในฉบับการตีพิมพ์ครั้งที่ 9 (2516) แซมมวลสันยอมรับว่า นโยบายการเงินมีประสิทธิผลไม่แตกต่างจากนโยบายการคลัง ท้ายที่สุดในฉบับการพิมพ์ครั้งที่ 15 (2538) ก็ยอมรับข้อเท็จจริงว่า นโยบายการคลังมิใช่เครื่องมือหลักในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาอีกต่อไป โดยที่นโยบายการเงินกลายเป็นเครื่องมือหลัก และธนาคารกลาง (Federal Reserve System) จะมีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ต่อไปในอนาคต

แซมมวลสันเป็นนักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม ผู้ต้องการเห็นการเติบโตของระบบทุนนิยมเสรี (Liberal Capitalism) ที่เอื้ออาทรต่อกลุ่มชนผู้ด้อยโอกาสในสังคม ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของเขามีบทบาทในการเผยแพร่เศรษฐทรรศน์ว่าด้วยรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ทั้งการจัดระบบการประกันสังคมและโครงการช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจน เนื้อหาหลายต่อหลายตอนกล่าวถึงความล้มเหลวของกลไกตลาด (Market Failure) โดยกล่าวถึงความล้มเหลวของกลไกรัฐ (Government Failure) แต่เพียงเล็กน้อย

แม้ว่าตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของแซมมวลสันจะมีความไม่สมบูรณ์และไม่สมดุล แต่ในโลกวิชาการในรอบ 50 ขวบปีที่ผ่านมานี้ ไม่มีตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นเล่มใดที่ทรงอิทธิพลเท่าตำราของแซมมวลสัน แซมมวลสันมีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติการเขียนตำราเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนตำราที่มีอรรถาธิบายพร้อมด้วยกราฟ สถิติ ภาพประกอบและแบบจำลอง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์โดยตรง ในประการสำคัญ ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของแซมมวลสันเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการเคนสานุวัตร (Keynesianization) มิจำเพาะแต่ในสหรัฐอเมริกา หากยังขยายสู่ประเทศอื่นๆ ทั้งในโลกที่หนึ่งและโลกที่สาม ตำราของแซมมวลสันแผ่อิทธิพลถึงแห่งหนตำบลใด กระบวนการเคนสานุวัตรขยายตัวถึงแห่งหนตำบลนั้น

แซมมวลสันตระหนักดีว่า บรรดาผู้นำอเมริกันในปัจจุบัน สัดส่วนสำคัญล้วนเคยได้อ่านตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นที่เขาเป็นผู้เขียนมาแล้วทั้งสิ้น ครั้งหนึ่งเขาเคยให้สัมภาษณ์ว่าเขาไม่สนใจว่า ใครเป็นผู้ร่างกฎหมายของชาติหรือเป็นผู้ร่างสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ขอแต่ให้เขามีโอกาสเขียนตำราเศรษฐศาสตร์ให้คนเหล่านั้นอ่านเท่านั้น

ในชั่วอายุตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นของแซมมวลสัน ตำราเล่มนี้ต้องฝ่าคลื่นการเมืองถึงสองครั้งสองครา ครั้งแรกในทศวรรษ 2490 เมื่องต้องเผชิญการต่อต้านจากฝ่ายขวาและพวกฟาสซิสต์ ครั้งที่สองในปลายทศวรรษ 2510 เมื่อต้องเผชิญกับการต่อต้านจากพวกซ้ายใหม่ (New Left) ซึ่งมองว่า ตำราของแซมมวลสันเผยแพร่สิ่งชั่วร้ายของระบบทุนนิยม จนถึงกับมีผู้เขียนหนังสือ *Anti-Samuelson* (New York : Urizen Books, 1977) พิมพ์เผยแพร่ทั้งภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษจากประเทศเดนมาร์ก (ผู้เขียนคือ Marc Linder, with Julius Sensat) ไม่มีตำราเศรษฐศาสตร์เล่มใดที่ต้องฝ่าคลื่นการเมืองมากเท่าตำราของแซมมวลสัน

บรรณานุกรม

Colander, David C. and Harry Landreth, *The Coming of Keynesianism to America.* Cheltenham, U.K. : Edward Elgar, 1996.

Elzinga, Kenneth G. “The Eleven Principles of Economics”, *Southern Economic Journal,* Vol. 58, No. 4 (April 1992), pp. 861-879.

Samuelson, Paul A. “Credo of A Lucky Textbook Author”, *Journal of Economic Perspectives,* Vol. 11, No. 2 (Spring 1997), pp. 153-160.

Skousen, Mark. “The Perseverance of Paul Samuelson’s *Economics”, Journal of Economic Perspectives,* Vol. 11, No. 2 (Spring 1997), pp. 137-152.

ภาคที่สี่

การเมืองโลก

The Great Irish Famine

ประชาชนชาวไอริชร่วมกันจัดงานรำลึกถึงภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นบนเกาะไอร์แลนด์ (Ireland) ระหว่างปี ค.ศ. 1845-1851 The Great Irish Famine Event จัดขึ้น ณ เมือง Millstreet ประเทศสาธารณรัฐไอร์แลนด์ โดยประธานาธิบดีแมรี โรบินสัน (Mary Robinson) เป็นผู้ทำพิธีเปิดงานเมื่อวันเสาร์ที่ 31 พฤษภาคม 2540

ในงานรำลึกถึงภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นเมื่อ 150 ปีที่แล้วนี้ ประธานาธิบดีวิลเลียม คลินตัน (William Jefferson Clinton) ได้ส่งสาส์นมาพร้อมกับวิดีโอเทปร่วมแสดงความเศร้าสลดต่อเหตุการณ์ที่เขาเรียกว่า '*หายภัยครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด*' ของไอร์แลนด์

แต่สาส์นของประธานาธิบดีคลินตันไม่เป็นที่สนใจมากเท่าสาส์นของนายโทนี แบลร์ (Tory Blair) นายกรัฐมนตรีอังกฤษ เพราะเป็นครั้งแรกที่ผู้นำอังกฤษออกมารับผิดต่อภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นครั้งนั้น ถึงเวลาล่วงพ้นไปกว่า 150 ปีแล้ว ไม่มีผู้นำอังกฤษคนใดออกมาขอโทษประชาชนชาวไอริช การยอมรับผิดของนายโทนี แบลร์ จึงเป็นการกระทำที่แสดงถึงความกล้าหาญทางจริยธรรมอย่างยิ่ง

นายแบลร์กล่าวในสาส์นว่า การที่ประชาชนชาวไอริชต้องล้มตายมากกว่าหนึ่งล้านคนจากทุพภิกขภัยครั้งนั้นเกิดจากการบริหารราชการแผ่นดินอย่างผิดพลาดของรัฐบาลอังกฤษ ณ กรุงลอนดอน การเพาะปลูกมันฝรั่งที่ไม่ได้ผลในปี ค.ศ. 1845 เนื่องจากศัตรูพืชระบาด นำมาซึ่งหายนภัยครั้งยิ่งใหญ่ อันเป็นเหตุการณ์ที่ต้องจดจำทั้งในประวัติศาสตร์ไอร์แลนด์และประวัติศาสตร์อังกฤษ อีกทั้งยังก่อให้เกิดบาดแผลอันลำลึกระหว่างชนชาติทั้งสองอีกด้วย

นายแบลร์ยังกล่าวด้วยว่า การที่ชาวไอริชต้องล้มตายเนื่องจากขาดอาหารในประเทศที่มั่งคั่งและทรงอำนาจที่สุดในโลกในขณะนั้นนับเป็นเรื่องน่าปวดร้าว เมื่อมองย้อนกลับไปในเหตุการณ์ครั้งนั้น นายแบลร์เรียกร้องให้ประชาชนไม่เพียงแต่รำลึกถึงผู้คนที่ล้มตายในทุพภิกขภัยในครั้งนั้น รวมตลอดจนชาวไอริชที่อพยพไปแสวงหาชีวิตใหม่ทั้งในสหรัฐอเมริกา คานาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์อีกด้วย

ผมอ่านสุนทรพจน์ของนายแบลร์ด้วยความตื้นตันใจ และอดนึกยกย่องความกล้าหาญทางจริยธรรมของนายแบลร์มิได้

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ผู้จัดการรายสัปดาห์* ฉบับวันที่ 23-29 มิถุนายน 2540

อังกฤษยึดครองเกาะไอร์แลนด์มาตั้งแต่คริสตวรรษที่ 12 ตลอดระยะเวลาหลายร้อยปีที่ผ่านมานี้ ชาวไอร์แลนด์พยายามสลัดแอกจากอังกฤษ มีการกบฏและสงครามเกิดขึ้นหลายครั้ง จนท้ายที่สุด อังกฤษยอมปลดปล่อยดินแดนทางภาคใต้ของเกาะไอร์แลนด์ให้เป็นเอกราช ซึ่งกลายเป็นสาธารณรัฐไอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1922 ส่วนไอร์แลนด์เหนือยังคงถูกผนวกไว้กับสหราชอาณาจักร อันเป็นเหตุแห่งความไม่พอใจของประชาชนชาวไอริชบางหมู่บางเหล่า

ตลอดระยะเวลาที่อังกฤษยึดครองเกาะไอร์แลนด์ อังกฤษปฏิบัติต่อไอร์แลนด์ไม่ต่างจากอาณานิคม ไอร์แลนด์มีหน้าที่ผลิตอาหารเลี้ยงดูคนอังกฤษ เมื่ออังกฤษประสบความสำเร็จในการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสตศตวรรษที่ 18 ไอร์แลนด์กลายเป็นตลาดรองรับสินค้าอุตสาหกรรมจากอังกฤษ อุตสาหกรรมในไอร์แลนด์ยากจะก่อเกิดและเติบโตได้ เนื่องจากมิอาจแข่งขันกับสินค้าอุตสาหกรรมจากอังกฤษ มิหนำซ้ำภาคเกษตรกรรมก็มิอาจเติบใหญ่และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ เนื่องจากอังกฤษดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมในไอร์แลนด์ ที่ดินส่วนใหญ่ในไอร์แลนด์ยึดครองโดยขุนนางอังกฤษ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างเจ้าที่ดินที่เป็นขุนนางอังกฤษกับเกษตรกรผู้เช่าชาวไอริชนั้นต้องนับว่าไม่มี ยิ่งในภายหลังเมื่อระบบการเช่าที่ดินพัฒนาไปสู่ระบบคนกลาง โดยเจ้าที่ดินให้เช่าแก่คนกลาง และคนกลางจัดสรรที่ดินให้เช่าแก่เกษตรกรชาวไอริชอีกทอดหนึ่ง เกษตรกรผู้เช่าก็ยิ่งห่างเหินจากเจ้าที่ดิน ระบบความสัมพันธ์ในการเช่าที่ดินดังกล่าวนี้นับว่าแตกต่างจากระบบที่เป็นอยู่ในอังกฤษที่ยังมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ หากเกษตรกรผู้เช่าประสบปัญหาในการเพาะปลูก เจ้าที่ดินยังยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ ภายใต้ระบบคนกลางในไอร์แลนด์ คนกลางมุ่งแต่เก็บค่าเช่า ไม่สนใจปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรผู้เช่า ยิ่งเจ้าที่ดินด้วยแล้วยิ่งอยู่ห่างไกล

ไอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1845 มีสภาพดังที่พรรณนาข้างต้นนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรมีฐานะยากจน เพราะส่วนเกินทางเศรษฐกิจถูกขุนนางและชนชั้นสูงในอังกฤษดูดซับไปในรูปค่าเช่า บันทึกร่วมสมัยบ่งบอกชีวิตความเป็นอยู่อันต่ำทรามของประชาชนชาวไอร์แลนด์ ทั้งๆที่เวลานั้นอังกฤษกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศแรกในโลกแล้ว อีกทั้งเป็นจ้าวโลกที่มีอาณานิคมจนกลายเป็นประเทศที่ไม่มีพระอาทิตย์ตกดิน กองทัพอังกฤษที่ยาตราไปยึดดินแดนต่างๆประกอบด้วยทหารไอริชในสัดส่วนสำคัญ ความยากจนทำให้ประชาชนชาวไอร์แลนด์จำนวนมากเลือกอาชีพทหาร เพราะเป็นอาชีพที่มีรายได้แน่นอน โดยมิต้องแขวนชะตากรรมแห่งชีวิตไว้กับสภาพดินฟ้าอากาศและความการุณย์ของเจ้าที่ดิน

เมื่อผลผลิตมันฝรั่งเริ่มตกต่ำในปี ค.ศ. 1845 นั้น เซอร์โรเบิร์ต พีล (Robert Peel) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษ เซอร์เจมส์ เกรแฮม (Sir James Graham) เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย นายเฮนรี่ กูลเบิร์น (Henry Goulburn) เป็นรัฐมนตรีการคลัง และลอร์ดเฮย์เตสเบอรี (Lord Heytesbury) ดำรงตำแหน่งเป็น Lord Lieutenant of Ireland ผู้รับผิดชอบการปกครองไอร์แลนด์ ในระยะแรก รัฐบาลอังกฤษ ณ นครลอนดอนไม่แน่ใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รัฐมนตรี

มหาดไทยเชื่อว่าเป็นข่าวที่เกินจริง ในวงวิชาการเกษตรศาสตร์ มีรายงานข่าวเกี่ยวกับศัตรูพืชระบาดในเกาะไวท์ (Isle of Wight) และต่อมาในเกาะไอร์แลนด์

ดาเนียล โอ'คอนแนล (Danial O'Cornell) ผู้นำเกษตรชาวไอริชเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการห้ามส่งออกธัญพืชจากไอร์แลนด์ ห้ามนำธัญพืชไปผลิตสุรา อนุญาตให้นำเข้าอาหารโดยเสรี พร้อมทั้งจัดระบบการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรชาวไอริช รวมทั้งการเพิ่มรายจ่ายในการสร้างสาธารณูปโภคในไอร์แลนด์ เพื่อให้เกษตรกรชาวไอร์แลนด์มีรายได้จากการรับจ้างทำงานทดแทนรายได้ที่เหือดหายไปเนื่องจากปัญหาการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ข้อเสนอที่ปรากฏในปลายปี ค.ศ. 1845 นี้ ไม่เป็นที่สนใจของรัฐบาลอังกฤษ ณ นครลอนดอนมากนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่า ดาเนียล โอคอนแนล เคยมีประวัติในการปลุกระดมชาวไอร์แลนด์ให้แข็งข้อต่ออังกฤษ

เมื่อนายกรัฐมนตรีอังกฤษตัดสินใจเลือกใช้มาตรการการนำเข้าอาหาร โดยเฉพาะธัญพืชจากต่างประเทศ ด่านแรกที่ต้องดำเนินการก็คือ การลดอากรขาเข้าที่เรียกเก็บจากธัญพืช แต่การลดอากรขาเข้าดังกล่าวนี้จะเป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อต้องยกเลิก Corn Law ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งปกป้องเกษตรกรรมในอังกฤษ วิวาทะเกี่ยวกับ Corn Law นำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลในไม่ช้า วิวาทะเรื่องนี้กลบปัญหาทุพภิกขภัยในไอร์แลนด์ ศูนย์อำนาจ ณ นครลอนดอนโต้เถียงกันว่าจะยกเลิก Corn Caw หรือไม่ ผู้คนในศูนย์อำนาจนั้นพากันหลงลืมประเด็นหลักว่า ข้อเสนอเกี่ยวกับการยกเลิก Corn Law มีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาทุพภิกขภัยที่กำลังเกิดขึ้นในไอร์แลนด์

ตลอดระยะเวลาที่มีวิวาทะว่าด้วย Corn Law ในลอนดอน ไอร์แลนด์ยังคงส่งธัญพืชไปเลี้ยงดูคนอังกฤษ ซึ่งซ้ำเติมภาวะทุพภิกขภัยในไอร์แลนด์ ผู้คนเริ่มล้มตายเนื่องจากขาดอาหาร โดยที่ยอดจำนวนคนตายสูงสุดในปี ค.ศ. 1845 ตลอดช่วงเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1845-1851 ประชาชนชาวไอร์แลนด์ล้มตายไปกว่าหนึ่งล้านคน ในเวลานั้นไอร์แลนด์มีประชากรเพียง 8 ล้านคน เท่านั้น

ภาวะทุพภิกขภัยขับดันให้ชาวไอร์แลนด์อพยพออกจากปิตุภูมิมาตุคามไปตายเอาดาบหน้า ประมาณกันว่ามีผู้อพยพออกไอร์แลนด์กว่า 2 ล้านคน ส่วนใหญ่เดินทางโดยเรือที่ต่อกันขึ้นเอง เป็นเรือขนาดเล็กที่ไม่มีระบบสุขาภิบาล และไม่เหมาะที่จะท่องข้ามมหาสมุทร เรืออพยพจำนวนมากล่มกลางมหาสมุทร โดยที่ไม่สามารถประมาณการได้ว่ามีผู้ล้มตายจากการอพยพจำนวนมากน้อยเพียงใด ผู้ที่รอดตายส่วนใหญ่ขึ้นฝั่งในสหรัฐอเมริกาและคานาดา หากไม่เป็นโรคติดต่อ ก็เป็นโรคขาดอาหาร หรือเป็นทั้งสองโรค ชาวไอริชที่รอดตายเหล่านี้ไม่มีเงินซื้ออาหารและสุขภาพอ่อนแอเกินกว่าจะหางานทำเพื่อหารายได้ ส่วนใหญ่ต้องเป็นขอทาน แต่ชาวไอร์แลนด์อพยพเหล่านี้มิได้นำความยากจนมาสู่ 'โลกใหม่' เท่านั้น หากยังนำโรคติดต่อมาด้วย ผู้คนที่อยู่ใน 'โลกใหม่' มาก่อนจึงไม่ต้อนรับผู้มาใหม่ หลายต่อหลายชุมชนเกิดความไม่สงบ เนื่องจากมีการ

ต่อต้านชาวไอร์แลนด์ และหลายชุมชนต้องเผชิญโรคระบาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนครนิวยอร์คและนครบอสตัน

ผมรับทราบเรื่องราวของ The Great Irish Famine จากการอ่านหนังสือเรื่อง *The Great Hunger* (1962) ซึ่งเขียนโดยเซซิล วูดแฮม-สมิธ (Cecil Woodham-Smith) ด้วยเหตุดังนี้ ผมจึงรู้สึกยกย่องนายโทนี แบลร์ ที่ออกมารับผิดแทนคนอังกฤษทั้งชาติ ในหมู่นักประวัติศาสตร์มีการถกเถียงกันว่า ความผิดพลาดในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลอังกฤษมีส่วนซ้ำเติมปัญหาทุพภิกขภัยในไอร์แลนด์ระหว่าง ค.ศ. 1845-1851 มากน้อยเพียงใด สำหรับชาวไอร์แลนด์แล้ว คำตอบคำถามนี้เต็มเปี่ยมอยู่ในหัวใจ

ทุพภิกขภัยในไอร์แลนด์ระหว่าง ค.ศ. 1845-1851 ไม่เพียงแต่ซ้ำเติมความคุกรุ่นและความแค้นเคืองในจิตใจของประชาชนชาวไอร์แลนด์เท่านั้น หากยังทำให้ผู้คนใน 'โลกใหม่' กล่าวถึงชาวไอริชอย่างดูถูกเหยียดหยามอีกด้วย ชาวไอริชอพยพในปลายทศวรรษ 1840 และต้น ทศวรรษ 1850 ล้วนมีความเป็นอยู่ใน 'โลกใหม่' อย่างแร้นแค้นและสกปรก

The Great Irish Famine เป็นบทเรียนไม่เฉพาะแต่ชาวอังกฤษและชาวไอริช หากควรเป็นบทเรียนของชนทุกชาติ ในปี 2539 นายยอร์จ ปาตากิ (George Pataki) ผู้ว่าการมลรัฐนิวยอร์คลงนามในกฎหมายบังคับให้โรงเรียนทุกโรงในมลรัฐนิวยอร์คต้องสอนเรื่อง The Great Irish Famine ในเดือนเมษายน 2540 มลรัฐคอนเน็กติกัตออกกฎหมายให้มีการสอนเรื่องเดียวกัน

The Great Irish Famine Event จัดขึ้นในวาระ 150 ปีของทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ.1845-1851 การเลือกจัดงานในปีนี้ (2540) ก็เพื่อให้ตรงกับปี ค.ศ.1847 อันเป็นปีที่คนตายสูงสุด สำนักข่าว Associated Press รายงานว่า มีผู้ร่วมงานรำลึกประมาณ 15,000 คน รายได้จากการจัดงานมอบให้แก่ GORTA อันเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้อดอยาก หิวโหยทั่วโลก รวมทั้งการช่วยเหลือชาวไอริชที่ว่างงานและไร้ที่อยู่

Brighter Than a Thousand Suns

เมื่อหนังสือเล่มนี้พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกในปี 2499 นั้น (ต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาเยอรมัน ตีพิมพ์ก่อนหน้านี้สองปี) ก็ได้รับการสดุดีจากนักวิจารณ์หนังสือเป็นอันมาก ในจำนวนนี้รวม ซี.พี. สโนว์ (C.P. Snow) และเบอทรัน รัสเซล (Bertrand Russell) อยู่ด้วย รัสเซลถึงกับกล่าวว่า "*หนังสือเล่มนี้อ่านสนุกราวกับนวนิยาย ขณะเดียวกันก็อุดมด้วยข้อมูลใหม่ๆ และทรงคุณค่า*" จึงไม่น่าประหลาดใจเลย ที่หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์ใหม่ เมื่อขาดตลาด ตลอดระยะเวลากว่าทศวรรษที่ผ่านมานี้ (ฉบับล่าสุดตีพิมพ์ในปี 2513)

ความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้มิใช่อยู่ที่การบรรยายประวัติความเป็นมาของระเบิดปรมาณูอย่างละเอียดหยิบเพียงอย่างเดียว หากยังอยู่ที่ความสามารถของผู้เขียนในฐานะนักประวัติศาสตร์สมัยใหม่ในการตีความและนำเสนอข้อมูล ทั้งข้อมูลที่ได้ก็มาจากแหล่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศหน้าม่านเหล็กหรือประเทศหลังม่านเหล็ก และไม่ว่าจะเป็นประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร หรือประเทศฝ่ายอักษะ ความพยายามของผู้เขียนในการติดตามสอบปากคำจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของระเบิดปรมาณูโดยตรง จึงทำให้หนังสือเล่มนี้ทรงคุณค่ายิ่งกว่าหนังสืออื่นใดในแขนงเดียวกัน ทั้งตัวผู้เขียนเองก็เป็นชาวเยอรมัน จึงทำให้การติดตามสอบปากคำนักนิวเคลียร์ ฟิสิกซ์ชาวเยอรมัน ซึ่งมีส่วนร่วมในโครงการยูเรเนียมของเยอรมนีในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองสะดวกขึ้นอีกขั้นหนึ่ง ในข้อที่ไม่มีอุปสรรคด้านภาษา แต่ถึงผู้เขียนจะเป็นชาวเยอรมัน ความลำเอียงในเรื่องเชื้อชาติก็มิได้ปรากฏในผลงานวิชาการชิ้นนี้แม้แต่น้อย

ผู้เขียนเริ่มจับความตั้งแต่เหตุการณ์ในปี 2416 บรรยายถึงศูนย์กลางการค้นคว้าทดลองวิจัยเกี่ยวกับปรมาณูที่สำคัญๆรวมสามแห่ง แหล่งที่หนึ่งได้แก่ ห้องทดลองคาเวนดิช (Cavendish Laboratory) ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งดำเนินการโดยเออร์เนสต์ รูเธอร์ฟอร์ด (Ernest Rutherford) ชาวนิวซีแลนด์ ซึ่งไปเป็นศาสตราจารย์วิชาฟิสิกซ์มหาวิทยาลัยนั้น รูเธอร์ฟอร์ดสามารถเปลี่ยนไนโตรเจนเป็นอ๊อกซิเจนและไฮโดรเจนตั้งแต่ปลายสงครามโลกครั้งที่หนึ่งแล้ว แต่การทดลองของรูเธอร์ฟอร์ดต้องประสบอุปสรรคหลายประการ 'เด็กๆ' ของรูเธอร์ฟอร์ดต้องกระจัดกระจายไปเป็นทหาร ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง รูเธอร์ฟอร์ดได้ผู้ช่วยชาวรัสเซียชื่อ คาปิตซา (Pyotr L. Kapitza) ไปร่วมทำงานด้วย งานทดลองจึงรุดหน้าเป็นอันมาก

---

* บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง *Brighter Than a Thousand Suns* แต่งโดย Robert Jungk (Pelican Books, 1970) 320 pages ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน – สิงหาคม 2514) หน้า 133-138

แต่ก็กลับซบเซาลง เมื่อคาปิตซากลับไปเยี่ยมบ้านเกิดเมืองนอน แล้วถูกสตาลินกักตัวไม่ให้ออกนอกประเทศ รูเธอร์ฟอร์ดจะขอร้องเพื่อเห็นแก่ความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างไร สตาลินก็ไม่ยินยอมทั้งสิ้น ลงท้ายที่สุด รูเธอร์ฟอร์ดเลยจัดส่งเครื่องไม้เครื่องมือที่คาปิตซาทดลองค้างอยู่ไปให้ทดลองต่อในมอสโคว์ ต่อจากนี้ไม่นานรูเธอร์ฟอร์ดก็ถึงแก่กรรม ศิษย์เอกทั้งหลายต่างกระจัดกระจายไปเป็นศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยอื่นๆ ละครฉากแรกในเคมบริดจ์จึงปิดลงด้วยประการฉะนี้

ศูนย์กลางการค้นคว้าทดลองวิจัยเกี่ยวกับปรมาณูที่สำคัญ แหล่งที่สอง คือโคเปนฮาเกน เดนมาร์ก ซึ่งศาสตราจารย์นีลส์ บอร์ (Niels Bohr) เป็นกำลังสำคัญ และแหล่งที่สามได้แก่ นครกอตติงเยน (Gottingen) ประเทศเยอรมนี ซึ่งผู้เขียนบรรยายละเอียดลออเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นแหล่งผลิตนักนิวเคลียร์ฟิสิกซ์ที่สำคัญที่สุด ภายหลังผลิตผลของกอตติงเยนได้เป็นกำลังสำคัญในโครงการปรมาณู ทั้งของเยอรมนีและสหรัฐอเมริกาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ในจำนวนนี้ได้รวมโรเบิร์ต ออปเพนไฮเมอร์ (Robert Oppenheimer) อยู่ด้วย

เมื่อฮิตเลอร์เถลิงอำนาจบนเวทีการเมืองของเยอรมนี นักวิทยาศาสตร์เชื้อสายยิวและเชื้อชาติอื่นๆที่ทำงานอยู่ในประเทศนั้นต่างอพยพไปอยู่ประเทศอื่น และจำนวนไม่น้อยมุ่งสู่สหรัฐอเมริกา ลีโอ ซีลาร์ด (Leo Szilard) นักฟิสิกซ์หนุ่มชาวฮังการีเป็นคนหนึ่งในจำนวนนั้น ซีลาร์ดตระหนักดีว่า ไม่ช้าไม่นานนัก คงมีการค้นพบพลังงานอะตอม ทั้งเกรงว่าจะมีการใช้สิ่งที่ค้นพบนี้ในทางที่ผิดด้วยแรงผลักดันของนักการเมือง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานี้ นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายต่างใจกว้าง ไม่ปิดบังผลการทดลองของกันและกัน ไม่ว่านักวิทยาศาสตร์เหล่านี้จะอาศัยอยู่ในประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกันอย่างไร และไม่ว่าประเทศที่ตนอาศัยอยู่จะเป็นอริทางการเมืองกับประเทศอื่นๆหรือไม่ เหตุฉะนี้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จึงเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาแห่งความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศขณะนั้น แนวการปฏิบัติเช่นนี้ทำให้ซีลาร์ดมองเห็นอันตรายที่จะเกิดแก่มนุษยชาติ หากสิ่งที่ค้นพบเป็นดาบสองคมเยี่ยงพลังงานปรมาณูและนักการเมืองใจทมิฬมุ่งใช้ไปในการทำลายยิ่งกว่าการสร้างสรรค์ ซีลาร์ดกับผู้ที่มีความเห็นสอดคล้องกันกลุ่มหนึ่งจึงเสนอให้นักนิวเคลียร์ฟิสิกซ์มีการควบคุมตนเอง ผลการทดลองใดที่จะเป็นอันตรายแก่มนุษยชาติก็อย่าได้นำออกตีพิมพ์เผยแพร่ ข้อเสนอของซีลาร์ดได้รับการคัดค้านจากนักวิทยาศาสตร์ที่เห็นแก่ความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นอันมาก เวลานั้นในเยอรมนีออตโต ฮาห์น (Otto Hahn) ได้ค้นพบ nuclear fission โดยทำการทดลองต่อเนื่องจากผลการทดลองของมาดามไอรีนโจเลียต-คูรี (Irene Juliot-Curie) ซึ่งนำออกตีพิมพ์ก่อนหน้านั้นไม่นาน นักฟิสิกซ์ต่างตระหนักดีว่า หากมีการค้นพบปฏิกิริยาต่อเนื่องของนิวเคลียร์เมื่อใด ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจะต้องเปลี่ยนโฉมเมื่อนั้น หลายคนภาวนาให้ไม่มีปรากฏการณ์เช่นนั้น แต่ท้ายที่สุดเฟรเดอริก โจเลียต-คูรี ก็ค้นพบจนได้ โจเลียต-คูรีมอบหมายให้ผู้ช่วยคนสนิทคนหนึ่งนำผล

การทดลองไปตีพิมพ์ในนิตยสาร *Nature* ในอังกฤษด้วยตนเอง ด้วยต้องการจะให้ได้ชื่อว่าตนเป็นคนแรกที่ค้นพบสิ่งนี้ แม้จะได้รับจดหมายจากซีลาร์ดให้มีการควบคุมตนเองอย่างไรก็ไม่แยแส

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองปะทุขึ้น มีนักนิวเคลียร์ฟิสิกซ์ที่สำคัญหลายคนไม่ได้อพยพออกนอกประเทศเยอรมนี นอกจากศาสตราจารย์ฮาห์น ก็มีศาสตราจารย์เวอร์เนอร์ ไฮเซนเบิกร์ก (Werner Heisenberg) คาร์ล ฟรีดดริช ฟอน ไวแซกเกอร์ (Carl Friedrich von Weizsacker) และฟริตซ์ ฮูเตอร์แมนส์ (Fritz1 Houtermans) ความรู้ความสามารถของนักฟิสิกซ์เหล่านี้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงในหมู่นักฟิสิกซ์ค่ายสัมพันธมิตรว่า ฮิตเลอร์อาจจะใช้คนเหล่านี้ทดลองสร้างระเบิดปรมาณู เสียงโจษจันเช่นนี้ยังผลให้ซีลาร์ดมีความเห็นว่า ประเทศสัมพันธมิตรควรจะเริ่มทดลองสร้างระเบิดปรมาณูเพื่อเป็น*อาวุธป้องกันตนเอง* (Preventive measure) เวลานั้นอิทธิพลของซีลาร์ดในสหรัฐอเมริกามีไม่มาก จึงจำต้องชักชวนอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์มาร่วมเซ็นหนังสือถึงประธานาธิบดีรูสเวล์ท โดยมอบให้ ดร.อเล็กซานเดอร์ สักส์ (Alexander Sachs) ที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจ*ส่วนตัว*ของประธานาธิบดีอเมริกันเป็นผู้นำไปให้ ภารกิจในระหว่างสงครามของประธานาธิบดีอเมริกันนั้นมีเป็นอันมาก จึงไม่สู้สนใจข้อเสนอนี้ จนท้ายที่สุด สักส์ต้องยกตัวอย่างเรื่องที่เล่ากันว่า นโปเลียนไม่อาจพิชิตเกาะอังกฤษ เพราะไม่เชื่อฟูลตันว่า จะสามารถสร้างเรือไอน้ำไปบุกอังกฤษได้ นั่นแหละโครงการปรมาณูในสหรัฐฯจึงเกิดขึ้น นักฟิสิกซ์ที่อพยพไปจากยุโรปกลายเป็นสมบัติอันหาค่ามิได้ ต้องส่งสายลับคอยเฝ้าแหน ขณะเดียวกัน ก็ยังไม่แน่ใจว่า นักฟิสิกซ์เหล่านี้จะมีใจปฏิพัทธิ์ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างแท้จริง จึงมีการสอดส่องตรวจตราพฤติการณ์ต่างๆ แม้แต่โรเบิร์ต ออปเพนไฮเมอร์ ชาวอเมริกันแท้ๆ ก็เกือบจะไม่ได้รับเลือกเป็นผู้อำนวยการศูนย์การทดลองที่ลอส อลามอส (Los Alamos) เท็กซัส เพียงเพราะออปเพนไฮเมอร์เคยมีกิจกรรมเกี่ยวกับพวกหัวเอียงซ้าย

อย่างไรก็ตาม เมื่อสัมพันธมิตรบุกเยอรมนี จึงได้ค้นพบว่า การทดลองสร้างระเบิดปรมาณูของฝ่ายอักษะมิได้รุดหน้ามากเท่าที่คาดคิดไว้ ผู้เขียนได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้ (หน้า 88) *ประการที่หนึ่ง* การเนรเทศนักฟิสิกซ์คนสำคัญๆ ออกนอกประเทศ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทดลองไม่รุดหน้าเท่าที่ควร *ประการที่สอง* การดำเนินการด้านการวิจัยเพื่อมุ่งผลทางสงครามโดยนาซีนั้นค่อนข้างเละเทะ ทั้งรัฐบาลก็มิได้ให้ความสำคัญแก่งานประเภทนี้มากนัก *ประการที่สาม* เครื่องมือทดลองที่ใช้ในโครงการอันซับซ้อนนี้ก็ขาดแคลน และ*ประการที่สี่* ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเกี่ยวกับอะตอมชาวเยอรมันต่างมีความเห็นส่วนตัวว่า โครงการนี้น่าจะล้มเหลวมากกว่าสำเร็จ ผู้เขียนกล่าวว่า หากฮิตเลอร์ให้ความสนใจโครงการนี้มากพอสมควรแล้ว ฮูเตอร์แมนส์คงสามารถสร้างระเบิดปรมาณูได้ก่อนฝ่ายสัมพันธมิตรเสียอีก ผู้เขียนเชื่อว่า นักฟิสิกซ์คนสำคัญๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไฮเซนเบิร์กกับไวแซกเกอร์มีส่วนอย่างมากในการ‘เตะถ่วง’ โครงการปรมาณูของฮิตเลอร์ ด้วยการพยายามดึงความสนใจของผู้นำทางทหารของเยอรมนีไปทางด้านอื่น และจากปากคำของนักฟิสิกซ์ทั้งสองต่างกล่าวว่า ในหมู่นักฟิสิกซ์ด้วยกันต่างรู้ความนี้

เป็นนัย การที่เขาเหล่านั้นยอมตนเป็นพวกนาซี ก็เพียงเพื่อหาทางป้องกันมิให้ฮิตเลอร์ใช้พลังงานปรมาณูไปในทางที่ผิดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม บรรดานักฟิสิกซ์ที่อพยพออกนอกประเทศต่างมองพวกที่ยังคงอยู่ในประเทศไปในทางไม่ดี แม้คำบอกเล่าข้างต้นนี้ก็น่าสงสัยว่าจะเชื่อถือได้เพียงใด

ในสหรัฐอมริกา เมื่อการสร้างอาวุธปรมาณูสำเร็จลง บรรดานักวิทยาศาสตร์ที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์อาวุธอันเลวร้ายนี้ยังคงหลงเชื่อว่า อาวุธนี้มีเพื่อป้องกันตนเอง แต่ในบรรดาหมู่ทหารต่างมีทัศนคติว่า เมื่อสร้างอาวุธขึ้นแล้วก็ต้องนำออกใช้ เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่มีการวางแผนนำระเบิดปรมาณูไปทิ้งญี่ปุ่น เมืองที่เลือกทิ้งตามแผนการขั้นแรกก็มีฮิโรชิมา โกกุรา นกาตา และเกียวโต ต่อมาเกียวโตถูกตัดออกจากแผน เนื่องจากศาสตราจารย์เอ็ดวิน โอ. ไรสเชาเออร์ (Edwin O. Reischauer) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น และเป็นผู้รักศิลปวัฒนธรรม ได้ขอร้องนายสติมป์สัน (Stimpson) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสงคราม ตามความทรงจำของกรรมการคนหนึ่ง (Arthur H. Compton) ในคณะกรรมการพิจารณาการทิ้งระเบิดปรมาณูลูกแรก ปรากฏว่า การประชุมของคณะกรรมการดังกล่าวมุ่งแต่พิจารณาว่าควรจะทิ้งระบิดอย่างไร มิได้พิจารณาว่าควรจะทิ้งระเบิดนั้นหรือไม่ ความสำเร็จในการทดลองระเบิดปรมาณูลูกแรกในทะเลทรายแห่งหนึ่งในสหรัฐฯ ยังความปีติแก่คนเหล่านี้ จนลืมคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ ประธานาธิบดีทรูแมน ซึ่งเพิ่งเข้ารับตำแหน่งและเพิ่งรับทราบเกี่ยวกับโครงการปรมาณู ก็ให้รู้สึกตื่นเต้น ความสำนึกในความเป็นมหาอำนาจของตนจึงผลักดันให้เกิดการทิ้งระเบิดปรมาณูครั้งแรกที่เมืองฮิโรชิมา แม้ว่าทางฝ่ายญี่ปุ่นจะได้เพียรพยายามติดต่อเจรจาสงบศึก โดยผ่านทางประเทศสวิตเซอร์แลนด์ก็ดี หรือสหภาพโซเวียตก็ดี ความพยายามเหล่านี้ต้องล้มเหลว เพียงเพราะการมีอาวุธปรมาณูทำให้สหรัฐฯไม่เห็นความจำเป็นในการเจรจาสงบศึกแต่ประการใด เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้การทิ้งระเบิดปรมาณูเมืองฮิโรชิมาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ ก็คือ โครงการปรมาณูได้ใช้จ่ายเงินของประชาชนเป็นอันมาก นักการเมืองใจทมิฬทั้งหลายย่อมต้องการให้มีผลงานไปอวดกับประชาชน อีกประการหนึ่ง ข่าวคราวการรบที่ญี่ปุ่นขณะนั้นปรากฏว่า ทหารอเมริกันต้องล้มตายเป็นอันมาก ด้วยทหารญี่ปุ่นพลีชีพสู้อย่างไม่เห็นแก่ชีวิต ข้อถกเถียงที่ว่า ข้าศึกตายนับหมื่นนับแสนดีกว่าทหารของตนต้องล้มตายหรือบาดเจ็บแม้แต่เพียงคนเดียวจึงปรากฏแพร่หลายและมีส่วนผลักดันให้เห็นว่า การทิ้งระเบิดปรมาณูเมืองฮิโรชิมาเป็นสิ่งดีงาม ถ้าหากเรามองย้อนไปในตอนต้นของสงคราม ฮิตเลอร์ก็ใช้เหตุผลทำนองเดียวกันนี้ในการทิ้งระเบิดประเทศเนเธอร์แลนด์ ปัญหามีอยู่ว่า การทิ้งระเบิดปรมาณูเมืองฮิโรชิมาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริงหรือ แม้แต่นายทหารอเมริกันคนหนึ่ง ซึ่งมีส่วนรบในญี่ปุ่น ยังให้ความเป็นว่า ญี่ปุ่นในเวลานั้นย่ำแย่เต็มทน อาหารการกินขาดแคลน ทั้งทหารอเมริกันก็ปิดล้อมไว้เกือบหมด หากการทิ้งระเบิดปรมาณูเมืองฮิโรชิมาเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการยุติสงคราม ก็ยังดูไม่มีเหตุผลว่า ทำไมจึงต้องทิ้งระเบิดมหาประลัยที่เมืองนางาซากิอีก เพราะเหตุการณ์ที่เมืองฮิโรชิมาก็เพียงพอแก่การอวดอิทธิฤทธิ์แล้ว

บัดนี้ กาลเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นจริงตามรายงานของศาสตราจารย์เจมส์ แฟรงก์และนักฟิสิกซ์เรืองนามอีกหกนาย ซึ่งรวมซีลาร์ดอยู่ด้วย (Franck Report)แล้วว่า การป้องกันอาวุธปรมาณูนั้นไม่อาจกระทำให้ด้วยประดิษฐกรรมทางวิทยาศาสตร์ การควบคุมการสร้างอาวุธด้วยการให้ความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกันเท่านั้นที่เป็นระบบป้องกันอาวุธปรมาณูที่ดีที่สุด และบัดนี้มหาอำนาจทั้งหลายต่างยอมทำข้อตกลงลดการสร้างอาวุธปรมาณู แต่ถ้าหากมองย้อนไปในระยะเวลาที่ฮิโรชิมาและนางาซากิถูกถล่มใหม่ๆ นายทหารอเมริกันคนสำคัญซึ่งมีส่วนร่วมในโครงการปรมาณู (Leslie R. Grover) ถึงกับสำรากว่า ต่อไปนี้สหรัฐฯ จะเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่เพียงชาติเดียว เพราะจะไม่มีชาติใดสามารถสร้างระเบิดปรมาณูได้ในระยะเวลา 20-30 ปีนี้

ระเบิดปรมาณูกับสงครามโลกครั้งที่สอง

เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) และเมืองนางาซากิ (Nagasaki) ถูกถล่มด้วยระเบิดปรมาณูเมื่อ 50 ปีที่แล้ว เมื่อวันที่ 6 และ 9 สิงหาคม 2488 ตามลำดับ

ผู้คนล้มตายเรือนแสน ทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติ รวมทั้งทหารอเมริกันที่ถูกจับเป็นเชลยด้วย ความร้ายกาจของระเบิดปรมาณูเป็นเรื่องที่เกินกว่าความคาดหมายของมนุษย์ บัดนี้แม้เวลาจะล่วงเลยมากว่าครึ่งศตวรรษ ผู้คนจำนวนไม่น้อยต้องทุกข์ทรมานจากบาดแผลทั้งทางกายและใจจากระเบิดครั้งนั้น บาดแผลเหล่านี้ฝังรากลึกเกินกว่าจะเยียวยาได้ ทุกปียังคงมีผู้ตายด้วยบาดแผลดังกล่าวนี้

สงครามเกิดขึ้นจากความหื่นกระหายอำนาจของนักการเมือง ประชาชนกลายเป็นเบี้ยหมากรุกที่ถูกลากจูงให้กระทำการต่างๆ ในนามของ 'ความรักชาติ' ผู้คนที่ไม่รู้จักมักคุ้นกันไม่เคยมีเรื่องบาดหมางหรือเกลียดชังกันกลับมาเข่นฆ่าซึ่งกันและกัน เพียงเพื่อ 'ความรักชาติ' ที่ถูกปลุกกระแสให้เกิดขึ้น

เมื่อสงครามอุบัติขึ้น ชาติมหาอำนาจต่างแข่งกันพัฒนาอาวุธ ไม่ว่าจะเป็นเยอรมนี ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่ยุโรปกลายเป็นสมรภูมิที่มีการรบพุ่งอันดุเดือด บรรดานักวิทยาศาสตร์ชาติยุโรปจึงอพยพไปร่วมวิจัยและพัฒนาอาวุธกับนักวิทยาศาสตร์อเมริกันภายใต้ความตกลงระหว่างชาติพันธมิตร เมื่อนักฟิสิกซ์เยอรมันแห่ง Kaiser Wilhelm Institute ในนครเบอร์ลินประสบความสำเร็จในการแยกอะตอมของยูเรเนียมในปี 2481 บรรดานักวิทยาศาสตร์ชาติพันธมิตรต่างตระหนักดีว่า การผลิตอาวุธประมาณอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ และเกรงกลัวว่า ฮิตเลอร์จะกลายเป็นจ้าวโลก หากเยอรมนีประสบความสำเร็จในการผลิตอาวุธปรมาณูก่อนชาติอื่น นักวิทยาศาสตร์ชาติพันธมิตรจึงเริ่มผลักดันให้ผู้นำอเมริกันสนใจในด้านการวิจัยและการพัฒนาอาวุธปรมาณู การผลักดันในขั้นแรกไร้ประสิทธิพล แต่ด้วยอิทธิฤทธิ์ของจดหมายลงวันที่ 2 สิงหาคม 2482 ที่ศาสตราจารย์ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) แห่งมหาวิทยาลัยพรินส์ตัน เขียนถึงประธานาธิบดีแฟรงกลิน รูสเวลต์ โครงการปรมาณูที่มีชื่อว่า *Manhattan Project* จงถือกำเนิดขึ้น

โครงการแมนฮัตตันมีพนักงานประมาณ 200,000 คน กระจัดกระจายตามห้องทดลองศูนย์ปฏิบัติการและโรงงานรวม 37 แห่ง ใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น 2,000 ล้านเหรียญอเมริกัน หรือเทียบเท่า 26,000 ล้านดอลลาร์ตามราคาปัจจุบัน โดยมีนายพลจัตวาเลสลี่ โกรฟส์ (Leslie R. Groves) เป็นผู้อำนวยการ ศูนย์ปฏิบัติการสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างระเบิดปรมาณู

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน*ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันศุกร์ที่ 11 สิงหาคม 2538

ในเวลาต่อมาอยู่ที่เมืองลอสอลามอส (Los Alamos) โดยมีโรเบิร์ต ออปเปนไฮเมอร์ (J. Robert Oppenheimer) เป็นหัวหน้าทีม

สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการผลิตอาวุธปรมาณูก่อนชาติอื่นๆ มิใช่เป็นเพราะรัฐบาลอเมริกันได้ทุ่มทรัพยากรในด้านการวิจัยและการพัฒนาด้านนี้อย่างเต็มที่เท่านั้น หากยังเป็นเพราะสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการดูดดึงสมองของโลกไปทำงานร่วมกันอีกด้วย การเถลิงอำนาจของฮิตเลอร์ การขยายตัวของลัทธินาซี และการก่อเกิดของสงครามโลกครั้งที่สอง มีส่วนขับดันนักวิทยาศาสตร์จำนวนมากออกไปจากยุโรป และอพยพไปสู่สหรัฐอเมริกา อาทิเช่น นีลส์ บอร์ (Niels Bohr เดนมาร์ก รางวัลโนเบลสาขาฟิสิกซ์ปี 2465) เอ็ดเวิร์ด เทลเลอร์ (Edward Teller ฮังการี บิดาแห่งระเบิดไฮโดรเจน) ยูยีน วิกเนอร์ (Eugene P.Wigner ฮังการี รางวัลโนเบลสาขาฟิสิกซ์ปี 2506) เอมมิลิโอ เซเกรอ (Emilio Segre อิตาลี รางวัลโนเบลสาขาฟิสิกซ์ปี 2502) เจมส์ แฟรงก์ (James Franck เยอรมัน รางวัลโนเบลสาขาฟิสิกซ์ปี 2468) เป็นต้น ด้วยเหตุดังนี้เอง พรมแดนแห่งความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟิสิกซ์ จึงขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

แท้ที่จริงแล้ว เยอรมนีอยู่ในฐานะที่จะพัฒนาอาวุธปรมาณูได้ไม่แพ้สหรัฐอเมริกา ในเมื่อเยอรมนีมีนักฟิสิกซ์ชั้นนำ ดังเช่นคาร์ล ฟรีดดริช ฟอน ไวส์แซกเกอร์ (Carl Friedrich Von Weizsacher) และเวอร์เนอร์ ไฮเซนเบิร์ก (Werner Heisenberg) แต่เป็นเพราะบรรยากาศทางการเมืองที่ไม่มีศานติสุข เนื่องจากมีการปลุกระดมทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา การบริหารการวิจัยและการพัฒนาที่ไร้ประสิทธิภาพ และความไม่ไว้วางใจฮิตเลอร์ มีส่วนทำให้นักวิทยาศาสตร์เยอรมันใน Uranium Project ‘เตะถ่วง’ การวิจัย

ในกรณีของญี่ปุ่น ศักยภาพในการวิจัยด้านฟิสิกซ์มิอาจเทียบกับสหรัฐอเมริกาและเยอรมนีได้ ความไม่สมบูรณ์ของห้องทดลอง และการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแร่ยูเรเนียม ทำให้การวิจัยและการพัฒนาอาวุธปรมาณูของญี่ปุ่นไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร แม้ญี่ปุ่นจะมีนักฟิสิกซ์ดังเช่นศาสตราจารย์โยชิโอะ นิชินา (Yoshio Nishina) ซึ่งเคยเป็นผู้ช่วยของนีลส์ บอร์ในเดนมาร์กในทศวรรษ 2460 แต่การที่ญี่ปุ่นไม่สามารถหาแหล่งยูเรเนียมได้ ทำให้ญี่ปุ่นถูกมัดมือชก แม้เมื่อฮิโรชิมาถูกระเบิดปรมาณูถล่มเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2488 ผู้นำกองทัพญี่ปุ่นได้ขอให้ศาสตราจารย์นิชินาผลิตระเบิดปรมาณูภายใน 6 เดือน เพื่อสู้กับสหรัฐอเมริกา โดยหวังว่าในช่วงเวลา 6 เดือนนั้น กองทัพญี่ปุ่นจะสามารถยันกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรไว้ได้ แต่เมื่อไม่มีแร่ยูเรเนียม ญี่ปุ่นก็ได้แต่สร้างวิมานในอากาศ

มหาวิทยาลัยเกียวโตเป็นศูนย์การวิจัยปรมาณูของญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีนักวิจัยเพียงประมาณ 50 คน ศาสตราจารย์ทัตสุซาบุโระ ซูซูกิ (Tatsusaburo Suzuki) ซึ่งเวลานี้ (2538) อายุ 83 ปี เปิดเผยว่า ในระหว่างสงคราม สมาชิกราชวงศ์ญี่ปุ่นเยือนศูนย์วิจัยดังกล่าวนี้เป็นครั้งคราว เพื่อติดตามความก้าวหน้า (*The Nation*. July 20, 1995)

เยอรมนีไม่มีปัญหาการขาดแคลนแร่ยูเรเนียม เพราะยึดเช็คโกสโลวาเกีย ซึ่งเป็นแหล่งแร่ยูเรเนียมที่สำคัญไว้ได้ แหล่งสำคัญอื่นๆอยู่ในคานาดาและคองโกอันเป็นอาณานิคมของเบลเยี่ยม รัฐบาลรูสเวลต์ด้วยคำแนะนำของไอน์สไตน์ได้ดำเนินการแสวงหาและสะสมแร่ยูเรเนียมพอเพียงแก่การพัฒนาอาวุธปรมาณู

จดหมายของไอน์สไตน์ที่เขียนถึงประธานาธิบดีรูสเวลต์ เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2482 เกิดจากการผลักดันของนักฟิสิกซ์อย่างน้อย 3 นาย คือ ลีโอ ซิลาร์ด (Leo Szilard) เอ็ดเวิร์ด เทลเลอร์ (Edward Teller) และยูยีน วิกเนอร์ (Eugene Wigner) นักฟิสิกซ์คนสำคัญเหล่านี้มีบทบาทในการวิจัยด้านปรมาณู ซึ่งมีผลอย่างสำคัญต่อการสร้างระเบิดปรมาณูในเวลาต่อมา การผลักดันให้ประธานาธิบดีรูสเวลต์กำหนดนโยบายการวิจัยและการพัฒนาอาวุธปรมาณูในขั้นต้นนั้น ก็เพื่อเป็นมาตรการป้องปรามมิให้เยอรมนีทิ้งห่างฝ่ายสัมพันธมิตรในเรื่องนี้ แต่เมื่อเป็นที่แน่ชัดว่า การผลิตอาวุธปรมาณูมิได้ไกลเกินเอื้อม นักฟิสิกซ์บางคนพยายามรณรงค์มิให้เผยแพร่ผลงานวิจัยเพราะเกรงว่าจะเป็นตัวเร่งในการผลิตอาวุธปรมาณู ซึ่งจะนำมาซึ่งหายนภัยสู่มนุษยโลก แต่การรณรงค์ในเรื่องนี้ขัดต่อจารีตในชุมชนวิชาการ จึงไม่ประสบผล

ครั้นเป็นที่แน่ชัดว่า สหรัฐอเมริกาเป็นชาติแรกที่ผลิตอาวุธปรมาณูได้ ชุมชนนักวิทยาศาสตร์ในสหรัฐอเมริกามีการเคลื่อนไหวเพื่อขอให้รัฐบาลอเมริกันระงับการทิ้งระเบิดปรมาณูญี่ปุ่น ข้อเสนอแนวหนึ่งก็คือ ให้นำระเบิดปรมาณูไปทิ้งในสถานที่ที่ปราศจากผู้คน เพื่อให้นานาชาติได้เห็นถึงความร้ายแรงของอาวุธชนิดนี้ โดยหวังว่าญี่ปุ่นจะยอมประกาศวางอาวุธ การเคลื่อนไหวครั้งสำคัญได้แก่ การยื่นข้อเสนอของนักวิทยาศาสตร์คนสำคัญแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโกรวม 7 คน ซึ่งนำโดยศาสตราจารย์เจมส์ แฟรงก์ (James Franck) ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสงครามในเดือนมิถุนายน 2488 บันทึกนี้รู้จักกันในเวลาต่อมาว่า *Franck Report* แต่การรณรงค์ของนักวิทยาศาสตร์เหล่านี้ไร้ผล

ในหมู่ผู้นำอเมริกัน มีเพียงส่วนน้อยที่อยู่ในสาย ‘พิราบ’ ส่วนใหญ่อยู่ในสาย ‘เหยี่ยว’ นับตั้งแต่ประธานาธิบดีแฮร์รี่ ทรูแมน (Harry S.Truman) เจมส์ ไบร์นส์ (James F.Byrnes) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และพลจัตวาเลสลี่ โกรฟส์ ผู้อำนวยการโครงการแมนฮัตตัน จอห์น แมกคลอย (John McCloy) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสงคราม นับเป็นสายพิราบเต็มตัว แมกคลอยไม่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาใช้อาวุธปรมาณูในการทำลายล้างญี่ปุ่น แต่ใช้เป็นเครื่องมือต่อรองให้ญี่ปุ่นยอมแพ้ โดยให้คงไว้ซึ่งสถาบันจักรพรรดิ เฮนรี่ สติมสัน (Henry L. Stimson) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสงครามมีความเห็นคล้อยตามผู้ช่วยของตนเอง แต่เนื่องจากเป็นเสียงโดดเดี่ยวในคณะรัฐมนตรี ประกอบกับมีปัญหาสุขภาพ จึงไม่สามารถมีบทบาทในการชี้นำได้

ภายหลังจากที่ศูนย์การวิจัย ณ เมืองลอสอลามอสประสบความสำเร็จในการทดลองระเบิดปรมาณูในทะเลทรายในมลรัฐนิวเม็กซิโก เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2488 กระแสเหยี่ยวยิ่งขึ้นสูงไปอีก ประธานาธิบดีทรูแมนลำพองในอำนาจ จนนายกรัฐมนตรีวินสตัน เชอร์ชิล แห่ง

อังกฤษสังเกตเห็น เมื่อประชุมร่วมกับสตาลิน ณ เมืองปอตสดัมในช่วงเวลาเดียวกันนั้น เมื่อญี่ปุ่นไม่ยอมจำนนตามคำประกาศแห่งเมืองปอตสดัม (Potsdam Declaration) ประธานาธิบดีทรูแมนลงนามในคำสั่งเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2488 ให้ทิ้งระเบิดปรมาณูเมืองฮิโรชิมาโดยเร็ว และแล้วเครื่องบินชื่อ *Ecola Gay* ภายใต้การบังคับการของพันเอกพอล ทิบเบตส์ (Paul Tibbets) ก็หย่อน *Little Boy* หรือ *Thin Man* (ชื่อเล่นของระเบิดปรมาณู) ลงสู่เมืองฮิโรชิมาในเช้าวันที่ 6 สิงหาคม 2488

นักประวัติศาสตร์สมัยใหม่จำนวนไม่น้อยมีความเห็นว่า การทิ้งระเบิดปรมาณูเป็นเรื่องไม่จำเป็น เพราะเวลานั้น ญี่ปุ่นบอบช้ำจากการสงครามเป็นอันมาก ฝูงบินจากกองทัพอากาศที่ 20 ภายใต้การบังคับบัญชาของนายพลเคอร์ติส เลอเมย์ (Curtis LeMay) ทิ้งระเบิดเมืองสำคัญๆ ของญี่ปุ่นตั้งแต่เดือนมีนาคม 2488 จนเมื่อถึงคราวเลือกเมืองสำหรับทิ้งระเบิดปรมาณูเกือบไม่มีเมืองสำคัญเหลือให้เลือก จนในชั้นแรกเกียวโตอยู่ในข่ายเมืองเป้าหมาย หากแต่ด้วยการคัดค้านของศาสตราจารย์เอ็ดวิน ไรส์เชาเออร์ (Edwin O. Reischauer) และนายเฮนรี่ สติมสัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสงคราม เกียวโตจึงรอดพ้นจากระเบิดปรมาณู

นักการทูตญี่ปุ่นหลายต่อหลายคนในฐานะปัจเจกบุคคลพยายามหาทางสงบศึก จักรพรรดิญี่ปุ่นถึงกับส่งตัวแทนไปมอสโคว์ เพื่อให้สหภาพโซเวียตเป็นคนกลางในการเจรจาสงบศึก แต่ความคืบหน้าในเรื่องเหล่านี้เป็นไปอย่างเชื่องช้า ในหมู่ผู้นำญี่ปุ่นเอง ฝ่ายทหารยอมตายมากกว่าที่จะยอมแพ้ ฝูงบินกามิกาเซทำลายชีวิตทหารอเมริกันเป็นจำนวนมาก และนี่เองที่สายเหยี่ยวในสหรัฐอเมริกาใช้เป็นข้ออ้างว่า จำเป็นต้องทิ้งระเบิดปรมาณู เพื่อรักษาชีวิตทหารฝ่ายสัมพันธมิตร ไม่เพียงแต่สัญญาณการยอมจำนนของฝ่ายญี่ปุ่นไม่ชัดเจนเท่านั้น หากทหารญี่ปุ่นยังสู้ชนิดหลังชนฝาอีกด้วย

ประชาชนชาวอเมริกันไม่เคยล่วงรู้ถึงมหันตภัยของระเบิดปรมาณู จวบจนกระทั่งจอห์น เฮอร์เซย์ (John Hersey) รายงานเรื่องราวของผู้รอดตายจากระเบิดเมืองฮิโรชิมา จำนวน 6 ราย ในนิตยสาร *The New Yorker* ฉบับเดือนสิงหาคม 2489

นักวิทยาศาสตร์ที่ร่วมผลิตระเบิดปรมาณูในโครงการแมนฮัตตันหลายต่อหลายคนเศร้าสลดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บางคนกลายเป็นนักรณรงค์เพื่อสันติภาพในภายหลัง แต่เราไม่เคยได้ยินเสียงเปล่งแสดงความเสียใจจากปากนายพลโกรฟส์ ผู้อำนวยการโครงการแมนฮัตตัน และประธานาธิบดีทรูแมน ผู้ซึ่งให้สัมภาษณ์ในปี 2508 ว่า *'I'd do it again'*

Balkanization

เมื่อผมอ่านพบคำว่า *Balkanization* หลายปีที่แล้ว ผมมิได้เฉลียวใจว่า คำนี้มีความหมายเฉพาะ ในเวลานั้น สมองสั่งการให้แปลว่า *บอลคณานุวัตร* หรือการอนุวัตรตามคาบสมุทรบอลข่าน แต่ผมก็มิได้ตั้งคำถามว่า เหตุใดจึงต้องอนุวัตรตามคาบสมุทรบอลข่านด้วย

เมื่อผมพบหนังสือชื่อ *The Balkanization of the West* (London : Routledge, 1994) ซึ่งแต่งโดย Stjepan G. Mestrovic ศาสตราจารย์วิชาสังคมวิทยาแห่ง Texas A & M University สมองสั่งการให้ผมแปลว่า *บอลคณานุวัตรของตะวันตก* โดยที่ผมมิได้ตั้งคำถามว่า เหตุใดตะวันตกจึงต้องอนุวัตรตามคาบสมุทรบอลข่านด้วย

เมื่อผมอ่านบทนำเรื่อง "Racial Balkanization at Cornell" ในหนังสือพิมพ์ *The Asian Wall Street Journal* (July 26, 1995) หัวใจของผมเริ่มไม่ไว้วางใจสมองของตนเอง บทนำดังกล่าวกล่าวถึงระบบหอพักนักศึกษาในมหาวิทยาลัยคอร์แนลที่มีการแบ่งแยกผิวและเชื้อชาติโดยชัดเจน กล่าวคือ มีหอพักสำหรับนักศึกษาผิวดำ หอพักสำหรับนักศึกษาเชื้อสายสเปน และหอพักสำหรับนักศึกษาพื้นเมือง นักศึกษาที่เป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ในหอพักด้านเหนือ นักศึกษาผิวขาวอยู่ในหอพักด้านตะวันตก มหาวิทยาลัยคอร์แนลกำลังถูกมลรัฐนิวยอร์กเล่นงานในข้อหาละเมิด *Civil Rights Act of 1964*

แต่เหตุใดหนังสือพิมพ์ *The Asian Wall Street Journal* ฉบับดังกล่าว จึงใช้คำว่า *Racial Balkanization?* ผมตอบคำถามนี้ไม่ได้ และเริ่มแน่ใจว่า 'บอลคณานุวัตร' เป็นคำแปลที่ผิด ถึงจุดนี้ ผมจึงต้องเสียเวลาค้นคว้าเพื่อให้ข้อสงสัยหมดไป

จากการประมวลคำอธิบายจาก *Oxford English Dictionary* คำว่า Balkanization นับเป็นคำค่อนข้างใหม่ เพราะถือกำเนิดระหว่าง ค.ศ. 1900-1929 หมายถึงกระบวนการแบ่งแยกดินแดนออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยหลายรัฐ โดยที่เป็นปรปักษ์ต่อกันด้วย ทั้งนี้ไม่ต้องสงสัยเลยว่า คำคำนี้มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์จากการแบ่งแยกดินแดนในคาบสมุทรบอลข่าน

หนังสือบางเล่มกล่าวว่า *Balkanization* เป็นนโยบายที่รัสเซียที่ต่อดินแดนในคาบสมุทรบอลข่านในปลายคริสศตวรรษที่ 19 เพราะต้องการให้ดินแดนดังกล่าวแตกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยที่มีความระแวงซึ่งกันและกัน *Balkanization* จึงมิได้มีความหมายแตกต่างจาก'แบ่งแยกและปกครอง' (Divide and rule)

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันศุกร์ที่ 22 กันยายน 2538

กระบวนการแบ่งแยกดินแดนในคาบสมุทรบอลข่านเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยเริ่มปรากฏเมื่อเกิดสงครามบอลข่านครั้งแรกในปี 2455 โดยรัสเซียเป็นผู้ชักใย ข้อเท็จจริงปรากฏว่า รัสเซียเป็นคนกลางในการชักนำให้บุลกาเรีย (Bulgaria) และเซอร์เบีย (Serbia) ทำสัญญาพันธมิตร โดยหวังจะแย่งชิงดินแดนมาเซโดเนีย (Macedonia) จากเตอรกี กรีซและมอนเตนิโกร (Montenegro) เข้าร่วมเป็นพันธมิตรด้วย ในเดือนตุลาคม 2455 พันธมิตรทั้ง 4 ประเทศยกกำลังทหารโจมตีเตอรกีและได้รับชัยชนะโดยง่าย ประเทศมหาอำนาจร่วมประชุม ณ นครลอนดอนเพื่อยุติสงคราม โดยเตอรกียอมสละดินแดนในทวีปยุโรป เพื่อก่อตั้งประเทศอัลบาเนีย (Albania) ข้อตกลงนี้ยังความไม่พอใจแก่เซอร์เบียและมอนเตนิโกรอย่างยิ่ง

ต่อมาเกิดความขัดแย้งระหว่างบุลกาเรียฝ่ายหนึ่งกับเซอร์เบียและกรีซอีกฝ่ายหนึ่ง โดยที่บุลกาเรียจับได้ว่า เซอร์เบียและกรีซรวมหัวกันแบ่งปันดินแดนมาเซโดเนีย ในเดือนมิถุนายน 2456 สงครามบอลข่านครั้งที่สองก็เกิดขึ้นเมื่อบุลกาเรียยกพลบุกกรีซและเซอร์เบีย แต่บุลกาเรียกลับถูกรูมาเนียและเตอรกีโจมตี ทั้งๆที่รูมาเนียและเตอรกีต่างก็เป็นปรปักษ์กับกรีซและเซอร์เบียด้วย บุลกาเรียเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และต้องยอมลงนามในสนธิสัญญากรุงบูคาเรสต์ (Treaty of Bucharest) ในเดือนกรกฎาคม 2456 ตามสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ บุลกาเรียต้องยอมยกดินแดนใน Macedonia และ Thrace ให้แก่กรีซและเซอร์เบีย และสูญเสียเมือง Dobbrudja แก่รูมาเนีย

สงครามบอลข่านทั้งสองครั้งนี้ โดยสุทธิแล้วเตอรกีและบุลกาเรียเป็นฝ่ายสูญเสีย อาณาจักรเตอรกีจำกัดพรมแดนที่เมือง Adrianople และ Contantinople ในขณะที่เซอร์เบียและมอนเตนิโกรมีดินแดนเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว และกรีซกลายเป็นมหาอำนาจในทะเลเอเยียน (Aegean) เนื่องจากยึดครองเมืองท่า Salonika ได้ ส่วนอัลบาเนียกลายเป็นประเทศเกิดใหม่ การจัดระเบียบใหม่ในคาบสมุทรบอลข่านในปี 2456 มีผลกระทบอันยาวไกล เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง บรรดาประเทศที่เป็นฝ่ายสูญเสียในสนธิสัญญากรุงบูคาเรสต์ คือ บุลกาเรียและเตอรกีเข้าร่วมกับเยอรมนีในการทำสงคราม อีกฝ่ายหนึ่งเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร

Balkanization มิใช่กระบวนการปรับตัวตามคาบสมุทรบอลข่าน หากแต่เป็นกระบวนการแบ่งแยกดินแดนเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน โดยที่กระบวนการดังกล่าวนี้เริ่มต้น ณ คาบสมุทรบอลข่าน ความขัดแย้งและสงครามที่กำลังเกิดขึ้นใน Bosnia and Herzegovina และดินแดนที่เป็นยูโกสลาเวียในอดีตนับแต่ปี 2534 เป็นต้นมา มิอาจเข้าใจได้โดยถ่องแท้ หากไม่เข้าใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของคาบสมุทรบอลข่าน และหากไม่เข้าใจ *Balkanization* โดยเฉพาะ

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง *Balkanization* กลายเป็นนโยบายต่างประเทศของสหภาพอัฟริกาใต้ที่มีต่อดินแดนที่เป็นรัฐชายขอบ อันได้แก่ Zimbabwe, Mozambique, Angola, Zambia, Botswana, Lesotho และ Swaziland สหภาพอัฟริกาใต้ต้องการให้รัฐชายขอบเหล่านี้พึ่งพิงตนเองในทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะได้ไม่เป็นปรปักษ์ต่อตน

นับตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา *Balkanization* กลับคืนสู่คาบสมุทรบอลข่านอันเป็นมาตุภูมิ เมื่อเกิดกระบวนการแบ่งซอยดินแดนเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยในดินแดนที่เป็นยูโกสลาเวียเดิมก่อนหน้านี้ เมื่ออาณาจักรโซเวียตล่มสลายในปี 2532 ก็เกิดขบวนการ *Balkanization* ในดินแดนดังกล่าวด้วย ในปัจจุบันขวนการ *Balkanization* ในดินแดนที่เป็นสหภาพโซเวียตและยูโกสลาเวียเดิมยังไม่จบสิ้น และไม่มีทีท่าว่าจะจบสิ้นด้วย

กระบวนการแบ่งซอยดินแดนเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยจะยังคงเกิดขึ้นต่อไป สาธารณรัฐประชาชนจีนหลังมรณกรรมของเติ้งเสี่ยงผิงอาจแตกเป็นเสี่ยง เนื่องจากมีความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์สูง อินเดีย ปากีสถาน และอัฟกานิสถานก็อยู่ในสภาพที่ไม่แตกต่างกัน มิไยต้องกล่าวถึงอัฟริกาที่มีรัฐประชาชาติใหม่ผุดขึ้นทุกปี แต่ความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์และความขัดแย้งระหว่างศาสนามิได้จำกัดวงเฉพาะอาเซีย อัฟริกา และอเมริกาใต้ ในยุโรปและอเมริกาเหนือก็มีปัญหาลักษณะเดียวกัน

นักสังคมวิทยาบางท่าน ดังเช่น Stjepan G. Mestrovic เชื่อว่า สังคมตะวันตกก็ต้องเผชิญกับกระบวนการแบ่งซอยดินแดนเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยด้วย และนี่เป็นสาระสำคัญของหนังสือชื่อ *The Balkanization of the West* (1994)

หากบทวิเคราะห์นี้ถูกต้อง กระบวนการแบ่งแยกดินแดนเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยกำลังแผ่ขยายในขอบเขตทั่วโลก ข้อสำคัญก็คือ รัฐเล็กรัฐน้อยที่ผุดขึ้นใหม่มิได้ก่อเกิดจากข้อตกลงที่มีพื้นฐานบนมิตรภาพ หากแต่ถือกำเนิดจากความขัดแย้ง ความเป็นปรปักษ์ และสงคราม *Balkanization* จึงค่อยๆ กัดกร่อนศานติสุขของโลก และหล่อหลอมความเป็นปรปักษ์และความหวาดระแวงระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ระเบียบใหม่ของโลกหลังยุคสงครามเย็นกำลังนำไปสู่สภาพ '*นวโลกาจลาจล*' (New World Disorder) ดังบทวิเคราะห์ของศาสตราจารย์เบนเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson)

ณ บัดนี้ *Globalization of the Balkanization* เป็นปรากฏการณ์ที่นักวิชาการพึงจับตามอง

ภาคที่ห้า

สหรัฐอเมริกา

เมื่อหมอผีครองเมือง :
จาก โจเซฟ แมกคาร์ธี ถึง จอห์น แพตตัน เดวีส

ใครก็ตามที่ได้อ่านบทละครเรื่อง *หมอผีครองเมือง* (บริษัทสำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด : 2521) ซึ่งวัชระ คุปตะเวทินแปลจากเรื่อง *The Crucible* ของอาร์เธอร์ มิลเลอร์ (Arthur Miller) ก็คงอดรู้สึกมิได้ว่า สิ่งที่ผู้เขียนพยายามสื่อสารให้ผู้อ่านทราบช่างตรงกับสถานการณ์ในเมืองไทยในปัจจุบัน 2521 โดยมิพักต้องสงสัย ทั้งผู้แปลก็ได้กล่าวไว้ในคำนำว่า

"...แก่นของบทละครเรื่องนี้ คือ อันตรายจากความเชื่อที่งมงาย ซึ่งจัดได้ว่าผู้เขียนประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะเมื่ออ่านเรื่องจบลงแล้ว ผู้อ่านจะรู้สึกทันทีว่า การหลงเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากจนกลายเป็นความงมงายนั้น มีอันตรายอย่างใหญ่หลวง และข้อที่น่าชมที่สุดก็คือ แก่นของเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ไม่ตาย กล่าวคือ สามารถนำมาเป็นเครื่องเตือนใจได้ทุกยุคทุกสมัย เพราะแม้แต่ในปัจจุบันความเชื่อในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศาสนา การเมือง ฯลฯ ก็กำลังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนฆ่ากันตายเป็นประจำในทั่วทุกมุมโลก และที่เห็นได้ชัดและใกล้ตัวที่สุด คือในประเทศไทยนี้เอง..."

การเมืองยุค '*หมอผีครองเมือง*' เป็นประวัติศาสตร์ช่วงที่แสนอัปยศของสหรัฐอเมริกาในทศวรรษ 2490 เรื่องของเรื่องเกิดจากความงมงายของฝ่ายขวาจัด ซึ่งพยายามปลุก 'ผีคอมมิวนิสต์' และกำจัดศัตรูทางการเมืองที่มีความเห็นแตกต่างไปจากตน ผลที่เกิดขึ้นก็คือ คนเป็นจำนวนมากที่มีความคิดเสรีนิยมถูกคุกคาม ที่เป็นข้าราชการก็ถูกไล่ออกจากราชการ และปัญหาชนหลายต่อหลายคนต้องอพยพไปอยู่ต่างประเทศ ดังรายละเอียดปรากฏในบทนำของ รัศมี เผ่าเหลืองทอง ในหนังสือ *หมอผีครองเมือง* นั้นแล้ว

ตัวการที่สำคัญสร้างจุดด่างพร้อยในประวัติศาสตร์การเมืองอเมริกันในช่วงดังกล่าวนี้ก็คือ โจเซฟ แมกคาร์ธี (Joseph McCarthy, : พ.ศ.2452–2500) สมาชิกวุฒิสภาสังกัดพรรครีปับลีกันจากมลรัฐวิสคอนซิน ซึ่งได้รับเลือกตั้งในปี 2489 และด้วยเหตุนี้เอง ลัทธิปลุกผีคอมมิวนิสต์ในสหรัฐอเมริกาจึงได้ชื่อว่า *ลัทธิแมกคาร์ธี* (McCarthyism) พจนานุกรมการเมืองชื่อ *A Dictionary of Politics* ของ Florence Elliot (Penguin, 1969) ได้ให้คำนิยาม "ลัทธิแมกคาร์ธี" ไว้ว่า หมายถึง ลัทธิหรือแนวความคิดที่แสดงความไร้ขันติธรรมต่อลัทธิเสรีนิยม (Intolerance of liberalism)

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร โลกหนังสือ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2521) หน้า 90-99

โจเซฟ แมกคาร์ธี เป็นนักการเมืองผู้มีความคิดขวาจัด และมีความทะเยอทะยานทางการเมืองอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาในปี 2489 แล้ว แมกคาร์ธีก็ได้ครุ่นคิดเกี่ยวกับการเลือกกลยุทธทางการเมืองเพื่อถีบตัวขึ้นไปสู่บันไดแห่งอำนาจและตำแหน่งประธานาธิบดี เขาตระหนักดีว่า การหาคะแนนเสียงและสร้างความนิยมจากประชาชนด้วยการโจมตีญี่ปุ่น ดังที่เขาเคยใช้ได้ผลในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภานั้น มิใช่วิธีการที่จะทำให้ได้มาซึ่งอำนาจ แมกคาร์ธีใช้เวลาอยู่ถึง 4 ปีในการหาคำตอบว่า *'เราจะไปไหนกัน'* และในการเดินอยู่บนถนนสายที่ชื่อว่า *'ฉันจึงมาหาความหมาย'* และแล้วในเดือนมกราคม ๒๔๙๓ เขาก็พบคำตอบ หลังจากที่ได้ปรึกษาหารือกับมิตรสหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บาทหลวงเอ็ดมันด์ วอล์ช (Edmund Walsh) ผู้ซึ่งให้คำแนะนำว่า "คอมมิวนิสต์" จะเป็นประเดนที่สามารถใช้หาเสียงได้ และประเด็นนี้นับวันมีแต่จะทวีความสำคัญมากขึ้นทุกที แมกคาร์ธีรู้สึกตื่นเต้นกับคำแนะนำดังกล่าวอย่างยิ่ง ทั้งเขาเองก็เชื่อว่าคนที่ทำงานให้แก่รัฐบาลอเมริกันในขณะนั้นจำนวนมากเลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์ ในเวลานั้นลมการเมืองขวาจัดกำลังพัดแรง และโรคกลัวคอมมิวนิสต์กำลังระบาดในสหรัฐอเมริกา เพราะไม่เพียงแต่สหภาพโซเวียตจะก้าวขึ้นมาเป็นประเทศอภิมหาอำนาจเคียงบ่าเคียงไหล่กับสหรัฐอเมริกาเท่านั้น หากทราบว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน ยังมีชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋งในประเทศนั้นอีกด้วย แมคาร์ธีจึงตั้งใจว่า *'เราจะฝ่าข้ามไป'* ด้วยการกระพือโรคกลัวคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างประชานิยม

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2493 แมกคาร์ธีบินไปยังเมืองวีลลิ่ง (Wheeling) มลรัฐเวอร์จิเนียตะวันตก และกล่าวปราศรัย 'ปลุกผีคอมมิวนิสต์' เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ศกเดียวกันนั้น โดยมีความตอนหนึ่งว่า

"...แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่สามารถเสียเวลาระบุชื่อข้าราชการกระทรวงต่างประเทศผู้ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และเป็นสายลับต่างประเทศได้ทั้งหมด แต่ในขณะนี้ข้าพเจ้าก็มีรายชื่อบุคคลจำนวน 205 คน ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศทราบดีว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และเป็นผู้ซึ่งยังคงทำงานและมีบทบาทในการกำหนดนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศอยู่ในขณะนี้..."

แม้ในภายหลังแมกคาร์ธีจะยอมรับว่า จำนวนข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ 205 คนที่เขาระบุว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้นมีมากเกินจริง และเขาแก้ไขรายชื่อโดยลดลงเหลือ 47 คน แต่กลับเพิ่มขึ้นเป็น 80 คนในเวลาต่อมาก็ตาม แต่ข้อกล่าวหาของเขาก็สร้างความตระหนกแก่ประชาชนชาวอเมริกันอย่างยิ่ง แมกคาร์ธีฉวยโอกาสหาคะแนนเสียงจากความงมงายของประชาชน เขาเดินทางอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์และกล่าวปราศรัยอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน และกล่าวหาใครต่อใครเป็นคอมมิวนิสต์อย่างไม่รู้ผิดชอบชั่วดี กองคาราวานของแมกคาร์ธีตระเวนไปทั่วสหรัฐอเมริกาเพื่อเผยแพร่ลัทธิแมกคาร์ธี ประดุจหนึ่งกองคาราวานละครสัตว์ที่ตระเวนไปแสดง

ยังที่ต่างๆ ชื่อของแมกคานร์ธีดังเป็นพลุแตก พรรคเดโมแครตไม่กล้าจะตอบโต้แมกคาร์ธี และไม่กล้าแม้แต่จะชี้ให้เห็นว่า ข้อกล่าวหาของแมกคาร์ธีมีมูลแห่งความเป็นจริงเพียงใด จะมีก็แต่นักการเมืองและปัญญาชนที่มีความคิดเสรีบางคนที่จะลุกขึ้นมาทัดทานแมกคาร์ธี แต่เสียงของคนเหล่านี้ก็ถูกกระแสพายุการเมืองพัดกลบเสียโดยสิ้นเชิง พรรครีปับลีกันแสดงความยินดีและยกย่องแมกคาร์ธีประดุจหนึ่งวีรบุรุษ ยิ่งแมกคาร์ธีกระพือโรคกลัวคอมมิวนิสต์มากเพียงใด พรรครีปับลีกันก็ยิ่งได้รับประโยชน์มากเพียงนั้น

หลังจากที่แมกคาร์ธีกล่าวปราศรัยที่เมืองวีลลิ่งได้เพียง 4 เดือนเศษ เกาหลีเหนือก็บุกเกาหลีใต้ และสงครามเกาหลีก็ปะทุขึ้น สถานการณ์ทางการเมืองประหว่างประเทศและภายในประเทศเป็นประโยชน์ต่อแมกคาร์ธีอย่างยิ่ง การทำบัญชีมืดผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ระบาดไปทั่ว ทั้งนี้ไม่จำกัดเฉพาะแต่ข้าราชการกระทรวงต่างๆเท่านั้น หากยังรวมถึงอาจารย์มหาวิทยาลัย ปัญญาชน นักธุรกิจ นักหนังสือพิมพ์ ศิลปินนักแสดงอีกด้วย แมกคาร์ธีฉลาดพอที่จะกล่าวหาใครว่าเป็นคอมมิวนิสต์ด้วยการแถลงในคณะอนุกรรมการชุดต่างๆที่แต่งตั้งโดยรัฐสภา ซึ่งทำให้เขารอดพ้นจากการถูกฟ้องร้องในข้อหาหมิ่นประมาท ความพยายามที่จะไต่บันไดแห่งอำนาจไปสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีใกล้จะประสบผลสำเร็จ แต่กระนั้นก็ตาม ปัญหาที่แมกคาร์ธีต้องเผชิญก็คือ เขายังไม่สามารถก้าวเข้าไปเป็นแกนนำของพรรครีปับลิกันได้ ด้วยเหตุนี้เองแมกคาร์ธีจึงพยายามสร้างสัมพันธ์กับโรเบิร์ต ทาฟต์ (Robert Taft) และริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) เพื่อเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างเขากับแกนนำของพรรค ดังกล่าว จนในที่สุดในเดือนกรกฎาคม 2493 คณะกรรมการกลางของพรรครีปับลิกันได้เสนอร่างกฎหมายชื่อ *มันดท์-นิกสัน* ให้มีการจดทะเบียนคนที่เป็นคอมมิวนิสต์ แม้จะมีผู้พยายามคัดค้านกฎหมายฉบับนี้แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะนักการเมืองใหญ่คำนึงถึงอนาคตทางการเมืองของตนยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ผู้ที่สนับสนุนกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญทางการเมืองในเวลาต่อมา มิได้มีเฉพาะแต่ริชาร์ด นิกสันเท่านั้น หากยังรวมถึงจอห์น เอฟ. เคนเนอดี้ และลินดอน บี. จอหนสันอีกด้วย สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ รัศมี เผ่าเหลืองทอง ได้เล่าไว้ในบทกล่าวนำของ *หมอผีครองเมือง*ว่า

"...ผู้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และแนวร่วมคอมมิวนิสต์ จะถูกลงทะเบียนไว้ที่หน่วยควบคุมความประพฤติ เมื่อลงทะเบียนแล้ว คนเหล่านี้ก็จะสูญเสียสิทธิในการเดินทางและการทำงานในหน่วยราชการ ถ้าเป็นต่างชาติ อาจถูกส่งออกนอกประเทศ หรือถ้าโอนสัญชาติมาเป็นอเมริกันแล้ว ก็อาจถูกถอนสิทธิจากการโอนเสียเฉยๆ คนที่มีชื่อแล้วไม่ไปรายงานตัวจะถูกปรับ 10,000 ดอลล่าร์ และถูกจำคุก 5 ปี ...ทันทีที่กฎหมายนี้ผ่านสภา ค่ายกักกัน 6 แห่งก็ผุดขึ้นในอเมริกา และกลายเป็นที่คุมขังนักการเมืองนับเป็นจำนวนพันๆ..."

การป้าย 'สีแดง' ให้แก่ผู้ที่มีความคิดแตกต่างจากตน และผู้ที่เป็นอริส่วนตัวของตน กลายเป็นปฏิบัติการที่แพร่หลาย มิช้ามินานความแตกแยกในสังคมก็ระบาดประดุจหนึ่งไฟลามทุ่ง จนรัฐสภาต้องเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม จากการสอบสวนของรัฐสภาพบว่า ในกรณีส่วนใหญ่ข้อกล่าวหาของแมคคาร์ธีปราศจากมูลแห่งความเป็นจริง ยิ่งการสอบสวนยืดเยื้อเพียงใด ประชาชนก็ยิ่งประจักษ์ชัดว่า แมกคาร์ธีเป็นนักปลุกผีคอมมิวนิสต์ ผู้ชอบปั้นน้ำเป็นตัวมากเพียงนั้น ผู้ที่เคยสนับสนุนแมกคาร์ธีเริ่มตีตัวออกห่าง พรรครีปับลิกันเริ่มลังเล ที่จะก้าวไปสู่หนทางที่แมกคาร์ธีบุกเบิกไว้ และเริ่มประจักษ์ว่า ถนนการเมืองสายที่แมกคาร์ธีกำลังเดินอยู่นี้เป็น *'ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย'* และแล้วในเดือนธันวาคม พ.ศ.2497 วุฒิสภาจึงลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมาก 67 ต่อ 22 คะแนน ให้แมกคาร์ธีหยุดยั้งการกระทำอันเป็นเหตุให้วุฒิสภาเสื่อมเสียชื่อเสียง เกียรติศักดิ์ และความเชื่อถือ และนับแต่นั้นมาลัทธิแมกคาร์ธีก็เสื่อมสลายลง ซึ่งยังความโทมนัสแก่แมกคาร์ธีเป็นอันมาก ความผิดหวังทางการเมืองทำให้เขาหันไปหาเมรัย แมกคาร์ธีร่ำสุราอย่างหนัก จนกลายเป็นขี้เมาหยำเป และถึงแก่กรรมในปี 2500 ในขณะที่มีอายุเพียง 48 ปีเท่านั้น

ตลอดระยะเวลาเพียง 5 ปีเศษ ระหว่างปี พ.ศ.2493–2497 ที่ลัทธิแมกคาร์ธีมีอิทธิพลในการสร้างฉากการเมืองอเมริกันนั้น ปัญญาชนจำนวนมากต้องถูกคุกคาม และถูกละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคล ในจำนวนคนเหล่านี้เป็นที่น่าประหลาดใจที่ได้พบชื่อชาลี แชปปลิน ดาราตลกเรืองนาม วอล์ท ดิสนีย์ นักสร้างภาพยนตร์ผู้ยิ่งใหญ่ และโรเบิร์ต ออปเปนไฮเมอร์ (Robert Oppenheimer) นักฟิสิกส์ผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตระเบิดปรมาณูที่ใช้ถล่มเมืองฮิโรชิมาและเมือนางาซากิ ส่วนข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ (ซึ่งเป็นเป้าหมายแรกของลัทธิแมกคาร์ธี) ที่ถูก 'หางเครื่อง' จนถึงกับต้องออกจากราชการ และประสบชะตากรรมต่างๆ นานา ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการสังกัดกรมการตะวันออกไกล (Office of Far Eastern Affairs) และที่สำคัญได้แก่ จอห์น สจ๊วต เซอร์วิส (John Siewart Service) และจอห์น แพตตัน เดวีส (Johin Faton Davies)

ทั้งเซอร์วิสและเดวีสต่างเป็นผู้ช่วยและที่ปรึกษาคนสำคัญของนายพลโจเซฟ สติลเวลล์ (Joseph Stilwell) ผู้บัญชาการกองทหารอเมริกันในประเทศจีน ตั้งแต่ก่อนที่รัฐบาลก๊กมินตั๋งจะพ่ายแพ้พรรคคอมมิวนิสต์ในปี 2492 ทั้งนายพลสติลเวลล์และผู้ช่วยคนสำคัญของเขาต่างได้พบเห็นความชั่วร้ายต่างๆของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง และได้รายงานให้กระทรวงการต่างประเทศอเมริกันได้ทราบข้อเท็จจริงต่างๆ ตามที่ได้พบเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้พยายามย้ำให้เห็นว่า ในขณะที่ประชาชนชาวจีนส่วนใหญ่ต้องประสบความอดอยากทุกข์ยาก คณะบุคคลในรัฐบาลก๊กมินตั๋งกลับเสพสุขจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนแม้แต่น้อย รายงานเหล่านี้ยังความ

ไม่พอใจแก่กลุ่มฝ่ายขวาในสหรัฐอเมริกาเป็นอันมาก เมื่อรัฐบาลจีนคณะชาติต้องพ่ายแพ้พรรคคอมมิวนิสต์ในปี 2492 โจเซฟ อัลซอป (Joseph Alsop) ได้เขียนบทความขนาดสามตอนจบชื่อเรื่อง *"Why We Lost China"* ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *Saturday Evening Post* ของพรรครีปับลิกัน โดยเสนอความเห็นว่า ความพ่ายแพ้ของรัฐบาลจีนคณะชาติมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลอเมริกัน (ซึ่งในขณะนั้นเป็นรัฐบาลดีโมแครต) มิได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลก๊กมินตั๋งมากเท่าที่ควร และกล่าวเป็นนัยๆว่า นโยบายดังกล่าวนี้เกิดจากอิทธิพลของนายพลสติลเวลล์ และนายจอห์น แพตตัน เดวีส ผู้ซึ่งต่อต้านเจียงไคเช็ค และเป็น 'แนวร่วม' ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน แมกคาร์ธีได้ฉวยโอกาสหยิบประเด็นนี้ขึ้นมากล่าวหาว่า ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ อเมริกันเป็น 'แนวร่วม' ของคอมมิวนิสต์ แต่แมกคาร์ธีก็ไปไกลเกินกว่าที่อัลซอปจะร่วมสังฆกรรมด้วยได้ จนต้องลุกขึ้นมาทัดทานการกระทำของแมกคาร์ธีในภายหลัง กระนั้นก็ตามสถานการณ์ก็ลุกลามจนยากแก่การแก้ไข ข้าราชการต่างประเทศต้องประสบชะตากรรมต่างๆ นานา และจอห์น แพตตัน เดวีส ต้องถูกไล่ออกจากราชการ ทั้งๆ ที่เขามีทางเลือกที่จะลาออก และยอมรับบำเหน็จบำนาญ แต่เดวีสก็ดื้อแพ่งอยู่รับราชการต่อเพื่อให้ถูกไล่ออก ทั้งนี้ก็เพราะเขาถือว่า ตนมิได้มีความผิดแต่ประการใด

ใครก็ตามที่ได้พบปะและรู้จักจอห์น แพตตัน เดวีส ต่างก็ยอมรับความฉลาดปราดเปรื่องของเขา และในบัดนี้คนเป็นจำนวนมากต่างก็ลงความเห็นว่า หากมิใช่เป็นเพราะมรสุมการเมืองอันเกิดจากลัทธิแมกคาร์ธีแล้ว เดวีสและลูกน้องคนอื่นๆ ของนายพลสติลเวลล์ ในประเทศจีนซึ่งล้วนแต่เป็นคนฉลาดและรอบรู้ทั้งสิ้น คงจะได้มีโอกาสในการกำหนดนโยบายต่างประเทศอเมริกันในด้านอาเซีย และคงจะไม่ปล่อยให้การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับจีนและเวียดนามเป็นไปอย่างผิดพลาดเป็นเวลานานถึงสองทศวรรษเศษ เช่นนี้

ปู่ของจอห์น แพตตัน เดวีส เป็นชาวเวลส์ที่อพยพไปอยู่ในสหรัฐอเมริกา ส่วนพ่อของเขาก็เป็นมิชชั่นนารีที่เดินทางไปเผยแพร่คริสตศาสนาในประเทศจีน ด้วยเหตุนี้เอง จอห์น แพตตัน เดวีส จึงเติบใหญ่ในประเทศนั้นในระหว่างที่เกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เขาได้เรียนรู้ชีวิตของชาวจีน ได้คลุกคลีกับลูกจีน และได้เรียนรู้ที่จะรักเมืองจีน โดยที่ความรักนั้นมิได้เกิดจากพื้นฐานแห่งความงมงาย เพื่อนที่เติบโตใหญ่มาด้วยกันในประเทศจีนคนหนึ่ง เป็นลูกของไมเคิล โบโรดิน (Michael Borodin) ซึ่งสหภาพโซเวียตส่งไปช่วยเหลือขวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศนั้น และหลายคนได้กลายเป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเวลาต่อมา เดวีสตระหนักดีว่า พื้นฐานทางด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของจีนนั้นแตกต่างจากตะวันตกโดยสิ้นเชิง และเห็นว่า การที่บิดามารดาของเขาอุทิศชีวิตในการเผยแพร่คริสตศาสนาในประเทศนั้นเป็นเรื่องที่เสียเวลาเปล่า เพราะถึงอย่างไรคริสตศาสนาก็เป็นสิ่งแปลกแยกสำหรับสังคมจีน ความรู้สึกดังกล่าวนี้ได้ติดตัวเขาไปจนกระทั่งเติบใหญ่ แต่การเติบใหญ่

ในสังคมจีนได้ช่วยให้เดวีสมีทัศนะต่อเมืองจีนที่แตกต่างไปจากคนทั่วไป และเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพข้าราชการทางการทูตในภายหลัง

หากจะวัดกันด้วยมาตรฐานตะวันตก จอห์น แพตตัน เดวีสเป็นปัญญาชนเสรีนิยม ทัศนคติแบบเสรีนิยมของเขามิได้เกิดจากการสั่งสมในระหว่างที่เติบใหญ่เป็น 'คนนอก' ในสังคมจีนเท่านั้น หากทว่ายังเกิดจากการศึกษาในวัยหนุ่ม ณ มหาวิทยาลัยวิสคอนซินอีกด้วย ในเวลานั้นมหาวิทยาลัยวิสคอนซินเพิ่งเริ่มทดลองจัดการศึกษาแบบศิลปศาสตร์ อันเกิดจากการริเริ่มของนักการศึกษาคนสำคัญชื่อ อเล็กซานเดอร์ ไมเกิลจอห์น (Alexander Meiklejohn) จุดมุ่งหมายอยู่ที่การฝึกฝนให้คนใจกว้าง ปีที่หนึ่งใช้ไปในการศึกษาอารยธรรมกรีก และปีที่สองใช้ไปในการศึกษาอารยธรรมอเมริกันในคริสตศตวรรษที่ 19 เพื่อจะได้เปรียบเทียบอารยธรรมทั้งสอง ระบบการศึกษาดังกล่าวนี้ฝึกฝนให้นักศึกษาได้พัฒนาความคิดความอ่าน และพิเคราะห์พิจารณาปัญหาต่างๆ ในแง่ของอารยธรรมแห่งมนุษยชาติ มากกว่าที่จะยึดผลประโยชน์ของรัฐบาลเป็นสำคัญ เพราะถึงอย่างไรรัฐบาลเมื่อมีวันเถลิงอำนาจก็มีวันสิ้นอำนาจ แต่อารยธรรมยังคงมีสืบต่อไป ระบบการศึกษาดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้เดวีสมีความคิดแบบเสรีนิยมเท่านั้น หากทว่ายังทำให้เขามีสำนึกทางประวัติศาสตร์อีกด้วย เดวีสมีความสุขกับการศึกษาตลอดระยะเวลาสองปีที่อยู่ที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน และหลังจากนั้นเขาได้ใช้เวลาอีกหนึ่งปีศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยเยนชิง (Yenching University) ระหว่างนั้น เขาได้ใช้ชีวิตตระเวนไปยังดินแดนต่างๆ ของประเทศจีน และไปไกลถึงมองโกเลีย จากนั้นจึงเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาและศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เดวีสเข้ารับราชการกระทรวงการต่างประเทศหลังจากสำเร็จการศึกษา และในปี 2476 เขาก็ถูกส่งไปประจำประเทศจีน และทำงานอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลาเกือบ 12 ปี จนถึงปี 2488 (ในระหว่างนั้นเขาถูกเรียกตัวกลับไปทำงานที่วอชิงตันเพียง 2 ปี)

ในช่วงสองปีแรกที่เดวีส ทำงานประจำอยู่ในประเทศจีน เขาได้ใช้เวลาศึกษาภาษาวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์จีนอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ณ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง เขาได้มีโอกาสรู้จักกับจอห์น แฟร์แบงก์ (John K. Fairbank) ซึ่งกำลังศึกษาปริญญาเอก (และในปัจจุบันเป็นผู้เชี่ยวชาญบูรพาคดีคนสำคัญในวงวิชาการอเมริกัน) เขาได้สนิทชิดเชื้อกับผู้สื่อข่าว อเมริกันหลายคน ในจำนวนนี้ก็มีเอ็ดการ์สโนว์ (Edgar Snow) ฮาโรลด์ ไอแซกส์ (Harold Isaacs) ธีโอดอร์ ไวท์ (Theodore H. White) และอีริค เซวาไรด์ (Eric Sevareid) รวมอยู่ด้วย ผู้สื่อข่าวอเมริกันเหล่านี้มักจะหาโอกาสคลุกคลีกับเขาเสมอ เพราะได้ประโยชน์จากความฉลาดปราดเปรื่องและความรอบรู้ของเขา

ประสบการณ์และความรอบรู้ทำให้เดวีสสามารถคาดการณ์ได้อย่างถูกต้องว่า รัฐบาลเจียงไคเช็คจะไปไม่รอด และสหรัฐอเมริกาจะไม่สามารถเปลี่ยนแปรกระแสธารแห่งประวัติศาสตร์จีนได้ อย่างดีที่สุดที่รัฐบาลอเมริกันจะทำได้ก็คือ พยายามติดตามการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของการเมือง

ในประเทศจีนอย่างใกล้ชิด และไม่ปฏิบัติการใดๆ ในอันที่จะผลักดันพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้เข้าไปสู่เงื้อมเมือของสตาลิน มิฉะนั้นแล้วหากพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นฝ่ายกำชัยชนะแล้ว รัฐบาลอเมริกันจะประสบความยากลำบากในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เดวีสเองพยายามผลักดันให้ผู้นำอเมริกันได้พบปะกับผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีน ทั้งนี้เพื่อรัฐบาลอเมริกันได้มีโอกาสรับฟังเหตุผลทั้งสองด้าน แต่ก็ไม่สำเร็จ ทั้งๆ ที่ในเวลานั้นพรรคคอมมิวนิสต์จีนพร้อมที่จะส่งโจวเอนไล เดินทางไปสหรัฐอเมริกา แต่รัฐบาลอเมริกันก็ได้ละทิ้งโอกาสทองดังกล่าวนี้เสีย และในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็ถูกผลักดันไปสู่เงื้อมมือของสหภาพโซเวียต กระนั้นก็ตามเดวีสก็ยังรู้สึกว่า จีนคอมมิวนิสต์จะไม่สามารถสมัครสมานสามัคคีกับสหภาพโซเวียตได้นานนัก ทั้งนี้เนื่องจากจีนมีพื้นฐานทางอารยธรรมของตนเองซึ่งหยั่งรากลึกมาเป็นเวลานานนับศตวรรษ สังคมที่มีลักษณาการดังกล่าวนี้ย่อมยากที่จะยอมรับจารีตประเพณี วัฒนธรรมและระบบความคิดของสังคมอื่นได้โดยง่าย ระบบทุนนิยมที่จะนำไปสู่จีนย่อมแตกต่างไปจากระบบทุนนิยมที่เป็นอยู่ในประเทศตะวันตก และทำนองเดียวกัน ลัทธิมาร์กซิกม์ที่จะนำไปใช้ในประเทศจีนย่อมต้องมีการประยุกต์ดัดแปลงให้เหมาะสมกับสังคมจีน เดวีสจึงคาดการณ์ว่า มิช้ามินานการดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับสหภาพโซเวียตจะกลับกลายเป็นน้ำผึ้งขม

ธีโอดอร์ ไวท์ นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียง ยังคงจดจำเหตุการณ์ตอนหนึ่งอย่างมิลืมเลือนว่า ในเดือนตุลาคม 2487 เดวีสเดินทางไปยังฐานทัพของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ณ มณฑลเยนอาน พร้อมกับนักหนังสือพิมพ์อเมริกันกลุ่มหนึ่ง เพื่อหยั่งท่าทีและความคิดของผู้นำจีนคอมมิวนิสต์ในการรับประทานอาหารกลางวันกับเฉนเฉียะกาง (Ch’en Chai-K’ang) ในวันหนึ่ง เดวีสพยายามตั้งคำถามรุกเร้าและคาดคั้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับสหภาพโซเวียตเพราะเขามั่นใจว่า ความแตกต่างในด้านอารยธรรมระหว่างชาติทั้งสองจะทำให้ประเทศทั้งสองไม่สามารถดำรงสัมพันธ์ไมตรีอันดีงามได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าเฉนเฉียะกางจะพยายามยืนยันว่า สหภาพโซเวียตกับจีนจะไม่มีวันเป็นศัตรูกันก็ตาม บางทีแล้วเดวีสอาจมีสายตาอันยาวไกล ไม่เฉพาะแต่เมื่อเทียบกับผู้นำจีนคอมมิวนิสต์เท่านั้น หากยังรวมถึงผู้นำอเมริกันอีกด้วย เพราะในเวลาต่อมารัฐบาลอเมริกันก็ยังไม่เชื่อว่าความขัดแย้งระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับสหภาพโซเวียตจะเกิดขึ้น ทั้งๆที่ความขัดแย้งดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งยังผลให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอเมริกันเป็นไปอย่างผิดพลาดเป็นเวลานานกว่าสองศตวรรษ

ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ทางการทูตของรัฐบาลอเมริกันในประเทศจีน จอห์น แพตตัน เดวีส พยายามสร้างสายสัมพันธ์กับผู้นำจีนคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวและหาข่าวสารได้อย่างใกล้ชิด แต่ความสัมพันธ์ที่เขามีกับผู้นำจีนคอมมิวนิสต์กลับกลายเป็นหอก

ทิ่มแทงเขาในภายหลัง เขาถูกกล่าวหาว่าให้ความเห็นอกเห็นใจพรรคคอมมิวนิสต์มากจนเกินไป และเป็นต้นเหตุให้รัฐบาลอเมริกันมิได้ให้ความช่วยเหลือรัฐบาลก๊กมินตั๋งเท่าที่ควร เมื่อความขัดแย้งระหว่างนายพลสติเวลล์กับจอมพลเจียงไคเช็ค และระหว่างจอมพลเจียงไคเช็คกับเหมาเจ๋อตุง ปรากฏเด่นชัดขึ้น ประธานาธิบดีรูสเวลล์ได้ส่ง แพทริก เฮอร์เลย์ (Patrick Hurley) เป็นตัวแทนไปเจรจาเพื่อประสานรอยร้าว แต่ความพยายามดังกล่าวนี้ก็ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ส่วนสำคัญเกิดจากตัวเฮอร์เลย์เองขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมจีน แต่เฮอร์เลย์ก็พยายามปกปิดข้อบกพร่องของตัวเอง และโยนความผิดไปให้เดวีส พร้อมทั้งกล่าวหาว่าเดวีสเป็นคนทรยศต่อชาติ

จอห์น แพตตัน เดวีส (และผู้เชี่ยวชาญเรื่องเมืองจีนคนอื่นๆ) ถูกสอบสวนในปี 2491 และถูกสอบสวนติดต่อกันเป็นจำนวน 9 ครั้ง จนถึงปี 2497 แม้ว่า อะเวอร์เรลล์ ฮาร์ริแมน (Averell Harriman) เจ้านายของเขาที่กระทรวงต่างประเทศจะเข้าข้างเขาอย่างเต็มที่ และมิตรสหายอย่างเช่น ธีโอดอร์ ไวท์ จะให้การเป็นพยานให้แก่เขา แต่กระแสการเมืองขวาจัดก็พัดแรง ประกอบกับการกระพือโรคกลัวคอมมิวนิสต์โดยแมกคาร์ธี ในที่สุดชีวิตทางการทูตของเดวีสก็สิ้นสุดลง นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในเวลานั้นได้บอกผ่านลูกน้องให้เดวีสลาออกจากราชการ เพื่อว่ากระทรวงต่างประเทศจะได้ไม่เสียหน้า และเดวีสจะได้รับบำเหน็จบำนาญด้วย แต่เดวีสก็ดื้อแพ่งไม่ยอมลาออก เพราะถือว่าตนไม่มีความผิด ในที่สุดจึงถูกไล่ออกโดยมิได้รับบำเหน็จบำนาญ ในทันทีที่ลงนามในคำสั่งไล่เดวีสออกจากราชการ ดัลเลสได้บอกผ่านลูกน้องของตนว่า เขายินดีเขียนจดหมายรับรองให้เดวีสหางานใหม่ หากเดวีสต้องการ แต่ถึงตอนนั้นเดวีสก็ไม่แยแสเสียแล้ว เพราะได้ตัดสินใจเรียบร้อยแล้วว่าจะอพยพไปอยู่ต่างประเทศ

ก่อนจะจากประเทศบ้านเกิดเมืองนอนไป เดวีสได้เขียนจดหมายถึงคณะกรรมการที่สอบสวนเขา โดยมีความตอนหนึ่งว่า

"...เมื่อเจ้าหน้าที่การต่างประเทศลงความเห็นว่า นโยบายหนึ่งนโยบายใดขัดต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ เขาย่อมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า ความรับผิดชอบสูงสุดย่อมอยู่ที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงต่างประเทศ ยิ่งกว่านั้นความคิดเห็นของเขาอาจไม่ถูกต้อง อาจถูกเข้าใจผิด หรืออาจถูกกล่าวอ้างอย่างผิดๆ ด้วยเหตุนี้วิธีการที่ปลอดภัยที่สุดที่ข้าราชการพึงกระทำในสถานการณ์เช่นนี้ก็คือ การปิดปากเงียบ หรือมิฉะนั้นก็อาจเปิดปากพูดในเรื่องที่ไม่เห็นด้วย และเสนอแนะแนวนโยบายอื่นๆ โดยที่ว่าจักต้องมีภาระการเสี่ยงส่วนบุคคลอย่างร้ายแรงจากการกระทำดังกล่าว แต่ข้าพเจ้าก็เปิดปากพูด..."

จอห์น ฟินนีย์ (John Finney) แห่งหนังสือพิมพ์ *New York Times* กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นหลังจากที่เดวีสถูกไล่ออกจากราชการประมาณ 15 ปีว่า ความผิดอันเดียวของจอห์น แพตตัน เดวีสก็คือ เขามีสายตาอันยาวไกลเกินไปและซื่อสัตย์เกินไปในการรายงานข่าวจากเมืองจีน ถ้าหากการรายงานข่าวอย่างซื่อสัตย์ถือเป็นความผิด เราก็ย่อมไม่สามารถคาดหวังได้ว่า ต่อแต่นี้ไปจะมีเจ้าหน้าที่การต่างประเทศสักกี่คนที่จะกล้ารายงานข่าวอย่างเที่ยงตรง การไล่เดวีสออกจากราชการได้มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงต่างประเทศอย่างมาก และเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอเมริกันในเวลาต่อมาเป็นไปด้วยความผิดพลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรายงานข่าวเท็จเพื่อเอาใจผู้มีอำนาจทางการเมือง และการรายงานข่าวเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเมืองภายในประเทศ ได้มีผลให้การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับเวียดนามต้องประสบกับความหายนะในที่สุด (กรณีของไทยที่อาจเทียบเคียงกับกรณีของเดวีสก็คือ การปลดนายอานันท์ ปันยารชุนออกจากตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศเมื่อปี 2519)

จอห์น แพตตัน เดวีส ประจำอยู่ประเทศจีนจนถึงปี 2488 หลังจากนั้นก็ถูกย้ายไปอยู่นครเบอร์ลิน แต่ในระหว่างที่ถูกสอบสวนในข้อหาทรยศต่อชาติ เขาก็ถูกย้ายไปอยู่ประจำประเทศเปรู ดังนั้น เมื่อเดวีสถูกไล่ออกจากราชการ เขาจึงพาครอบครัวอพยพไปตั้งรกรากในประเทศนั้น ที่นั่นเขาหาเลี้ยงชีพด้วยการก่อตั้งโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ แม้จะไม่สันทัดในการประกอบธุรกิจ แต่ก็มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูก 7 คน แม้จะค่อนข้างกระเบียดกระเสียนก็ตาม เดวีสมิได้เสียเวลาโศกเศร้ากับอดีต เพราะอดีตเป็นสิ่งที่ตายแล้วสำหรับเขา เขาหยิ่งเกินกว่าที่จะรับฟังความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใด มิตรสหายที่รู้จักเขาดีต่างประจักษ์ในความข้อนี้ การใช้ชีวิตในเปรูเป็นไปอย่างสันโดษ เขาต้อนรับมิตรสหายเฉพาะที่สนิทสนมด้วยเท่านั้น ในจำนวนนี้ก็มี จอห์น สจ๊วต เซอร์วิส ผู้ร่วมงานของเขาในประเทศจีน อีริก เซวาไรด์ นักหนังสือพิมพ์ผู้เคยไปสื่อข่าวในประเทศจีน และ ซี.เจ. เปา (C.J. Pao) เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศเปรู ซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนในวัยเด็ก

เดวีสเฝ้าติดตามการเมืองอเมริกันหลังยุค *หมอผีครองเมือง* อย่างใกล้ชิด เขายังหวังที่จะกลับไปสู่บ้านเกิดเมืองนอน อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อให้ลูกๆได้เห็นปิตุภูมิ และเพื่อกู้ชื่อเสียงของตนกลับคืนมา ประกายแห่งความหวังเริ่มทอแสงเมื่อจอห์น เอฟ. เคนเนดี้ ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดี และ ดีน รัสก์ (Dean Rusk) เพื่อนคนหนึ่งของเขาได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ แต่ยุคของเคนเนดี้ก็ผ่านพ้นไป โดยที่ไม่มีใครช่วยกู้ชื่อเสียงให้เขาอย่างจริงจัง ในปี 2507 เขาจึงพาครอบครัวกลับสหรัฐอเมริกา และแต่งตั้งทนายความคนหนึ่งชื่อ วอลเตอร์ เซอร์เรย์ (Walter Surray) ให้ทำหน้าที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขา และแล้วในกลางปี 2511 ซึ่งเป็นปลายยุคของประธานาธิบดีจอห์นสัน การกอบกู้ชื่อเสียงก็ประสบผลสำเร็จ หลังจากที่ต้องรับเคราะห์กรรมอยู่ถึง 14 ปี

เมื่อประธานาธิบดีนิกสันสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกครั้งหนึ่ง จอห์น แพตตัน เดวีส ก็ได้รับการกล่าวขวัญถึงในฐานะผู้ที่อยู่ในการข่ายได้รับการพิจารณาแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศนั้น สังคมอเมริกันเริ่มยอมรับเขามากขึ้น งานเลี้ยงสังสรรค์ที่เขาจัดขึ้น ซึ่งแต่เดิมผู้ที่ได้รับเชิญประมาณครึ่งหนึ่งมักจะตอบปฏิเสธที่จะไปร่วม บัดนี้มีผู้คนไปร่วมอย่างหุ่นหนาฝาคั่ง อย่างไรก็ตาม เขาเริ่มรู้สึกเบื่อหน่ายสังคมที่มีแต่คนสวมหน้ากากเข้าหากัน ในที่สุด เดวีสจึงพาครอบครัวอพยพไปอยู่ประเทศสเปนตั้งแต่ปี 2514

การเมืองยุค *'หมอผีครองเมือง'* เป็นประวัติศาสตร์ช่วงที่แสนอัปยศของสหรัฐอเมริกา ใครเลยจะนึกว่า ประเทศที่เป็นผู้นำของค่ายเสรีประชาธิปไตยและประเทศที่โอ้อวดอยู่เสมอว่ามีเสรีภาพทุกตารางนิ้ว จะมีอุบัติการณ์อันส่าสะพึงกลัวเช่นนี้ บทเรียนจากประวัติศาสตร์บทนี้น่าจะสอนให้มนุษยชาติได้เรียนรู้ว่า ความเชื่อที่เกิดจากความงมงายนั้นสามารถก่อให้เกิดหายนภัยได้มากมายเพียงใด แต่บางทีแล้วมนุษยชาติอาจจะยังคงต้องเรียนรู้บทเรียนบทนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพราะอุบัติการณ์ทำนองเดียวกับที่เกิดขึ้นในยุค *'หมอผีครองเมือง'* ยังคงปรากฏต่อมาในสังคมประเทศต่างๆ แม้แต่ในประเทศไทยเองก็ตาม

หนังสืออ้างอิง

1. วัชระ คุปตะเวทิน (แปล) *หมอผีครองเมือง* (บริษัท สำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด 2521)
2. David Halberstam, *The Best and the Brightest.* (London : Pan Books Ltd., 1973).
3. Barbara W. Tuchman, *Stilwell and the American Experience in China, 1911 – 1945.* (London : Macmillan, 1971).
4. Arthur M. Schlesinger, Jr., *A Thousand Days.* (Houghton Mifflin, 1965).

Sexual McCarthyism

หากปี 2540 เป็น *'ปีของเจ้าฟ้าหญิงไดอานา'* (Diana's Year) ในทัศนะของเจฟฟรีย์ วีตครอฟต์ (Geoffrey Wheatcroft) ปี 2541 ต้องถือเป็น *'ปีของโมนิกา'* ("Monica's Year", *Prospect*, January 1999)

เมื่อเจ้าหญิงไดอานาสิ้นพระชมน์เนื่องจากอุบัติเหตุรถยนต์ในปี 2540 นั้น อาการคลั่งไคล้และอาลัยเจ้าฟ้าหญิงไดอานามิได้ปรากฏเฉพาะในหมู่เกาะอังกฤษเท่านั้น หากยังแพร่ระบาดไปเกือบทั่วโลก อันเป็นผลจากกระบวนการโทรทัศน์นานุวัตรอีกด้วย ของที่ระลึกและหนังสืออันเกี่ยวเนื่องกับเจ้าฟ้าหญิงไดอานาขายดิบขายดีชนิดเทน้ำเทท่า

ปี 2541 ต้องถือเป็นปีของโมนิกา เพราะคำให้การของโมนิกา ลิววินสกี (Monica Lewinsky) ต่อนายเคนเน็ธ สตาร์ (Kenneth Starr) อัยการอิสระผู้สอบสวนประพฤติกรรมอันมิชอบของนายวิลเลียม เจฟเฟอร์สัน คลินตัน (William Jefferson Clinton) ประกอบกับคำสารภาพของนายคลินตันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลทั้งสอง เป็นเหตุให้รัฐสภาอเมริกันกำลังดำเนินการพิจารณาถอดถอนนายคลินตันออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี (Impeachment) ในขณะนี้ (2542) โดยที่ผลกระทบทางการเมืองมิได้จำกัดเฉพาะภายในสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ในเมื่อประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกามีฐานะเป็นผู้นำการเมืองโลก ดังจะเห็นได้ว่า การที่ประธานาธิบดีคลินตันตัดสินใจยิงจรวดถล่มอิรักในช่วงกลางเดือนธันวาคม 2541 อาจเป็นเพราะต้องการเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนชาวอเมริกันจากประเด็นการเมืองภายในประเทศ อีกทั้งเป็นการสร้างคะแนนนิยมทางการเมืองอีกด้วย

การเปิดเผยความสัมพันธ์ทางเพศอันไม่สมควรของผู้นำทางการเมือง นับเป็นอาวุธสำคัญในการห้ำหั่นคู่ต่อสู้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาหลายต่อหลายคนต้องถอนตัวจากการแข่งขัน เมื่อถูกเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ทางเพศกับสตรีที่มิใช่ภรรยา รัฐมนตรีหลายต่อหลายคนต้องลาออกจากตำแหน่งเมื่อถูกเปิดเผยข้อมูลประเภทเดียวกัน ปรากฏการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในประเทศที่ชนเชื้อสายแองโกลแซกซันเป็นกลุ่มชนหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ในประเทศของชนเชื้อสายอื่น มาตรฐานในเรื่องนี้

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 7 มกราคม 2542

จะแตกต่างกันออกไป มิพักต้องกล่าวถึงประเทศมุสลิม แม้แต่ฝรั่งเศส การที่ประธานาธิบดีมีเมียน้อยหาได้เป็นประเด็นทางการเมืองไม่ ดังกรณีประธานาธิบดีจิสการด์เดสแตง (Giscard d'Estaing) และฟรองซัวส์ มิตเตอร์รองด์ (Francois Mitterrand) เป็นอาทิ

แต่การใช้ข้อมูลประพฤติกรรมทางเพศเป็นเครื่องมือในการห้ำหั่นคู่ต่อสู้ทางการเมืองกำลังก่อให้เกิดลัทธิการเมืองใหม่ที่เรียกว่า *Sexual McCarthyism* หรืออาจแปลว่า *"ลัทธิแม็คคาร์ธีด้านประพฤติกรรมทางเพศ"*

ในการที่จะทำความเข้าใจแนวความคิดว่าด้วย Sexual McCarthyism จำเป็นต้องเข้าใจ "ลัทธิแม็คคาร์ธี" (McCarhtyism) เสียก่อน

ลัทธิแม็คคาร์ธีมีที่มาจากนายโจเซฟ แม็คคาร์ธี (Joseph R. McCarthy, 1908-1957) วุฒิสมาชิกสังกัดพรรครีปับลีกันจากมลรัฐวิสคอนซิน ผู้มีบทบาทสำคัญในการปลุกชาวอเมริกันให้ตื่นกลัวการแพร่ระบาดของลัทธิคอมมิวนิสต์ในระหว่างปี 2493-2497 เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนยึดครองจีนแผ่นดินใหญ่ และขับพรรคก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของจอมพลเจียงไคเช็คไปสู่เกาะฟอร์โมซาในปี 2492 ได้ ในการรณรงค์เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาอเมริกัน คณะกรรมการพรรครีปับลิกันระดับชาติ (Republican National Committee) ในการประชุมเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2493 ตกลงที่จะชูคำขวัญ *"Liberty Against Socialism"* หลังจากนั้นเพียงสามวัน วุฒิสมาชิก แม็คคาร์ธีปราศรัย ณ เมือง Wheeling มลรัฐเวอร์จิเนียตะวันตก กล่าวหาว่า กระทรวงการต่างประเทศมีข้าราชการอย่างน้อย 205 คนที่ยืนอยู่ข้างพรรคคอมมิวนิสต์ แม็คคาธีโกรธแค้นที่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศมิได้ช่วยค้ำจุนรัฐบาลเจียงไคเช็คในระหว่างปี 2489-2492 แต่แม็คคาร์ธีไม่สามารถเสนอรายชื่อได้ว่า ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศคนใดบ้างที่เป็นคอมมิวนิสต์ ตัวเลขที่แม็คคาร์ธีนำเสนอปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา จากตัวเลข 205 คน ลดลงเหลือ 57 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 81 คนในเวลาต่อมา

เมื่อแม็คคาร์ธีกล่าวหาว่า ดร.โอเวน แล็ตติมอร์ (Owen Lattimore) ผู้อำนวยการสำนักวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยจอห์นส์ฮอปกินส์ (The Johns Hopkins School of International Ralations) ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศด้วยเป็นสายลับรัสเซีย คณะกรรมาธิการการต่างประเทศแห่งวุฒิสภาต้องแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยมีนายมิลลาร์ด ไทดิงส์ (Millard Tydings) วุฒิสมาชิกสังกัดพรรคเดโมแครตจากมลรัฐแมรีแลนด์เป็นประธาน ผลการไต่สวนไม่พบหลักฐานว่า นายแล็ตติมอร์เป็นสายลับรัสเซีย รายงานคณะกรรมการไต่สวนประนามการกล่าวหาด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จและข้อมูลกึ่งจริงกึ่งเท็จ

แม็คคาร์ธีต้องเผชิญการต่อต้านภายในพรรครีปับลิกันในเดือนมิถุนายน 2493 เมื่อวุฒิสมาชิกมาร์กาเร็ต เชส สมิธ (Margaret Chase Smith) แห่งมลรัฐเมน ร่วมกับวุฒิสมาชิกสังกัดพรรครีปับลีกันอีก 6 คน ออกแถลงการณ์ชื่อ *Declaration of Conscience* ประนามการกล่าวหาทางการเมืองโดยปราศจากประจักษ์พยานข้อเท็จจริง โดยมิได้เอ่ยชื่อแม็คคาร์ธี

เมื่อดไวท์ ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower)ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีในเดือนพฤศจิกายน 2495 แม็คคาร์ธีก็รุกคืบเข้าไปยึดตำแหน่งประธานาคณะอุนกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง (Investigation Subcommittee) แห่งคณะกรรมาธิการกิจการรัฐบาลแห่งวุฒิสภา (Senate Government Operations Committee) แม็คคาร์ธีอาศัยตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวนี้ในการเล่นงานผู้ที่เขากล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป้าหมายหลักอยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศและสถานีวิทยุ Voice of America สำนักข่าวสารอเมริกัน (หน่วยงานประเภทเดียวกับ USIS ในประเทศไทย) ในประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันตกถูกตรวจสอบ และถูกสั่งให้นำหนังสือฝ่ายซ้ายออกจากห้องสมุด บรรณารักษ์ห้องสมุดหลายแห่งเผาหนังสือที่ต้องสงสัยว่ามีเชื้อคอมมิวนิสต์ ประธานาธิบดีไอเซนเฮาวร์ออกมาประนามการเผาหนังสือในเดือนมิถุนายน 2496

แม็คคาร์ธีมุ่งมั่นในการตามล่าคอมมิวนิสต์ในหน่วยรัฐการ ในเดือนธันวาคม 2496 แม็คคาร์ธีก้าวล้ำเข้าไปในกองทัพ ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่ผู้นำฝ่ายทหารเป็นอันมาก ในขณะที่แม็คคาร์ธีกล่าวหานายทหารบางคนว่ามีพฤติกรรมเป็นคอมมิวนิสต์ กองทัพบกก็กล่าวหาว่าแม็คคาร์ธีมีความประพฤติมิชอบ แม็คคาร์ธีถูกวุฒิสภาไต่สวน วิธีการ ‘ล่า’ คอมมิวนิสต์ของแม็คคาร์ธีถูกเปิดโปงความสามานย์ของแม็คคาร์ธีปรากฏสู่สายตาสาธารณชนผ่านการถ่ายทอดโทรทัศน์ เมื่อแม็คคาร์ธีไม่สามารถควบคุมตนเองขณะถูกไต่สวน ท้ายที่สุด วุฒิสมาชิกจำนวนหนึ่งกล่าวหาแม็คคาร์ธีว่าใช้อำนาจในทางฉ้อฉล วุฒิสภาในการประชุมเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2497 มีมติประนามแม็คคาร์ธีด้วยคะแนนเสียง 67 ต่อ 22 ชีวิตทางการเมืองของแม็คคาร์ธีจบลงอย่างน่าอนาถ เขากลายเป็นขี้เมาที่ไม่สามารถอยู่ห่างจากขวดสุรา และจบชีวิตทางชีวภาพเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2500 ขณะที่มีอายุเพียง 49 ปี

ในช่วงที่แม็คคาร์ธีทรงอิทธิพลทางการเมือง ผู้คนจำนวนมากเชิญภาวะทุกข์เข็ญเพราะถูกกล่าวหาว่าประกอบกิจกรรม ‘อันไม่เป็นอเมริกัน’ (Un-american Activities) การยัดข้อหาคอมมิวนิสต์เป็นไปได้โดยง่าย ผู้ถูกกล่าวหามิได้จำกัดเฉพาะข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศและข้าราชการฝ่ายทหาร ผู้คนเกือบทุกอาชีพถูกกล่าวหาด้วยข้อหาเช่นนี้ ไม่ละเว้นแม้แต่อาจารย์มหาวิทยาลัย นักสังคมสงเคราะห์ ศิลปิน และดาราภาพยนตร์ คำว่า “ลัทธิแม็คคาร์ธี” (McCarthyism)

เข้าใจกันว่า ใช้ครั้งแรกโดยเฮอร์เบิร์ต บล็อก (Herbert Block) นักเขียนการ์ตูนแห่งหนังสือพิมพ์ *Washington Pos*

การเมืองอเมริกันยุคที่ลัทธิแม็คคาร์ธีทรงอิทธิพล (2493-2497) เป็นยุคแห่งการล่าหมอผี ในสังคมตะวันตกแต่โบราณมีความเกรงกลัวหมอผี ผู้ถูกกล่าวหาว่านำอัปมงคลมาสู่ชุมชน เมื่อชุมชนเผชิญภาวะวิกฤต โดยที่ภาวะวิกฤตนั้นหาอรรถาธิบายมิได้ หมอผีจะถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุ และแล้วการล่าหมอผีก็เกิดขึ้น โดยที่มักจะจบลงด้วยการที่หมอผีถูกแขวนคอ

อาร์เธอร์ มิลเลอร์ (Arthur Miller) นักเขียนบทละครชาวอเมริกัน จำลองสังคมอเมริกันยุคแม็คคาร์ธีในละครเรื่อง *The Crucible* (1952) แม้ว่าละครเรื่องนี้เล่าเรื่องการล่าหมอผีและการพิพากษาหมอผี Salem Witchcraft ในปี ค.ศ.1692 แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปว่า ละครเรื่องนี้มุ่งสะท้อนภาพสังคมอเมริกันยุคแม็คคาร์ธี *The Crucible* (1952) สร้างเป็นภาพยนตร์แล้วในปี 2540

อลัน เดอร์โชวิตส์ (Alan M. Dershowitz) นักนิติศาสตร์อเมริกัน กล่าวเตือนสังคมอเมริกันว่า ลัทธิแม็คคาร์ธีกำลังฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่ง ทั้งๆ ที่ได้สิ้นชีพไปแล้วเมื่อกว่าสี่ทศวรรษที่แล้ว คราวนี้เปลี่ยนโฉมเป็น *Sexual McCarthyism* ปัญญาชนชาวอเมริกันมากหลายเริ่มตั้งคำถามว่า ประชาชนชาวอเมริกันจะทนเห็นภาพการล่า 'หมอผี' อีกครั้งหนึ่งละหรือ ในขณะที่ผู้ที่มีประพฤติกรรม 'อันไม่เป็นอเมริกัน' เป็น 'หมอผี' ที่ถูกตามล่าในทศวรรษ 2490 'หมอผี' ในสังคมการเมืองอเมริกันปัจจุบันกลับเป็นผู้นำทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ามีประพฤติกรรมทางเพศอันมิชอบ ในทศวรรษ 2490 ผู้คนจำนวนมากถูกตีตราเป็นคอมมิวนิสต์ ในจำนวนนี้รวมชาร์ลีแชปปลิน ดาราตลกผู้ยิ่งใหญ่อยู่ด้วย ในปัจจุบันการประพฤติผิดทางกามกลายเป็นข้อหาที่มีฐานะเสมือนหนึ่งอาวุธทางการเมืองที่ใช้ห้ำหั่นคู่ต่อสู้

นับตั้งแต่บิล คลินตันดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาในปี 2536 เป็นต้นมา สตรีหลายต่อหลายนางพากันเปิดตัวว่าเคยเป็นคู่นอนของคลินตันมาก่อน พรรครีปับลีกันไม่ลังเลที่จะหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาเข่นฆ่าคลินตัน แต่การประพฤติผิดทางกามมิได้มีเฉพาะผู้นำพรรคเดโมแครต ผู้นำพรรครีปับลีกันก็มีประพฤติกรรมเฉกเช่นเดียวกัน การขุดข้อมูลเพื่อสาดโคลนซึ่งกันและกันจึงปรากฏอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่แน่ชัดว่าไม่มีพรรคการเมืองใดดีกว่ากันในแง่จริยธรรม

เมื่อนายเฮนรี ไฮด์ (Henry Hyde) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรครีปับลีกันจากมลรัฐอิลลินอยส์ ในฐานะประธานคณะกรรมาธิการยุติธรรมแห่งสภาผู้แทนราษฎร (US House of Reprensetatives Judiciary Committee) แสดงความมุ่งมั่นในการดำเนินการถอดถอนนายคลินตัน

ออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี นายไฮด์ถูกเปิดโปงว่า เคยนอกใจภรรยาเมื่อกว่า 30 ปีที่แล้ว (ขณะที่เขียนบทความนี้ นายไฮด์อายุ 74 ปี) จนเจ้าตัวต้องออกมาสารภาพผิดในเดือนกันยายน 2541

เมื่อนายนิวต์ กิงริช (Newt Gingrich) ลาออกจากตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากพรรครีปับลีกันพ่ายแพ้การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภาและผู้ว่าการมลรัฐในเดือนพฤศจิกายน 2541 นายโรเบิร์ต ลิฟวิงสตัน (Robert Livingston) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากมลรัฐหลุยเซียนาได้รับเลือกเป็นประธานสภาฯ คนใหม่จากพรรครีปับลิกัน (ซึ่งกุมเสียงข้างมากในสภาฯ) ในขณะที่การดำเนินการถอดถอนนายคลินตันออกจากตำแหน่งประธานาธิบดียังไม่ทันเริ่มต้น นายลิฟวิงสตันก็ต้องลาออกจากตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร เมื่อมีการเปิดโปงข้อมูลว่า เขาเคยนอกใจภรรยา

ณ บัดนี้ สังคมอเมริกันกำลังก้าวสู่ยุค *Sexual McCarthyism*

ใครจะเป็น ‘หมอผี’ รายถัดไปที่จะถูก ‘แขวนคอ’ ?

หมายเหตุ หนังสือเรื่อง *Sexual McCarthyism* (Basic Books, 1998) ของ Alan M. Dershowitz มุ่งวิเคราะห์รัฐธรรมนูญอเมริกันประเด็นการถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง (Impeachment)

ภาคที่หก

สาธารณรัฐประชาชนจีน

The Chinese Road to Socialism

ตามปกติหนังสือที่เกี่ยวเนื่องด้วยเรื่องเมืองจีนในระยะหลังๆ นี้นั้นมักจะขึ้นต้นคำนำด้วยการโอ้อวดว่า ผู้เขียนได้มีโอกาสไปท่องเที่ยวในประเทศนั้นเป็นระยะเวลายาวนานเท่าใด *The Chinese Road to Socialism* ของนายวีลไรท์กับนายแมคฟาร์เลน ดูจะเป็นข้อยกเว้นของความข้อนี้ เพราะไม่แต่เฉพาะจะไม่มีคำนำของผู้เขียนเท่านั้น ในบทนำของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวออสเตรเลียทั้งคู่ได้ชี้ให้เห็นว่า วิถีทางที่นักเศรษฐศาสตร์จะเรียนรู้สภาพของระบบเศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ นั้นอาจทำได้หลายวิธี วิธีหนึ่งก็โดยการอ่านหนังสือและบทความที่นักเศรษฐศาสตร์อื่นๆได้เขียนไว้ วิธีที่สองโดยการศึกษาสถิติทางราชการและสิ่งตีพิมพ์ของรัฐบาลและสถาบันต่างๆ วิธีที่สามโดยการสนทนากับนักเศรษฐศาสตร์ของประเทศนั้น และวิธีที่สี่โดยการท่องเที่ยวในประเทศนั้น อาศัยตา หู จมูก เพื่อสัมผัสระบบเศรษฐกิจของประเทศนั้น หนังสือเล่มนี้เป็นผลรวมของวิธีการทั้งสี่นี้ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ *ประการแรก* เพื่อศึกษาปัจจัยทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของจีน *ประการที่สอง* เพื่อศึกษารายละเอียดการปฏิบัติการของปัจจัยเหล่านี้ทั้งหมดเพื่อประเมินผลกระทบของการปฏิวัติทางวัฒนธรรมที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจ การวางแผน เทคโนโลยี และการผลิต

หนังสือเล่มนี้จำแนกออกเป็น 3 ภาค และภาคผนวก 1 ภาค ภาคแรกว่าด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนระหว่างปี 2492 – 2508 ภาคที่สองว่าด้วยผลกระทบของการปฏิวัติวัฒนธรรมระหว่างปี 2509 – 2511 และภาคที่สามว่าด้วยอุดมการณ์และการเมืองของระบบสังคมนิยมแบบจีน ส่วนภาคผนวกว่าด้วยคำสอน ‘ล่าสุด’ ของเมาเซตุง

ในภาคแรก ผู้เรียนเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงอุดมการณ์ วัฒนธรรมและการเมืองที่เป็นมาในอารยธรรมของจีน ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม และประชาชนชาวจีนทั้งปวง จากนั้นจึงกล่าวถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2492 ซึ่งเป็นปีแห่งการปฏิวัติ รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มต้นด้วยการบูรณะประเทศระหว่างปี 2492 – 2495 วิธีการที่ใช้ก็คือการควบคุมทางเศรษฐกิจเฉพาะการประกอบการสำคัญๆ เช่น การธนาคาร การพาณิชยกรรม การรถไฟและอุตสาหกรรมสำคัญๆ อื่นๆ กับการปฏิรูปที่ดิน โดยอาศัยวิธีการเหล่านี้ การบูรณะประเทศก็ประสบ

---

* บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง *The Chinese Road to Socialism* เขียนโดย E.L. Wheelwright and Bruce McFarlane, (New Your : Monthly Review Press, 1970)ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *รัฐศาสตร์สาร* ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2516) น.98 - 106

ผลสำเร็จอย่างน่าชื่นชม เมื่อการปูพื้นฐานทางเศรษฐกิจขั้นแรกสำเร็จลุล่วงแล้ว จีนก็ก้าวต่อไปด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกระหว่างปี 2496 – 2500 โดยมุ่งปูพื้นฐานสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาฉบับนี้ เงินทุนส่วนใหญ่จัดสรรให้แก่อุตสาหกรรมผลิตสินค้าประเภททุน (Capital Goods-industries) ด้วยต้องการให้อุตสาหกรรมประเภทนี้จำเริญรุดหน้ายิ่งกว่าอุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภค (Consumer-goods Industries) กลยุทธ์ในการพัฒนาระยะแรกเริ่มอาศัยโซเวียตเป็นแบบอย่างที่สำคัญ เพียงแต่ปรับให้เหมาะสมกับสภาพของจีน การวางแผนพัฒนาในระยะเริ่มแรกยังคงเป็นการรวมอำนาจสู่ส่วนกลาง ซึ่งยังความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจเป็นอันมาก จีนจึงเริ่มใช้วิธีกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง การผลิตสินค้าประเภททุนยังคงควบคุมโดยพนักงานส่วนกลาง แต่การผลิตสินค้าบริโภคปล่อยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานในแต่ละท้องถิ่น การพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะแรกเริ่มได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตเป็นสำคัญ แต่หลังจากที่โซเวียตเลิกให้ความช่วยเหลือโดยสิ้นเชิงในปี 2503 จีนเริ่มยืนบนขาของตนเอง gross fixed investment เพิ่มขึ้นจาก 5.5% ของรายได้ประชาชาติในปี 2493 เป็น 17.9% ในปี 2500 กล่าวโดยทั่วไป จีนสามารถบรรลุเป้าหมายด้านอุตสาหกรรมที่กำหนดไว้ในแผนฉบับแรกเป็นส่วนใหญ่ ทางด้านการเกษตรกรรม จีนเริ่มต้นด้วยการใช้ระบบนารวม และติดตามด้วยระบบการสหกรณ์ ซึ่งตามความเห็นของผู้เขียนมีข้อดีอย่างน้อย 4 ประการคือ *ประการแรก*การสหกรณ์มีส่วนสำคัญในการใช้ประโยชน์จากแรงงานที่มีอยู่อย่างเหลือเฟือ ในการทำงานด้านชลประทานระดับหมู่บ้านหลังฤดูทำนา *ประการที่สอง* การสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการระดมเงินออม และนำเงินออมเหล่านั้นไปลงทุน *ประการที่สาม* การสหกรณ์ยังเป็นผลให้มีการจัดการอย่างมีเหตุมีผลมากขึ้น *ประการที่สี่* การสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการจัดสรรระบบการประกันสังคมที่ดีกว่าเดิม อย่างไรก็ตามโดยเหตุที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกเน้นเฉพาะการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก การพัฒนาอุตสาหกรรมเบาและการพัฒนาเกตรกรรมจึงไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ในปี 2501 จีนหันมาใช้กลยุทธ *"การก้าวกระโดดครั้งใหญ่"* (The Great Leap Forward) เริ่มใช้ระบบคอมมูน ซึ่งเน้นถึงระบบสังคมนิยมทางเกษตรกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตส่วนเกินทางการเกษตร และเพิ่มช่องโอกาสการลงทุนทางเกษตรกรรมและอื่นๆ กับเริ่มใช้นโยบายอุตสาหกรรมแบบ *"เดินด้วยขาทั้งสอง"* (Walking on two legs) ซึ่งหมายถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กใหญ่ กลาง พร้อมๆ กันไป และการใช้เทคนิคการผลิตสมัยใหม่กับเทคนิคการผลิตของท้องถิ่นพร้อมๆ กันไป ในแง่นี้แบบแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนเริ่มผันแปรจากกลยุทธของโซเวียตเพราะโซเวียตเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยการให้ความสำคัญแก่อุตสาหกรรมหนักเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์รัสเซียในทศวรรษ 1920 เป็นอันมาก แต่จีนเริ่มประจักษ์ว่า กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเช่นนี้ก่อหายนภัยทางเศรษฐกิจเพียงใด ไม่เฉพาะแต่เทคนิคการผลิตที่อาศัยทุนมากๆ (Capital-intensive Technique) ซึ่งเป็นหัวใจของอุตสาหกรรมหนัก

จะไม่เหมาะสมกับประเทศที่มีประชากรล้นหลามเช่นจีนเท่านั้น หากทว่ายังก่อให้เกิดปัญหาภาระในการพัฒนา ความจำเริญเติบโตที่แตกต่างกันระหว่างส่วนต่างๆของระบบเศรษฐกิจ และปัญหาแรงงานทะลักเข้าสู่ภาคตัวเมืองอีกด้วย เหตุฉะนี้จึงเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง ทั้งภายในและภายนอกคอมมูนต่างๆ และพยายามกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมไปยังคอมมูนและจังหวัดต่างๆ โรงงานอุตสาหกรรม*ขนาดเล็ก* อาจผลิตสินค้าอุตสาหกรรม*เบา* เฉกเช่นกระดาษซึ่งต้องอาศัยเทคนิคการผลิตที่ใช้ทุนมากๆ หรืออาจผลิตสินค้าอุตสาหกรรม*หนัก* ซึ่งรวมทั้งสินค้าประเภททุน แต่พยายามเน้นถึงการใช้เทคนิคการผลิตที่อาศัยแรงงานมากๆ (Labour-intensive Technique) นโยบายเช่นนี้นับเป็นคุณต่อประเทศจีนเป็นอันมาก กล่าวคือ *ประการแรก* สำหรับอุตสาหกรรมซึ่งมีแหล่งวัตถุดิบและตลาดใกล้คอมมูน การกระจายการประกอบการย่อมเป็นไปได้ ข้อถกเถียงว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาเหล่านี้ครอบคลุมทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ศิลป และวัฒนธรรม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (NEP) ยอมรับเอาลัทธิบูคารินไปใช้ แสดงให้เห็นว่า การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจตกอยู่ในอำนาจของพวกฝ่ายขวา การปฏิวัติวัฒนธรรมในปี 2509 มีจุดมุ่งหมายส่วนหนึ่งที่จะยื้อแย่งอำนาจจากผู้นำฝ่ายขวา (ซึ่งรวมทั้งนายลิวเฉาฉี) เหล่านี้ เพื่อหันกลับไปใช้กลยุทธการบริหารเศรษฐกิจตามแบบอย่างที่เมาเซตุงวางไว้

ผู้เขียนมิได้กล้าหาญชาญชัยพอที่จะระบุว่า อะไรเป็นต้นตอของการปฏิวัติวัฒนธรรมโดยชนชั้นกรรมาชีพ ดังเช่นนักวิชาการตะวันตกมากหลาย นี้นับเป็นข้อดียิ่ง เนื้อหาในตอนนี้ค่อนข้างละเอียดและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แนวความคิดเบื้องฐานของการปฏิวัติวัฒนธรรมก็เพื่อที่จะเน้นความสำคัญของปัจจัยมนุษย์ที่มีต่อกระบวนการพัฒนา คุณค่าพื้นฐาน ความคิด และแรงจูงใจของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่มีผลต่อความเป็นไปของสังคม แม้ว่าการปฏิวัติทางการเมืองและการปฏิวัติทางเศรษฐกิจจะสัมฤทธิผล แต่การปฏิวัติจะมิได้ชื่อว่าประสบผลสำเร็จหากยังไม่มีการปฏิวัติจิตใจมนุษย์ ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ถูกละเลยมาโดยตลอดในหมู่ประเทศด้อยพัฒนามากมาย อย่างไรก็ตาม ดังที่ผู้เขียนชี้ให้เห็น การปฏิวัติวัฒนธรรมหาได้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการวางแผนอย่างสำคัญไม่ ต่างกันแต่เพียงว่า ผู้จัดการโรงงานซึ่งเดิมต้องปรึกษาหารือคณะกรรมการการปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องหันมาปรึกษาคณะกรรมการส่วนท้องถิ่นของคณะปฏิวัติวัฒนธรรมแทน แต่การปฏิวัติวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจในการประกอบการ โดยพยายามเลิกล้มแรงจูงใจด้านกำไรและผลตอบแทนในการทำงานเสียโดยที่ค่าจ้างยังคงมีอยู่ รายละเอียดในเรื่องเหล่านี้ปรากฏอยู่ในบทที่ 7 ความพยายามในการเปลี่ยนการจัดสรร material incentives มาเป็น non-material incentives หรืออีกนัยหนึ่ง moral incentives

นับเป็นหัวใจของคำสอนของเมาเซตุง สังคมแบบสังคมนิยมจะมีเสถียรภาพอยู่มิได้หากแรงจูงใจที่ปรากฏอยู่ในระบบทุนนิยมยังคงมีบทบาทสำคัญต่อความเป็นไปของสังคมนี้ และถ้าหากแรงจูงใจและระบบคุณค่าเหล่านี้ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง มิช้ามินานสังคมก็จะหันกลับไปสู่ระบบทุนนิยมอีก นักเศรษฐศาสตร์ตะวันตกเป็นอันมาก รวมทั้งนายแฮร์รี่ จี. จอห์นสัน ต่างมีความเห็นว่า moral incentives ไม่อาจมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่ทัศนคติเช่นนี้ยึดถือโครงสร้างของสังคมตะวันตกเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์ สังคมที่ยังมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรและอิทธิพลของอายรธรรมตะวันตกยังมีไม่มากเฉกเช่นจีน ข้อสรุปเช่นนี้จะถูกต้องหรือ ผู้เขียนทั้งสองมีความเห็นเอนเอียงไปทางข้อสรุปดังกล่าวนี้ แม้ผู้เขียนจะได้เรียนรู้อารยธรรม วัฒนธรรมและระบบคุณค่าของจีนดีพอ ก็ยังมีความเห็นว่า ไม่มีสังคมใดประเทศใดที่สามารถพัฒนาได้โดยอาศัย moral incentives ล้วนๆ

ถ้าหากจะกล่าวว่า *The Chinese Road to Socialism* ว่าเป็นโฆษณาชวนเชื่อของพวกฝ่ายซ้าย เพราะเหตุที่หนังสือเล่มนี้เขียนโดยผู้นิยมชมชื่นจีนแดง ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ของพวกฝ่ายซ้าย และเขียนคำนำโดยนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของพวกฝ่ายซ้าย (นางโจน โรบินสัน) ข้อกล่าวหานี้ปราศจากมูลใดๆ ใครก็ตามที่มีสำนึกแห่งวิชาการคงมีความเห็นไม่ต่างไปว่า นี่เป็นหนังสือประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจีนแผ่นดินใหญ่ที่ดีเยี่ยมอีกเล่มหนึ่ง ผู้เขียนไม่เพียงแต่แจกแจงข้อโต้แย้งในประเด็นต่างๆ ระหว่างผู้ที่เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาของจีนเป็นแบบอย่างแห่งความล้มเหลวกับผู้ที่เห็นว่าแบบแผนการพัฒนาของจีนเป็นแบบอย่างที่น่าชื่นชมเท่านั้น หากทว่ายังเพียรพยายามชี้ให้เห็นว่า นโยบายทางเศรษฐกิจต่างๆ ของจีนมีส่วนใดบ้างที่ล้มเหลว และส่วนใดบ้างที่สัมฤทธิผล และถ้าหากจะกล่าวหาสถิติที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ว่าเป็นโฆษณาชวนเชื่อ เราก็น่าจะถามตัวเองว่ามีสถิติใดบ้างที่ไม่ใช่มุสาวาท ในแง่นี้น่าชมเชยผู้เขียนที่พยายามเตือนผู้อ่านอยู่เนืองๆว่า ตัวเลขใดบ้างที่มีข้อชวนสงสัย ความพยายามในการวางตัวเป็นกลางของผู้เขียนย่อมมีส่วนทำให้หนังสือเลมนี้น่าเชื่อถือมากขึ้น แต่แน่นอนที่สุดแนวความคิดทางการเมืองของผู้เขียนย่อมมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความเห็นที่ปรากฏในหนังสือนี้

จากเอ็ดการ์ สโนว์ ถึง นิมเวลล์

มรณกรรมของนิม เวลส์ (Nym Wales) เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2540 นับเป็นการปิดฉาก *'ดาวแดงเหนือเมืองจีน'* (Red Star Over China) โดยสิ้นเชิง เพราะบัดนี้บรรดาผู้มีส่วนรู้เห็นและตระหนักถึงประกายอันเจิดจ้าของ *'ดาวแดง'* ในทศวรรษ 2470 ล้วนอำลาจากมนุษยโลกแล้วทั้งสิ้น

นิม เวลส์ เป็นนามปากกาของเฮเลน ฟอสเตอร์ สโนว์ (Helen Foster Snow, 1907-1997) ภรรยาของเอ็ดการ์ สโนว์ (Edgar Snow, 1905-1972) นักหนังสือพิมพ์อเมริกันผู้เจาะข่าวสงครามกลางเมืองในประเทศจีน และติดตาม *'กองทัพแดง'* จนมีโอกาสสัมภาษณ์เหมาเจอะตุง โจวเอนไล และผู้นำคนอื่นๆของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน ทั้งสองร่วมทุกข์ร่วมสุขและร่วมผจญภัยในการรายงานข่าวเพื่อให้โลกภายนอกได้รับทราบความเป็นไปใน *'กองทัพแดง'* และสงครามกลางเมืองในประเทศนั้น ผลงานการรายงานข่าวดังกล่าวนี้ทำให้เอ็ดการ์ สโนว์ กลายเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยกย่องว่าเป็น *'ผู้เชี่ยวชาญ'* เรื่องเมืองจีน ในขณะที่เฮเลนผู้ภรรยาไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก

เอ็ดการ์ สโนว์ เกิดที่เมืองแคนซัส (Kansas City) มลรัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ.2448 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจาก University of Missouri เขาสนใจที่จะทำงานด้านการโฆษณา จึงตามโฮเวิร์ด สโนว์ (Howard Snow) ผู้เป็นพี่ไปมหานครนิวยอร์ค และเริ่มทำงานกับ *Medley Scovil Advertising Company* ในเดือนกันยายน 2467 ในระหว่างนั้นสมัครเรียนวิชาการโฆษณาใน Columbia University School of Journalism ในตอนกลางคืน แต่เรียนไม่จบ ท้ายที่สุดจึงตัดสินใจลาพักงานหนึ่งปีเพื่อไปศึกษาใน University of Missouri School of Journalism แล้วกลับไปทำงานในบริษัทเดิม เมื่อบริษัทไม่ปรับตำแหน่งและเงินเดือนให้เขา เอ็ดการ์จึงลาออกจากงานในเดือนกุมภาพันธ์ 2471 แล้วตัดสินใจเดินทางรอบโลก การตัดสินใจครั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขาไม่ต้องการใช้ชีวิตจมอยู่กับงานโฆษณาอีกต่อไป อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าในส่วนลึกของหัวใจ เขาต้องการเป็นนักเขียน

เอ็ดการ์ สโนว์ ได้รับจดหมายแนะนำตัวจากศาสตราจารย์วอลเตอร์ วิลเลียมส์ (Walter Williams) คณบดีคณะวารสารศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรี อันเป็นเหตุให้เขาได้รู้จักกับโธมัส แฟรง กลิน แฟร์แฟกซ์ มิลลาร์ด (Thomas Franklin Fairfax Millard) และ เจ.บี. พาวเวลล์ (J.B. Powell)

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน นิตยสาร *Corporate Thailand* ฉบับเดือน เมษายน 2540

ซึ่งเป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมิสซูรีด้วยกันทั้งคู่ มิลลาร์ดเคยเป็นเจ้าของและบรรณาธิการนิตยสาร *China Weekly Review* ซึ่งออกในนครเซี่ยงไฮ้ นิตยสารนี้ต่อมาตกเป็นของพาวเวลล์

เอ็ดการ์ สโนว์ เดินทางมาถึงนครเซี่ยงไฮ้ในเดือนกรกฎาคม 2471 เขาไม่มีความรู้เรื่องเมืองจีนเลย ไม่มีความรู้แม้แต่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อีกทั้งเมืองจีนก็มิใช่จุดหมายปลายทางของเขา เขาต้องการท่องไปในโลกกว้าง เพื่อเขียนหนังสือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่แล้วเขาก็ได้งานในตำแหน่งผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายการโฆษณาในนิตยสาร *China Weekly Review* มิลลาร์ดและพาวเวลล์ศิษย์ร่วมสำนักกลายเป็นผู้อุปถัมภ์ของเขา และก่อให้เกิดวงไพบูลย์ *'The Missouri Mafia'* ในนครเซี่ยงไฮ้นั้นเอง มหาวิทยาลัยมิสซูรีเป็นมหาวิทยาลัยอเมริกันแห่งแรกที่เปิดสอนวิชาวารสารศาสตร์ ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยนี้จึงกระจัดกระจายเป็นนักข่าวและนักหนังสือพิมพ์ทั่วโลก

ความจำเป็นในการหารายได้สำหรับการใช้จ่ายในการเดินทางท่องโลก ทำให้เอ็ดการ์ สโนว์ ยอมรับตำแหน่งผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายการโฆษณาของ *China Weekly Review* จดหมายที่เขาเขียนถึงมารดาในช่วงนี้ยังคงกล่าวถึงการลาจากเมืองจีนในเวลาไม่ช้า แต่ชะตากรรมทำให้เขาใช้ชีวิตจมปลักอยู่ในเมืองจีน และถลำลึกตามลำดับ จากงานด้านการโฆษณา เอ็ดการ์เริ่มก้าวสู่งานนักข่าว เมื่อพาวเวลล์ติดภารกิจสำคัญ เอ็ดการ์จะถูกส่งไปทำข่าวแทน ซึ่งกลายเป็นจุดเปลี่ยนผันแห่งชีวิตที่สำคัญ เขามีโอกาสเดินทางโดยรถไฟไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและแมนจูเรีย ได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และได้เผชิญภาวะทุพภิกขภัยที่กำลังเกิดขึ้น ในหนังสืออัตชีวประวัติของเขา *Journey to the Beginning* (1958) เอ็ดการ์ สโนว์ เริ่มตอบคำถามว่า ทำไมเมืองจีนจึงเริ่มมีความหมายสำหรับเขา

ในปี 2472 เอ็ดการ์ สโนว์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยบรรณาธิการ *China Weekly Review* พร้อมกันนั้นก็เป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ *The Chicago Tribune* สำหรับเขตจีนใต้ด้วย ในขณะที่พาวเวลล์ ซึ่งรายงานข่าวให้หนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันนี้ ถูกส่งไปรายงานข่าวในแมนจูเรีย นับเป็นความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานครั้งสำคัญ กำหนดการลาจากเมืองจีนถูกเลื่อนออกไปเรื่อยๆ กระนั้นก็ตาม เขายังคงถวิลหาการเดินทางท่องเที่ยว เมื่อมีสำนักข่าวแห่งใหม่ก่อตั้งขึ้นในปี 2473 คือ *Consolidated Press* เอ็ดการ์ สโนว์ จึงเปลี่ยนงาน เพราะงานใหม่ทำให้เขาท่องเที่ยวในประเทศต่างๆ ได้ ไม่จำเพาะแต่เมืองจีน หากยังครอบคลุมไต้หวัน ฟิลิปปินส์ อินโดจีน พม่า ศรีลังกา และอินเดียอีกด้วย

ช่วงเวลาระหว่างเดือนกันยายน 2473 เดือนกรกฎาคม 2474 เป็นช่วงเวลาที่เอ็ดการ์ สโนว์มีโอกาสท่องเที่ยวในอาเซียตะวันออกไกลอย่างกว้างขวาง นอกจากจะรายงานข่าวให้แก่ *Consolidated Press* แล้ว เขายังเขียนบทความและรายงานข่าวให้แก่นิตยสารและหนังสือพิมพ์

ฉบับอื่นๆ อีกด้วย เขารวบรวมข้อมูลที่ได้จากการท่องเที่ยวเพื่อเก็บไว้เขียนหนังสือที่เขาตั้งชื่อล่วงหน้าไว้แล้วว่า *Journey South of the Cloud* แต่แทนที่เขาจะกลับไปเขียนหนังสือที่นิวยอร์ค เขาเลือกกลับไปนครเซี่ยงไฮ้ แต่แล้วชะตากรรมก็ชักจูงให้เขาต้องอยู่ในประเทศจีนต่อไป โดยที่ *Journey South of the Cloud* เขียนไม่เสร็จ

โรเบร์ต เอ็ม. ฟาร์นสเวิร์ธ (Robert M. Farnsworth) ศาสตราจารย์วิชาภาษาอังกฤษแห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรี รวบรวมงานเขียนของเอ็ดการ์ สโนว์ ในช่วงปี 2473-2474 มาตีพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ *Edgar Snow's Journey South of the Cloud* (University of Missouri Press, 1991) โดยตั้งชื่อหนังสือเลียนชื่อหนังสือที่เอ็ดการ์ สโนว์ ตั้งใจเขียน แต่เขียนไม่เสร็จนั้น บทนำและคำอธิบายในหนังสือเล่มนี้ช่วยให้เราเข้าใจชีวิตและความคิดของเอ็ดการ์ สโนว์ ในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างดียิ่ง

แต่การย้อนกลับมานครเซี่ยงไฮ้ ทำให้เอ็ดการ์ สโนว์ มีโอกาสพบเฮเลน ฟอสเตอร์ (Helen Foster) ในเวลานั้นเฮเลนอายุ 24 ปี บิดาของเธอเป็นทนายความที่ทำงานกับบริษัทเหมืองแร่บริษัทหนึ่งที่เข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศจีน เฮเลนโดยสารเรือไปเมืองจีนและท่องเข้าสู่ลำน้ำหวังปู (Whangpoo River) จนถึงเมืองเซี่ยงไฮ้ ที่นั่นเธอทำงานเป็นเลขานุการ อันเป็นตำแหน่งที่บิดาจัดหาให้

ในขณะที่ปารีสเป็นที่สุมหัวของนักเขียนและศิลปินนานาชาติในทศวรรษ 2460 พอถึงทศวรรษ 2470 บรรดานักผจญภัยจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาพากันมุ่งหน้าสู่ประเทศจีน อารยธรรมอันเก่าแก่ของจีนมีส่วนดึงดูดนักผจญภัยหนุ่มสาวจากทุกมุมโลก ค่าครองชีพที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับมาตรฐานยุโรปและอเมริกา เกื้อกูลต่อการใช้ชีวิตในการผจญภัยในโลกเก่าที่เป็น 'ของใหม่' ของคนเหล่านี้

เฮเลน ฟอสเตอร์ อยู่ในกลุ่มหนุ่มสาวที่ต้องการผจญโลก ก่อนออกเดินทางจากสหรัฐอเมริกา เธอได้อ่านรายงานข่าวเกี่ยวกับเมืองจีนที่เขียนโดยเอ็ดการ์ สโนว์ มาก่อนแล้ว เมื่อเรือมาถึงเซี่ยงไฮ้ เธอจึงตามหาเอ็ดการ์ ทั้งสองพบกันใน *Chocolate Shop* อันเป็นร้านขายไอศกรีม อีก 16 เดือนต่อมาทั้งคู่ก็จูงมือเข้าสู่ประตูวิวาห์ การผจญภัยร่วมกันในช่วงเวลาอันยาวนายจึงเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปี 2475

เฮเลนและเอ็ดการ์เลือกตั้งรกรากในนครปักกิ่ง บ้านของสามีภรรยาคู่นี้อยู่ใกล้ *มหาวิทยาลัยเยนชิง* (Yenching University) อันเป็นสถานอุดมศึกษาที่พวกมิชชั่นนารีอเมริกันจัดตั้งขึ้น เอ็ดการ์ใช้เวลาส่วนหนึ่งสอนหนังสือในมหาวิทยาลัยนี้ด้วย ทั้งสองเริ่มศึกษาภาษาจีนอย่างจริงจัง พร้อมทั้งสานสัมพันธ์กับประชาชนและนักเขียนจีน ในจำนวนนี้รวมมาดามซุนยัตเซนด้วย อาชีพนักหนังสือพิมพ์ทำให้เอ็ดการ์ติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำรัฐบาลจีนมาก่อนแล้ว แต่ความสัมพันธ์ใหม่

ที่ก่อตัวในช่วงนี้เป็นความสัมพันธ์กับผู้นำนักศึกษา ซึ่งกำลังเคลื่อนไหวต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น บรรดาผู้นำเหล่านี้หลายต่อหลายคนกลายมาเป็นผู้นำสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลาต่อมา

หนังสือเล่มแรกของเอ็ดการ์ สโนว์ มิใช่ *Journey South of the Cloud* หากแต่เป็น *The Far Eastern Front* ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2477 เนื้อหาของหนังสือกล่าวถึงกรณีที่ญี่ปุ่นยึดแมนจูเรีย พร้อมทั้งเตือนว่า สันนิบาตชาติและบรรดาสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะรักษาระเบียบการเมืองระหว่างประเทศ

เมื่อญี่ปุ่นกรีฑาทัพยึดครองแมนจูเรียและดินแดนทางภาคเหนือของจีน เอ็ดการ์ สโนว์ สามารถรายงานข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ภาษาจีนที่มีอยู่ แม้จะไม่ดีเลิศ ช่วยให้เขาได้รับรู้ความรู้สึกของประชาชนชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนผู้รักชาติ สงครามในตะวันออกไกลในปี 2478 ทำให้เอ็ดการ์ สโนว์ ถลำลึกเข้าไปสู่วัฏจักรการเมืองจีนมากขึ้นๆ กำหนดการกลับบ้านเกิดเมืองนอกมิได้ถูกกล่าวถึงอีกเลย เฮเลนและเอ็ดการ์ร่วมเดินขบวนกับเยาวชนจีนผู้รักชาติต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น

ความขัดแย้งภายในระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน ทำให้เฮเลนและเอ็ดการ์เริ่มสนใจศึกษาและติดตามรายงานข่าวเกี่ยวกับพวกคอมมิวนิสต์ ซึ่งในปี 2479 เป็นที่รู้จักกันในชื่อ ‘โจรแดง’ ในเวลานั้นโลกตะวันตกไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งเฮเลนและเอ็ดการ์ต่างได้เห็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง อันมีจอมพลเจียงไคเช็คเป็นผู้นำ

ในเดือนมิถุนายน 2479 เอ็ดการ์ สโนว์ ออกเดินทางไปภาคตะวันตกเฉียงเหนือ อันเป็นฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน และกำลังถูกกองทัพฝ่ายรัฐบาลล้อมปราบ เอ็ดการ์ได้รับคำแนะนำอันดียิ่งจากมาดามซุนยัดเซนก่อนออกเดินทาง การสานสายสัมพันธ์ผ่านมาดามซุน ช่วยเกื้อกูลให้เดินทางเข้าสู่เมืองเปาอัน (Pao-An) อันเป็นเมืองหลวงของฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยไม่ยากเย็นนัก ทั้งนี้ด้วยความช่วยเหลือของกองทัพแมนจูเรีย ซึ่งเป็น ‘แนวร่วม’ ของฝ่ายคอมมิวนิสต์

เอ็ดการ์ สโนว์ อาศัยอยู่ในฐานที่มั่นของฝ่ายคอมมิวนิสต์ถึง 4 เดือน และเดินทางกลับนครปักกิ่งในเดือนตุลาคม 2497 ในระหว่างนั้น เขามีโอกาสสัมภาษณ์เหมาเจาะตุง โจวเอนไหล และผู้นำพรรคคนอื่นๆ อีกทั้งได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตคอมมิวนิสต์

เอ็ดการ์ สโนว์ กลับมานั่งเขียน *Red Star Over China* ในนครปักกิ่งท่ามกลางเสียงปืนการต่อสู้ระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับกองทัพจีน หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2480 ในประเทศอังกฤษ

โดยที่ฉบับภาษาจีนออกสู่บรรณาพิภพก่อนฉบับภาษาอังกฤษ เอ็ดการ์ สโนว์ กล่าวไว้ในคำนำหนังสือเรื่อง *Red China Today* (1961) ว่า *Red Star Over China* (1937) ฉบับภาษาจีนช่วยให้ประชาชนชาวจีนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศของเขาเอง ผู้อ่านชาวจีนหลายต่อหลายคนกลายมาเป็นผู้นำสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลาต่อมา

เอ็ดการ์ สโนว์ มิได้เขียน *Red Star Over China* (1937) ด้วยความเป็นกลาง เขาแลเห็นศักยภาพของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในการเติบใหญ่ทางการเมือง เขาเชื่อว่า หากพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำรัฐบาล จีนจะสามารถต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐบาลก๊กมินตั๋ง ความสำเร็จของ *Red Star Over China* (1937) มิได้อยู่ที่ว่าหนังสือเล่มนี้ช่วยให้โลกตะวันตกรู้จักเหมาเจอะตุงและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนเท่านั้น หากยังอยู่ที่คำทำนายที่ถูกต้องว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะมีชัยเหนือพรรคก๊กมินตั๋งอีกด้วย

เฮเลน สโนว์ มิได้ปล่อยให้สามีเป็นผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนแต่เพียงฝ่ายเดียว เธอก็เขียนหนังสือในเรื่องเดียวกันนี้ด้วย เฮเลนเดินทางไปพบเหมาเจอะตุงที่เมืองหูหนาน (Hunan) อันเป็นบ้านเกิด ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์เสร็จสิ้น *'การเดินทางไกล'* (The Long March) ระยะทาง 6,000 ไมล์ เธอใช้เวลาตลอดฤดูร้อนปี 2482 กับเหมาเจอะตุง และรวบรวมข้อมูลสำหรับการเขียน *Inside Red China* (1939) แต่มิได้ใช้ชื่อจริง เอ็ดการ์ สโนว์ ขอให้เธอใช้นามปากกา เพราะเกรงว่าผู้อ่านจะสับสน เธอเลือกใช้นามปากกาว่า *Nym Wales* โดยที่ Nym เป็นภาษากรีก แปลว่า name ส่วนตัวเธอเองแม้จะถือกำเนิดในมลรัฐยูทาห์ แต่บรรพบุรุษมีเชื้อสายเวลส์จากสหราชอาณาจักร การเลือกใช้นามปากกา Nym Wales ก็ด้วยเหตุดังกล่าวนี้

เฮเลนและเอ็ดการ์ สโนว์ เดินทางกลับสหรัฐอเมริกาในปี 2484 สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นทวีความรุนแรงตามลำดับ ในขณะเดียวกับที่มีสงครามกลางเมืองระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์ โดยที่สงครามอาเซียแปซิฟิกกำลังอุบัติขึ้นด้วย ภาวะสงครามดังกล่าวนี้ทำให้สามีภรรยาคู่นี้ตัดสินใจกลับบ้านเกิด แต่ยังคงติดตามข่าวคราวอย่างใกล้ชิด

ในช่วงสงครามทวีความรุนแรงนี้เอง ความขัดแย้งระหว่างเฮเลนกับเอ็ดการ์ สโนว์ มีมากขึ้น ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า การที่เอ็ดการ์ขอร้องมิให้เฮเลนใช้ชื่อจริงสำหรับหนังสือเรื่อง *Inside Red China* (1939) สร้างความบาดหมางระหว่างคนทั้งสองหรือไม่เพียงใด เฮเลนเป็นคนปราดเปรื่องไม่ด้อยกว่าเอ็ดการ์ แต่ต้องอยู่ภายใต้ร่มเงาชื่อเสียงของเอ็ดการ์ ในที่สุดคนทั้งสองตกลงหย่าร้างกันในปี 2492 อันเป็นปีที่พรรคคอมมิวนิสต์ยึดครองจีนแผ่นดินใหญ่ได้ เอ็ดการ์ สโนว์ แต่งงานใหม่กับลอยส์ วีลเลอร์ (Lois Wheeler) ในหนังสือ *Red China Today* (1970) สโนว์กล่าวขอบคุณภรรยาที่ต้อง

ทั้งทำงานบ้านและพิมพ์ต้นฉบับให้เขา แต่ก็ไม่เป็นเหตุให้ต้องหย่าร้าง *"...because she is a special kind of angel."* ผมเข้าใจเอาเองว่า เอ็ดการ์ สโนว์ เขียนกระแนะกระแหนภรรยาคนแรก

เฮเลน ฟอสเตอร์ ยังคงใช้นามปากกา Nym Wales หลังจากแยกทางกับเอ็ดการ์ สโนว์แล้ว เธอมีผลงานหนังสือและบทความประมาณ 40 ชิ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเมืองจีน ในจำนวนนี้รวมทั้งหนังสือเรื่อง *Red Dust : Autobiographies of Chinese Communisit* (1952) เอกสารของเธอที่ขนออกมาจากเมืองจีน รอนแรมกว่าครึ่งโลก บัดนี้อยู่ในความดูแลของ Hoover Institution ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจจีนศึกษา นักวิชาการบางคนมีความเห็นว่า *Inside Red China* (1939) ของเธอดีกว่า *Red Star Over China* (1937) แต่เป็นเพราะคนทั่วไปไม่รู้จักเฮเลน ฟอสเตอร์ และ Nym Wales ในขณะที่เอ็ดการ์ สโนว์เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียง อีกทั้งมีรายงานข่าวและบทความปรากฏในหนังสือพิมพ์และนิตยสารอย่างสม่ำเสมอ *Red Star Over China* (1937) จึงเป็นที่รู้จักมากกว่า *Inside Red China* (1939)

ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ยึดครองจีนแผ่นดินใหญ่ได้ในปี 2492 เอ็ดการ์ สโนว์ พยายามกลับไปเยือนประเทศจีน แต่ได้รับการกีดขวางจากกระทรวงต่างประเทศอเมริกัน ในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ (2496-2502)

รัฐบาลอเมริกันหนุนหลังรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งมาโดยตลอด ซึ่งผู้ชำนาญการเรื่องเมืองจีนจำนวนมากเห็นว่า รัฐบาลอเมริกันเลือกแทงม้าผิดตัว เนื่องจากมองข้ามความชั่วร้ายของรัฐบาลเจียงไคเช็ค และมิได้ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนชาวจีนจำนวนมากที่เกลียดชังรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่มีแต่ความฉ้อฉลและการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในทัศนะของผู้นำอเมริกัน หากพรรคคอมมิวนิสต์ยึดครองจีนแผ่นดินใหญ่ได้ จีนจะกลายเป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้นของสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นภัยแก่สันติภาพของโลก รัฐบาลอเมริกันจึงหนุนหลังรัฐบาลเจียงไคเช็คอย่างสุดจิตสุดใจ ทั้งๆที่เอ็ดการ์ สโนว์ได้เสนอบทวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนยากที่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสหภาพโซเวียต ความรู้สึกชาตินิยมอันแรงกล้าจะทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนแตกคอกับสหภาพโซเวียต เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศอเมริกันประจำประเทศจีนก็มีความเห็นในทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จอห์น สจ๊วต เซอร์วิส (John Stewart Service) และ จอห์น แพตตัน เดวีส (John Paton Davies) นายพลโจเซฟ สติลเวลล์ (Joseph Stilwell) ผู้บัญชาการกองทหารอเมริกันประจำประเทศจีน ก็มีความเห็นเดียวกันด้วย การแทงม้าผิดตัวของรัฐบาลอเมริกันนับเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้สหรัฐอเมริกาสูญเสียประเทศจีน

แต่พวกขวาจัดกล่าวหาว่า เหตุที่สหรัฐอเมริกาสูญเสียประเทศจีนก็เป็นเพราะว่ารัฐบาลอเมริกันมิได้หนุนช่วยรัฐบาลเจียงไคเช็คมากพอ อีกทั้งเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศประจำประเทศจีน รวมทั้งนายพลสติลเวลล์เอียงข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์ เมื่อวุฒิสมาชิกโจเซฟ แม็กคาร์ธี (Joseph McCarthy, 1909-1957) แห่งมลรัฐวิสคอนซินกล่าวหาในเดือนกุมภาพันธ์ 2493 ว่ามีคอมมิวนิสต์ 205 คนในกระทรวงการต่างประเทศ การ 'กวาดล้าง' คอมมิวนิสต์จึงเกิดขึ้นอย่างเป็นขบวนการ ซึ่งรู้จักกัน ในเวลาต่อมาในชื่อ ลัทธิแม็กคาร์ธี (McCarthyism) ไม่ต้องสงสัยเลยว่า จอห์น สจ๊วต เซอร์วิส และจอห์น แพตตัน เดวีส จะไม่ถูกกวาดล้าง บรรดาผู้สื่อข่าวอเมริกันที่เคยทำงานในประเทศจีนก็พลอยถูกหางเครื่อง ในจำนวนนี้รวมเอ็ดการ์ สโนว์ ฮาโรลด์ ไอแซ็กส์ (Harold Isaacs) ธีโอดอร์ ไวท์ (Theodore H. White) และอีริก ซาวาไรด์ (Eric Sevareid) นักศึกษาเรื่องเมืองจีนดังเช่น จอห์น แฟร์แบงก์ (John K. Fairbank) ก็มิได้รับยกเว้น แฟร์แบงก์อยู่เมืองจีนในช่วงเวลาไล่เลี่ยกับเอ็ดการ์ สโนว์ และเป็นผู้เขียนบทนำ *Red Star Over China* ในฉบับที่ตีพิมพ์ในปี 2504

อย่างไรก็ตาม เป็นที่เข้าใจกันว่า เอ็ดการ์ สโนว์มิได้รับผลกระทบจากลัทธิแม็กคาร์ธีมากนัก แต่การเดินทางไปเมืองจีนมิอาจกระทำได้ในช่วงที่ลัทธิแม็กคาร์ธีมีอิทธิพลและมีการป้ายสีและกล่าวหา 'ความไม่เป็นอเมริกัน' อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม เมื่อลัทธิแม็กคาร์ธีสิ้นลมปราณ เอ็ดการ์ สโนว์ ก็มีโอกาสเดินทางไปเยือนประเทศจีนในปี 2503 คราวนี้ภายใต้รัฐบาลคอมมิวนิสต์ *The Other Side of The River* (1961) เป็นผลงานที่ได้จากการเดินทางครั้งนี้ สโนว์เล่าไว้ในบทนำถึงความทุลักทุเลกว่าที่ได้รับอนุญาตให้เดินทาง หนังสือเล่มนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในเวลาต่อมา และเปลี่ยนชื่อเป็น *Red China Today* (1970) โดยที่มีบทนำว่าด้วย China in the 1970s

เอ็ดการ์ สโนว์ มีโอกาสเดินทางไปเยือนเมืองจีนอีกหลายครั้ง ในการเยือนในปี 2511 เขามีโอกาสยืนเคียงข้างเหมาเจอะตุงในการตรวจพลสวนสนามเนื่องในโอกาสวันชาติ นับเป็นเกียรติที่ได้รับอย่างสูง แต่นัยสำคัญยิ่งกว่าก็คือ การปรับท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อสหรัฐอเมริกา เฮนรี่ คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) สารภาพในภายหลังว่า ผู้นำอเมริกันเวลานั้นตีความการยกย่องเอ็ดการ์ สโนว์ ไม่ออก

หนังสือเล่มสุดท้ายของเอ็ดการ์ สโนว์ ก็คือ *The Long Revolution* (1971) แล้ว เขาก็ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2514 นายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลกล่าวยกย่องว่าเอ็ดการ์ สโนว์ เป็นตัวอย่างของมิตรภาพอันจริงใจระหว่างประชาชนชาวอเมริกันกับประชาชนชาวจีน หลังจากนั้นเพียง 2 เดือนเศษ การทูตปิงปองระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนก็อุบัติขึ้น เอ็ดการ์ สโนว์ มิได้มีชีวิตยืนยาวพอที่จะได้เห็นการฟื้นสัมพันธภาพระหว่างประเทศทั้งสอง

เฮเลน ฟอสเตอร์ มีชีวิตสืบต่อมาอีกเกือบ 25 ปี และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2540 ก่อนที่เธอจะถึงแก่กรรม รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนยกย่องให้เธอเป็น *Friendship Ambassador* นับเป็นการยกย่องอันหาที่เปรียบมิได้ การจากไปของเฮเลนไม่เพียงแต่เป็นการจากไปของ Nym Wales เท่านั้น หากยังเป็นการปิดฉากอันยิ่งใหญ่ของ *Red Star Over China* (1937) และ *Inside Red China* (1939) อีกด้วย

Red Star Over China ถึงวาระแซยิด

และแล้ววาระแซยิดของ *Red Star Over China* ก็มาถึง !

ไม่น่าเชื่อว่า เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วถึงปานนี้ ผมต้องกลับไปฟื้นความจำเกี่ยวกับหนังสือสำคัญเล่มนี้ และกลับไปอ่านบทความเรื่อง "ดาวแดงเหนือเมืองจีน" ของ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* (มกราคม 2516) อีกครั้งหนึ่ง

Red Star Over China เป็นหนังสือเล่มแรกที่ช่วยให้โลกภายนอกรู้จักพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน และบรรดาผู้นำพรรคคนสำคัญ โดยเฉพาะเหมาเจอะตุง ผู้เขียนเป็นนักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกัน ชื่อ เอ็ดการ์ สโนว์ (Edgar Snow, 1905-1972) ผู้ซึ่งดำรงอาชีพนักหนังสือพิมพ์เพราะชะตากรรมชักพา

เอ็ดการ์ สโนว์ มิได้ตั้งใจประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์ หากแต่ต้องการเป็นนักโฆษณา แต่แล้วเมื่อผิดหวังจากงานโฆษณา สโนว์จึงตัดสินใจเดินทางรอบโลกในปี 2471 เมื่อเดินทางไปถึงเมืองเซี่ยงไฮ้ เขาต้องทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายโฆษณาของนิตยสาร *China Weekly Review* เพื่อหารายได้สำหรับการท่องเที่ยว แต่แล้วก็ถลำลึกไปเป็นนักข่าว ในชั้นแรกความผูกพันที่เขามีต่อเมืองจีนยังไม่มี ทั้งเขาก็ไม่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีน การทำหน้าที่นักข่าวตัวแทนทำให้สโนว์ได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวจีน รวมตลอดจนได้พานพบทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้น ซึ่งสร้างความทุกข์เข็ญแก่ประชาชนอย่างสุดพรรณนา สโนว์ได้เห็นอาการความฉ้อฉลและการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง และได้รับทราบพฤติกรรมของ 'โจรแดง' อันเป็นชื่อที่ฝ่ายรัฐบาลเรียกกองทัพแดงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีน

เอ็ดการ์ สโนว์ แต่งงานกับเฮเลน ฟอสเตอร์ (Helen Foster, 1907-1997) ในปี 2475 ทั้งสองเริ่มมีความผูกพันกับเมืองจีน และเลือกตั้งบ้านเรือนในนครปักกิ่ง โดยที่เริ่มเรียนภาษาจีนอย่างจริงจังด้วย ทั้งสองเข้าไปพัวพันกับขบวนการนักศึกษาซึ่งกำลังรณรงค์ต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น ยิ่งนานวันทั้งสองยิ่งมีจุดยืนแตกต่างจากพรรคก๊กมินตั๋ง

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ผู้จัดการรายสัปดาห์* ฉบับวันที่ 9-15 มิถุนายน 2540

แท้ที่จริงแล้ว เอ็ดการ์ สโนว์เริ่มรายงานข่าวเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนก่อนการแต่งงานเสียอีก บทความของสโนว์ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร *Current History* ในปี 2473 นับเป็นประจักษ์พยานของความข้อนี้ บทความดังกล่าวกล่าวถึงการรุกคืบของกองทัพแดงในประเทศจีน จากการศึกษาของศาสตราจารย์โรเบิร์ต ฟาร์นสเวิร์ธ (Robert M. Farnsworth) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูริ อันเป็นสำนักตักศิลาของเอ็ดการ์ สโนว์ พบว่า สโนว์แสดงความคิดเห็นในบทความดังกล่าวว่ากองทัพแดงอาจมีชัยเหนือรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง หากแต่บรรณาธิการ *Current History* ตัดทอนข้อความดังกล่าวทิ้งไป (ดูบทนำหนังสือ *Edgar Snow's Journey South of the Clouds*. University of Missouri Press, 1991)

ในเดือนมิถุนายน 2479 เอ็ดการ์ สโนว์ เริ่มเดินทางไปเมืองเปาอัน (Pao An) อันเป็นฐานที่มั่นของกองทัพแดงในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ การเดินทางครั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากมาดามซุนยัดเซน ซึ่งเอนเอียงอยู่ข้างกองทัพแดง สโนว์จึงได้รับการต้อนรับจากผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนอย่างดียิ่ง เขาใช้ชีวิตอยู่ในฐานที่มั่นของฝ่ายคอมมิวนิสต์ถึง 4 เดือน มีโอกาสสัมภาษณ์เหมาเจอะตุง โจวเอนไล และผู้นำพรรคคนอื่นๆมีโอกาสคลุกคลีกับทหารแดงและศึกษากฎระเบียบของกองทัพแดง มีโอกาสศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตการปกครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ รวมตลอดจนศึกษาวิธีการจัดระเบียบการปกครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์

สโนว์เดินทางกลับนครปักกิ่งในเดือนตุลาคม 2479 และเริ่มลงมือเขียน *Red Star Over China* จากบันทึกข้อมูลที่รวบรวมมาตลอดระยะเวลา 4 เดือนนั้น ในเวลานั้นญี่ปุ่นกำลังกรีฑาทัพยึดดินแดนของประเทศจีน หนังสือเล่มนี้จึงเขียนขึ้นในภาวะสงคราม สโนว์เล่าว่า ในขณะที่เขานั่งเขียนต้นฉบับอยู่นั้น เสียงปืนและการต่อสู้นอกกำแพงเมืองจีนปรากฏอยู่ตลอดเวลา

Red Star Over China ฉบับภาษาจีนตีพิมพ์ในปี 2480 ก่อนฉบับภาษาอังกฤษ ผมไม่มีข้อมูลที่แน่ชัดว่า ใครเป็นผู้แปลต้นฉบับเป็นภาษาจีน ผมทราบจากข้อเขียนของสโนว์ในที่ต่างๆว่า สโนว์มิได้มีความรู้ภาษาจีนดีพอที่จะเขียนต้นฉบับภาษาจีนเอง แต่สโนว์ก็มีเพื่อนนักเขียนและปัญญาชนชาวจีนจำนวนมาก มิหนำซ้ำยังมีสายสัมพันธ์กับผู้นำนักศึกษาจีนอีกด้วย จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจหากมีผู้ช่วยสโนว์จัดทำต้นฉบับภาษาจีน ประชาชนชาวจีนเองก็มิได้มีข่าวสารที่สมบูรณ์เกี่ยวกับกองทัพแดง เมื่อ *Red Star Over China* ฉบับภาษาจีนออกสู่ตลาด จึงมีผู้สนใจอ่านพอสมควร สโนว์กล่าวในบทนำ The *Other Side of the River* (1961) ว่า ในบรรดาผู้อ่านหนังสือเล่มนั้นส่วนหนึ่งเป็นเยาวชน ซึ่งในเวลาต่อมาเป็นผู้นำรุ่นที่สองและสามของสาธารณรัฐประชาชนจีน

Red Star Over China ฉบับภาษาอังกฤษตีพิมพ์ครั้งแรกในประเทศอังกฤษในปี 2480 โดยสำนักพิมพ์ Gollancz ซึ่งมีชื่อเสียงในการตีพิมพ์หนังสือฝ่ายซ้าย ในปีต่อมาจึงจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Random House ในสหรัฐอเมริกา สโนว์เล่าว่า เนื่องจากการจัดพิมพ์หนังสือนี้กระทำในขณะที่มีสงครามในประเทศจีน เขาจึงไม่มีโอกาสตรวจปรู๊ฟหนังสือ ในประการสำคัญเขาไม่มีโอกาสตรวจสอบข้อมูลและชื่อที่ถูกต้องของบรรดาผู้นำฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพราะเขาไม่สามารถจดชื่อคนเหล่านั้นเป็นตัวอักษรจีน ประกอบกับความจำกัดของเอกสารข้อมูล ทำให้มิอาจตรวจสอบได้ *Red Star Over China* ฉบับพิมพ์ครั้งแรกจึงสะกดชื่อบุคคลต่างๆ อย่างผิดพลาดและลักลั่น

เอ็ดการ์ สโนว์ เดินทางไปพบเหมาเจอะตุงในฐานที่มั่นทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือเป็นครั้งที่สองในปี 2482 เวลานั้นกองทัพก๊กมินตั๋งกำลังล้อมปราบกองทัพแดงอย่างหนัก สองปีต่อมาสโนว์เขียนหนังสือเรื่อง *The Battle for Asia* (1941) ซึ่งกล่าวถึงการขยายวงไพบูลย์ของญี่ปุ่นและสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น โดยที่มีเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงการเติบโตของกองทัพแดงระหว่างปี 2480-2484

เมื่อมีการจัดพิมพ์ *Red Star Over China* ฉบับ Modern Library Edition ในปี 2487 สโนว์เขียนปัจฉิมลิขิตปี 2487 (*Epilogue* 1944) โดยกล่าวในตอนท้ายว่า กองทัพเยาวชนอันน้อยนิดซึ่งโบกธงแดงเหนือเขาชิงกังชานในปี 2471 ได้เติบใหญ่เป็นขบวนการแห่งชาติ จนกลายมาเป็นกระบอกเสียงของประชาชนชาวจีนจำนวนมากอย่างมิอาจปฏิเสธได้

เอ็ดการ์ สโนว์ แก้ไขเพิ่มเติม *Red Star Over China* ในการจัดพิมพ์ปี 2511 โดยสำนักพิมพ์ Grove Press แห่งสหรัฐอเมริกา โดยที่สำนักพิมพ์ Gollancz เป็นผู้จัดพิมพ์ในอังกฤษ ในปีต่อมา สโนว์ตัดทอนเนื้อหาบางส่วนที่ปรากฏในฉบับการตีพิมพ์ครั้งแรก และแก้ไขการสะกดชื่อคนจีนที่ไม่ถูกต้อง ในประการสำคัญ สโนว์เพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วนที่เป็นลำดับเหตุการณ์การปฏิวัติในประเทศจีนตลอดช่วงเวลา 125 ปี (พ.ศ. 2338-2511) การเพิ่มเติมเชิงอรรถโดยอาศัยงานวิชาการและข้อมูลที่มีเพิ่มเติมในภายหลัง และการจัดทำบันทึกประวัติบุคคล (Biographical Notes) การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวนี้ช่วยให้หนังสือพิมพ์มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ขึ้น

เอ็ดการ์ สโนว์ ออกจากประเทศจีนในปี 2484 หลังจากที่ใช้ชีวิตอยู่ถึง 13 ปี เริ่มต้นจากความตั้งใจและไม่มีความรู้สึกผูกพันกลายมาเป็นความผูกพันอันล้ำลึก สโนว์เขียนอัตชีวประวัติใน *Journey to the Beginning* (1958) เล่าเรื่องราวเหล่านี้

ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ยึดครองแผ่นดินใหญ่ได้ในปี 2492 สโนว์ไม่มีโอกาสกลับไปเยือนประเทศจีน เนื่องจากนโยบายการต่อต้านรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา

และอิทธิพลของลัทธิแม็กคาร์ธี (McCarthyism) จวบจนปี 2503 จึงมีโอกาสเยือนประเทศจีนภายใต้รัฐบาลคอมมิวนิสต์ และได้กลับไปเยือนอีกหลายต่อหลายครั้ง โดยที่ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับเมืองจีนอีกหลายเล่ม

เอ็ดการ์ สโนว์มิใช่ชาวอเมริกันคนเดียวในช่วงทศวรรษ 2470 และทศวรรษ 2480 ที่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพื่อนนักหนังสือพิมพ์อเมริกันที่ประจำอยู่ในประเทศจีนต่างได้เห็นความชั่วร้ายของรัฐบาลเจียงไคเช็ค ไม่ว่าจะเป็นอีริก เซวาไรด์ (Eric Svareid) ฮาโรลด์ ไอแซ็กส์ (Harold Isaacs) และธีโอดอร์ ไวท์ (Theodore White) ข้ารัฐการอเมริกัน ดังเช่นจอห์น แพตตัน เดวีส (John Paton Davies) และจอห์น สจ๊วต เซอร์วิส (John Stewart Service) แห่งกระทรวงการต่างประเทศ รวมตลอดจนนายพลโจเซฟ สติลเวลล์ (Joseph Stilwell) ผู้บัญชาการกองทหารอเมริกันประจำประเทศจีน ต่างไม่เห็นด้วยกับนโยบายหนุนช่วยรัฐบาลก๊กมินตั๋ง บทวิเคราะห์สถานการณ์ในประเทศจีนที่จอห์น สจ๊วต เซอร์วิส รายงานต่อกระทรวงการต่างประเทศ Joseph W. Esherick รวบรวมตีพิมพ์ไว้ในหนังสือชื่อ *Lost Chance in China* (1974) ส่วนบทบาทของนายพลสติลเวลล์ ศึกษาได้จากงานของ Barbara W. Tuchman เรื่อง *Stilwell and the American Experience in China, 1991-1945* (1972)

งานเขียนเรื่องเมืองจีนของเอ็ดการ์ สโนว์ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีความเป็นกลาง แม้ผู้เขียนมิได้เป็นคอมมิวนิสต์ แต่มีจุดยืนเห็นใจฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในแง่นี้บทวิพากษ์เอ็ดการ์ สโนว์ มิได้แตกต่างจากบทวิพากษ์ฮันซูหยิน (Han Suyin) อัตชีวประวัติของฮันซูหยินซึ่งเขียนร้อยเข้ากับประวัติศาสตร์การปฏิวัติในประเทศจีนในหนังสือชุด *China Autobiography History* อันประกอบด้วยหนังสือ 3 เล่ม ได้แก่ *The Crippled Tree* (1965), *A Mortal Flower* (1966) และ *Birdless Summer* (1968) ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าตัดสินประวัติศาสตร์ด้วยความลำเอียง บทวิพากษ์นี้ยังปรากฏต่อมา เมื่อฮันซูหยินเขียนชีวประวัติเหมาเจอะตุงในหนังสือชุด *Mao Tse Tung and the Chinese Revolution* อันประกอบด้วยหนังสือ 2 เล่ม ได้แก่ *The Morning Deluge : 1893-1953* (1972) และ *Wind in the Tower : 1949-1976* (1972) ท้ายที่สุด *Eldest Son : Zhou Enlai and the Making of Modern China 1898-1976* (1995) ก็ได้รับการวิพากษ์ว่าใช้ข้อมูลข้างเดียวเฉกเช่นเดียวกัน

หาก *Red Star Over China* ออกสู่บรรณพิภพในทศวรรษ 2530 เอ็ดการ์ สโนว์คงต้องเผชิญคำวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก เพราะบัดนี้มีหนังสือที่เขียนถึงด้านที่ ‘ชั่วร้าย’ ของเหมาเจอะตุงเป็นอันมาก รวมทั้งบันทึกความทรงจำของแพทย์ประจำตัวของเหมาเจอะตุงเอง คำถามพื้นฐานมีอยู่ว่า เราจะเชื่อถือข้อเขียนเหล่านี้ได้มากน้อยเพียงใด หาก *Red Star Over China* ถูกตั้งข้อกังขาได้ หนังสือเหล่านี้ก็ควรได้รับการตั้งข้อกังขาเฉกเช่นเดียวกัน ท้ายที่สุดหากเราเชื่อว่า ความเป็น ‘เทพ’ ของเหมาเจอะตุงเกิดจากการเสกสรรค์ของพรรคคอมมิวนิสต์ จะให้เชื่อโดยสนิทใจ

ได้อย่างไรว่า ความเป็น ‘ซาตาน’ ของเหมาเจอะตุงมิได้เกิดจากการปั้นแต่งของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุคที่เติ้งเสี่ยวผิงเรืองอำนาจ

ข้อที่นักประวัติศาสตร์มิอาจปฏิเสธได้ก็คือ การปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนประสบความสำเร็จภายใต้การนำของเหมาเจอะตุง และการนำที่มีประสิทธิผลเกิดจากความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และการคาดการณ์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำของเหมาเจอะตุง *Red Star Over China* พยายามบอกกล่าวผู้อ่านในประเด็นเหล่านี้

ฐานะทางประวัติศาสตร์ *Red Star Over China* (1937) มิได้แตกต่างจาก *Ten Days That Shook the World* (1919) และ *Hiroshima* (1946)

Ten Days That Shook the World (1919) เอียงข้างคอมมิวนิสต์รัสเซีย ดุจเดียวกับที่ *Red Star Over China* (1937) เอียงข้างคอมมิวนิสต์จีน จอห์น รีด (John Reed, 1887-1920) ผู้แต่งและหลุยส์ ไบรแอนต์ (Louise Bryant) ภรรยาอยู่ในนครเปโตรกราด (Petrograd ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็น Leningrad ชั่วระยะเวลาหนึ่ง) ในฤดูใบไม้ร่วงปี 2460 ขณะที่พรรคบอลเชวิกส์กำลังปฏิวัติและยึดกุมอำนาจรัฐได้ รีดต่างจากสโนว์ในข้อที่เป็นนักหนังสือพิมพ์หัวเอียงซ้ายร่วมเคลื่อนไหวในขบวนการสังคมนิยม มีความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับเลนิน และใช้ชีวิตบั่นปลายในรัสเซียจวบจนถึงแก่กรรม มิไยต้องกล่าวว่า เลนินถึงกับเขียนคำนำให้ *Ten Days That Shook the World* ในภายหลัง

Hiroshima (1946) เหมือนกับ *Ten Days That Shook the World* (1919) *และ Red Star Over China* (1937) ในข้อเขียนที่เป็นหนังสือที่เล่าประสบการณ์ของผู้เขียน จอห์น ริชาร์ด เฮอร์ซีย์ (John Richard Hersey, 1914) เล่าเรื่องราวของชาวนครฮิโรชิมาที่ประสบภัยพิบัติจากระเบิดปรมาณู ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ว่า *Hiroshima* (1946) เป็นหนังสือว่าด้วยสงครามกับมนุษยธรรม อันเจือปนด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองแต่เพียงส่วนน้อย

แฮรี่ อู๋ กับ เหล่าไก๋

นายแฮรี่ อู๋ (Harry Wu) ถูกจับและถูกพิพากษาให้จำคุก 15 ปี แต่แล้วก็ถูกเนรเทศออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ Microsoft Corp วางตลาด *Windows'95* วันที่ 24 สิงหาคม 2538

เหตุใดผู้นำจีนจึงจงเกลียดจงชังนายอู๋ และเหตุใดสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงต้องปล่อยตัวนายอู๋ท้ายที่สุด เราจะเข้าใจเรื่องราวเหล่านี้ได้ดีขึ้น ไม่เพียงแต่ด้วยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่านั้น หากยังต้องศึกษาชีวิตนายอู๋อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเรื่อง *Laogai : The Chinese Gulag* (Boulder : Westview Press, 1992) ที่นายอู๋เป็นผู้เขียน จะช่วยให้ความกระจ่างได้มาก เพราะหนังสือเล่มนี้เป็นชนวนแห่งความจงเกลียดจงชังที่ผู้นำจีนมีต่อนายอู๋

ฮองต้าอู๋ (Hongda Wu) หรือที่ชาวอเมริกันรู้จักกันในนาม "แฮร์รี่ อู๋" เป็นชาวจีนเกิดในนครเซี่ยงไฮ้ในปี 2480 บิดาเป็นผู้จัดการธนาคาร มีพี่น้อง 8 คน ซึ่งเติบใหญ่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นชุมชนนานาชาติ และเข้ารีตศาสนาคริสต์ นิกายคาธอลิก อีกทั้งยังศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนคริสเตียนอีกด้วย จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ฮองต้าอู๋ซึมซับระบบคุณค่าของพวกคริสเตียนไว้เป็นอันมาก

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ยึดครองแผ่นดินใหญ่ได้ในปี 2492 ชะตากรรมของฮองต้าอู๋ก็แปรเปลี่ยนไป ไม่เพียงแต่จะมีปัญหาในฐานที่เป็นคริสต์ศาสนิกชน หากยังมีปัญหาในฐานที่เป็นกระฎุมพีเพียงขวาด้วย บรรดาโรงเรียนคริสเตียนถูกปิด เพราะพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องการตัดสายสัมพันธ์กับสำนักวาติกัน ฮองต้าอู๋ศึกษาต่อในวิทยาลัยธรณีวิทยาแห่งปักกิ่งในปี 2498 แม้จะพยายามหลีกเลี่ยงการแสดงออกทางการเมือง แต่ด้วยเหตุที่เป็นคนโผงผางพูดจาตรงไปตรงมาและซึมซับแนวความคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ในไม่ช้าฮองต้าอู๋ก็ต้องเผชิญวิบากกรรมแห่งชีวิต

ในปี 2500 พรรคคอมมิวนิสต์จีนเรียกร้องให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์พรรคเพื่อที่พรรคจะได้นำข้อวิจารณ์ไปปรับปรุงตนเอง *ขบวนการดอกไม้ทั้งร้อยบานสะพรั่ง* (Hundred Flowers Bloom Campaign) และ*ขบวนการสำนักความคิดทั้งร้อยเฟื่องฟู* (Hundred Schools of Thought

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ผู้จัดการรายวัน* ฉบับวันศุกร์ที่ 1 กันยายน 2538

Contend Movement) ปกแผ่แผ่นดินใหญ่ ฮองต้าอู๋เผลอไผลร่วมวิจารณ์พรรคคอมมิวนิสต์จีน เพราะทนเสียงเชียร์จากเพื่อนนักศึกษามิได้ เขากล่าวว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องรับผิดชอบต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในปี 2498 ซึ่งทำให้ประชาชนที่ไม่รู้อิโหน่อิเหน่ล้มตายจำนวนมาก นอกจากนี้ พรรคฯ ยังปฏิบัติต่อประชาชนเสมือนหนึ่งพลเมืองชั้นสองและสามอยู่เนืองๆ ฮ่องต้าอู๋ ยังกล่าวโจมตีสหภาพโซเวียตด้วย โดยเฉพาะในกรณีที่ยกกองทัพบุกฮังการีในปี 2499

การแสดงความคิดเห็นโดยบริสุทธิ์ใจกลับนำภัยมาสู่ฮองต้าอู๋ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนรณรงค์ต่อต้านพวกเอียงขวาในปี 2500 นั้นเอง ฮองต้าอู๋ถูกตีตราว่าเอียงขวา พรรคฯ พยายามกดดันให้เขาสารภาพผิด แต่ไม่เป็นผล เพราะฮองต้าอู๋ถือว่า พรรคฯ เป็นฝ่ายเชื้อเชิญให้ประชาชนแสดงความเห็น แต่กลับมาตลบหลังเช่นนี้หาควรไม่ แต่การถูกตีตราว่าเป็นพวกฝ่ายขวาที่มีทัศนะอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปฏิวัติ ทำให้ฮองต้าอู๋เริ่มกลายเป็นหมาหัวเน่า กลไกของพรรคฯกดดันให้ผู้คนถอยห่างและเลิกคบฮองต้าอู๋ มิหนำซ้ำบิดาของเขายังถูกลดเงินเดือนในฐานที่มีทัศนคติอัน ‘ไม่ถูกต้อง’ อีกด้วย ซึ่งมีผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวอย่างมาก จนต้องขายสมบัติต่างๆ เพื่อการประทังชีวิต

ฮองต้าอู๋เริ่มคิดที่จะหนีออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ยังไม่ทันดำเนินการใดๆ ก็ถูกจับเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2503 ในข้อหาเป็นฝ่ายขวา และถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในฐานที่ไม่สารภาพผิด เขาถูกส่งตัวไปทำงานในโรงงานต่างๆ ที่มีสภาพเป็นค่ายกักกันแรงงานถึง 12 ค่าย แต่ละค่ายมีสภาพชีวิตอันเสื่อมทราม ถูกใช้งานเยี่ยงทาส อาหารการกินไม่เพียงพอ และไม่มีสวัสดิการแรงงานใดๆ

ฮองต้าอู๋ถูกจองจำอยู่ถึง 19 ปี จึงได้รับการปล่อยตัวในปี 2522 ซึ่งเป็นช่วงที่เติ้งเสี่ยวผิงยึดกุมอำนาจจากกลุ่มแก๊งสี่คนได้แล้ว ฮองต้าอู๋กลับไปเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ก็ต้องเผชิญกับเพื่อนร่วมงานที่เคยกล่าวโทษเขาว่าเอียงขวาเมื่อ 19 ปีที่แล้ว มิหนำซ้ำพี่ชายคนหนึ่งต้องตายด้วยน้ำมือตำรวจ ถึงตอนนี้เขาจึงเริ่มคิดที่จะอพยพไปอยู่สหรัฐอเมริกา เพื่อสมทบกับพี่สาวที่อพยพไปก่อนแล้ว แต่การขอหนังสือเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก จวบจนได้หนังสือเชิญจากคณะวิศวกรรมศาสตร์การโยธา มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ เมืองเบิร์กเลย์ เพื่อเป็นวิทยากรรับเชิญในปี 2528 ฮองต้าอู๋จึงมีช่องทางออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่มีเงินติดตัวเพียง 40 ดอลลาร์

ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนปรับตัวสู่แนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยม และมีความสัมพันธ์อันราบรื่นกับสหรัฐอเมริกา จวบจนเกิดเหตุการณ์การเข่นฆ่าประชาชน ณ จตุรัสเทียนอันหมืนในปี 2532 ฮองต้าอู๋ซึ่งในตอนนี้รู้จักกันในนาม ‘แฮรี่ อู๋’ ใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดในการป่าวร้อง

ให้ชาวอเมริกันรับรู้ถึงการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยเหตุนี้เอง นายอู๋จึงกลายเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพ และมีสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับขบวนการสิทธิมนุษยชนมิเพียงเท่านั้น นายอู๋ยังได้รับเชิญจากคณะกรรมาธิการชุดต่างๆ แห่งรัฐสภาอเมริกัน เพื่อขอความเห็นและข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน นักธุรกิจก็ต้องการข้อมูลจากนายอู๋ด้วย เพราะต้องการประเมินภาวะการเสี่ยงในการลงทุนในประเทศนั้น ในเวลาต่อมานายอู๋ก็แปลงสัญชาติเป็นคนอเมริกัน

การที่นายอู๋ต้องถูกจองจำในค่ายกักกันแรงงานอยู่ถึง 19 ปี และต้องเผชิญวิบากกรรมแห่งชีวิต จนสุขภาพกายเสื่อมโทรมและสุขภาพจิตเสื่อมเสีย ทำให้นายอู๋มิอาจลืมเลือนเพื่อนร่วมชาติที่ได้รับเคราะห์กรรมในค่ายกักกันเหล่านั้น มโนธรรมสำนึกกระตุ้นให้นายอู๋ต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อเพื่อนร่วมชาติเหล่านี้ และนี่เองที่เป็นที่มาของหนังสือเรื่อง *Lao Gai : The Chinese Gulag*

"เหลาไก๋" เป็นระบบการปฏิรูปแรงงาน (Labour Reform System) แต่การปฏิรูปแรงงานดังกล่าวนี้มิได้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะหรือฝีมือ หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์รวม หากแต่มุ่งเปลี่ยนแปลงความคิด เหลาไก๋จึงมีสภาพเสมือนหนึ่งค่าย 'ฝึกอบรม' ที่มุ่งเน้น 'การดัดสันดาน' โดยที่ได้ประโยชน์จากการใช้แรงงานในการผลิตด้วย

ฮองต้าอู๋ชี้ให้เห็นว่า ค่ายกักกันแรงงานมีมาก่อนที่สาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีระบบเหลาไก๋ เยอรมนีในยุคนาซีมีค่ายกักกันตั้งแต่ปี 2476 มีผู้ถูกจองจับประมาณ 7.82 ล้านคน โดยที่มีคนรอดตายไม่เกิน 700,000 คน ค่ายกักกันแรงงานในสหภาพโซเวียตเริ่มมีในยุคเลนินในปี 2460 และขยายตัวอย่างรวดเร็วในยุคสตาลิน โดยที่มีคนตายในค่ายกักกันเหล่านี้จำนวนมาก หนังสือบางเล่มเสนอตัวเลขประมาณการสูงถึง 10 ล้านคน ผู้คนในโลกตะวันตกได้รับทราบเรื่องราวของค่ายกักกันแรงงานในสหภาพโซเวียตจากหนังสือเรื่อง *The Gulag Archipelgo* ของ Aleksandr Isayevich Solzhenitsyn ซึ่งลักลอบส่งออกไปตีพิมพ์ในโลกตะวันตกในปี 2516 การเปิดโปงอัปลักษณะของสังคมโซเวียตเช่นนี้ ยังความโกรธแค้นแก่ผู้นำโซเวียตอย่างมาก โซลเซ็นนิตสินถูกจับกุม และต่อมาถูกเนรเทศออกนอกประเทศในปี 2517

เหลาไก๋ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็คือ Gulag ในสหภาพโซเวียต ด้วยเหตุนี้นายอู๋จึงเรียก "เหลาไก๋" ว่า *The Chinese Gulag* ซึ่งประมาณว่ามี 990 ค่าย และมีแรงงานนักโทษกว่าล้านคน การสืบค้นตัวเลขเหล่านี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก เมื่อฮองต้าอู๋เขียน *Laogai : The Chinese Gulag* ร่างแรกเสร็จเรียบร้อยในเดือนธันวาคม 2533 เขามีโอกาสกลับไปสาธารณรัฐประชาชนจีนอีก 2 ครั้ง เพื่อรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และพบว่าจำนวนค่ายกักกันแรงงานมีมากขึ้น

การใช้แรงงานนักโทษหรือแรงงานที่ถูกบังคับให้ทำงาน (Forced Labour) เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิพื้นฐานของแรงงาน ซึ่งขัดต่อข้อตกลงระหว่างประเทศของ ILO และขัดต่อกฎข้อบังคับขององค์การการค้าโลก (WTO) สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงกลายเป็นเป้าของสังคมโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโยโรป ด้วยเหตุดังนี้จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ผู้นำจีนโกรธแค้นนายอู๋ นายอู๋มิได้หยุดเพียงเท่านี้ หากยังได้ช่วย BBC และรายการ *60 Minutes* ผลิตภาพยนตร์สารคดี ซึ่งไม่เพียงแต่เปิดโปงการใช้แรงงานในค่ายกักกันในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกเท่านั้น หากยังเปิดโปงการขายอวัยวะของนักโทษที่ตายโดยที่มิได้รับความยินยอมจากเจ้าของอีกด้วย

ฮองต้าอู๋กลับไปเมืองจีนหลายครั้งหลังจากการแปลงสัญชาติ คราวนี้ถือหนังสือเดินทางอเมริกัน ครั้งสุดท้ายเข้าไปทางด้านชายแดน Kazakhstan แล้วถูกจับเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2538 ทางการจีนมิได้แจ้งให้กงสุลอเมริกันเข้าเยี่ยมนายอู๋ภายใน 48 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการละเมิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งสอง ไม่มีการตั้งข้อหาในชั้นต้น แต่ต่อมาก็กล่าวหาว่าเป็นจารชนและนำความลับของทางราชการออกเผยแพร่ ครั้นปลายเดือนกรกฎาคม ทางการจีนก็ออกข่าวว่านายอู๋สารภาพผิด พร้อมทั้งถ่ายวิดีโอเรื่อง *"Just See the Lies of Hongda Wu"* ความยาว 13 นาที จำหน่ายในราคา 3,000 ดอลลาร์ อย่างไรก็ตาม BBC ยังคงยืนยันความถูกต้องของเนื้อหาภาพยนตร์สารคดีที่นายอู๋ร่วมถ่ายทำกับ Susan Roberts

ในปลายเดือนกรกฎาคมนั้นเอง นายวอร์เรน คริสโตเฟอร์ (Warren Christopher) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศอเมริกันกล่าวเตือนผู้นำจีนว่า หากทางการจีนไม่ปล่อยตัวนายอู๋ การประชุมระหว่างประธานาธิบดีคลินตันกับนายเจียงเซอะหมิน มิอาจเป็นไปได้ แม้เจ้าหน้าที่จีนจะอ้างว่านายอู๋ทำความผิดทางอาญา ต้องรอให้ศาลพิจารณาคดี ครั้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม ศาลเมืองอู๋หัน มณฑลหูเป่ย ก็พิพากษาลงโทษนายอู๋ให้จำคุก 15 ปี แล้วให้เนรเทศออกนอกประเทศในวันต่อมา ก่อนที่นายปีเตอร์ ทาร์นอฟ (Peter Tarnoff) ปลัดกระทรวงต่างประเทศอเมริกันจะเดินทางถึงนครปักกิ่ง เพื่อเจรจาฟื้นฟูสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศทั้งสอง

อัปลักษณะในสังคมจีนยังมีอีกมากมายนัก สำหรับฮองต้าอู๋ การเปิดโปงให้นานาอารยประเทศได้รับทราบถึงอัปลักษณะเหล่านั้น เป็นยุทธวิธีในการกดดันให้ผู้นำจีนแก้ไขอัปลักษณะดังกล่าว ฮองต้าอู๋ไม่ต้องการให้เพื่อนร่วมชาติต้องเผชิญวิบากกรรมดังที่เขาได้เผชิญมาแล้ว

ภาคที่เจ็ด

อินโดจีน

หนังสือเกี่ยวกับอินโดจีนหลังฤดูใบไม้ผลิ 2518

ข่าวเวียดนามบุกกัมพูชา นับเป็นข่าวสำคัญส่งท้ายปี 2521 และต้อนรับปีใหม่แห่งพุทธศักราช 2522 ซึ่งยังความสั่นสะเทือนต่อสถานการณ์ทางการเมืองทั่วโลก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเทศไทย และบัดนี้อาจถึงเวลาแล้วกระมัง (ซึ่งอาจยังไม่สายเกินไป) ที่เราควรมาตรวจดูว่า เรารู้จักประเทศเพื่อนบ้านของเรามากน้อยเพียงใดเพื่อจะได้เตรียม 'ปรับตัว' เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น โดยพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำอันเกิดจากอวิชชาดังที่เคยเป็นมาในอดีต เราอาจจะพบว่า ในอดีตที่ผ่านมาและแม้กระทั่งในปัจจุบัน เรามีความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านน้อยมาก ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการสอนให้เรารู้จักประเทศเหล่านี้อย่างผิวเผิน ทั้งสื่อมวลชนทั้งหลายก็มิได้ใส่ใจที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างซื่อสัตย์เท่าที่ควร และถ้าหากไม่ใช่เป็นเพราะสงครามอินโดจีน เราก็เกือบจะมิได้สนใจว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นแก่ประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน

ในโลกตะวันตก ความสนใจที่จะศึกษาโลกตะวันออกได้มีมานานแล้ว และคงจะไม่ผิดนักที่จะกล่าวว่า ยุคทองของการศึกษาเกี่ยวกับโลกตะวันออกเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังมีอิทธิพลอย่างสูง การที่ประเทศมหาอำนาจทางการเมืองสนใจศึกษาโลกตะวันออกนั้น หากมิใช่เป็นเพราะอิทธิพลของปรัชญา *'การศึกษาเพื่อการศึกษา'* ก็เป็นเพราะความต้องการที่จะครอบครองโลกตะวันออกเป็นอาณานิคม สหราชอาณาจักรนับเป็นตัวอย่างที่ดีของความข้อนี้ และเป็นแหล่งสำคัญที่ผลิตผลงานเกี่ยวกับบูรพาศึกษาในระยะแรกจนในที่สุดถึงกับมีการสถาปนา 'สำนักบูรพาและอัฟริกันศึกษา' (School Oriental and African Studies ที่มีนามย่อว่า SOAS) แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอนขึ้น เพื่อผลิตข้าราชการที่จะไปปกครองอาณานิคมในเอเชียและอัฟริกา แต่เมื่ออาณาจักรซึ่งในยุคสมัยหนึ่งเคยได้ชื่อว่าเป็น *ดินแดนที่พระอาทิตย์ไม่เคยตก* เสื่อมอำนาจลง บูรพาศึกษาก็พลอยเสื่อมโทรมลงด้วย ในสหรัฐอเมริกาการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์ (Southeast Asian Studies) ได้ก้าวเข้าสู่ 'ยุคทอง' เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทในสงครามอินโดจีน แต่แล้วเมื่อสงครามอินโดจีนสิ้นสุดลงในฤดูใบไม้ผลิ ปี 2518 การศึกษาเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์ในสหรัฐอเมริกาก็ก้าวเข้าสู่ยุคเสื่อมถอย

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์ในโลกตะวันตกจะเริ่มเสื่อมถอยมากเพียงใดกระนั้นก็ตาม หนังสือและผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดจีน 'ยุคหลังการปลดแอก' ก็ยังคงทยอยออกสู่ตลาดหนังสืออยู่เรื่อยๆ ในโลกหนังสือทุกวันนี้

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (เมษายน 2522) หน้า 78-91

มีหนังสือหลายต่อหลายเล่มที่พยายามจะอธิบายว่า ทำไมสหรัฐอเมริกาจึงพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีน และการ 'ปลดแอก' ที่เกิดขึ้นในกัมพูชา เวียดนาม และลาว ประสบผลสำเร็จได้อย่างไร ส่วนใหญ่ของหนังสือเหล่านี้เป็นเรื่องของเวียดนาม เพราะที่นั่นเป็นสมรภูมิที่สำคัญของสงครามอินโดจีน

เวียดนาม : ฤดูใบไม้ผลิปี 2518

สงครามอินโดจีนในเวียดนาม ปิดฉากสุดท้ายลงในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 อะไรกำลังเกิดขึ้นที่นั่น และทำไมฉากสุดท้ายแห่งสงครามจึงจบลงอย่างกระทันหันและไม่คาดฝันเช่นนั้น ในบรรดาหนังสือที่กล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงนี้อาจจำแนกได้เป็นสองประเภท ประเภทแรกได้แก่ หนังสือที่เขียนโดยผู้สังเกตการณ์ อันประกอบด้วย ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เป็นสำคัญ ส่วนประเภทที่สองได้แก่ หนังสือที่เขียนโดยผู้มีบทบาทในสงครามโดยตรง

สงครามอินโดจีนในเวียดนามเป็นปรากฏการณ์ที่สื่อมวลชนจากทุกมุมโลกให้ความสนใจอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงมีผู้สื่อข่าวจำนวนไม่น้อยที่ได้อยู่ดูฉากสุดท้ายของสงครามดังกล่าว และใช้หยดน้ำหมึกถ่ายทอดเหตุการณ์ครั้งนั้น ในบรรดาหนังสือเกี่ยวกับจุดจบแห่งสงครามเวียดนามที่เขียนโดย 'เหยี่ยวข่าว' นั้น เล่มที่ได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นหนังสือดีที่สุดเล่มหนึ่งก็คือ *Giai Phong ! The Fall and Liberation of Saigon* (New York : St. Martin's Press, 1976) ซึ่งเขียนโดยผู้สื่อข่าวชาวอิตาลี ชื่อ ทิเซียโน เทอร์ซานิ (Tiziano Terzani) นอกจากนี้ ก็มีหนังสืออีกอย่างน้อย 2 เล่มที่เขียนด้วยลีลาอันคล้ายคลึงกันคือ *55 Days : The Fall of South Vietnam* (Prentice - Hall, 1977) เขียนโดยผู้สื่อข่าวชาวอเมริกันชื่อ อลัน ดอว์สัน (Alan Dawson) ซึ่งวิทยากร เชียงกูล และคณะได้แปลเป็นภาษาไทยในชื่อว่า *55 วันก่อนญวนแตก* (สำนักพิมพ์เม็ดทราย 2521) และ *Reaching the Other Side* (New York : Crown Publishers, 1978) เขียนโดยผู้สื่อข่าวชาวอเมริกันชื่อ เอิร์ล มาร์ติน (Earl S. Martin) ซึ่งได้อยู่ดูการ 'ปลดแอก' ต่อมาจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม 2518

หนังสือของเทอร์ซานิ, ดอว์สัน และมาร์ติน ต่างเขียนด้วยลีลาการรายงานข่าวของนักหนังสือพิมพ์ แม้ว่าผู้สื่อข่าวทั้งสามคนนี้ต่างได้มีโอกาสอยู่ดูการ 'ปลดแอก' ไซ่ง่อน แต่โดยที่ได้อยู่ต่อในประเทศนั้นภายหลังการยึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ด้วยช่วงระยะเวลาอันสั้น จึงไม่สามารถให้ข้อมูลอะไรมากนักว่า มีอะไรเกิดขึ้นในเวียดนามภายหลังฤดูใบไม้ผลิปี 2518 เทอร์ซานิค่อนข้างโชคดีที่สามารถ 'เข็น' หนังสือของตนออกสู่ตลาดก่อนใครเพื่อน (2519) หนังสือของเขาจึงเป็นที่กล่าวขวัญกันมากในบรรณพิภพ เมื่อเทียบกับหนังสือของมาร์ติน

ซึ่งเพิ่งออกสู่โลกหนังสือในปี 2521 แล้ว ความตื่นเต้นในวงการหนังสือได้ซาลงเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม หนังสือทั้งสามเล่มนี้มิได้มีการวิเคราะห์ข่าวอย่างลึกซึ้งแต่ประการใด

หนังสือเกี่ยวกับสงครามเวียดนามในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 ที่เขียนโดยนักหนังสือพิมพ์และเสนอการวิเคราะห์อย่างมีเนื้อมีหนังมากกว่าหนังสือสามเล่มที่กล่าวถึงข้างต้นมีอยู่อย่างน้อย 2 เล่ม ทั้งสองเล่มเขียนโดยนักหนังสือพิมพ์ชาวออสเตรเลีย เล่มแรกเขียนโดยเดนิส วอร์เนอร์ (Denis Warner) ชื่อ *Not With Guns Alone* (London : Hutchinson, 1977) ส่วนเล่มที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากกว่า เขียนโดย วิลเฟรด เบอร์เชตต์ (Wilfred Burcheit) ชื่อ *Grasshoppers and Elephants* (New York : Urizen Books, 1977) เบอร์เชตต์เป็นชาวออสเตรเลียที่ไม่สู้ได้อยู่ในประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตนเท่าใดนัก (รัฐบาลออสเตรเลียในสมัยหนึ่งเคยกล่าวหาว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์) เขาใช้ชีวิตส่วนใหญ่ตระเวนไปยังดินแดนต่างๆในอินโดจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีน เขาเคยช่วยเจ้านโรดมสีหนุเขียนหนังสือเรื่อง *My War With The C .I.A.* (Penguin, 1937) และร่วมกับเรวี อัลลีย์ (Rewi Alley) เขียนเรื่อง *China : The Quality of Life* (Penguin, 1976) ปัจจุบัน (2522) เบอร์เชตต์ตั้งหลักแหล่งอยู่ในฝรั่งเศส หนังสือเรื่อง *Grasshoppers and Elephants* ของเบอร์เชตต์มีความน่าสนใจ ไม่เพียงเฉพาะในแง่ที่ว่าเป็นหนังสือที่วิเคราะห์สงครามเวียดนามเท่านั้น หากทว่ายังเป็นการวิเคราะห์เหตุการณ์ในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 โดยมองจาก 'ฝ่ายประชาชน' อีกด้วย ดังที่เขาได้ใช้ชื่อรองของหนังสือเล่มนี้ว่า *The Viet Cong Account of the Last 55 Days of the War* ทัศนะของเบอร์เชตต์ที่มีต่อสงครามอินโดจีนนั้นเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไปเขาเข้าข้าง 'ฝ่ายประชาชน' เสมอ และในบรรดาหนังสือที่เขาเขียนเกี่ยวกับอินโดจีนไม่น้อยกว่า 10 เล่ม เล่มหนึ่งถึงกับใช้ชื่อว่า *Vietnam Will Win* ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2511 ในทัศนะของเบอร์เชตต์สงครามเวียดนามเป็นสงครามระหว่าง 'ช้าง' กับ 'ตั๊กแตน' ดังที่โฮจิมินห์ได้แถลงต่อที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ แห่งพรรคลาวดง (Lao Dong Party) ในเดือนกุมภาพันธ์ 2494 ว่า

"...ทุกวันนี้ แม้เราจะเป็นเพียงตั๊กแตนที่หาญสู้กับช้าง แต่ในอนาคต ช้างนั้นแหละจะเหลือแต่หนัง..."

และแล้ว 24 ปีต่อมา กาลเวลาก็ได้พิสูจน์ให้เห็นโดยสิ้นเชิงว่า ความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่จะ'ขี่ช้างจับตั๊กแตน'ล้มเหลวโดยสิ้นเชิงและนี่คือที่มาของชื่อหนังสือ *Grasshoppers and Elephants* ของวิลเฟรด เบอร์เชตต์

สำหรับผู้ที่มีบทบาทในสงครามเวียดนามโดยตรงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 อย่างไรบ้าง จนบัดนี้เราได้รับฟังคำบอกเล่าจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งที่เป็นขุนศึกแห่งเวียดนามใต้ ขุนศึกเวียดนามเหนือ และข้ารัฐการอเมริกัน

ในด้านหนึ่งนั้น เราได้รับฟังคำอธิบายจากบันทึกความทรงจำของนายพลเวียดนามใต้ผู้ฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างเช่นนายพลเหงียนเกากี (Hguyen Cao Ky) ซึ่งพยายามโยนความผิดทั้งหมดไปให้แก่ประธานาธิบดีเหงียนวันเทียว (Hguyen Van Thieu) โดยมิได้พิจารณาถึงข้อบกพร่องของตนเองแม้แต่น้อย *Twenty Years and twenty Days* (New York : Stein and Day, 1976) ซึ่งเป็นบันทึกความทรงจำของเหงียนเกากีนั้น แม้จะมิใช่หนังสือขายดีในโลกตะวันตก แต่กลับขายดีเป็นเทน้ำเทท่าเมื่อแปลเป็นภาษาไทยในชื่อว่า *สิ้นชาติ* (สำนักพิมพ์การเวก 2520) ผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้จนจบ คงอดรู้สึกประทับใจมิได้ต่อบทบาทเยี่ยงพระเอกของนายพลเหงียนเกากี และหากมิได้รับทราบเบื้องหลังอันโสมมของนายพลผู้ขายชาติผู้นี้ ดังที่ทวีป วรดิลกกล่าวถึงในหนังสือเรื่อง *คอร์รัปชั่นของคนสิ้นชาติ* (สำนักพิมพ์เม็ดทราย 2521) ผู้อ่านก็คงรู้สึกเคลิบเคลิ้มว่า หากเหงียนเกากีได้ตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งเวียดนามใต้ในปี 2518 เวียดนามคงจะไม่เป็นเช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เหงียนเกากีมิใช่ผู้นำเวียดนามใต้เพียงคนเดียวที่กล่าวหาว่าอาณาจักรเวียดนามใต้ล้มเพราะเหงียนวันเทียว ประธานาธิบดีผู้ซึ่งรื่นเริงกับการเล่นสกีน้ำและเทนนิส ในขณะที่กองทัพเวียดนามเหนือกำลังยาตราเข้าสู่เวียดนามใต้ ในรายงานเรื่อง *The Fall of South Vietnam* ซึ่งตีพิมพ์โดย Rand Corporaton เมื่อต้นเดือนมกราคม 2522 เราได้รับฟังคำบอกเล่าและความเห็นของเจ้าหน้าที่เวียดนามใต้ (ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน) ระดับอาวุโสจำนวน 27 นาย ซึ่งหนีรอดพ้นจากเงื้อมมือของเจ้าหน้าที่เวียดนามเหนือออกมาได้ ในจำนวนนี้มีนายพลเหงียนเกากี และนายบุยเดียม (Bui Diem)เอกอัครราชทูตเวียดนามใต้ประจำสหรัฐอเมริการวมอยู่ด้วย รายงานซึ่งมีความยาว 131 หน้านี้ เขียนขึ้นจากคำให้การของผู้นำเวียดนามใต้เหล่านี้ โดยเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสของ Rand Corporation จำนวน 3 นายเป็นผู้เขียนคือ สตีเฟน ฮอสเมอร์ (Stephen T. Hosmer) คอนราด เคลเลน (Konrad Kellen) และไบรอัน เจงกินส์ (Brian M. Jenkins) จากรายงานดังกล่าวนี้ เราจะพบว่า ในบรรดาผู้นำเวียดนามใต้ ซึ่งร่วมมือกับ Rand Corporation ผลิตเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นนี้ เมื่อสมัยที่อาณาจักรเวียดนามใต้ยังไม่ล่ม ต่างแตกแยกกันเป็นก๊กเป็นเหล่า ทั้งๆที่เป็นยุคสมัยที่ ‘เราไม่มีเวลาทะเลาะกันอีกแล้ว’ แต่ในบัดนี้ต่างสามัคคีกันประณามเหงียนวันเทียวว่าเป็นตัวการที่ปิดฉากสุดท้ายแห่งสงครามเวียดนาม ซึ่งมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจ เพราะในรายงานเรื่องนี้มิได้มีคำบอกเล่าและความเห็นของเหงียนวันเทียวรวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม แม้เหงียนวันเทียวจะถูกประณามว่า มัวแต่หวงอำนาจและหวาดผวาต่อข่าวรัฐประหาร จนไม่เป็นอันสั่งการในการรบ แต่ผู้นำเวียดนามใต้เหล่านี้ต่างก็ยอมรับว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงและความเสื่อมโทรมของสังคม ตลอดจนการหนุนช่วยอย่างไม่เต็มที่ของสหรัฐอเมริกา นับเป็นสาเหตุที่มีความสำคัญไม่น้อยที่ทำให้ *‘ญวนใต้พ่าย’*

ในอีกด้านหนึ่งนั้น เราได้รับฟังการกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีอย่างสุขุมรอบคอบ ตลอดจนความมุ่งมั่นที่จะปลดแอกเวียดนามจากขุนศึกแห่งเวียดนามเหนือ อย่างเช่น นายพลวันเทียนดุง (Van Tien Dung) ในหนังสือเรื่อง *Our Great Spring Victory* (Monthly Review Press, 1977)* ผู้ที่สนใจศึกษาสงครามอินโดจีนมาตั้งแต่ต้นย่อมทราบดีว่า นายพลวันเทียนดุงเป็นเสนาธิการทหารคนสำคัญของฝ่ายเวียดนามเหนือ และถือกันว่าเป็น 'มือขวา' ของนายพลโวเหงียนเกี้ยป (Vo Hguyen Giap) ผู้ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษแห่งสงครามเดียนเบียนฟู ทั้งๆ ที่ชัยชนะในสงครามเดียนเบียนฟูที่มีต่อฝรั่งเศสนั้น น่าจะถือเป็นผลงานของนายพลวันเทียนดุงมากกว่า ประสบการณ์ในการรบอย่างโชกโชนทำให้นายพลวันเทียนดุงได้รับมอบหมายให้เป็นแม่ทัพใหญ่ในการทำสงครามปลดแอกเวียดนามในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 จนได้รับชัยชนะในที่สุด หนังสือเรื่อง *Our Great Spring Victory* นั้น เดิมเป็นบทความตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในหนังสือพิมพ์ *หนานดาน* (Nhan Dan) ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม โดยเริ่มตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนเมษายน 2519 หลังจากที่สงครามปลดแอกสิ้นสุดลงครบหนึ่งปี รัฐบาลเวียดนามต้องการให้ประชาชนรับทราบว่าฉากสุดท้ายของสงครามเวียดนามจบลงอย่างไร จึงมอบหมายให้นายพลวันเทียนดุงเป็นผู้เขียนบทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือ *หนานดาน* เหล่านี้ ต่อมาได้รวบรวมตีพิมพ์เป็นเล่ม โดยมีการแก้ไขขัดเกลา และตัดต่อเพื่อลดความซ้ำซ้อน และเมื่อปีเตอร์ ไวสส์ (Peter Weiss) และคารา ไวสส์ (Cara Weiss) ได้ไปเยือนเวียดนามในฤดูร้อนปี 2519 (นับเป็นชาวอเมริกันสองคนแรกที่ได้ไปเยือนประเทศนั้นหลังสงครามปลดแอก) ก็ได้รับต้นฉบับภาษาเวียดนามของหนังสือเล่มนี้ พร้อมทั้งได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการให้ตีพิมพ์ต้นฉบับภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลโดยจอห์น สเปรเกนส์ จูเนียร์ (John Spragens Jr.) ซึ่งเคยเป็นอาสาสมัครในสังกัด International Voluntary Service ไปสอนภาษาอังกฤษในเวียดนามใต้ *Our Great Spring Victory* ไม่เพียงแต่เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในฉากสุดท้ายแห่งสงครามเวียดนามเท่านั้น หากทว่ายังช่วยให้เราเข้าใจความคิดความอ่านของผู้นำคนสำคัญของเวียดนามในปัจจุบันอีกด้วย

ทางฝ่ายข้ารัฐการอเมริกันเล่า มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเหตุการณ์ในเวียดนามในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 ในสังคมใดๆ ก็ตาม เราย่อมไม่อาจคาดหวังได้ว่า ประชาชนจะมีความคิดเห็นที่มีเอกภาพ ยิ่งในสังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพทางความคิดดุจดังสหรัฐอเมริกาด้วยแล้ว เราจะพบว่า แม้ว่ารัฐบาลอเมริกันได้เข้าไปมีบทบาทในสงครามเวียดนาม แต่ประชาชนและข้ารัฐการอเมริกันจำนวนไม่น้อยได้แสดงการคัดค้านต่อต้าน เมื่อสงครามเวียดนามปิดฉากสุดท้ายลง เราได้รับฟังคำให้การ 'ฟื้นความหลัง' ของนายเกรแฮม มาร์ติน (Graham Martin) เอกอัครราชทูตอเมริกันคนสุดท้ายประจำเวียดนามใต้ต่อสภาผู้แทนราษฎรอเมริกันเมื่อวันที่ 27

---

* หนังสือเล่มนี้ทราบข่าวว่า พงษ์ พินิจ ได้แปลและเรียบเรียงออกมาแล้ว โดยให้ชื่อภาษาไทยว่า *แผนชิงชาติ-บ.ก.*

มกราคม 2519 และหลังจากนั้น เราก็ได้รับฟังความผิดพลาดของระบบการสืบราชการลับจากอดีตเจ้าหน้าที่ ซี.ไอ.เอ. ที่เข้าไปปฏิบัติงานในเวียดนาม อย่างเช่นนายแฟรงก์ สเนปป์ (Frank Sneppe) ในหนังสือเรื่อง *Decent Interval* (Random House, 1977) หนังสือเล่มนี้เขียนอย่างน่าอ่านและน่าติดตาม เพราะไม่เพียงแต่จะกล่าวถึงความผิดพลาดในการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายของนายเฮนรี่ คิสซิงเยอร์ นายเกรแฮม มาร์ติน และนายโธมัส โพลการ์ (Thomas Plogar) หัวหน้า ซี.ไอ.เอ. ในเวียดนามใต้ ตลอดจนความเหลวแหลกของผู้นำเวียดนามใต้เท่านั้น หากทว่ายังให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติการของฝ่ายอเมริกันชนิดวันต่อวันอีกด้วย เมื่อผู้อ่านได้รับทราบถึงวิธีการ 'ซื้อ' ผู้นำเวียดนามใต้ของ ซี.ไอ.เอ.แล้ว ก็คงอดรู้สึกมิได้ว่า ชื่อหนังสือของเดนิส วอร์เนอร์ ซึ่งได้กล่าวถึงข้างต้นน่าจะเปลี่ยนจาก *Not With Guns Alone* มาเป็น *Not With Guns and Money Alone* อย่างไรก็ตาม แม้ *Decent Interval* จะเขียนได้อย่างน่าอ่านและให้ข้อมูลมากมายเพียงใด แต่ความประทับใจที่มีต่อผู้อ่านก็มิได้แตกต่างจากการอ่านบันทึกความทรงจำของนายพลเหงียนเกากีในแง่ที่ว่า หากผู้นำอเมริกันทั้งในกรุงวอชิงตันและนครไซ่ง่อนยอมรับฟังการวิเคราะห์ 'ข่าวกรอง' ซึ่งเป็นงานในหน้าที่โดยตรงของแฟรงก์ สเนปป์แล้ว บางทีกรุงไซ่ง่อนจะไม่ 'แตก' ดังที่เกิดขึ้นในเดือนเมษายน 2518

อินโดจีนหลังสงครามปลดแอก

นานนับทศวรรษมาแล้วที่ตลาดหนังสือบานสะพรั่งด้วยหนังสือเกี่ยวกับสงครามอินโดจีน ชนิดอ่านกันไม่หวาดไหว แต่แล้วเมื่อสงครามอินโดจีนสิ้นสุดลง ทั่วทุกมุมโลกต่างสนใจติดตามดูว่า โฉมหน้าแห่งสังคมอินโดจีนหลังสงครามปลดแอกจะเป็นอย่างไรบ้าง ก็ให้รู้สึกผิดหวัง ตลาดหนังสือไม่สามารถสนองตอบความต้องการดังกล่าวนี้ได้อย่างเต็มที่ สาเหตุสำคัญอาจเป็นเพราะว่า การหาข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในประเทศทั้งสามในอินโดจีนเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกัมพูชา

กระนั้นก็ตาม ในปลายปี 2521 ตลาดหนังสือก็มีโอกาสต้อนรับหนังสือเกี่ยวกับอินโดจีนหลังสงครามปลดแอกอย่างน้อย 2 เล่ม

เล่มแรกคือ *Communist Indochina and U.S. Foreign Policy : Forging New Relations* (Westview Press, 1978) เขียนโดยโจเซฟ ซัสลอฟฟ์ (Joseph J. Zasloff) และแม็กอลิสเตอร์ บราวน์ (MacAlister Brown) คนแรกเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยพิตสเบิร์ก (University of Pittsburgh) ส่วนคนหลังเป็นอาจารย์วิทยาลัยวิลเลียมส์ (Willams College) ทั้งคู่เคยมีผลงานร่วมกันมาก่อนแล้ว ที่สำคัญก็คือร่วมเป็นบรรณาธิการหนังสือ *Communism in Indochina* (Lexington Book, 1975) ซึ่งเป็นหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม

ลาว และกัมพูชาก่อนปี 2518 นอกจากนี้ ยังได้ร่วมกันเขียนบทความประเมินสถานการณ์ในประเทศลาว ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา โดยตีพิมพ์ในวารสาร *Asian Survey* ติดต่อกันมาเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี

เล่มที่สองคือ *Ten More Beautiful : The Rebuilding of Vietnam* (Monthly Preview Press, 1978) เขียนโดยนักมานุษยวิทยาชาวคานาดาชื่อ แคธลีน กัฟ (Kathleen Gough) ซึ่งได้รับเชิญจากสหภาพสตรีเวียดนาม (Vietnamese Women's Union ให้ไปเยือนเวียดนามในปี 2519

ในขณะที่ตลาดหนังสือยังไม่มีผลผลิตที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงสถานการณ์ในอินโดจีนหลังสงครามปลดแอกได้อย่างเต็มที่ ผู้ที่ต้องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในประเทศสังคมนิยมในภูมิภาคดังกล่าว จึงมีทางเลือกไม่มากนัก

หนทางหนึ่งก็คือ การติดตามข่าวสารข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่อย่างเช่น *The New York Times* หรือ *The Washington Post* แห่งสหรัฐอเมริกา *The Times* หรือ *The Guardian* แห่งสหราชอาณาจักร หรือ *Le Monde* แห่งฝรั่งเศส ตลอดจนนิตยสารที่ออกในเอเชียอย่างเช่น *Far Eastern Economic Review* หรือ *Asiaweek* ข่าวสารข้อมูลที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์และนิตยสารเหล่านี้จะมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับอุดมการณ์จริยธรรมและความซื่อสัตย์ของผู้สื่อข่าวแต่ละคน เพราะในโลกที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองทุกวันนี้ หนังสือพิมพ์ได้กลายเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่ออย่างหลีกเลี่ยงมิได้

หนทางที่สองก็คือ การติดตามอ่านประกาศ แถลงการณ์ หรือข่าวที่รัฐบาลประเทศต่างๆ ในอินโดจีนถ่ายทอดวิทยุ ข่าวสารเหล่านี้จะมีผู้บันทึกและนำออกตีพิมพ์ในโลกตะวันตก โดยหน่วยงานอย่างน้อย 2 หน่วย คือ *Foreign Broadcasting Information Service* (FBIS) และ *BBC Summary of World Broadcasting* (BBC-SWB) วารสารทางวิชาการบางฉบับเช่น *Journal of Contemporary Asia* ก็ตีพิมพ์ข่าวสารประเภทนี้ด้วย แต่เลือกตีพิมพ์เฉพาะที่สำคัญเท่านั้น สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ เหล่านี้ แม้จะมีข้อดีที่ช่วยให้ทราบสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงบางประการที่เกิดขึ้นในอินโดจีน แต่เนื่องจากเป็นข่าวสารที่ออกอากาศทางวิทยุของรัฐบาลจึงอาจจะให้ 'ภาพ' ที่ดีเกินจริง หรือให้สารสนเทศที่บิดเบือนได้

หนทางที่สามก็คือ การติดตามอ่านวารสารและเอกสารทางวิชาการ ซึ่งตีพิมพ์โดยสถาบันการศึกษาที่สนใจศึกษาเอเชียอาคเนย์ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีวารสารที่ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์จำนวนมาก แต่มีอยู่เพียง 2 ฉบับเท่านั้นที่ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับอินโดจีนหลังสงครามปลดแอกอย่างสม่ำเสมอ ในด้านหนึ่งเราสามารถหาอ่านบทความที่ประเมินสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองประจำปีของประเทศต่างๆในเอเชีย (รวมทั้ง

เวียดนาม ลาว และกัมพูชา) ได้จาก *Asian Surey* ซึ่งเป็นวารสารรายเดือนที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (เบิร์กเลย์) บทความประเภทดังกล่าวนี้มักจะตีพิมพ์ในฉบับเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ของทุกปี และนับตั้งแต่สงครามอินโดจีนยุติลง วารสารดังกล่าวนี้ได้ตีพิมพ์บทความประเมินสถานการณ์ในเวียดนาม ลาว และกัมพูชาติดต่อกันมาทุกปี คนเป็นอันมากมักจะโจมตีว่า *Asian Survey* เป็นวารสารอนุรักษ์นิยมที่ตีพิมพ์บทความที่แสดงความเห็นและการประเมินสถานการณ์ชนิดที่กระทรวงต่างประเทศอเมริกันต้องการฟัง ข้อโจมตีนี้ค่อนข้างเหวี่ยงแหเกินไป คุณค่าของบทความแต่ละบทนั้นย่อมขึ้นอยู่กับผู้เขียนแต่ละคนว่า จะหลีกเลี่ยงการใช้อัตวิสัย (Subjectivity) และมุ่งประเมินสถานการณ์บนพื้นฐานของวัตถุวิสัย (Objectivity) มากเพียงใด และแท้ที่จริงแล้วในวารสารดังกล่าวนี้มีบทความจำนวนไม่น้อยที่เขียนโดยนักวิชาการที่มีความคิดเสรีนิยม และการตีความเหตุการณ์ค่อนข้างเที่ยงตรง ในอีกด้านหนึ่ง *Southeast Asia Chronicle* ซึ่งตีพิมพ์ผลการวิจัยและรายงานสถานการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนอย่างสม่ำเสมอ มักจะถูกโจมตีว่า 'เอียงซ้าย' วารสารดังกล่าวนี้เป็นของ *Southeast Asia Resource Center* (ตั้งอยู่เมืองเบิร์กเลย์ มลรัฐคาลิฟอร์เนีย) นอกเหนือจาก *Asian Survey* และ *Southeast Asia Chronicle* แล้ว วารสารที่สนใจตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับอินโดจีนหลังสงครามปลดแอกเป็นครั้งคราวก็มี *Bulletin of Concerned Asian Scholars* และ *Journal of Contemporary Asia*

กัมพูชายุครัฐบาลพลพต

แม้ว่าโดยทั่วไป ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนจะหามาได้ด้วยความยากลำบาก กระนั้นก็ตาม ผลการศึกษาและรายงานเกี่ยวกับเวียดนามและลาวยังคงทยอยออกสู่บรรณพิภพอยู่เรื่อยๆ ในขณะที่มนุษยโลกเกือบจะมิได้มีโอกาสรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกัมพูชายุครัฐบาลพลพต (Pol Pot) เลย ทั้งนี้เนื่องจากกัมพูชาในยุคดังกล่าวมีลักษณะเป็นสังคม 'ปิด' มากกว่าเวียดนามและลาว และโดยที่รัฐบาลพลพตไม่ยินยอมให้ชาวต่างประเทศเข้าไปเยือนประเทศนั้นเกือบตลอดระยะเวลาที่มีอำนาจ ข่าวสารเกี่ยวกับกัมพูชาจึงได้มาจากแหล่งที่จำกัดเพียง 2 แหล่ง คือ จากปากคำของชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยออกนอกประเทศและจากวิทยุพนมเปญเท่านั้น โดยที่ไม่อาจเชื่อถือข่าวสารจากแหล่งทั้งสองนี้ได้อย่างเต็มที่

ยิ่งรัฐบาลพลพตใช้นโยบายปิดประเทศอย่างสุดโต่งมากเพียงใด มนุษยโลกก็ยิ่งอยากรู้อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชามากเพียงนั้น ไม่ช้าข่าวลือก็แพร่สะพัดไปทั่วโลกถึงความโหดร้ายของรัฐบาลพลพตและชีวิตอันแร้นแค้นของชาวกัมพูชารัฐบาลอเมริกันถูกกล่าวหาว่าเป็นตัวการในการปล่อย 'ข่าวลือ' นี้ จนในที่สุด ยอร์จ ซี.ฮิลเดอแบรนด์ (George C. Hidebrand) และกาเรธ พอร์ตเตอร์ (Gareth Porter) ได้เขียนหนังสือชื่อ *Cambodia : Starvation*

and Revolution (Monthly Review Press, 1976) เพื่ออธิบายความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันจะช่วยให้เข้าใจเหตุผลเบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกัมพูชาหลังสงครามอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการ 'ต้อน' ประชาชนออกจากเมืองสู่ชนบท และนโยบายการปฏิวัติเกษตรกรรม ผู้เขียนทั้งสองได้ตรวจสอบข้อมูลและเอกสารต่างๆ ตลอดจนสัมภาษณ์ชาวกัมพูชา ทั้งที่เป็นผู้ลี้ภัยออกนอกประเทศและที่เป็นข้าราชการในรัฐบาลพลพต และเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นอย่างน่าเชื่อถือ จนได้รับคำยกย่องจากศาสตราจารย์ ยอร์จ แม็กที. เคฮิน (Geroge McT Kahin) แห่งมหาวิทยาลัยคอร์แนล ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์คนสำคัญของสหรัฐอเมริกา ในปัจจุบันหนังสือเล่มนี้ เรืองยศ จันทรคีรีและคณะได้แปลเป็นภาษาไทยแล้วในชื่อว่า *เขมร : ความอดอยากและการปฏิวัติ* (สำนักพิมพ์สัญญาณ 2521)

ข้อโจมตีเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายของรัฐบาลพลพต ซึ่งเป็นเรื่องที่เลื่องลือกันมาก่อน ได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือชื่อ *Murder of A Gent Land* (Reader's Digest Press, 1977) เขียนโดย จอห์น บาร์รอน (John Barron) และแอนโธนี่ พอล (Anthony Paul) หนังสือเล่มนี้เมื่อตีพิมพ์ในอังกฤษในเวลาต่อมาให้ชื่อว่า *Peace With Horror* ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยออกนอกประเทศประมาณ 300 คน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในเมืองไทย มาเลเซีย ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนทั้งสองได้โจมตีว่ารัฐบาลพลพตได้ฆ่าประชาชนชาวกัมพูชาตายประมาณ 1,200,000 คนเป็นอย่างน้อย พร้อมทั้งเล่าถึงความทารุณโหดร้ายต่างๆ เมื่อมีผู้วิจารณ์หนังสือเล่มนี้ใน *Far Eastern Economic Review* (ซึ่งต่อไปนี้จะใช้อักษรย่อ *FEER* ฉบับวันที่ 23 กันยายน 2520 ก็มีการโต้เถียงกันอย่างมากเกี่ยวกับความเที่ยงตรงของข้อมูล (ดู *FEER*, October 28, 1977;December 9, 1977) ในหมู่นักวิชาการเองไม่สู้ให้ความสำคัญแก่หนังสือเล่มนี้มากนัก เพราะในประการแรกทีเดียว หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์โดย Reader Digest Press ซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าเป็นหน่วยงานที่ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การ CIA แห่งสหรัฐอเมริกา และในประการที่สอง ข้อมูลจำนวนมากในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งอ้างว่าเป็นถ้อยคำหรือคำให้สัมภาษณ์ของบุคคลสำคัญในรัฐบาลพลพต มักจะมาจากแหล่งอ้างอิงที่ค่อนข้างคลุมเครือ

ในขณะที่ *Murder of A Gentle Land* ไม่สามารถโน้มน้าวให้ผู้อ่านเชื่อในความทารุณโหดร้ายของรัฐบาลพลพตได้มากนัก *Combodia Year Zero* (Penguin Books, 1987) กลับประสบความสำเร็จอย่างงดงาม หนังสือเล่มนี้เดิมตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสในชื่อว่า *Combodge Annee Zero* (Paris : Juillard, 1977) เขียนโดย ฟร็องซัวส์ ปงโชด์ (Francois Ponchaud) บาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นสมาชิก The Society of Foreign Missions of Paris และใช้ชีวิตอยู่ในกัมพูชาถึง 10 ปี ดังที่ผู้เขียนกล่าวในคำนำหนังสือเล่มนี้ตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศนั้น (กัมพูชา) ถึง 10 ปี ตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2508 จนถึงวันที่ 8 พฤษภาคม 2518 ห้าปีแรกในอาณาจักรเขมรภายใต้เจ้านโรดมสีหนุ และห้าปีต่อมาในสาธารณรัฐเขมรสมัยรัฐบาลลอนนล สามสัปดาห์สุดท้ายของข้าพเจ้าเป็นชีวิตภายใต้รัฐบาลประชาธิปไตยกัมพูชา (Democratic Kampuchea) กระนั้นก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพออยู่แน่ชัดที่ข้าพเจ้าจะกล่าวว่า ข้าพเจ้ารู้จักดินแดนนั้นเป็นอย่างดี..."

ฟร็องซัวส์ ปงโชด์ มีโอกาสอยู่ดูสงครามปลดแอกกัมพูชา และได้เห็นการต้อนประชาชนออกจากกรุงพนมเปญออกสู่ชนบทด้วยตาตนเอง แม้ว่าเขาจะมีโอกาสอยู่ในกัมพูชาภายใต้การปกครองของรัฐบาลคอมมิวนิสต์เพียง 3 สัปดาห์ แต่สภาพอันสับสนและภาพการพลัดพรากของญาติพี่น้องในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงยังความสลดใจแก่เขาเป็นอันมาก ปงโชด์จึงสนใจติดตามการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชา โดยการสอบถามชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยออกนอกประเทศ อ่านเอกสารของรัฐบาลกัมพูชาและฟังวิทยุพนมเปญ *Cambodia Year Zero* เขียนขึ้นจากข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งต่างๆเหล่านี้ เมื่อหนังสือเล่มนี้ปรากฏในตลาดหนังสือฝรั่งเศสในปี 2520 ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ปงโชด์โจมตีรัฐบาลพลพตด้วยข้อโต้แย้งและข้อมูลที่ค่อนข้างเข้มข้น แม้ว่าเขาจะมิได้กล่าวหารัฐบาพลพตว่า ฆ่าประชาชนชาวกัมพูชา 1-2 ล้านคนดังที่เล่าลือ แต่เขาก็ยังเห็นว่า การปฏิวัติที่เกิดขึ้นในกัมพูชาเป็นการปฏิวัติที่สูญเสียเลือดเนื้อมากที่สุดในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการและปัญญาชนในโลกตะวันตกจำนวนไม่น้อยพยายามที่จะ 'ปกป้อง' และ 'แก้ต่าง' ให้รัฐบาลพลพต อาทิเช่น ศาสตราจารย์โนม ชมสกี้ (Noam Chomsky) นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียง ยอร์จ ฮิลเดอแบรนด์ และกาเรธ พอร์ตเตอร์ ผู้เขียน *Cambodia : Starvation and Revolution* และมัลคอล์ม คอลด์เวลล์ (Malcolm Caldwell) แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน คนเหล่านี้พยายามชี้ให้เห็นว่าการที่รัฐบาลพลพตจำต้องต้อนประชาชนออกสู่ชนบทก็เพราะมีปัญหาการขาดแคลนอาหารในขั้นสุดท้ายแห่งสงครามปลดแอกกัมพูชา เมื่อกองกำลังของแนวร่วมปลดแอกกัมพูชากำลังล้อมกรอบพนมเปญนั้นสหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดถล่มอาณาบริเวณที่เชื่อว่าถูกยึดครองโดยแนวร่วมดังกล่าวอย่างหนัก จนที่ดินเหล่านั้นไม่สามารถใช้ในการเพาะปลูกอีกต่อไปได้ และเมื่อสงครามปลดแอกใกล้จะสิ้นสุดลง นครพนมเปญประสบปัญหาการขาดแคลนอาหารอย่างร้ายแรง จนรัฐบาลอเมริกันต้องใช้เครื่องบินขนอาหารจากต่างประเทศเพื่อเลี้ยงดูประชาชนในนครพนมเปญ แต่เมื่อสงครามปลดแอกยุติลงรัฐบาลใหม่แห่งกัมพูชาไม่สามารถขนอาหารไปเลี้ยงดูประชาชนในตัวเมืองได้ จึงใช้วิธีต้อนคนออกจากเมืองสู่ชนบท ซึ่งเป็นแหล่งของอาหาร หากประชาชนชาวกัมพูชาต้องล้มตาย อันเนื่องมาจากนโยบายดังกล่าว สหรัฐอเมริกามิอาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เพราะปัญหาการขาดแคลนอาหารในตัวเมืองเป็นผลจากการทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกา และการที่ชาวกัมพูชาต้องล้มตายไม่ว่าจะเป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด มิได้เกิดจากเจตนาหรือนโยบายของรัฐบาลพลพตแต่ประการใด ความเห็นทำนองดังกล่าวนี้

ไม่เพียงแต่จะปรากฏใน*Cambodia : Starvation and Revolution* เท่านั้น หากยังปรากฏในเอกสารเรื่อง *Human Rights in Cambodia* (US Government Printing Office, May 1977) ซึ่งเขียนโดยกาเรธ ทอร์ตเตอร์ และในจดหมายของโนม ชมสกี้ ที่เขียนถึงบรรณาธิการ *New York Times Review of Book* และ *Christian Science Monitor* (สาระสำคัญดู Noam Chomsky, "Distortions at Fourth Hand" *The Nation*, June 25, 1977 และ *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 7, No.4 (1977), pp. 548-554)

กระนั้นก็ตาม *Cambodia Year Zero* ก็มีอิทธิพลในการโน้มน้าวความเห็นของปัญญาชนฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายซ้ายได้เป็นอันมาก ทั้งนี้เนื่องจากว่า ปงโชด์ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้เป็นผู้ให้กำลังใจสนับสนุนขบวนการปลดแอกในกัมพูชามาก่อน ประกอบกับนโยบายปิดประเทศอย่างสุดโต่งของรัฐบาลพลพตได้สร้างความคลางแคลงใจแก่ปัญญาชนฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายซ้ายในโลกตะวันตกเป็นจำนวนมาก รัฐบาลพลพตไม่ยินดีต้อนรับชาวต่างประเทศ รวมทั้งผู้ที่สนับสนุนขบวนการปลดแอกในอินโดจีน ยิ่งรัฐบาลพลพตพยายาม 'ปิด' ประเทศกัมพูชามากเพียงใด ข้อมูลที่จะใช้ 'แก้ต่าง' ให้แก่รัฐบาลดังกล่าวก็ยิ่งมีน้อยลงเพียงนั้น ผลก็คือ คนที่จะลุกขึ้นมา 'แก้ต่าง' ให้รัฐบาล พลพตนับวันมีแต่จะลดน้อยถอยลง และคนที่เคยสนับสนุนรัฐบาลดังกล่าวกลับลุกขึ้นมาต่อต้านคัดค้าน ดังเช่น ฌอง ลากูตูร์ (Jean Lacouture) นักหนังสือพิมพ์ชาวฝรั่งเศสและวิลเฟรด เบอรเชตต์ [1] เป็นอาทิ ลากูตูร์เคยเขียนหนังสือเกี่ยวกับอินโดจีนหลายเล่ม ทัศนะของเขาในด้านการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมและสนับสนุนขบวนการปลดแอกในอินโดจีนเป็นที่ประจักษ์ชัดกันทั่วไป แต่สถานการณ์ในกัมพูชายุครัฐบาลพลพตทำให้เขารู้สึกไม่เป็นสุขนัก เขาใคร่ที่จะเข้าไปเห็นกัมพูชาด้วยตาตนเอง แต่ก็ผิดหวัง เพราะรัฐบาลพลพตไม่ยินดีต้อนรับชาวต่างประเทศ ในที่สุดลากูตูร์ก็เหมือนกับผู้ที่สนใจศึกษากัมพูชาในโลกตะวันตกจำนวนมากที่ไม่มีทางเลือกอื่นใดในการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกัมพูชา นอกจากการรับฟังปากคำของชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยออกนอกประเทศ ลากูตูร์เริ่มปักใจเชื่อในเรื่องความทารุณโหดร้ายของรัฐบาลพลพต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ได้อ่าน *Combodge Annee Zero* เขาเริ่มออกโรงโจมตีรัฐบาลพลพตด้วยการเขียนบทความตีพิมพ์ในนิตยสารรายสัปดาห์ของฝรั่งเศสชื่อ *Le Nouvel Observateur* และต่อมาวิจารณ์หนังสือของปงโชด์ใน *New York Times Review of Book* (March 31, 1997) สิ่งที่ลากูตูร์ทำก็คือ การนำข้อมูลจากหนังสือของปงโชด์มาระบายสี เพื่อให้ภาพเกี่ยวกับกัมพูชายุครัฐบาลพลพตเลวร้ายกว่าที่เป็นจริงๆ เช่น อ้างถึงถ้อยคำของทหารเขมรแดงว่าได้ฆ่าชาวกัมพูชาไปหนึ่งในสี่ภายในหนึ่งปี (1.5 ล้านคน) หรืออ้างถึงบทความในหนังสือพิมพ์

---

[1] Wilfred Burchett, "China VS. Vietnam" *The New York Times* (January 23, 1979)

ประชาชาติ ฉบับวันที่ 10 มิถุนายน 2519 ซึ่งกล่าวว่า วิธีการ 'ล้างสมอง'[2] (Reeducation Method) ที่เวียดนามใช้อยู่นั้นเป็นวิธีการที่ได้ผลช้าเกินไป พร้อมทั้งเสริมว่า*ประชาชาติ*เป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลกัมพูชา ฯลฯ คนที่อ่านหนังสือของปงโชด์ด้วยใจเป็นธรรมและอย่างละเอียดถี่ถ้วนจะพบว่า ไม่มีข้อความตอนใดในหนังสือดังกล่าวเลยที่กล่าวอ้างว่า รัฐบาลพลพตมีนโยบายฆ่าชาวกัมพูชา และผู้อ่านที่เป็นคนไทยก็ทราบแก่ใจดีว่า หนังสือพิมพ์*ประชาชาติ*เป็นหนังสือพิมพ์ไทย มิใช่หนังสือพิมพ์ที่ออกในกัมพูชาหรือเป็นของรัฐบาลกัมพูชา ด้วยเหตุนี้เอง ข้อเขียนของลากูตูร์จึงถูกโจมตีเป็นอันมากที่นำข้อมูลจาหนังสือ *Cambodge Annee Zero* มาบิดเบือน และผู้นำในการโจมตีลากูตูร์ก็คือ โนม ชิมส์กี้ จนในที่สุดลากูตูร์ต้องรับสารภาพต่อสาธารณชน เกียรติภูมิที่สั่งสมมานานนับสิบปีจึงอันตรธานไปในชั่วพริบตา อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตุว่า ทั้งๆที่ลากูตูร์ยอมรับว่า ได้บิดเบือนข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือของปงโชด์ แต่เมื่อสำนักเพ็นกวินนำหนังสือดังกล่าวมาพิมพ์ในพากษ์ภาษาอังกฤษในปี 2521 ก็ยังนำบทวิจารณ์ของลากูตูร์มาพิมพ์ไว้ทั้งปกหน้าและปกหลัง

ดังได้กล่าวแล้วว่า นโยบายปิดประเทศอย่างสุดโต่งของรัฐบาลพลพตทำให้โลกภายนอกไม่สามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเป็นไปในกัมพูชาได้ ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งปากคำของชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยออกนอกประเทศ ซึ่งเป็นผลเสียต่อรัฐบาลพลพตเอง เพราะคำบอกเล่าของผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาเหล่านี้ล้วนมุ่งโจมตีนโยบายของรัฐบาลพลพตในด้านการลิดรอนสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น จนในที่สุดแม้แต่นักการเมืองเสรีนิยมอย่างเช่นนายยอร์จ แม็กกัฟเวิร์น (George McGovern)แห่งวุฒิสภาอเมริกันซึ่งเคยเป็นตัวแทนของพรรคดีโมแครทในการเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกันในปี 2515 ถึงกับออกโรงเรียกร้องให้รัฐบาลอเมริกันใช้กำลังทหารกำจัดรัฐบาลพลพตเพื่อช่วยชีวิตชาวกัมพูชา และแม้แต่พรรคการเมืองฝ่ายซ้ายในประเทศต่างๆ ในโลกตะวันตกต่างก็พากันตีตนออกห่าง ไม่สนับสนุนรัฐบาลพลพต

ในด้านปัญญาชนฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายซ้ายในสหรัฐอเมริกานั้น เมื่อความพยายามที่จะ 'แง้ม' ประตูกัมพูชาไม่ประสบผลสำเร็จ และการได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับกัมพูชาเป็นไปด้วยความยากลำบากยิ่ง พวกหนึ่งจึงหันเข็มไปศึกษาดูว่า ใครเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองในรัฐบาลพลพต และคนเหล่านี้มีความคิดความอ่านอย่างไร เพราะเป็นไปได้ว่า ความคิดความอ่านของผู้นำกัมพูชาเหล่านี้ อาจนำมาใช้ในภาคปฏิบัติ การศึกษาในเรื่องดังกล่าวนี้ก็จะช่วยให้เข้าใจนโยบายและการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชาได้ เมื่อเขมรแดงยึดอำนาจรัฐได้ในเดือนเมษายน 2518 นั้น

---

[2] รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ตอนนี้ดู *The Economist* (July 1, 1978), pp. 97-98 ; Pierre Rousset "Cambodia : Background to the Revolution", *Journal of Contemporary Asia,* Vol. 7, No.4 (1977), pp. 513-528 ; Noam Chomsky "Distortiona at Fourth Hand", *The Nation* (June 25, 1977) จดหมายของโนม ชมสกี้ ถึงบรรณาธิการ *Christian Science Monitor* ตีพิมพ์ใน *Jounal Contemporary Asia*, Vol.7, No. 4 (1977), pp. 548-554.

ผู้นำเขมรแดงที่รู้จักกันดีในโลกตะวันตกมีอยู่ 3 คน คือ เขียว สัมพัน (Khieu Samphan) ฮูนิม (Hu Nim) และฮูยุ่น (Hu Youn) ทั้งเขียว สัมพัน และฮูยุ่น ต่างจบปริญญาเอก สาขาเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยปารีส ส่วนฮูนิมจบปริญญาเอกสาขากฎหมายมหาชนจากมหาวิทยาลัยพนมเปญ ในเวลานั้นโลกตะวันตกพากันเชื่อว่าเขียว สัมพันเป็นผู้กุมบังเหียนแห่งอำนาจในแนวร่วมปลดแอกกัมพูชา ด้วยเหตุนี้ จึงเริ่มดำเนินการแปลวิทยานิพนธ์ของเขียว สัมพัน ออกเป็นภาษาอังกฤษ บทสรุปบางตอนของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ตีพิมพ์เป็นเอกสารเรื่อง *Underdevelopment in Cambodia* ใน *Southeast Asian Chronicle* No.51-52 (September – November, 1976) แต่หลังจากที่มีการจัดตั้งรัฐบาลพลพต ประกอบกับความคลี่คลายของเหตุการณ์ในเวลาต่อมาโลกตะวันตกจึงเริ่มแน่ใจว่า เขียว สัมพันธ์ มิใช่ผู้มีอำนาจที่แท้จริง คำถามที่ต้องหาคำตอบก็คือ พลพตคือใคร และกว่าที่โลกตะวันตกจะรู้ว่า พลพต คือ ซาลอธ ซาร์ (Saloth Sar) ก็เป็นเวลาหลังจากที่พลพตเถลิงอำนาจกว่าหนึ่งปี หากมิใช่เหตุบังเอิญที่นักบินผู้ขับเฮลิคอปเตอร์ให้ซาลอธ ซาร์หนีเล็ดลอดเข้ามาเมืองไทย และต่อมามีรูปของพลพตตีพิมพ์ในฮานอย ป่านฉะนี้โลกภายนอกก็ยังคงต้องสืบประวัติของพลพตต่อไป[3] อย่างไรก็ตาม โลกภายนอกเริ่มมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้มีอำนาจในรัฐบาลพลพตมากขึ้น หลังจากที่มีการศึกษากันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่โครงการเอเชียอาคเนย์แห่งมหาวิทยาลัยคอร์แนลได้ตีพิมพ์เอกสารทางวิชาการเรื่อง *Communist Party Power in Kampuchea (Cambodia) : Documents and Discussion* (Data Paper No.106, January 1977) เขียนโดย ทิมโมธี ไมเคิล คาร์นีย์ (Timothy Michael Carney) ข้าราชการกระทรวงต่างประเทศอเมริกัน ซึ่งเคยประจำอยู่นครพนมเปญหลายปีจนรู้ภาษาเขมรเป็นอย่างดี

ในปลายยุครัฐบาลพลพต ผู้นำกัมพูชาจำต้อง 'แง้ม' ประตูรับชาวต่างประเทศเนื่องจากทนแรงกดดันให้เปิดประตูมิได้ พลตรีชาติชาย ชุณหวัณได้รับเอกสิทธิ์ในการจัดบริการนำเที่ยวนครวัด และชาวตะวันตก 3 คนได้รับเชิญให้ไปเยือนกัมพูชา ในจำนวนนี้เป็นชาวอเมริกันเสีย 2 คน และชาวอังกฤษหนึ่งคน ชาวอเมริกันทั้งสองมีอาชีพเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์และเคยประจำอยู่ในกัมพูชาหลายปี คนแรกคือ เอลิซาเบธ เบ็กเกอร์ (Elizabeth Becker) แห่งหนังสือพิมพ์ *The Washington Post* คนที่สองคือ ริชาร์ด ดัดแมน (Richard Dudman) แห่งหนังสือพิมพ์ *St. Louis Post-Dispatch* ส่วนชาวอังกฤษที่ร่วมเดินทางไปด้วยนั้นเป็นอาจารย์สำนักบูรพาและอัฟริกันศึกษา (SOAS) แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน ชื่อมัลคอล์ม คอลด์เวลล์ (Malcolm Caldwell) ดัดแมนเคยถูกเขมรแดงจับในปี 2513 ขณะที่กำลังตระเวนหาข่าวในกัมพูชาร่วมกับเอลิซาเบธ พอนด์ (Elizabeth Pond) แห่งหนังสือพิมพ์ *Christian Science Monitor* และไมเคิล มอร์โรว์ (Michael Morrow) แห่ง *The Dispatch News Service* ดัดแมนเล่าประสบการณ์

---

[3] Kenneth M. Quinn, "Cambodia 1976 : Internal Consolidation and External Expansion" *Asian Survey*, Vol. 17, No. 1 (January, 1977), pp. 43-45.

ตอนถูกเขมรแดงกักตัวไว้ในหนังสือชื่อ *Forty Days With the Enemy* (New York : Liveright, 1971) ส่วนคอลด์เวลล์นั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเอเชียอาคเนย์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดนีเซีย) และเคยเขียนหนังสือเกี่ยวกับกัมพูชาร่วมกับ เล็ก ตัน (Lek Tan) ชื่อ *Cambodia in the Southeast Asia War* (Monthly Review Press, 1973) ชาวต่างประเทศทั้งสามนี้ใช้เวลา 2 สัปดาห์ในเดือนธันวาคม 2521 ตระเวนดูกัมพูชารวม 11 จังหวัด (จาก 19 จังหวัด) คิดเป็นระยะทาง 1,000 ไมล์เศษ เมื่อการเดินทางใกล้จะสิ้นสุดลง เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น คนร้ายไม่ทราบจำนวนแน่ชัดได้บุกเข้าไปในที่พักของคนทั้งสามในพนมเปญ และยิงคอลด์เวลล์ตาย ส่วนเบ็กเกอร์และดัดแมนรอดตาย (รายละเอียดอ่านได้จากรายงานของเอลิซาเบธ เบ็กเกอร์ ใน *The Washington Post* ฉบับวันที่ 24 ธันวาคม 2521)

มัลคอล์ม คอลด์เวลล์ ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นชาวอังกฤษคนสุดท้ายที่ 'ปกป้อง' และ 'แก้ต่าง' ให้แก่รัฐบาลพลพต ได้จากไปสู่ปรภพ โดยที่รัฐบาลพลพตไม่สามารถจับคนร้ายได้ คงเหลือแต่ริชาร์ด ดัดแมน และเอลิซาเบธ เบ็กเกอร์เท่านั้นที่เป็นชาวตะวันตกผู้มีโอกาสตระเวนดูกัมพูชายุครัฐบาลพลพต มากกว่าชาวตะวันตกคนอื่นใด เพราะเพียง 2 สัปดาห์เศษหลังจากการท่องเที่ยวของชาวตะวันตกทั้งสามสิ้นสุดลง รัฐบาลพลพตก็สิ้นอำนาจเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2522 กระนั้นก็ตาม สิ่งที่ดัดแมนและเบ็กเกอร์ได้เห็นในกัมพูชาก็เป็นเพียงสิ่งที่รัฐบาลพลพตต้องการให้เห็นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง สภาพชีวิตที่แท้จริงของชาวกัมพูชาในยุครัฐบาลพลพตจึงยังคงเป็นเรื่องที่มืดมนสำหรับโลกภายนอกไปอีกนานแสนนาน

Ben Kiernan กับ Combodian Genocide Program

สงครามอินโดจีนสร้างความร้าวฉานและบาดแผลแก่สังคมอเมริกันอย่างฉกาจฉกรรจ์ แม้นครไซ่ง่อนและพนมเปญจะ 'แตก' มาแล้วกว่าสองทศวรรษ แต่ประชาชนและผู้นำอเมริกันจำนวนไม่น้อยยังคง 'อารมณ์ค้าง' จากสงครามดังกล่าว

ในวงวิชาการ วิวาทะว่าด้วยบทบาทของรัฐบาลอเมริกันในสงครามอินโดจีนเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา ในบรรดาประเทศอินโดจีนทั้งสาม ไม่มีวิวาทะใดยืดเยื้อไปกว่าวิวาทะว่าด้วยบทบาทของรัฐบาลอเมริกันในกัมพูชา หลังจากที่สหรัฐอเมริกา 'พ่าย' สงครามอินโดจีนในปี 2518 วงวิชาการยังคงติดตามการเปลี่ยนแปลงในประเทศอินโดจีนทั้งสาม ในขณะที่รัฐบาลอเมริกันยังคงดำเนินนโยบายสงครามเย็นจนถึงปี 2532 เป็นอย่างน้อย แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนประเทศใดที่ก่อให้เกิดวิวาทะมากเท่ากัมพูชา

ภายหลังจากที่เขมรแดงยึดกุมอำนาจรัฐในปี 2518 ได้เพียงปีเศษ ก็มีข่าวปรากฏอย่างหนาหูว่า รัฐบาลพลพตเข่นฆ่าประชาชน การตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากรัฐบาลพลพตดำเนินนโยบายปิดประเทศอย่างสุดโต่ง แหล่งข้อมูลที่อ้างอิงได้ก็มีแต่คำให้การของชาวกัมพูชาอพยพเท่านั้น ยิ่งการแพร่ข่าวนี้ในเบื้องต้นกระทำโดยนักเขียนของ Reader's Digest ด้วยแล้ว วงวิชาการเพียงแต่ฟังหูไว้หูเป็นอย่างมาก แต่นักวิชาการฝ่ายซ้ายและฝ่ายเสรีนิยมต่างดาหน้าออกมาปกป้องและแก้ต่างให้รัฐบาลพลพต ในจำนวนนี้รวมนักวิชาการอาวุโส ดังเช่น ศาสตราจารย์ยอร์จ แมกที เคฮิน (George McT Kahin) แห่งมหาวิทยาลัยคอร์แนล และโนม โชมสกี้ (Noam Chomsky) แห่ง M.I.T. อยู่ด้วย

การปกป้องและแก้ต่างให้รัฐบาลพลพตปรากฏเป็นกิจจะลักษณะในหนังสือเรื่อง *Cambodia : Starvation and Revolution* (1976) กาเร็ธ พอร์ตเตอร์ (Gareth Porter) และยอร์จ ฮิลเดอร์แบรนด์ (George Hilderbrand) ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ยืนอยู่ข้างรัฐบาลพลพตและชื่นชมการปฏิวัติของเขมรแดง เมื่อรัฐสภาอเมริกันไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชาเมื่อต้นปี 2520 พอร์ตเตอร์ให้การในรัฐสภาเดือนพฤษภาคมปีนั้นว่า รายงานการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชาเป็นเพียงมายาคติ (myth) คำให้การของพอร์ตเตอร์ถูกตอบโต้จากสมาชิกรัฐสภาฝ่ายขวาอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตีเฟน โซลาร์ส (Stephen Solarz)

---

* พิมพ์ครั้งแรกใน นิตยสาร *Corporate Thailand* ฉบับเดือนพฤษภาคม 2540

ผู้คนที่ต่อต้านรัฐบาลอเมริกันในการทำสงครามอินโดจีนในยุคทศวรรษ 2510 ล้วนเอนเอียงไปยืนข้างขบวนการประชาชนในประเทศเหล่านั้น ผู้ที่เอาใจช่วยเขมรแดงมิได้มีเฉพาะพอร์เตอร์และฮิลเดอร์แบรนด์ หากยังมีนักวิชาการฝ่ายซ้ายและฝ่ายเสรีนิยมอีกมากมายทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรป ในจำนวนนี้รวม เบ็น เคียร์แนน (Ben Kiernan) อยู่ด้วย ภูมิหลังของเคียร์ แนน ที่เคยปกป้องรัฐบาลพลพต ทำให้เขากลายเป็นเสือลำบากในปัจจุบัน เมื่อต้องดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการ *Cambodian Genocide Program* (เรียกย่อๆ ว่า โครงการ CGP) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตาม *Cambodian Genocide Justice Act of 1994* โดยมีหน้าที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชายุครัฐบาลพลพต (2518-2521) เพื่อใช้พิจารณาโทษผู้นำเขมรแดง

เคียร์แนนเป็นนักวิชาการชาวออสเตรเลีย สำเร็จการศึกษาจาก Monash University ณ นครเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย เขาศึกษาประวัติศาสตร์กัมพูชากับศาสตราจารย์เดวิด แชนด์เลอร์ (David Chandler) ผู้เป็นเอตะทัคคะในเรื่องนี้ ในปี 2518 เคียร์แนนมีโอกาสไปเยือนกัมพูชาก่อนที่จะถูกยึดครองโดยเขมรแดง เมื่อเขากลับไปศึกษาระดับปริญญาเอกในปี 2521 เดิมตั้งใจที่จะเขียนวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับภาวะความเป็นอยู่ของชาวนากัมพูชาในยุคที่ปกครองโดยฝรั่งเศส แต่เนื่องจากมีผู้เลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้แล้ว เคียร์แนนจึงหันไปศึกษาประวัติศาสตร์ขบวนการคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา โดยมีศาสตราจารย์แชนด์เลอร์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของเขาตีพิมพ์เป็นหนังสือในเวลาต่อมา ในชื่อ *How Pol Pot Came to Power : A History of Communism in Kampuchea*, 1930-1975 (Verso 1985)

เคียร์แนนแอ่นอกปกป้องรัฐบาลพลพตตลอดระยะเวลาที่เขมรแดงยึดครองอำนาจรัฐระหว่างปี 2518-2521 ทั้งๆที่ไม่เคยมีโอกาสเยือนกัมพูชาในยุคพลพต เคียร์แนนมีความรู้ภาษากัมพูชาและมีภรรยาเป็นชาวกัมพูชาชื่อ Chanthou Boua ในปี 2520 เขาและภรรยามีส่วนร่วมในการจัดทำจุลสารชื่อ *News From Kampuchea* เผยแพร่ข่าวสารที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่รัฐบาล พลพต หากจะกล่าวหาว่า เคียร์แมนเป็น ‘ซ้ายโรแมนติก’ ก็คงไม่ผิดนัก

ข่าวสารเกี่ยวกับความทารุณโหดรายของรัฐบาลพลพตที่ปรากฏแพร่หลายมากขึ้นในเวลาต่อมา ทำให้บรรดานักวิชาการฝ่ายซ้ายและฝ่ายเสรีนิยมเลิกปกป้องรัฐบาลพลพต เคียร์แนนนับเนื่องอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย รายงานของ Eyal Press ในวารสาร *Lingua Franca*, Vol. 7, No. 4 (April/May 1997) อ้างคำให้สัมภาษณ์ของเคียร์แนนว่า เขาเริ่มเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับรัฐบาลพลพตในปี 2521 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีพยานบุคคลและพยานเอกสารจำนวนมากที่บ่งบอกว่า การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชาเป็นนโยบายที่สั่งการจากรัฐบาลโดยตรง โดยที่แต่เดิมเคียร์แนนเชื่อว่าเป็นปฏิบัติการของข้าราชการส่วนท้องถิ่น หาใช่นโยบายของรัฐบาลพลพตไม่ การที่ญาติพี่น้องข้างภรรยาถูกรัฐบาลพลพตประหารถึง 9 คน อาจมีส่วนเปลี่ยนแปลงความคิดของเคียร์แนนเกี่ยวกับรัฐบาลพลพตด้วย

เมื่อเวียดนามใช้กำลังทหารยึดกัมพูชาเมื่อต้นปี 2522 รัฐบาลอเมริกันกลับเป็นฝ่ายหันไปหนุนรัฐบาลพลพต เพราะเกรงภัยคุกคามที่มีต่ออินโดจีนและอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ อันเกิดจากการผนึกกำลังระหว่างสหภาพโซเวียตกับเวียดนาม รัฐบาลอเมริกันหันไปจับมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในการต่อต้านอิทธิพลของสหภาพโซเวียตและให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่รัฐบาลพลพตผ่านสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อโค่นล้มรัฐบาลเฮงสัมริน อันเป็นรัฐบาลหุ่นของเวียดนาม

ชะตาชีวิตทำให้เบ็น เคียร์แนนมีจุดยืนตรงกันข้ามกับรัฐบาลอเมริกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกัมพูชา เมื่อรัฐบาลอเมริกันต่อต้านรัฐบาลพลพตระหว่างปี 2518-2521 เนื่องจากเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีน เคียร์แนนยืนอยู่ข้างรัฐบาลพลพต ปกป้องรัฐบาลพลพต และตอบโต้รัฐบาลอเมริกัน เมื่อเวียดนามยึดครองกัมพูชาได้ในปี 2522 รัฐบาลอเมริกันหันไปสนับสนุนรัฐบาลพลพตด้วยเหตุผลทางด้านยุทธศาสตร์ของสงครามเย็น แต่เคียร์แนนกลับโจมตีรัฐบาลอเมริกัน และผลักดันให้มีการพิจารณาโทษผู้นำเขมรแดงในฐานเข่นฆ่าประชาชนในยุคที่รัฐบาลพลพตยึดครองกัมพูชา เคียร์แนนต้องต่อกรกับนักวิชาการฝ่ายขวาเพื่อปกป้องรัฐบาลพลพต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อกรกับสตีเฟน มอร์ริส (Stephen Morris) เพื่อนร่วมชาติชาวออสเตรเลียด้วยกัน ในยุคที่รัฐบาลพลพตสูญอำนาจ เคียร์แนนกลับต้องมาเปิดเวทีวิวาทะกับนักวิชาการสายเสรีนิยม ซึ่งต้องการให้มีการเจรจาสันติภาพระหว่างเขมร 3 ฝ่าย เคียร์แนนวิพากษ์ เดวิด แชนด์เลอร์ อาจารย์ของตน และเดวิด ฮอก (David Hawk) อดีตผู้อำนวยการองค์การปกป้องสิทธิมนุษยชน American Amnesty ที่ไม่ผลักดันให้มีการลงโทษพลพต

นับตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา เคียร์แนนเขียนบทความวิพากษ์รัฐบาลพลพตมากขึ้น เขาชี้ให้เห็นว่า แบบแผนการทารุณกรรมของรัฐบาลพลพตที่ Tuol Sleng อันเป็นค่ายกักกันและศูนย์กลางการสอบสวนผู้ต้องสงสัยว่าเป็นปรปักษ์รัฐบาล คล้ายคลึงกับแบบแผนการพิจารณาคดีของรัฐบาลสตาลิน

ในปี 2533 เคียร์แนนย้ายออกจากออสเตรเลียไปเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเยล ทั้งนี้ด้วยการเกื้อหนุนของศาสตราจารย์เจมส์ สก๊อตต์ (James Scott) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องกบฏชาวนาในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ การใช้ชีวิตในสหรัฐอเมริกาเปิดโอกาสให้เคียร์แนนผลักดันรัฐบาลอเมริกันให้เปลี่ยนแปลงนโยบายกัมพูชา แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการกระทำของผู้นำเขมรแดงเอง

การยุติสงครามเย็นในปี 2532 อันเป็นผลจากการล่มสลายของอาณาจักรโซเวียตและการถอนกำลังทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา ทำให้รัฐบาลอเมริกันเลิกใช้เขมรแดงเป็นเบี้ย หมากรุกในการทำสงครามเย็น ตามมาด้วยการเจรจาเพื่อสันติภาพในกัมพูชาระหว่างเขมร 3 ฝ่าย จนถึงขั้นตกลงให้มีการเลือกตั้งในปี 2536 เพื่อให้ประชาชนเลือกผู้ปกครองประเทศ เขมร

แดงไม่ยอมกระโดดเข้าไปเล่นเกมเลือกตั้ง หากยังคงใช้กำลังอาวุธในการยึดครองดินแดนต่อไป จุดเปลี่ยนผันดังกล่าวนี้ทำให้ผู้นำอเมริกันบางคนเริ่มผลักดันให้มีการพิจารณาลงโทษพลพตและพวก เมื่อวุฒิสมาชิกชาลส์ ร็อบบ์เสนอให้จัดตั้งศาลระหว่างประเทศ (International Tribunal) พิจารณาโทษผู้นำเขมรแดง เคียร์แนนแสดงความเห็นสนับสนุนข้อเสนอนี้อย่างเต็มที่ จนท้ายที่สุดมีการตรา Ca*mbodain Genocide Justice Act of 1994* และการสถาปนาโครงการ *Cambodian Genocide Program* ในปีต่อมา

แต่ชนักที่ติดหลังเคียร์แนนยังถอนไม่ออก เพราะเคียร์แนนเคยหนุนและปกป้องรัฐบาลพลพต ในขณะที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมพยายามเปิดโปงความชั่วร้ายของรัฐบาลนั้น ครั้นเวียดนามยึดกัมพูชาได้ในปี 2522 เคียร์แนนหันไปหนุนรัฐบาลเฮงสัมรินที่เวียดนามหนุนหลัง ในขณะที่กลุ่มอนุรักษ์นิยมสนับสนุนให้รัฐบาลอเมริกันจับมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีนต้านอิทธิพลของโซเวียต-เวียดนาม ทั้งนี้ด้วยการหนุนช่วยเขมรแดงให้โค่นรัฐบาลเฮงสัมริน

ในทันทีที่มหาวิทยาลัยเยลได้รับเลือกให้เป็นผู้บริหารโครงการ *Cambodian Genocide Program* โดยมีเคียร์แนนเป็นผู้อำนวยการ และเครก เอตชีสัน (Craig Etcheson) เป็นผู้จัดการ กลุ่มอนุรักษ์นิยมก็พุ่งเป้าเล่นงานเคียร์แนนอย่างเป็นขบวนการ พร้อมทั้งกดดันเคียร์แนนให้ออกจากตำแหน่ง ทั้งนี้ด้วยการล็อบบี้รัฐสภา ในเดือนสิงหาคม 2538 วุฒิสมาชิก 6 คน ซึ่งรวมบ็อบ โดล (Bob Dole) เจสซี เฮล์มส์ (Jesse Helms) และจอร์น แม็กเคน (John McCain) อยู่ด้วย ยื่นหนังสือถึงนายวอร์เรน คริสโตเฟอร์ (Warren Christopher) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในขณะนั้น ให้ปลดเคียร์แนนออกจากตำแหน่ง การกดดันในลักษณะนี้กระทำต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัยเยลและผู้บริหาร Yale Center of International and Area Studies ด้วย แต่ไม่ประสบผล

สตีเฟน มอร์ริส เป็นหัวหอกในการคัดค้านการแต่งตั้งเคียร์แนน ในเดือนเมษายน 2538 บทความของมอร์ริสปรากฏในหนังสือพิมพ์ *The Wall Street Journal* เคียร์แนนและมอร์ริสต่างเป็นชาวออสเตรเลีย ทั้งสองยืนอยู่คนละข้าง เมื่อเขมรแดงยึดครองกัมพูชาระหว่างปี 2518-2521 ครั้นเมื่อเวียดนามยึดครองกัมพูชาในปี 2522 มอร์ริสหันไปหนุนรัฐบาลพลพต แต่เคียร์แนนกลับหนุนรัฐบาลเฮงสัมริน การโจมตีเคียร์แนนมีเป็นระลอกๆ โดยอาศัยสื่อมวลชนฝ่ายขวาเป็นเครื่องมือ นอกจาก *The Wall Street Journal* แล้ว ยังมีนิตยสาร *Time* และ *Commentary* อีกด้วย

เคียร์แนนยืนหยัดตอบโต้มอร์ริสและพวกชนิดหลังชนฝา มอร์ริสเองมีจุดอ่อนที่ไม่รู้ภาษาเขมร และไม่มีงานวิชาการเกี่ยวกับกัมพูชาชนิดที่ถือว่าเป็นงานชิ้นเอก แต่การโจมตีเคียร์แนนก็มีผลไม่น้อย อาจารย์มหาวิทยาลัยเยลบางคนเริ่มมีความเห็นว่า เคียร์แนนควรลาออกจากตำแหน่ง แต่เคียร์แนนก็ได้รับการปกป้องจากศาสตราจารย์เจมส์ สก๊อตต์ แห่ง Yale Center for

International and Area Studies ผู้เชี่ยวชาญเรื่องกัมพูชาจำนวน 29 คนเขียนจดหมายปกป้องเคียร์แนน ซึ่งตีพิมพ์ใน *The Wall Street Journal* ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันแถลงข่าวว่า การเลือกมหาวิทยาลัยเยลให้เป็นผู้ดำเนินโครงการ *Cambodian Genocide Program* นั้นพิจารณาจากคุณภาพของข้อเสนอเป็นสำคัญ หาได้พิจารณาจากอุดมการณ์ทางการเมืองไม่

การปรากฏสู่บรรณพิภพของหนังสือเรื่อง *The Pol Pot Regime : Race, Power and Genocide in Cambodia Under the Khmer Rouge, 1975-1979* (Yale University Press, 1996) ซึ่งเคียร์แนนเป็นผู้เขียน โดยที่ข้อมูลส่วนหนึ่งมาจากโครงการ CGP ช่วยเติมเชื้อเพลิงให้มีการโจมตีเคียร์แนนต่อไป

สาระสำคัญของหนังสือ *The Pol Pot Regime* มีอยู่อย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการแรก การยึดครองอำนาจรัฐของเขมรแดงเกิดจากการหนุนช่วยของรัฐบาลอเมริกัน การทิ้งระเบิดชนิดปูพรมซึ่งสร้างความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสแก่ราษฎรชาวกัมพูชา ทำให้ชาวกัมพูชาเอาใจออกห่างจากรัฐบาลลอนนล และหันไปช่วยหนุนเขมรแดง

ประการที่สอง การที่รัฐบาลพลพตเข่นฆ่าประชาชน แม้จะเป็นนโยบายที่สั่งการจากรัฐบาล แต่มิได้เป็นผลจากอุดมการณ์ทางการเมือง กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ มิได้เกิดจากอุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์และลัทธิเลนิน และมิใช่การมุ่งเข่นฆ่าผู้ที่มิได้เลื่อมใสศรัทธาในลัทธิดังกล่าว หากแต่เป็นผลจากลัทธิชาติพันธุ์นิยม (racism) เคียร์แนนอ้างว่า ชาวกัมพูชาที่ถูกรัฐบาลพลพตเข่นฆ่าส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนและเวียดนาม รวมทั้งกลุ่มเชื้อชาติจามที่นับถือศาสนาอิสลาม

กลุ่มอนุรักษ์นิยมไม่ปล่อยโอกาสในการโจมตีเคียร์แนน ในทัศนะของกลุ่มอนุรักษ์นิยม การที่สหรัฐอเมริกาพ่ายแพ้สงครามอินโดจีนเป็นเพราะรัฐบาลอเมริกันทุ่มเททรัพยากรในการรบน้อยเกินไป ขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามในสหรัฐอเมริกาทำให้ผู้นำรัฐบาลอเมริกันในวอชิงตัน ดีซี มิอาจทุ่มเทในการรบอย่างเต็มที่ การที่เคียร์แนนเห็นว่าทหารอเมริกันทิ้งระเบิดกัมพูชามากเกินไป จนทำให้พลพตขึ้นมามีอำนาจ จึงเป็นบทวิเคราะห์ที่ฝ่ายขวามิอาจยอมรับได้ บางคนถึงกับกล่าวหาว่า เคียร์แนนยังมีจิตวิญญาณหนุนรัฐบาลพลพต โดยที่มีความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกามากกว่าความต้องการปกป้องเขมรแดง

แต่หนังสือเรื่อง *The Pol Pot Regime* ไม่เพียงแต่ถูกโจมตีจากฝ่ายขวาเท่านั้น ฝ่ายเสรีนิยมก็วิพากษ์หนังสือเล่มนี้ด้วย วิลเลี่ยม ชอว์ครอส (William Shawcross) นักหนังสือพิมพ์ชาวอังกฤษผู้ช่ำชองสนามข่าวอินโดจีน และมีผลงานหนังสือดังเช่น *Sideshow : Kissinger, Nixon, and the Destruction of Cambodia (1979), The Quality of Mercy : Cambodia, the Holocaust, and*

the Modern Conscience (1984) และ *Cambidia's New Deal (1994)* วิจารณ์หนังสือเล่มใหม่ของเคียร์แนนใน *The New York Review of Books* (November 14, 1996) เขาเห็นว่า เคียร์แนนมองข้ามงานวิชาการเกี่ยวกับกัมพูชาของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชิ้นสำคัญของ David Chandler ผู้เป็นครูของเคียร์แนนเอง ทั้ง *The Tragedy of Cambodian History* และ *Brother Number One* อันเป็นหนังสือชีวประวัติพลพตที่ดีเยี่ยม เชิงอรรถในหนังสือเล่มใหม่ของเคียร์แนนอุดมด้วยบทวิพากษ์งานวิชาการเกี่ยวกับกัมพูชาที่คนอื่นเขียน การไม่ใช่ประโยชน์จากงานวิชาการของผู้อื่นทำให้บทวิเคราะห์ของเคียร์แนนเกี่ยวกับชะตากรรมของกัมพูชาไม่ขลังเท่าที่ควรในประการสำคัญ สมมติฐานของเคียร์แนนที่ว่า การที่รัฐบาลพลพตมีนโยบายเข่นฆ่าประชาชนเกิดจากลัทธิชาติพันธุ์นิยมนั้น ไม่มีประจักษ์พยานข้อเท็จจริงที่หนักแน่น เพราะประชาชนที่ถูกรัฐบาลพลพตเข่นฆ่ามีเชื้อชาติเขมรเป็นส่วนใหญ่ ชอร์ครอสกล่าวสรุปว่า พลพตมิใช่ Asian Hitler หากแต่เป็น Asian Stalin ประชาชนชาวกัมพูชาที่ถูกรัฐบาลพลพตเข่นฆ่าถูกถือเป็น 'ศัตรูทางชนชั้น' (class enemies) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บทวิเคราะห์ชนชั้น (Class Analysis) เป็นฐานรากของนโยบายการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตนเอง (auto-genocide) ของรัฐบาลพลพต

The Pol Pot Regime ได้รับการวิจารณ์ด้วยความเป็นมิตรจากนักวิชาการฝ่ายซ้าย ดังเช่น Tom Nairn นักสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเอดินเบอะเรอะ (*London Review of Books*, October 3, 1996) แนร์นมีความเห็นว่า จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ข้อมูลระดับจุลภาค แต่มีจุดอ่อนในด้านบทวิเคราะห์ระดับมหภาค แนร์นมีความเห็นเสริมว่า หากลัทธิชาติพันธุ์นิยมมีความสำคัญถึงกับมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เคียร์แนนน่าจะนำกรอบการวิเคราะห์ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) มาใช้ในการเสนออรรถาธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกัมพูชายุคเขมรแดงเรื่องอำนาจ

บางคนไปไกลถึงกลับกล่าวหาว่า เคียร์แนนเขียน *The Pol Pot Regime* (1996) เพื่อเกื้อกูลให้การนำผู้นำเขมรแดงขึ้นศาลโดยสะดวก การเสนออรรถาธิบายว่า การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชาเป็นผลจากลัทธิชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์นิยมของรัฐบาลพลพต ก็เพื่อให้การพิจารณาคดีภายใต้ Genocide Convention เป็นไปได้

แต่การปรากฏตัวของหนังสือเรื่อง *The Pol Pot Regime* (1996) กลายเป็นฟืนให้ฝ่ายขวาโหมกระหน่ำเคียร์แนนต่อไป ข้อกล่าวหาล่าสุดก็คือ เคียร์แนนกักข้อมูลเกี่ยวกับทหารอเมริกันที่สาบสูญในสงครามอินโดจีน (Missing in Action = MiAs) ทั้งนี้เป็นรายงานข่าวของ *Nacy DeWolf Smith* แห่ง *Asian Wall Street Journal* ซึ่ง *The Wall Street Journal* (December 19, 1996) นำไปตีพิมพ์ซ้ำ

ตามรายงานข่าวดังกล่าวนี้ เมื่อกระทรวงกลาโหมอเมริกันทราบว่า เอกสารชั้นต้นที่โครงการ CGP รวบรวมได้อาจให้เบาะแสเกี่ยวกับ MiAs จึงส่งเจ้าหน้าที่ไปขอตรวจค้น

เอกสารเหล่านั้นในนครพนมเปญ แต่เคียร์แนนในฐานะผู้อำนวยการโครงการปฏิเสธคำขอนั้น เคียร์แนนและเอ็ตชีสันร่วมกันชี้แจงในภายหลังว่า สำนักงานของโครงการ CGP ในนครพนมเปญนั้นเล็กและคับแคบ อีกทั้งโครงการ CGP ต้องเร่งทำงานเพื่อให้ทันกำหนดเวลาการส่งรายงานแก่กระทรวงการต่างประเทศในเดือนมกราคม 2540 อย่างไรก็ตาม เมื่อรายงานเรื่องนี้ปรากฏเป็นข่าวครั้งแรกใน *Asian Wall Street Journal* นั้น โครงการ CGP ได้จัดการให้เจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหมได้อ่านเอกสารที่ต้องการแล้ว

ความสำเร็จของโครงการ CGP ในการรวบรวมข้อมูลการล้างเผ่าพันธุ์ชาวกัมพูชายุครัฐบาลพลพตชนิดเกินคาด ไม่เพียงแต่ทำให้โครงการนี้ยืดอายุและได้รับเงินอุดหนุนจากแหล่งต่างๆ สืบต่อไปเท่านั้น หากยังช่วยยืดอายุเคียร์แนนในการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการสืบต่อไปด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า ขบวนการอนุรักษ์นิยมในสหรัฐอเมริกาจะบรรเทาการโจมตีเคียร์แนนลงหรือไม่

ภาคที่แปด

นวนิยาย

Animal Farm

นวนิยายเรื่อง *Animal Farm* ของยอร์จ ออร์เวลล์ (George Orwell) ปรากฏสู่บรรณพิภพครบ 50 ปี เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2538 สำนักพิมพ์ Martin, Secker and Warburg ซึ่งตีพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้เมื่อ 50 ปีที่แล้ว จัดงานฉลอง พร้อมกับตีพิมพ์ซ้ำ โดยมอบหมายให้นายราล์ฟ สเตดแมน (Ralph Steadman) ศิลปินชาวอังกฤษผู้มีชื่อเสียง วาดภาพประกอบ

ผมอ่าน *Animal Farm* เพียงครั้งเดียวเมื่อเป็นนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2507 เวลานั้นผมไม่รู้จักยอร์จ ออร์เวลล์ แม้แต่น้อย ยิ่งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัสเซียด้วยแล้ว ต้องเรียกว่างูๆ ปลาๆ อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษมิได้ช่วยให้ได้ความรู้เพิ่มเติมมากไปกว่าการอ่านเอาเรื่อง ซึ่งนับเป็นคุณูปการยิ่ง ผมจำได้ว่าผมติดตามอ่านนวนิยายเรื่องนี้ด้วยความสนใจ และรู้สึกทึ่งในเค้าโครงเรื่อง ตลอดจนตื่นตาตื่นใจกับบทสนทนาที่จุดประกายแห่งความคิด ทุกวันนี้ผมยังจดจำประโยคบางประโยคในนวนิยายเรื่องนี้ได้ดี ไม่ว่าจะเป็น *"All animals are equal, but some animals are more equal than others."* หรือคำขวัญที่ว่า *"Four legs good, two legs bad."* แม้ในบัดนี้ผมจำเค้าโครงรายละเอียดของนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้แล้ว แต่ผมยังจำได้รางๆ เกี่ยวกับหมูจอมเผด็จการ ม้าใจดีผู้เป็นวีรบุรุษ และแกะผู้โง่เขลา

ในช่วงแห่งชีวิตต่อมา ผมมีโอกาสอ่านงานของออร์เวลล์มากขึ้น และมีโอกาสศึกษาประวัติศาสตร์และการเมืองรัสเซียมากขึ้น ทุกครั้งที่ผมอ่านหนังสือเกี่ยวกับการปฏิวัติรัสเซีย เค้าโครงเรื่อง *Animal Farm* มีอิทธิพลในการจัดกรอบความคิดของผมอย่างมาก เสมือนหนึ่งว่าออร์เวลล์ได้ล้างสมองผมเสียแล้ว ผมควรจะกลับไปอ่าน *Animal Farm* อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่รู้จักออร์เวลล์และมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัสเซียมากกว่าเดิม แต่จนแล้วจนรอดก็หาได้ทำเช่นนั้นไม่

นักวิจารณ์วรรณกรรมจำนวนมากเชื่อว่า ออร์เวลล์เขียนเรื่อง *Animal Farm* เพื่อโจมตีการปฏิวัติรัสเซีย ซึ่งกล่าวอ้างว่าเป็นการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ แต่ผู้นำการปฏิวัติกลับทำตัวเป็นจอมเผด็จการ บางคนรู้สึกสะใจกับการใช้หมูเป็นสัญลักษณ์แทนจอมเผด็จการ เพราะหมูเป็นสัตว์ที่ต่ำทราม ตะกละ และมูมมาม โดยที่จอมเผด็จการทั้งปวงมีพฤติกรรมไม่แตกต่างจากหมูมากนัก

ออร์เวลล์ถือกำเนิดในครอบครัวขุนนางชนชั้นกลาง แต่ถือตัวว่าเป็นฝ่ายซ้ายและคลุกคลีอยู่กับชนชั้นกรรมาชีพ ทั้งในนครปารีสและนครลอนดอน แต่ฝ่ายซ้ายไม่เคยไว้ใจ

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ *Financial Day* ฉบับวันพุธที่ 11 ตุลาคม 2538

ออร์เวลล์ เพราะออร์เวลล์ยังทำงานรับใช้จักรวรรดินิยมอังกฤษ ด้วยการรับราชการเป็นตำรวจในพม่า ในประการสำคัญ ออร์เวลล์ชอบเขียนหนังสือโจมตีฝ่ายซ้าย โจมตีลัทธิมาร์กซ์ โจมตีการปฏิวัติรัสเซีย โจมตีสตาลิน และโจมตีชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝ่ายซ้ายมิอาจยอมรับได้

ออร์เวลล์มิได้เห็นว่า กรรมาชีพเป็นชนชั้นที่มีความก้าวหน้า หากแต่เป็นปุถุชนที่มีกิเลสตัณหา มีความเห็นแก่ได้ และเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน *The Road to Wigan Pier* เป็นประจักษ์พยานของความเห็นดังกล่าวนี้ หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นตามคำขอของวิเตอร์ กอลแลนส์ (Victor Gollancz) นายทุนสำนักพิมพ์ซึ่งกำลังจัดตั้ง The Left Book Club เนื้อหาของหนังสือก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่กอลแลนส์อย่างมาก แต่ก็จำใจพิมพ์โดยที่มีคำนำคัดค้านความเห็นของออร์เวลล์ด้วย

ผมเข้าใจเอาเองว่า ด้วยเหตุที่ออร์เวลล์ชอบวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายซ้ายด้วยกันนี้เอง ประกอบกับความรู้สึกชอบใจที่มีต่อหนังสือ *The Road to Wigan Pier* ทำให้สำนักพิมพ์ Victor Gollancz ปฏิเสธที่จะพิมพ์ *Animal Farm* เมื่อได้รับข้อเสนอ ออร์เวลล์ส่งต้นฉบับให้สำนักพิมพ์หลายแห่งพิจารณา ในจำนวนนี้รวมสำนักพิมพ์ Jonathan Cape และ Faber and Faber ด้วย แต่ไม่มีแห่งใดตอบรับ เมื่อต้นฉบับถูกส่งไปยังสำนักพิมพ์อเมริกันชื่อ Dial Press ต้นฉบับถูกส่งกลับคืนพร้อมคำตอบว่า หนังสือเกี่ยวกับสัตว์ยากที่จะขายได้ในสหรัฐอเมริกา ในที่สุดออร์เวลล์ก็ได้สำนักพิมพ์ Martin, Secker and Warburg เป็นผู้จัดพิมพ์ *Animal Farm* ออกสู่บรรณพิภพได้เพียง 5 ปีเศษ ออร์เวลล์ก็ถึงแก่กรรม สิริอายุเพียง 47 ปี ซึ่งนับว่าน้อยมาก ผมไม่ทราบข้อมูลรายละเอียดว่าเหตุใดสำนักพิมพ์ Martin, Secker and Warburg จึงรับตีพิมพ์ *Animal Farm* ทำนองเดียวกับไม่ทราบเหตุผลว่าทำไม T.S. Eliot กวีชาวอเมริกันผู้ยิ่งใหญ่ ในฐานะบรรณาธิการสำนักพิมพ์ Faber and Faber จึงปฏิเสธที่จะจัดพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้ แต่โลกที่ปราศจาก *Animal Farm* คงจะขาดอะไรต่อมิอะไรอีกมาก ณ บัดนี้นวนิยายเรื่องนี้มีผู้แปลออกมากกว่า 70 ภาษา หากออร์เวลล์มีชีวิตอยู่ในโลกที่เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา เขาคงมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่เป็นจริง น่าอนาถที่เขาตายไปในขณะที่มีฐานะไม่แตกต่างจากยาจกเท่าไรนัก

ฝันสลายของฮาโรลด์ รอบบินส์

ทุกครั้งทุกคราที่นวนิยายเรื่องใหม่ของเขาออกสู่บรรณพิภพ ฮาโรลด์ รอบบินส์เคยต้องใช้ความอดทนในการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ นานาที่มีต่อนวนิยายของเขา ในสหรัฐอเมริกาคำวิพากษ์วิจารณ์ที่สำคัญมักมาจากซีกตะวันออกของประเทศ แต่ฮาโรลด์ รอบบินส์ ก็อดรู้สึกมิได้ว่า กลุ่มผู้ทรงอิทธิพลทางวรรณกรรมในภาคตะวันออกของสหรัฐอเมริกาไม่ค่อยจะเป็นมิตรกับเขานัก เพราะนวนิยายทุกเรื่องของเขาไม่สู้ได้รับการต้อนรับที่ดีจากหนังสือพิมพ์ที่ทรงอิทธิพลอย่างเช่น *The New York Times* ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่เขาอยู่ในโลกของวรรณกรรม นวนิยายเรื่องใหม่สุดของรอบบินส์คือเรื่อง *Dreams Die First* (ฝันสลาย) เพิ่งออกวางตลาดเมื่อต้นปีนี้(2521) ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับนวนิยายเรื่องก่อนๆของเขา ที่มิได้รับการต้อนรับเท่าที่ควรจากลุ่มผู้ทรงอิทธิพลทางวรรณกรรมในอเมริกา แต่รอบบินส์ก็อดที่จะปลอบใจตัวเองและแกล้งแสดงความไม่แยแสต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์เหล่านั้นมิได้ ดังจะพบได้จากคำให้สัมภาษณ์ของเขา ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร *Book Digest* ฉบับเดือนเมษายน 2521 มีใจความตอนหนึ่งว่า

"...บทวิจารณ์นวนิยายสองเรื่องสุดท้ายของผม ซึ่งพิมพ์ใน The New York Times แสดงท่าทีที่ดีขึ้นเล็กน้อย เมื่อเทียบกับบทวิจารณ์นวนิยายเรื่องก่อนๆ ของผม บทวิจารณ์เรื่องก่อนๆ โจมตีผมมากกว่านี้เล็กน้อย แต่ความคิดเห็นดูเหมือนจะแตกต่างไปตามตัวผู้วิจารณ์ ผมคิดว่านักวิจารณ์นวนิยายกลุ่มผู้ทรงอิทธิพลทางภาคตะวันออก (ในสหรัฐอเมริกา) เริ่มท้อแท้ที่จะโจมตีฮาโรลด์ ริบบินส์..."

เมื่อถูกถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เขาก็ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า

"...ผมคิดว่า เป็นเพราะคนเหล่านั้นปรับความคิดตามกาลเวลา คนเหล่านั้นพยายามที่จะใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบัน แทนที่จะงมโข่งอยู่กับมาตรฐานของเมื่อ 75 ปีที่แล้ว"

ฮาโรลด์ รอบบินส์ เกิดที่มหานครนิวยอร์ค เมื่อ พ.ศ.2460 ชื่อที่ปรากฏในสูติบัตรคือ ฟรานซิส เคน (Francis Kane) เป็นเด็กอนาถาตั้งแต่เกิด เพราะถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง องค์การ Paulist Fathers Orphanage เป็นผู้เลี้ยงดูเมื่อแรกเกิด ต่อมาตระกูลรูบินได้รับไปเป็นบุตรบุญธรรม และโดยที่ตระกูลรูบินเป็นชาวยิว ฟรานซิส เคนจึงถูกเปลี่ยนชื่อเป็น ฮาโรลด์ รูบิน (Harold Rubin) เพื่อให้ฟังเป็นยิวมากขึ้น ตอนนั้นเขามีอายุ 11 ปี และนับแต่นั้นเป็นต้นมา รอบบินส์มักจะอ้าง

---

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร *โลกหนังสือ* ปีที่ 1 ฉบับที่ 12 (กันยายน 2521)

อยู่เสมอว่าตนมีเชื้อสายยิว ทั้งๆ ที่ไม่ทราบว่าบิดามารดาที่แท้จริงเป็นใครมาจากไหน และเมื่อถูกถามว่าทำไมจึงคิดว่ามีเชื้อสายยิว รอบบินส์มักจะตอบว่า 'ผมรู้สึกเช่นนั้น' ความรู้สึกฝังใจว่ามีเชื้อสายยิวของเขาปรากฏอย่างชัดเจนจากนวนิยายเรื่อง *The Pirate* (ซึ่ง 'นิดา' แปลเป็นภาษาไทยว่า *ข้าวทะเลทราย*) ทั้งนี้เพราะเขาได้แสดงทัศนคติในทางลบต่อขบวนการปลดแอกปาเลสไตน์ (PLO) และแสดงทัศนคติในทางบวกต่ออิสราเอลอย่างชัดแจ้ง ทั้งๆที่นวนิยายเรื่องดังกล่าวมิได้เข้าข่ายนวนิยายการเมืองแต่ประการใด

ตระกูลรูบินได้ส่งเสียให้รอบบินส์ศึกษาเล่าเรียนจนถึงระดับมัธยม โดยเรียนอยู่ที่โรงเรียนมัธยมยอร์จ วอชิงตัน (George Washington High School) แต่ด้วยความไม่เอาถ่าน รอบบินส์จึงออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 15 ปีครึ่ง แล้วใช้ชีวิตตระเวนไปยังที่ต่างๆ จนในที่สุดไปสมัครเป็นทหารเรือในปี 2486 แต่ทางกองทัพเรือไม่รับ เพราะเห็นว่าอายุน้อยเกินไป เขาจึงกลับไปสู่นิวยอร์คทำงานรับจ้างกวาดหิมะอยู่ระยะหนึ่ง หลังจากนั้นก็ไปทำงานในสำนักงานการบัญชีของแฟรงค์ อีริกสัน (Frank Ericson) ผู้มีชื่อเสียง เริ่มต้นด้วยการเป็นเด็กส่งข่าวสารประจำสำนักงาน และจบลงด้วยการเป็นนักคำนวณ ในช่วงระหว่างปีที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การดำรงชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบากเป็นอันมาก แต่รอบบินส์โชคดีที่มีโอกาสคลุกคลีกับวงการธุรกิจการค้า และเก็บหอมรอมริบเงินออมไปทำมาค้าขาย จนหาเงินได้เกือบ 2 ล้านเหรียญอเมริกันก่อนที่จะมีอายุครบ 21 ปีเสียอีก รอบบินส์มักจะเล่าประวัติชีวิตในตอนนี้ด้วยความภาคภูมิใจ เพราะแม้จะเป็นเด็กอ่อนหัดแต่เขาก็สามารถทำเงินได้มากมายถึงปานนี้ การกระโดดเข้าสู่วงการธุรกิจการค้าทั้งๆที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะนั้นมีข้อดีอยู่ข้อหนึ่ง ดังที่รอบบินส์ได้โอ้อวดอยู่เสมอ เมื่อกล่าวถึงประวัติชีวิตในตอนนี้ว่า

"...ผมไม่มีทางที่จะล้มละลาย เพราะในเวลานั้นผมยังไม่บรรลุนิติภาวะ..."

วิถีชีวิตของรอบบินส์เริ่มแปรเปลี่ยนไป เมื่อไปทำงานเป็นพนักงานชิปปิ้ง ในโกดังของบริษัทภาพยนตร์ยูนิเวอร์แซล (Universal Pictures) ซึ่งต่อมาในปี 2480 ทางบริษัทได้ส่งให้เขาไปเป็นพนักงานงบประมาณในฮอลลีวู้ด และได้รับเลื่อนตำแหน่งขึ้นเรื่อยๆ จากตำแหน่งพนักงานประมาณการผลผลิต หัวหน้าแผนกสถิติ หัวหน้าฝ่ายงบประมาณและวางแผน รองประธานงบประมาณและวางแผน และจบลงด้วยตำแหน่งประธานฝ่ายการเงินของบริษัท เหตุที่ได้รับเลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็ว ทั้งๆที่มิได้มีพื้นฐานการศึกษาแต่ประการใด ก็เพราะว่า *"...เจ้านายผมชอบผม ผมจึงได้เลื่อนตำแหน่งอยู่เรื่อย..."*

ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรองประธานฝ่ายการเงินของบริษัทภาพยนตร์ยูนิเวอร์แซลอยู่นั้น รอบบินส์ก็เริ่มหันเหมามีอาชีพเขียนนวนิยาย เรื่องของเรื่องก็มีอยู่ว่า รอบบินส์

ได้มีโอกาสอ่านนวนิยายเรื่องหนึ่ง ซึ่งทางบริษัทของเขาต้องจ่ายเงินถึง 300,000 เหรียญอเมริกัน เพื่อซื้อลิขสิทธิ์นำมาสร้างภาพยนตร์ รอบบินส์เล่าว่า *"...ผมคิดว่านวนิยายเรื่องนั้นย่ำแย่เอาการ และผมก็บอกทางบริษัทเช่นนั้น ผมบอกว่า เพียงแต่จ่ายเงินให้ผมเพียง 100 เหรียญอเมริกัน ผมจะเขียนนวนิยายที่ดีกว่าเรื่องนั้น และผมก็ทำได้จริงๆ..."*

Never Love A Stranger เป็นนวนิยายเรื่องแรกของรอบบินส์ ซึ่งตีพิมพ์ พ.ศ.2491 โดยสำนักพิมพ์อัลเฟรด นอปฟ์ (Alfred A. Knopf) และเจ้าของสำนักพิมพ์นี้เองที่ได้เปลี่ยนชื่อจาก ฮาโรลด์ รูบิน มาเป็น ฮาโรลด์ รอบบินส์ (Harold Robbins) เพราะเห็นว่ารูบินเป็นชื่อที่ไม่ติดตลาด ตกลงรอบบินส์จึงเป็นมนุษย์สามชื่อ จาก ฟรานซิส เคน ตามที่ปรากฏในสูติบัตร มาเป็นฮาโรลด์ รูบิน เมื่ออายุ 11 ปี และฮาโรลด์ รอบบินส์ เมื่ออายุ 31 ปี

นวนิยายเรื่องแรกของรอบบินส์ได้รับการต้อนรับจากตลาดหนังสือดีพอใช้ เพราะขายได้ถึง 65,000 เล่มในระยะนั้น และมีการตีพิมพ์ซ้ำติดต่อกันมาโดยไม่ขาดระยะ รวมเบ็ดเสร็จขายได้จนถึงปัจจุบันนี้ (2521) จำนวน 16 ล้านเล่ม

ถึงแม้รอบบินส์จะประสบความสำเร็จในการเขียนนวนิยาย แต่เขาก็ยังคงทำงานให้กับบริษัทภาพยนตร์ยูนิเวอร์แซล เพราะได้ทำสัญญาว่าจะทำงานจนครบเทอม 7 ปี เขาอยู่ทำงานในบริษัทนี้จนถึงปี พ.ศ.2497 จึงได้ลาออก ภายหลังจากที่เขียนนวนิยายจบไปแล้วรวม 4 เรื่อง

ตลอดช่วงระยะเวลา 30 ปี ที่ฮาโรลด์ รอบบินส์ ก้าวเข้าสู่โลกวรรณกรรม เขาเขียน นวนิยายรวม 14 เรื่อง และทุกเรื่องเป็นหนังสือ 'ขายดี' ชนิดที่มีการพิมพ์ติดต่อกันมาเรื่อยๆ โดยไม่ขาดตลาด ฮาโรลด์ รอบบินส์ จึงเป็นนักเขียนนวนิยายเพื่อการค้าที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคนหนึ่งในสหรัฐฯ และในบรรดานวนิยาย 14 เรื่องของเขา ได้ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ไปแล้วรวม 9 เรื่อง ทั้งนี้นับรวมเรื่อง *The Betsy* ซึ่งนำออกฉายทั่วสหรัฐฯ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2521 และรวมทั้งเรื่อง *79 Park Avenue* ซึ่งถ่ายทำเป็นภาพยนตร์โทรทัศน์ออกฉายเป็นตอนๆ ด้วย

แม้ว่าฮาโรลด์ รอบบินส์ จะเป็นนักเขียนนวนิยายยอดนิยม เมื่อพิจารณาจากจำนวนขาย แต่สำหรับในวงการวิจารณ์นวนิยายแล้ว เขามิได้เป็นที่เอ็นดูมากนัก รอบบินส์มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอว่า เขียนแต่เรื่องเซ็กซี่ กล่าวถึงบทอัศจรรย์ทางเพศอย่างหมดเปลือก และใช้ภาษาสวิงสวาย เสน่ห์ของนวนิยายของรอบบินส์ทั้งหมดที่สามารถดึงดูกผู้อ่านจำนวนมากได้ ก็จะเห็นอยู่ที่ประเด็นสำคัญทั้งสองนี้ ดังนั้น เมื่อถูกกล่าวหาว่าชอบเขียนแต่เรื่องทางเพศ เขาก็ตอบสวนในทันควันว่า

"...ผมไม่คิดว่าเป็นข้อกล่าวหา แต่เป็นข้อเท็จจริง เพศเป็นเรื่องสำคัญมากในชีวิตของเรา และเป็นเรื่องสำคัญมากของโครงสร้างภายในของมนุษย์ ผมรู้สึกว่าจะไม่สามารถเข้าใจมนุษย์ได้เลย หากผมไม่ทราบชีวิตทางเพศ ทัศนคติทางเพศ และจรรยาทางเพศของคนเหล่านั้น..."

ในประเด็นเรื่องการใช้ภาษาอย่างสวิงสวาย รอบบินส์ก็กล่าวว่า เขาใช้ภาษาร่วมสมัย และในระยะแรกนั้นเขาเองยังไม่กล้าใช้คำว่า "สังวาส" (fuck) ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านั้น นอร์มัน เมลเลอร์ (Norman Mailor) เคยใช้คำนี้ โดยสะกดว่า fug ในนวนิยายเรื่อง *The Naked and the Dead* รอบบินส์ยอมรับว่า ในนวนิยายเรื่องแรกของเขา คือ *Never Love A Stranger* เขาได้กล่าถึงอาการ 'ปีติสังวาส' (orgasm) และกล่าวถึงอวัยวะเพศ และได้กล่าวเสริมต่อไปว่า

"...แต่มิใช่เรื่องของคำที่ใช้ที่ก่อให้เกิดความตื่นตลึง หามิได้ หากแต่เป็นเรื่องของทัศนคติ บทพรรณนาและกิจกรรมทางเพศในนวนิยายเรื่องนั้นต่างหากที่ก่อให้เกิดความตื่นตระหนก คนบางคนกล่าวหาว่า ผมได้ช่วยปลดปล่อยวรรณกรรมอเมริกันให้หลุดพ้นจากข้อจำกัดในเรื่องเพศ คนเหล่านั้นกล่าวหาว่าผมเป็นบิดาแห่งนวนิยายอเมริกันยุคใหม่..."

รอบบินส์ดูจะมีความพึงพอใจกับ 'ข้อกล่าวหา' เหล่านี้ แต่เขาก็ยังไม่ยอมรับเกียรติตาม 'ข้อกล่าวหา' ดังกล่าว เพราะถ้าหากเขาได้รับยกย่องเป็น *"บิดาแห่งนวนิยายอเมริกันยุคใหม่"* เฮนรี่ มิลเลอร์ (Henry Miller) ผู้เขียนนวนิยายหอมกลิ่นกามารเรื่อง *Tropic of Cancer* ก็ต้องเป็น 'ปู่' เพราะมิลเลอร์ได้แสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศในนวนิยายของเขามาก่อนหน้านี้แล้ว รอบบินส์มีความเห็นว่า ปัจจุบันคนอเมริกันมีความเปิดเผยเกี่ยวกับเรื่องทางเพศมากขึ้น และมีการใช้ภาษาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างตรงไปตรงมามากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวภาษาที่ใช้ในนวนิยายของเขาจึงค่อนข้างตรงไปตรงมา และเป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้นวนิยายของเขาขายดี แต่กระนั้นเขาก็ยังกล่าวว่า *"...ผมไม่แน่ใจว่า สังคมก้าวตามผมทัน หรือว่าผมก้าวไปพร้อมๆ กับสังคม..."*

เวลานี้ (2521) ฮาโรลด์ รอบบินส์ อายุ 61 ปีแล้ว และสามารถสร้างความมั่งคั่งจากการเขียนนวนิยาย ชนิดที่นักเขียนน้อยคนนักที่จะทำได้ ในปัจจุบันเขามีภูมิลำเนาอยู่ในฝรั่งเศส อาศัยอยู่ที่ เลอ กานนี่ (Le Cannie) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ในหุบเขาหลังเมืองกานส์ (Cannes) รอบบินส์จะใช้เวลาอยู่ที่นี่ประมาณปีละ 7 เดือน ทั้งๆที่เขาก็มีบ้านอยู่ในนครลอสแองเจลีสด้วย แต่ที่ต้องซ่อนตัวอยู่ในฝรั่งเศสก็เพราะต้องการความสงบ ปลอดพ้นจากการรบกวน เพื่อจะได้ใช้เวลาในการเขียนนวนิยาย ในปีหนึ่งๆรอบบินส์จะใช้เวลาเขียนนวนิยายประมาณ 180 วัน นวนิยายเรื่องหนึ่งๆ ต้องใช้เวลาเขียนโดยถั่วเฉลี่ย 8-9 เดือน เมื่อถูกถามว่า เขาใช้เวลาเขียนหนังสือวันละกี่ชั่วโมง รอบบินส์ตอบว่า "...มันก็แล้วแต่ว่าจะเป็นอย่างไร ผมสามารถเขียนหนังสือได้ถึงวันละ 16

ชั่วโมง หากมีอารมณ์ หรือเพียงวันละ 2-3 ชั่วโมง…" ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้ไปกับการท่องทะเล โดยที่เขามีเรือยอชต์ขนาด 90 ฟุตอยู่ 1 ลำ และมีลูกเรือ 4 คน รอบบินส์ท่องทะเลไปกับเรือยอช์ตลำนี้ จนทั่วทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ฮาโรลด์ รอบบินส์ ไต่เต้าจากเด็กกำพร้าอนาถามาเป็นเศรษฐีได้อย่างไม่คาดฝัน นักวิจารณ์วรรณกรรมมากหลายได้พากันตั้งข้อสังเกตว่า ในเมื่อรอบบินส์สามารถหาเงินหาทองได้มากมายถึงปานนี้แล้ว เขาก็น่าที่จะหันมาเขียนนวนิยายที่มีลักษณะ 'วรรณกรรม' มากขึ้น แทนที่จะเขียนเพื่อการค้าเพียงโสดเดียว ในประเด็นนี้รอบบินส์ตอบในการให้สัมภาษณ์ในนิตยสาร *Book Digest* ว่า

"…ผมจะไม่ผลักดันตัวเองหรือไม่ผลักดันผู้อื่นเช่นนั้น แต่ผมคิดว่า นวนิยายทุกเรื่องที่ผมเขียนเป็นเรื่องที่ดีที่สุดเท่าที่ผมจะเขียนได้ ผมคิดว่า นวนิยายทุกเรื่องเขียนเป็นวรรณกรรม ข้อที่น่าสนใจก็คือ นวนิยายทุกเรื่องที่ผมเขียนยังคงอยู่ นับแต่ปี 2491 ที่ผมเริ่มเขียนนวนิยาย ยังไม่มีนวนิยายเรื่องใดของผมเลยที่ขาดตลาด ผมคิดว่านั่นเป็นความสำเร็จในการเขียนหนังสือ…"

แต่ดูเหมือนว่า นักวิจารณ์วรรณกรรมทั้งหลายจะไม่ยอมรับว่า นวนิยายที่ขายดีเป็นนวนิยายที่ดีเสมอไป และรอบบินส์เองก็พยายามปลอบใจตนเองด้วยการกล่าวว่า

"อะไรเล่าที่สร้างดิกเกนส์ (Charles Dickens) และอะไรเล่าที่สร้างดูมาส์ (Alexandre Dumas) ดิกเกนส์เป็นนักเขียนผู้ยากไร้ เพราะต้องส่งต้นฉบับให้แก่หนังสือพิมพ์รายวัน เพื่อหาเงินสำหรับการประทังชีวิต นักวิจารณ์วรรณกรรมร่วมสมัยของดิกเกนส์เองก็มิได้ถือว่าดิกเกนส์เป็นนักเขียนวรรรณคดี แต่หากเวลานี้มิได้เป็นเช่นนั้น อเล็กซานเดอร์ ดูมาส์กับบุตรของเขาก็ต้องเผชิญชะตากรรมทำนองเดียวกันในฝรั่งเศส ผมใคร่ขอกล่าวว่า นักวิจารณ์มิได้สร้างวรรณคดี นักเขียนต่างหากที่เป็นผู้สร้างวรรณคดี…"

ฮาโรลด์ รอบบินส์ คงมีความฝันว่า แม้นวนิยายของเขาจะมิได้รับการต้อนรับจากวงการวิจารณ์วรรณกรรมในปัจจุบันมากเท่าที่ควร แต่นั่นก็คงไม่เป็นอุปสรรคที่จะทำให้นวนิยายของเขาไม่กลายเป็น 'วรรณคดี' ในอนาคต ดังที่เขาให้สัมภาษณ์คุยโม้ว่า "…เมื่อ *Never Love A Stranger* และ *Danny Fisher* ออกสู่ตลาด ก็ได้รับคำวิจารณ์ในทางที่ดีอยู่บ้าง แต่ก็ถูกโจมตีอยู่มากเหมือนกัน แต่สามสิบปีให้หลังเราก็พบว่า นวนิยายสองเรื่องนี้ปรากฏในรายชื่อหนังสือที่ได้รับการแนะนำให้อ่านสำหรับการศึกษาวรรณคดีอเมริกัน ทั้งยังมีรายการสัมมนาวรรณกรรมอเมริกันที่วิทยาลัยฮักซเลย์ (Huxley College) เป็นเวลาถึง 6 สัปดาห์ โดยพูดถึงฮาโรลด์ รอบบินส์ บ้างว่าดี บ้างว่าเลว หรือเฉยๆ แต่นี่เป็นภาพสะท้อนสังคมอเมริกันที่ผมได้…"

ฮาโรลด์ รอบบินส์มีความชื่นชอบนักเขียนนวนิยายในแนวเดียวกับตนเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็น จอห์น โอ ฮารา (John O'Hara) หรือจ๊ากเกอลีน ซูซานน์ (Jacqueline Susann) ผู้เขียนเรื่อง *Valley of the Dolls, The Love Machine, Once Is Not Enough* และ *Dolores* รอบบินส์ได้อุทิศนวนิยายเรื่อง *Lonely Lady* ให้แก่ซูซานน์ และคอร์นีลิอุส ไรอัน (Cornelius Ryan) ผู้เขียนเรื่อง *The Longest Day* และ *The Bridge Too Far* ซึ่งถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งทั้งคู่ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน แต่รอบบินส์กลับไม่ชอบงานเขียนของฟิลิป รอธ (Phillip Roth) ซอล เบลโลว์ (Saul Bellow) จอห์น อัปไดค์ (John Updike) และจอห์น ชีฟเวอร์ (John Cheever) โดยให้เหตุผลว่า บรรดานักเขียนที่เอ่ยนามมานั้นมักจะชอบเขียนเรื่องจากแง่มุมแคบๆ

เมื่อมีผู้ชี้ให้เห็นว่า มีความแตกต่างกันระหว่างงานเขียนประเภท 'ประชานิยม' กับ 'งานเขียนที่ดี' รอบบินส์ก็ตอบว่า ช่องว่างหรือความแตกต่างดังกล่าวนี้เป็นช่องว่างเทียมที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้ทรงอิทธิพลทางวรรณกรรมในสหรัฐฯ และนับวันช่องว่างดังกล่าวนี้ก็รังแต่จะถูกขจัดให้หมดไป ดังนั้นเขาจึงยังคงยืนหยัดที่จะใช้แนวการเขียนเพื่อสนองความต้องการของตลาด รอบบินส์กล่าวอ้างว่า "...ผมเขียนเกี่ยวกับโลกที่เราอาศัยอยู่ และผมเห็นว่า นี้เป็นโลกที่คนส่วนใหญ่สนใจนวนิยายของผมขายดีทุกแห่งหน ไม่จำกัดเฉพาะแต่ในสหรัฐอเมริกาเท่านั้น..."

อย่างไรก็ตาม บทอัศจรรย์ทางเพศและการเสพสังวาสยังคงเป็นจุดเด่นในนวนิยายเรื่องต่างๆของฮาโรลด์ รอบบินส์ แม้ว่าโครงเรื่องของนวนิยายบางเรื่องของเขาจะเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ อาทิเช่น *The Adventurer* (กฤษณ์ วรางกูร แปลเป็นภาษาไทยแล้วในชื่อว่า *เทพบุตรทมิฬ*) ซึ่งกล่าวถึงการปฏิวัติในละตินอเมริกา และ *The Pirate* ซึ่งกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างยิวกับอาหรับ กระนั้นรอบบินส์ก็กล่าวถึงปรากฏการณ์และความเห็นทางการเมืองอย่างผิวเผิน นวนิยายของรอบบินส์ส่วนใหญ่เป็นนวนิยายชีวิต และชีวิตทางเพศเป็นจุดสำคัญที่ชอบกล่าวถึง ตัวเอกในนวนิยายของเขาจึงมักจะมีความเป็นอยู่อย่างหรูหรา ฟุ้งเฟ้อ *The Carpetbaggers* นับเป็นตัวอย่างที่ดีดังกล่าว นวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะเป็น roman a clef เพราะพยายามจำลองภาพชีวิตของ โฮเวิร์ด ฮิวส์ (Howard Hughes) เศรษฐีน้ำมันชาวอเมริกัน เรื่อง *The Adventurer, The Pirate* และ *Dreams Die First* ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในข้อที่ว่าแสดงถึงการดำรงชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยของตัวเอกในนวนิยาย ถ้าหากนวนิยายเหล่านี้ได้สะท้อนภาพที่แท้จริงของสังคม ก็คงเป็นการสะท้อนภาพกลุ่มคนกลุ่มเล็กๆในสังคมเท่านั้น ไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมอเมริกันหรือสังคมประเทศอื่นใดก็ตาม อย่างไรก็ดี ในระยะหลังๆนี้รอบบินส์เริ่มตระหนักถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ แต่การชี้ประเด็นของปัญหายังทำได้ไม่สู้ชัดเจนนัก ทั้งนี้เนื่องจากเขาให้ความสำคัญแก่ชีวิตทางเพศมาบดบัง

ประเด็นสำคัญๆเสียหมด ดังจะเห็นได้จากเรื่อง *Lonely Lady* ซึ่งกล่าวถึงชีวิตของผู้หญิงอเมริกันคนหนึ่งที่ขาดความอบอุ่นทางครอบครัว และต้องกระเสือกกระสนทำงานนานาประเภทเพื่อการประทังชีวิต ก่อนหน้านี้ก็มีเรื่อง *79 Park Avenue* กล่าวถึงชีวิตความเป็นมาของแม่เล้าคนหนึ่ง เป็นต้น

สำหรับนวนิยายเรื่องล่าสุดของรอบบินส์ คือ *Dreams Die First* รอบบินส์กล่าวถึงโลกของพวกรักร่วมเพศ โดยพยายามมองบุคคลพวกนี้ในฐานะสามัญมนุษย์มากกว่าที่จะมองในฐานะมนุษย์วิตถาร นวนิยายเรื่องนี้ได้รับการต้อนรับจากชุมชนรักร่วมเพศอย่างดี สำนักพิมพ์ไซมอนแอนด์ ชูสเตอร์ (Simon and Schu ster) ผู้จัดพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้ อ้างว่า ขณะนี้ (2521) ขายไปแล้ว 195,000 เล่ม และคาดว่าจะขายได้ถึง 260,000 เล่ม ตัวเอกในนวนิยายเรื่อง *Dreams Dic First* ดังกล่าวมีอาชีพในการเป็นนักจัดทำนิตยสารสำหรับบุรุษ และเป็นคนที่มีชีวิตรักสองเพศ (bisexual) ผู้อ่านนวนิยายเรื่องนี้จำนวนมากต่างก็คาดเดากันต่างๆ นานาว่า แบบจำลองสำหรับตัวเองในนวนิยายเรื่องนี้คือ ฮิว เฮฟเนอร์ (Hugh Hefner) เจ้าของนิตยสาร *Playboy* บ้าง หรือบ๊อบ กั๊กซิโอเน (Bob Guccione) เจ้าของนิตยสาร *Penthouse* บ้าง หรือลาร์รี่ ฟลินท์ (Larry Flint) บ้าง แต่รอบบินส์ได้ปฏิเสธว่า เขามิได้จำลองชีวิตของคนที่เอ่ยนามในนวนิยายของเขาเลย แต่กระนั้นก็ยอมรับว่าตัวเอกที่เขาเขียนถึงนั้นมีตัวตนจริงๆ และครั้งหนึ่งเคยร่วมสังฆกรรมในการจัดทำนิตยสารสำหรับบุรุษ ปัจจุบันนี้ได้เลิกอาชีพดังกล่าวแล้ว ผลในการวิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้มีทั้งในแง่บวกและลบ ไม่เฉพาะแต่หน้าวิจารณ์หนังสือของ หนังสือพิมพ์ *The New York Times* เท่านั้น ที่กล่าววิจารณ์เขาอย่างสาดเสียเทเสีย แม้แต่หน้าวิจารณ์ของ *Playboy* ยังได้วิจารณ์ *Dreams Die First* ของริบบินส์ไว้ในทำนองว่า 'รู้น้อยแล้วอย่าอวดรู้มาก-อันตราย!'

อนึ่ง ฮาโรลด์ รอบบินส์ ชอบเขียนนวนิยายในรูปที่เรียกว่า ไตรพากย์ (trilogy) งานเขียนในรูป 'ไตรพากย์' เป็นงานเขียนที่ให้ตัวละครในเรื่องเดียวกัน 3 คนเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของตน นวนิยายที่เขียนในรูปแบนี้จะประกอบด้วย 3 ภาค แต่ละภาคมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง แต่กระนั้นก็ยังมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเปิดโอกาสให้ผู้อ่านปะติดปะต่อเรื่องทั้งหมด นวนิยายที่รอบบินส์เขียนในรูปแบบไตรพากย์มีอยู่ 3 เรื่องด้วยกัน แต่ละเรื่องทิ้งช่วงห่างกันประมาณสิบปี เริ่มต้นด้วยเรื่อง *The Dreams of Merchants* ตามมาด้วยเรื่อง *The Carpetbaggers* และ *The Inheritors*

ในขณะนี้(2521) ฮาโรลด์ รอบบินส์ กำลังเขียนนวนิยายเรื่องใหม่ให้ชื่อไว้แล้วว่า *Memories of Another Day* ซึ่งตามถ้อยคำการให้สัมภาษณ์ของเขากล่าวว่า "...เป็นนวนิยายที่มีโครงเรื่องแปลกมาก เรื่องนี้เป็นไปตามทฤษฎีความทรงจำตามกรรมพันธุ์ของผม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ผมคิดว่าให้คำอธิบายเกี่ยวกับความทรงจำที่ถูกถ่ายทอดตามกรรมพันธุ์ มันเป็นเรื่องของผู้นำกรรมกร

ชาวอเมริกันผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง อาจเป็นใครก็ได้ที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับจอห์น หลุยส์ (John L. Lewis)..”

ปัจจุบัน รอบบินส์แต่งงานแล้ว และมีลูกสาวสองคน คนโตมีอายุ 22 ปี เกิดจากภรรยาคนแรก ส่วนคนเล็กอายุ 13 ปี ทุกวันนี้ นอกจากทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการเขียนนวนิยายแล้ว รอบบินส์ยังได้ลงทุนก่อตั้งบริษัท Harold Robbins International ซึ่งมีกิจการเกี่ยวกับการสร้างภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์โดยเฉพาะ

สำหรับนักเขียนคนโปรด รอบบินส์มีความนิยมชมชอบงานเขียนของจอห์น สไตน์-เบ็ค (John Steinbeck) เป็นอันมาก เขากล่าวว่า สไตน์เบ็คเป็นนักเขียนที่ดีที่สุดที่ชาวอเมริกันเคยมี เพราะเหตุว่า นวนิยายของสไตน์เบ็คสามารถสะท้อนภาพของสังคมอเมริกันได้อย่างเต็มที่ นับจากผู้ที่ยากจนที่สุดไปจนถึงผู้ที่ร่ำรวยที่สุด และรอบบินส์เองก็พยายามที่จะวัดรอยเท้าของสไตน์เบ็ค ดังที่เขากล่าวให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“...ผมคิดว่า ผมจะแซงสไตน์เบ็คได้ ขอแต่ให้มีเวลาเท่านั้น...”

‘ขอแต่ให้มีเวลาเท่านั้น’ ของเขาอาจเป็นเงื่อนไขที่เป็นไปได้ยากสำหรับฮาโรลด์ รอนบินส์ผู้มีอายุ 61 ปีในปีนี้ เพราะตลอดระยะเวลา 30 ปีที่เขาใช้ชีวิตอยู่ในโลกหนังสือ รอบบินส์ก็ยังไม่สามารถแม้แต่จะเดินตามรอยของสไตน์เบ็คได้ และเขาอาจจะพบความจริงว่า ความฝันของตนนั้นเป็นเพียง ‘ฝันสลาย’ ตั้งแต่แรกเริ่มที่ก้าวสู่บรรณพิภพ ก็ต่อเมื่อเงื้อมมือแห่งมัจจุราชกำลังคืบคลานมาหาเสียกระมัง...